

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова  
праця на правах рукопису

**УЗБЕК ДМИТРО АНДРІЙОВИЧ**

**УДК 330.342:004](477)(043.3)**

**ДИСЕРТАЦІЯ**

**НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ  
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 051 – Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

---

Д. А. Узбек

Науковий керівник:

Панкова Людмила Іллівна, доктор економічних наук, професор

**Черкаси – 2024**

## АНОТАЦІЯ

*Узбек Д. А.* Національні економічні інтереси в умовах розвитку інформаційної економіки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка. – Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2024.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних основ і розробці практичних рекомендацій щодо формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки.

У роботі на основі наукової думки, узагальнення положень теорії економічних інтересів удосконалено категорійний апарат за рахунок визначення понять «національний економічний інтерес» в широкому та вузькому трактуванні, «концепт національних економічних інтересів», що спрямовані та виявляють тенденції руху до досягнень інформаційного прогресу, відповідності моделі інформаційної економіки та інформаційного суспільства.

Обґрунтовано авторський підхід до визначення категорії «національна модель інформаційної економіки», згідно з яким – це динамічна модель, що відображає економічну систему країни з векторами руху до прогресу національної економіки та відповідними, селективно відібраними концептами розвитку під впливом трансформаційного прояву економічних інтересів на основі: визнання пріоритетності інформаційних ресурсів, розвитку інноваційних та інформаційних технологій, продукування новітнього знання в усіх сферах суспільного відтворення з належними (дієвими) стратегічними рішеннями, цільовими програмами та заходами корегуючого впливу.

Проведено аналіз парадигмальних зрушень як концептуального базису наукового пізнання, що дало змогу виявити закономірності, принципи, базові характеристики та наслідки трансформацій економічної думки, окреслити ключові

риси таких змін, з'ясувати і зрозуміти ретроспективи та перспективи наукових поглядів розвитку теорії економічних інтересів як найбільш актуалізованого дослідження в реформуванні національної економіки.

Доведено, що для успішного усунення суперечностей у наукових колах щодо концептуального бачення пріоритетності національних економічних інтересів в умовах поширення процесів інформаційного, інноваційного, інтелектуального прогресу, змін відтворення соціального капіталу, глобалізації в усіх її проявах потребують дослідження базові концепти як актуальні інструменти формування та корегування векторів змін національної економіки.

Проведено дослідження та періодизацію розвитку теорії національних економічних інтересів на основі еволюційного, системного, генетичного та холістичного підходу, що дало можливість окреслити характерні закономірності цього розвитку і синхронність зі змінами промислових революцій у розрізі часових періодів та базових концептів, а також окреслити сучасне бачення розвитку національної економіки. На основі такого підходу доведено, що концептуальне розгортання сучасної теорії національних економічних інтересів відбувається під впливом багатогранного прояву системи змін національної економіки, удосконалення економічних відносин в умовах сучасних викликів, що проявляються у формі глобалізації, інноватизації, інформатизації, діджиталізації.

Аргументовано, що національні інтереси прямо та опосередковано стосуються національної безпеки: військової, економічної, політичної, інформаційної, соціальної, екологічної. Доведено, що безпекова складова розвитку національної економіки має вирішальне значення у досягненні економічного та геополітичного суверенітету держави, забезпеченні економічного прогресу, реалізації ефективної соціальної політики, забезпеченні національної конкурентоспроможності на світовій арені економічних відносин.

Сформовано ідею-гіпотезу концептуального бачення розвитку національної економіки, яка полягає у забезпеченні векторного руху до гармонізованого визначення, визнання та реалізації національних економічних інтересів на шляху прямування до найвищої еволюційної фази розвитку інформаційної економіки, а надалі економіки знань.

Доведено, що найвищою еволюційною фазою розвитку національної економіки є економіка знань як синергетичний прояв третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій і перехід до нового етапу – шостої промислової революції як парадигми спільного досягнення та користування знаннями людством шляхом синергії інноваційно-цифрового і підприємницького середовища, мережових технологій, інституціоналізації інформаційно-знаннєвого простору, повного використання потенціалу віртуальної та доповненої реальності.

Окреслено ключові кроки забезпечення прогресу національної економіки України у векторному русі від третьої до шостої промислової революції, серед яких: національна стратегія та підтримка ініціатив державою; формування законодавчої та інституційної систем, що здатні забезпечувати узгодження та балансування економічних інтересів і врегульовувати конфліктні стани; формування бази знань, що є доступною, відкритою та інституційно закріпленою.

Окреслено логічну послідовність прогресивного руху національної економіки як «інформаційна економіка – інноваційна економіка – кластерна економіка – смарт-економіка – економіка знань», що має свою силу синергетичних взаємопроявів на рівні моделей національних економік (інноваційно-кластерна, інформаційно-знаннєва та ін.). Визначено, що інформаційна економіка в стратегічному баченні розвитку національної економіки виступає основою, що відкриває перспективи досягнення найвищої еволюційної фази та постає як інноватор подальшого руху з напрямками прогресивних змін саме в якості, сприйнятті, відображенні інформації та послідовності її повного перетворення на знання людства з тригерами суспільного прогресу.

Доведено, що логічна послідовність прогресивного руху національної економіки потребує наповнення сутністю базових векторів розвитку, які в своєму логічному відображенні концентровано формують картину концептів національних економічних інтересів, що об'єктивуються у вигляді сукупності потреб, які регулюють самоорганізацію складних систем у межах інституціоналізації нових станів (процесів та явищ). Зазначено, що наповнення базових векторів розвитку національної економіки забезпечить гармонізацію змін на основі визначених цілей, принципів та завдань реалізації відповідних політик (інформаційної, інноваційної, кластерної, знаннєвої), залучення цільових управлінських підходів до прийняття рішень, впровадження заходів інформаційно-знаннєвого прогресу.

Надано авторську концептуальну схему дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу, що ґрунтується на основі оцінки ключових стадій розбудови інформаційного суспільства й економіки: перша стадія – становлення, що характеризується ступенем готовності економічного, інституційного, правового та бізнес-середовища до переходу на рейки інформаційної економіки; друга стадія – формування, що характеризується трансформаційними змінами державної інформаційної політики та управління, бізнес-середовища та соціальної сфери, оновленням стандартів інформаційної культури; третя стадія – прогресу, що характеризується впливом трансформаційних змін на економіку та соціум з проявами системного прогресу відносин і гармонійною реалізацією національних інтересів щодо розвитку країни, зміцнення її позицій у глобальному економічному просторі та поліпшення життя громадян.

Проведено апробацію запропонованої концептуальної схеми дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки шляхом проведення: експертно-аналітичного етапу (1-й етап) оцінки ключових процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки на основі SWOT-аналізу; індикативного дослідження національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки

(2-й етап). Як результат визначено, що обраний стратегічний курс України у забезпеченні стадій становлення, формування та прогресу на шляху досягнення моделі інформаційної економіки є недовершеним, тому актуальними стають питання подальших реформ та змін.

Проаналізовано проблему інформаційної асиметрії в реалізації національних економічних інтересів як феномена, який належить до складних явищ і має свій дуалістичний прояв (позитивні та негативні наслідки) у системі економічних відносин під дією інтересів економічних агентів. За результатами аналізу встановлено, що наслідки інформаційної асиметрії дифузійно поширюються на всі сфери суспільного та економічного життя, переплітаються і стають як драйвером, так і гальмуючим елементом у розвитку національної економіки, що потребує управлінських заходів цільового корегуючого впливу.

Визначено та обґрунтовано концепти, які варто залучати до конструкції концепції розвитку національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки, серед яких: перший концепт – пріоритетність інформаційного прогресу; другий концепт – визнання пріоритетності науково обґрунтованого розвитку військово-промислового комплексу на найближчі 15–20 років; третій концепт – державна підтримка інноваційної діяльності, освіти як обов’язкового елементу науково-технічного, інформаційного та інноваційного прогресу, інтелектуалізації суспільства, збереження соціального капіталу та перехід до його розширеного відтворення; четвертий концепт – орієнтація в розробці концепції, стратегічних, тактичних планів і прогнозів не на поточні стани, а на чітко визначений сценарій майбутнього економіки України; п’ятий концепт – технолого-сингулярний вектор розвитку національної економічної системи; шостий концепт – врахування та орієнтація в безпековій системі інформаційної компоненти економічної безпеки й економічний аспект інформаційної безпеки; сьомий концепт – врахування та адаптація практик світового досвіду в питаннях вирішення конфліктних станів, подолання інформаційної асиметрії на шляху забезпечення гармонізації змін в

умовах розвитку інформаційної економіки і трансформації національних інтересів; восьмий концепт – дотримання селективної стратегії узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання інформаційної асиметрії.

Проведено критичний аналіз, систематизацію й адаптацію практик світового досвіду на шляху усунення проблем інформаційної економіки, які провокують інформаційну асиметрію, що зазначено як один із базових концептів трансформації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, що дає змогу окреслити цільові стратегічні та поточні завдання розвитку національної економіки.

Систематизовано принципи та управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів. Надано змістовну інтерпретацію кожного принципу до реалізації концептів національних економічних інтересів. Обґрунтовано залучення селективного інструментарію щодо реалізації концептів, що дасть змогу в умовах необхідності швидкого реагування на зміни економічних інтересів.

Надано авторське бачення цільових векторів стратегічного розвитку національної економіки та їх наповнення базовими концептами, які надалі потребують перегляду, селекції, доповнення, трансформації відповідно до досягнутого рівня еволюційної фази розвитку інформаційної економіки.

*Ключові слова:* національні економічні інтереси, інформаційна економіка, національна економіка, національна модель інформаційної економіки, промислова революція, інформаційний прогрес, інформаційна асиметрія, концепти національних економічних інтересів.

## ABSTRACT

*Uzbek D. A.* National economic interests in the conditions of information economy development. – Qualification scientific work as a manuscript.

Thesis for PhD in Economic Sciences, specialty 051 – Economy. – Cherkasy State Technological University. – Cherkasy, 2024.

The dissertation work is devoted to the substantiation of theoretical and methodological foundations and the development of practical recommendations for the formation and realization of national economic interests in the conditions of information economy development.

In the work, based on scientific opinion and generalization of provisions of the theory of economic interests, the categorical apparatus is improved due to the definition of the concepts of "national economic interest" in a broad and narrow interpretation and "the concept of national economic interests", which are directed and reveal the tendencies of the movement towards the achievements of informational progress, compliance with the model of information economy and information society.

The author's approach to the definition of the category of "national model of the information economy" is substantiated, according to which it is a dynamic model reflecting the country's economic system with vectors of movement towards the progress of the national economy and corresponding (selected few) development concepts under the influence of the transformational manifestation of economic interests based on: recognition of the priority of information resources, the development of innovative and information technologies, the production of the latest knowledge in all spheres of social reproduction with appropriate (effective) strategic decisions, target programs and measures of corrective influence.

The analysis of paradigmatic shifts as a conceptual basis of scientific knowledge has been carried out, which makes it possible to identify patterns, principles, basic characteristics and consequences of transformations of economic thought, to outline the



key features of such changes, to clarify and understand the retrospectives and perspectives of the development of scientific views on the development of the theory of economic interests as the most up-to-date research in reforming the national economy.

It has been proven that for successful elimination of contradictions in scientific circles regarding the conceptual vision of the priority of national economic interests in the conditions of the spread of processes of informational, innovative, intellectual progress, changes in the reproduction of social capital, globalization in all its manifestations, basic concepts as actual tools for the formation and correction of vectors of changes in the national economy need to be researched.

The research and periodization of the development of the theory of national economic interests on the basis of an evolutionary, systemic, genetic and holistic approach have been carried out, which makes it possible to outline characteristic patterns of this development and synchronicity with the changes of industrial revolutions in terms of time periods and basic concepts, as well as to outline the modern vision of the development of the national economy. On the basis of this approach, it is proved that conceptual development of the modern theory of national economic interests takes place under the influence of multifaceted manifestation of the system of changes in the national economy, the improvement of economic relations in the conditions of modern challenges manifested in the form of globalization, innovation, informatization, digitalization.

It is argued that national interests directly and indirectly relate to national security: military, economic, political, informational, social, environmental one. It has been proven that the security component of the development of the national economy is of decisive importance in achieving economic and geopolitical sovereignty of the state, ensuring economic progress, implementing an effective social policy, and ensuring national competitiveness worldwide.

An idea-hypothesis of a conceptual vision of the development of the national economy, which comes down to ensuring a vector movement towards the harmonized definition, recognition and realization of national economic interests on the way to the

highest evolutionary phase of the development of the information economy, and subsequently the knowledge economy, has been formed.

It has been proven that the knowledge economy as a wholesale manifestation of the third, fourth and fifth industrial revolutions and the transition to a new stage - the sixth industrial revolution as a paradigm of joint achievement and use of knowledge by humanity through the synergy of innovative, digital and entrepreneurial environment, network technologies, institutionalization of the information and knowledge space, full use of the potential of virtual and augmented reality is the highest evolutionary phase of the development of the national economy.

Key steps to ensure the progress of the national economy of Ukraine in vector movement from the third to the sixth industrial revolution, including: national strategy and state support for initiatives; formation of a legislative and institutional system capable of ensuring coordination and balancing of economic interests and settling conflict situations; formation of a knowledge base that is accessible, open and institutionally fixed, are outlined.

Logical sequence of progressive movement of the national economy as "information economy – innovation economy – cluster economy – smart economy – knowledge economy", which has its own strength of synergistic mutual manifestations at the level of models of national economies (innovation-cluster, information-knowledge ones, etc.), is outlined. It is determined that the information economy in strategic vision of the development of the national economy acts as a basis that opens the prospects of achieving the highest evolutionary phase of development and appears as an innovator of further movement with the directions of progressive changes precisely in the quality, perception, display of information and the sequence of its complete transformation into knowledge of humanity with the triggers of social progress.

It is proved that logical sequence of progressive movement of the national economy needs to be filled with the essence of the basic vectors of the development, which in their logical reflection form a concentrated picture of the concepts of national economic

interests, which are objectified in the form of a set of needs that regulate the self-organization of complex systems within the institutionalization of new states (processes and phenomena). It is noted that the filling of the basic vectors of the development of the national economy will ensure the harmonization of changes based on the defined goals, principles and tasks of the implementation of relevant policies (information, innovation, cluster, knowledge ones), the involvement of targeted management approaches to decision-making, and the implementation of measures of information and knowledge progress.

The author's conceptual scheme for researching the vector of movement and achieving the model of the information economy as a key national economic interest is provided. It is based on an assessment of key stages of the development of the information society and economy: the first stage is incipience, characterized by the degree of readiness of economic, institutional, legal and business environment towards the information economy; the second stage is formation, characterized by transformational changes in the state information policy and management, business environment and social sphere, renewal of information culture standards; the third stage is progress, characterized by the impact of transformational changes on the economy and society with manifestations of systemic progress of relations and harmonious realization of national interests regarding the development of the country, strengthening its position in the global economic space and improving the lives of citizens.

Approbation of the proposed conceptual scheme for researching the vector of movement and achieving the model of the information economy has been carried out by conducting: the expert-analytical stage (1st stage) of evaluating key processes (stages) of the development of the information economy based on SWOT analysis; indicative research of national economic interest – achievement of the information economy model (2nd stage). As a result, it is determined that the chosen strategic course of Ukraine in ensuring the stages of incipience, formation and progress on the way to achieving the information economy model is incomplete, therefore the issues of further reforms and changes become urgent.

The problem of information asymmetry in the implementation of national economic interests as a phenomenon that belongs to complex phenomena and has its dualistic manifestation (positive and negative consequences) in the system of economic relations under the influence of the interests of economic agents is analyzed. According to the results of the analysis, it is established that the consequences of information asymmetry spread diffusely to all spheres of social and economic life, are intertwined and become both a driver and an inhibiting element in the development of the national economy, which requires management measures of targeted corrective influence.

The concepts that should be involved in the construction of the concept of the development of national economic interests in the conditions of the information economy are defined and substantiated, among which: the first concept is the priority of information progress; the second concept is the recognition of the priority of scientifically based development of the defense industry for the next 15-20 years; the third concept is the state support for innovative activities, education as a mandatory element of scientific and technical, informational and innovative progress, intellectualization of society, preservation of social capital and transition to its expanded reproduction; the fourth concept is the orientation in the development of the concept, strategic, tactical plans and forecasts not on current conditions, but on a clearly defined scenario for the future of the economy of Ukraine; the fifth concept is a technological singular vector of the development of the national economic system; the sixth concept is the consideration and orientation in the security system of the information component of economic security and economic aspect of information security; the seventh concept is the consideration and adaptation of world experience practices in resolving conflict situations, overcoming information asymmetry on the way to ensuring the harmonization of changes in the conditions of the development of the information economy and the transformation of national interests; the eighth concept is the compliance with the selective stratagem of coordinating the interests of the state, regions and individual business entities regarding the regulation of information asymmetry.

A critical analysis, systematization, and adaptation of world experience practices on the way to eliminating the problems of the information economy, which provoke information asymmetry, which is indicated as one of the basic concepts of the transformation of national economic interests in the conditions of the development of the information economy, which makes it possible to outline target strategic and current tasks of the development of the national economy, has been carried out.

The principles and management approaches to the implementation of concepts of national economic interests are systematized. A meaningful interpretation of each principle to the implementation of concepts of national economic interests is given. The involvement of a selective toolkit for the implementation of concepts, which will make it possible in the conditions of the need to quickly respond to changes in economic interests, is substantiated.

The author's vision of target vectors of strategic development of the national economy and their filling with basic concepts, which in the future require revision, selection, addition, and transformation in accordance with the achieved level of evolutionary phase of the development of the information economy, is provided.

*Keywords:* national economic interests, information economy, national economy, national model of information economy, industrial revolution, information progress, information asymmetry, concepts of national economic interests.

## Список опублікованих праць за темою дисертації

### **Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації: Статті в закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних *Web of Science* *Core Collection* та/або *Scopus*:**

1. Pankova, L., Uzbek, D., Panchenko, Y., Samoilenko, A., & Privarnikova, I. (2022) Impact of digitalization on the protection and implementation of the national economic interests. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No. 74, pp. 815–829. (Web of Science, ISSN-Version Impresa 0798-1406 / ISSN-Version on line 2542-3185).

*Особистий внесок: визначено виклики та можливості цифровізації, а також основні проблеми, що стримують її розвиток у контексті захисту та реалізації економічних інтересів в Україні.*

### **Статті в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:**

2. Pankova L. I, Milnichenko S. M. Uzbek D. A. NATIONAL ECONOMIC INTERESTS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE ECONOMY FORMATION. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси : ЧДТУ, 2021. Вип. 63. С. 5–13.

*Особистий внесок: доведено, що фундаментом національної економіки має стати нова ідеологія влади в реалізації національних інтересів в економічному, соціальному та інноваційному розвитку, що базується на концепціях інноваційної кластерної політики.*

3. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси : ЧДТУ, 2022. Вип. 64. С. 49–61.

4. Узбек Д. А. Аналіз трансформацій національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 23–32.

5 Узбек Д. А. Концепти формування національних економічних інтересів України в умовах інформаційної економіки. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 4 (48). С. 32–40.

6. Узбек Д. А. Аналіз впливу інформаційної асиметрії на процес реалізації національних економічних інтересів. *Економіка і регіон*. 2022. № 4 (87). С. 68–76.

7. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси у процесах розвитку прогресивної моделі економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 56.

#### **Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:**

8. Uzbek D. A. Pankova L. I. Ways to the formation of the balance of economic interests in the systems of Ukrainian regional management: problems of innovative development. *Development of modern economic science in the context of digitalization* : Int. Sci. Conf. Proc. (Dec. 3–4, 2021). Riga, the Republic of Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 112–114.

*Особистий внесок: окреслено проблеми інноваційного розвитку та шляхи формування балансу економічних інтересів в системі регіонального управління України.*

9. Узбек Д. А. Інформаційна економіка: національні інтереси та виклики для розвитку фінансового сектору. *Сучасні фінансові, обліково-аналітичні та податкові інструменти трансформації бізнес-середовища* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 09–10 груд. 2021 р.). Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. С. 142–143.

10. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси в інформаційній економіці. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування* : зб. тез доп.

VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 25 трав. 2022 р.). Черкаси : Черкас. держ. технол. ун-т, 2022. С. 134–136.

11. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси військових інновацій в умовах цифровізації суспільства. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу* : тези виступів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 3–4 листоп. 2022 р.). Житомир : Житомир. політехніка, 2022. С. 160–161.

12. Узбек Д. А. Особливості оцінки національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування*: зб. тез доп. VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 20 квіт. 2023 р.). Черкаси : Черкас. держ. технол. ун-т. Видавець Пономаренко Р.В., 2023. С. 89–90.

13. Узбек Д. А. Наратив балансування національних економічних інтересів: безпекова суть процесу. *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 квіт. 2023 р) [Електронне видання]: у 2 т. / відп. ред. та упоряд. В. В. Храпкіна, К. В. Пічик. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2023. Т. 1. С. 101–102.

14. Uzbek D. Methodological and organisational foundations for the study of national economic interests in the context of the information economy. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices* : Materials of the Monthly Int. Sci. and Pract. Conf. (Apr. 28–29, 2023) / Gen. Ed. Olha Prokopenko. Tallinn: Teadmus OÜ, 2023. P. 24–27.

#### **Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:**

15. Панкова Л. І., Узбек Д. А., Гнеушева Н. В. Національні економічні інтереси розвитку регіональних кластерів. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 8 (230). С. 72–83.



*Особистий внесок: обґрунтовано, що ключовим інтересом національної економіки є формування кластерів як системоутворюючих елементів сучасної ринкової економіки.*

16. Узбек Д. А., Гнеушева Н. В., Трояновський В. Є. Регіональні кластери: національні економічні інтереси та культура управління. *Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період : монографія* / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В., к.е.н., доц. Пічик К. В. Київ : Інтерсервіс, 2022. С. 104–113.

*Особистий внесок: запропоновано інтегрування зусиль влади, бізнесу та населення у векторному русі до нової моделі відтворення складних господарських систем на основі дії принципів балансу економічних інтересів та пріоритетності національних інтересів.*

17. Узбек Д. А., Бацура Є. О., Ковальська О. В. Трансформація національних економічних інтересів у глобальному просторі. *Сучасні тенденції сталого розвитку: теорія, методологія, практика : колективна монографія* / за заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків : ХНУРЕ, 2022. С. 17–26.

*Особистий внесок: розглянуто трансформації концептуального бачення національного економічного інтересу у період третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій.*

18. Узбек Д. А. Селективна стратегема узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій комплексного розвитку. *Адаптаційні обліково-фінансові механізми інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в умовах соціально-поведінкових обмежень : монографія* / Н. О. Бондар, О. В. Гребенікова, О. В. Дегтярьова та ін. ; за наук. ред. Т. В. Калінеску. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2024. С. 126–133.

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b>	19
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ: ГЕНЕЗИС ТА ЗМІНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ</b>	29
1.1. Генезис розвитку теорії національних економічних інтересів	29
1.2. Економічні інтереси та пріоритети розвитку національної економіки в історико-генетичному огляді промислових революцій	57
1.3. Теоретико-методичний підхід до дослідження національних економічних інтересів через векторний рух до моделі інформаційної економіки	77
<b>РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ</b>	97
2.1. Дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу	97
2.2. Дослідження національних економічних інтересів інноваційно- інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки	138
2.3. Проблема інформаційної асиметрії в реалізації національних економічних інтересів	158
<b>РОЗДІЛ 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ</b>	185
3.1. Концепти розвитку національних економічних інтересів	185
3.2. Особливості розвитку інформаційної економіки: світовий досвід та трансформації національних економічних інтересів	201
3.3. Принципи та управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів	227
<b>ВИСНОВКИ</b>	250
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b>	254
<b>ДОДАТКИ</b>	287

## ВСТУП

**Актуальність теми.** В умовах активної глобалізації, перспектив євроінтеграції важливим і стратегічно значущим для України постає питання національної економічної безпеки та захисту національних економічних інтересів на основі врахування інформаційного й інноваційного прогресу, системного руху до моделі інформаційної економіки. Найважливішим пріоритетом для національної економіки науковці та провідний менеджмент країни визнають інтенсифікацію процесів економічного та соціокультурного відтворення з векторами системного залучення досягнень третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій, що є трендом у модернізації існуючих національних моделей економік світу.

Рух до моделі інформаційної економіки, посилення євроінтеграційних процесів та нарощення відкритості національної економіки формує та актуалізує перспективи комплексного, науково обґрунтованого ставлення до національних економічних інтересів, окреслення дій влади в інструментах аналізу, оцінки, регуляторного впливу на агентів економічних відносин, цільового формування та корегування національної економічної політики. Особливості розвитку національної економіки в форматах дотримання гармонійного та збалансованого просування національних економічних інтересів в умовах формування прогресивної моделі інформаційної економіки набувають подальшого значення, об'єктивно вимагають цілеспрямованих управлінських дій у парадигмі відносин «влада – бізнес – населення – агенти співпраці», потребують концептуалізації багатьох питань, формування та просування цифрових і діджитал-інструментів інноваційного характеру.

Актуальність, значущість теоретико-методичних і науково-практичних питань національних економічних інтересів підтверджуються низкою фундаментальних досліджень таких закордонних науковців, як: К. Менгер, У. Джевонс, А. Маршалл, Дж. Кларк, А. Пігу, Дж. М. Кейнс, Дж. Коулмен, Н. Пуланзас.

Також варто відзначити вагомий внесок вітчизняних економістів, які системно формували знання щодо специфіки економічних інтересів і займалися дослідженням певних аспектів дотримання, захисту національних економічних інтересів: А. Гальчинського, Є. Буряка, З. Варналія, Ю. Коваленко, С. Коляденко, В. Ляшенко, Р. Манна, Л. Панкової, О. Пригодюк, І. Бітюк, С. Мельник, Д. Глембоцької, О. Левчук, В. Онищенко, Т. Павлюк, В. Смесової, Т. Калінеску, Д. Солохи, А. Павловської.

Грунтовними науковими здобутками вітчизняних науковців щодо розвитку інформаційної економіки є дослідження: Ю. Бажала, С. Шкарлета, М. Дубини, О. Зінченко, Л. Панкової, О. Фінагіної. Зокрема цими авторами розширено межі потенціалу української системи знань щодо дії законів менеджменту та економіки в умовах інформаційної революції та відповідної зміни національних економічних інтересів.

Високо оцінюючи наукові досягнення означених авторів, варто зауважити, що існуючих наукових надбань недостатньо з позиції стрімких змін світу в умовах інформаційного прогресу, прискорення дій промислових революцій, особливо в питаннях визначення та збереження національних економічних інтересів, а також наявності практичних управлінських заходів економічної політики. Як правило, науковці обмежуються дослідженнями окремих складових у визначенні національних інтересів, розробці безпекових механізмів захисту національного виробника. Тому деякі аспекти сучасної теорії та практики розробки, обговорення, просування положень щодо національних інтересів України в умовах формування інформаційної моделі економіки потребують свого подальшого напрацювання. У зв'язку з цим тема, що присвячена дослідженню національних економічних інтересів, є актуальною та нагальною з позиції прогресу знань. Наукова, практична значущість окреслених у роботі питань, нагальних проблем і перспектив розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних зрушень

визначає інтерес автора до процесу формування системи знань щодо інформаційної економіки та її успішності в Україні.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Наукове дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт:

Національного університету «Києво-Могилянська академія» Міністерства освіти і науки України при виконанні теми «Теоретико-методологічні засади управління соціально-економічними системами» (державний реєстраційний номер 0119U103840, 2019–2024 рр.) (довідка № 85/12-15 від 20.01.2022 р.) в частині «Фінансово-економічна політика в постпандемічний період» автором досліджено національні економічні інтереси і культуру управління регіональними кластерами;

Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» при виконанні теми «Обліково-фінансовий механізм інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в контексті трансформації економіки знань та соціально-поведінкових обмежень (державний реєстраційний номер 0121U108324», 2021–2023 рр.) (довідка № 02/26-5 від 21.02.2023 р.) автором проведено дослідження за напрямом «Селективна стратегема узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій комплексного розвитку»;

Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України. Зокрема, при виконанні теми «Смарт-спеціалізація та інноваційна парадигма розвитку національної економіки: пріоритети та перспективи» (державний реєстраційний номер 0121U114146, 2021–2024 рр.) (довідка №388/04-15.02 від 12.06.2023 р.) дисертантом обґрунтовано ключовий національний економічний інтерес країни у синергетичному прояві в глобальному просторі третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій, що проявляється у забезпеченні цілісності національної господарської системи, збалансованого та безпекового її функціонування у рамках рівневої організації системи економічних відносин (від рівня наноекономіки до рівня мегаекономіки) в умовах поширення сучасних трендів

та тенденцій розвитку суспільства, а саме роботизації, цифровізації, нано- та біотехнологій, впровадження штучного інтелекту, системного інформаційного прогресу з вектором формування стандартів смарт-економіки та переходу до знаннєвої моделі відтворення суспільного продукту; сформовано концептуальні основи розвитку національних економічних інтересів у системі державної політики з цільовим вектором формування смарт-економіки;

Харківського національного університету радіоелектроніки Міністерства освіти і науки України при виконанні теми «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0122U000510, 2022–2025 рр.) (довідка № 53.01/27-8 від 08.12.2022 р.) автором досліджено трансформацію національних економічних інтересів в глобальному просторі.

**Мета і завдання дослідження.** Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних основ і розробка практичних рекомендацій щодо формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки.

Для досягнення поставленої мети виконано такі завдання:

розвинуто теорію національних економічних інтересів на основі висновків та узагальнень генези наукової думки у цільовій векторності руху до стандартів інформаційної економіки;

досліджено економічні інтереси та пріоритети розвитку національної економіки в історико-генетичному огляді промислових революцій;

розроблено теоретико-методичний підхід до дослідження національних економічних інтересів через векторний рух до моделі інформаційної економіки;

досліджено національні економічні інтереси інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки;

поглиблено визначення та наукове обґрунтування проблеми інформаційної асиметрії в реалізації національних економічних інтересів;

визначено й аргументовано концепти розвитку національних економічних інтересів;

узагальнено особливості світового досвіду розвитку інформаційної економіки та трансформації національних економічних інтересів;

запропоновано принципи та управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів.

*Об'єктом дослідження* є процес формування інформаційної економіки.

*Предметом дослідження* є теоретичні, методичні й практичні аспекти формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки.

**Методи дослідження.** Методологічним підґрунтям роботи є сукупність способів і принципів наукового пізнання, загальних та спеціальних методів і прийомів, що використовувалися під час дослідження. Теоретичну основу дисертації становить система економічних законів і категорій ринкової економіки, фундаментальні положення економічної теорії, національної економіки, праці вітчизняних і закордонних вчених, присвячені питанням ефективного розвитку національної економіки, інформаційної економіки, формування та реалізації національних економічних інтересів.

Правовим полем дослідження є чинні законодавчі й нормативні документи щодо регулювання розвитку національної економіки, інформаційної економіки, інноваційної діяльності та процесів забезпечення національних економічних інтересів.

Інформаційна база дисертації представлена статистичними даними Державної служби статистики України та її регіональних підрозділів, ресурсами і виданнями мережі Інтернет, довідковими, інформаційними та аналітичними виданнями професійних і міжнародних організацій, результатами власних досліджень та розробок автора.

Для досягнення поставленої мети та реалізації визначених завдань у роботі використано такі методи та підходи: *методи логічного узагальнення* (для забезпечення послідовності наукового дослідження; визначення пріоритетів розвитку національної економіки); *системно-структурний підхід* (для упорядкування наукових основ у системі розвитку і гармонізації національних економічних інтересів через векторний рух до моделі інформаційної економіки, уточнення термінологічного апарату), *системний аналіз* (для виявлення закономірностей розвитку складних процесів інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки та реалізації національних економічних інтересів), *методи аналізу, синтезу та групування* (при формуванні принципів та управлінських підходів до реалізації концептів національних економічних інтересів), *історико-генетичний і діалектичний підходи* (для дослідження економічних інтересів в історико-генетичному огляді промислових революцій в питаннях прямування до найвищої еволюційної фази розвитку інформаційної економіки); *економіко-статистичні методи* (для аналізу динаміки показників інформаційної економіки); *графічні та форсайт-методи* (для оцінки та візуалізації вектора руху і досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу); *методи аутопоезису* (у дослідженні формування сучасної теорії національних економічних інтересів з огляду на синергію економічного, інформаційного, інноваційного розвитку суспільства); *холістичний підхід* (у формуванні цілісного уявлення структури національного економічного інтересу з позиції організації системи економічних відносин та урахування сили впливу інноваційного, інформаційного середовища у взаємодії з економічною системою); *праксеологічний підхід* (у дослідженні парадигмальних зрушень економічної думки стосовно концепту національних економічних інтересів в історико-генетичному огляді промислових революцій і технологічних укладів).

**Наукова новизна одержаних результатів.** Основний науковий результат дослідження полягає у розробленні теоретико-методологічних засад і практичних



рекомендацій щодо формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. Науковою новизною характеризуються такі результати виконаного дослідження:

*вперше:*

запропоновано принципи та управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів в інтегруванні з векторами стратегічного розвитку інформаційної економіки, які в єдності забезпечують гармонізацію та балансування інтересів ключових агентів економічних відносин, що дає можливість спрямувати рух економіки в безпекові зони, і цільове усунення проявів інформаційної асиметрії;

*удосконалено:*

теоретико-методичний підхід до дослідження національних економічних інтересів, який, на відміну від наявних, ґрунтується на залученні експертно-аналітичного та індикативного інструментарію, послідовності дій в оцінках стадій інформаційної економіки (формування, розвитку та прогресу), що дасть змогу отримати важливу інформацію, а також висновки у питаннях визначення пріоритетів і векторів руху до моделі інформаційної економіки;

визначення й обґрунтування проблеми інформаційної асиметрії, що, на відміну від наявних досліджень, ґрунтується на аналізі сфер (ринок праці, безпека економіки, освіта, бізнес-середовище, інституційне середовище, фінансовий сектор) і характеру впливів на процес реалізації національних інтересів, що дає змогу окреслити позитивні та негативні наслідки на майбутні стани інформаційної економіки;

*набули подальшого розвитку:*

систематизація підходів до сучасної теорії національних економічних інтересів, що, на відміну від наявних, передбачає періодизацію парадигмальних зрушень стосовно концепту національних економічних інтересів на основі врахування: узагальнень генези наукової думки у цільовій векторності руху до стандартів інформаційної економіки та управління знанням; принципу синергізму, накопичення

понятійно-категорійного апарату, що формує перспективи розширення меж регуляторних дій влади в стратегічному плануванні;

наукові підходи до дослідження економічних інтересів, що, на відміну від існуючих, ґрунтуються на історико-генетичному огляді промислових революцій в питаннях прямування до найвищої еволюційної фази розвитку інформаційної економіки і дають можливість окреслити, інституційно закріпити логічну послідовність руху національної економіки «інформаційна економіка – інноваційна економіка – кластерна економіка – смарт-економіка – економіка знань»;

обґрунтування ключових векторів формування та реалізації національних економічних інтересів у сфері інноваційно-інтеграційної діяльності бізнесу, який, на відміну від існуючих, враховує наявність унікальних ресурсів промислових, галузевих структур, що дає змогу визначити тригери розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва й активізувати групи факторів, які впливають на стан національної економіки;

систематизація та групування національних економічних інтересів з управлінськими концептами щодо досягнення станів прогресу інформаційної економіки, які, на відміну від існуючих підходів, базуються на селективній стратегемі усунення конфліктів інформаційної асиметрії, що забезпечує впровадження низки принципів і цільових заходів регуляторного впливу на узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання;

узагальнення особливостей світового досвіду розвитку інформаційної економіки, які, на відміну від наявних, розглядають практики усунення впливу інформаційної асиметрії, що дає змогу врахувати, поступово адаптувати накопичені знання щодо трансформації національних економічних інтересів і визначити цільові заходи економічної політики.

**Практичне значення одержаних результатів.** Отримані результати та розроблені рекомендації становлять науково-методологічну основу формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної

економіки. До результатів, що мають найбільше практичне значення, належать такі: теоретико-методичний підхід до дослідження національних економічних інтересів через векторний рух до моделі інформаційної економіки; визначення й аргументування концептів розвитку національних економічних інтересів; узагальнення особливостей світового досвіду розвитку інформаційної економіки і трансформації національних економічних інтересів; запропоновані принципи та управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів.

Результати дисертаційної роботи використано в практичній діяльності Української асоціації з розвитку менеджменту та бізнес-освіти (довідка № 435/05-02 від 22.06.2023 р.), ТОВ «Аудит Консалтинг Сервіс» (довідка № 612 від 28.09.2023), ТОВ «Управління персоналом» (довідка № 28/11-12-23 від 12 жовтня 2023 р.), Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 24129/02/11-01-24 від 19.10.2023 р.), ПП «МОРЕБІС СДС» (довідка № 35/11-02-23 від 08.11.2023 р.), а також у навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка № 910/04-15.05 від 20.11.2023 р.).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, яке присвячене обґрунтуванню теоретико-методологічних положень і практичних аспектів формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. Всі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, що належать особисто здобувачеві. Робота не містить елементів кандидатської дисертації автора.

**Апробація результатів дисертації.** Наукові положення і висновки дослідження доповідалися та отримали схвалення на науково-практичних конференціях: Міжнародній науковій конференції «Development of modern economic science in the context of digitalization» (Riga, the Republic of Latvia, 2021 p.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні фінансові, обліково-

аналітичні та податкові інструменти трансформації бізнес-середовища» (м. Харків, 2021 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування» (м. Черкаси, 2022 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (м. Житомир, 2022 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування» (м. Черкаси, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення» (м. Київ, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices» (Tallinn, 2023 р.).

**Публікації.** Основні результати дослідження за тематикою дисертаційної роботи опубліковано у 18 наукових працях, серед яких: 1 стаття у закордонному виданні, проіндексованому у наукометричній базі Web of science; 7 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 3 монографії; 7 публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 10,18 д.а., з яких особисто здобувачеві належить 7,47 д.а.

**Структура та обсяг дисертаційної роботи.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, викладених на 235 сторінках друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 28 рисунків та 42 таблиць, з них 22 займають всю сторінку. Список використаних джерел із 289 найменувань уміщено на 33 сторінках, 4 додатки – на 18 сторінках.

## РОЗДІЛ 1

# ТЕОРІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ: ГЕНЕЗИС ТА ЗМІНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

### 1.1. Генезис розвитку теорії національних економічних інтересів

Національні економічні інтереси з позиції сучасної теорії наукової думки постають як складноутворена категорія, що має своє коріння одночасно в системі знань філософії, соціології, психології, економіки та менеджменту. Генезис досліджень, бачення науковців цієї категорії є як складним, функціонально навантаженим, специфічно мотивованим, так і відповідним до історичних епох, змін глобального ринкового простору, надбань наукових шкіл, особливостей відтворення соціального капіталу. Відповідно формування теорії національних економічних інтересів відбувається під впливом глобалізаційних зрушень, цільових трактувань епохальних подій, потреби в обґрунтуванні реформування складних систем та оновлення моделювання відносин під дією науково-технічного й інформаційно-знанневого прогресу, розробки пріоритетів та заходів економічної політики провідних країн світу.

Наголосимо, що саме питання балансування економічних інтересів формує платформу та систему економічних відносин в русі «виробництво – розподіл – обмін – споживання суспільного продукту» в умовах інформаційної економіки. Параметри такого процесу, модель узгодження економічних інтересів, залучені принципи дають змогу аналізувати зрілість системи в еволюційному русі, враховуючи якісні та кількісні параметри результативності процесів, явищ. Саме реалізація економічних відносин передбачає активну практичну діяльність з великою кількістю оцінок такого руху, визначенням поточних станів, незалежних експертиз. Така діяльність обов'язково передбачає залучення цільових принципів дослідження, бо саме вони визначають базові характеристики відносин, формують платформи майбутніх

концепцій, стратегій та цільових проєктів. Такими базовими характеристиками (оцінками) відносин можуть бути: справедливі чи несправедливі; гармонійні чи розбалансовані; усвідомлені чи неусвідомлені; мотивовані чи демотивовані, конфліктні чи неконфліктні (відповідно проблемні чи неproblemні), інтегровані чи особисті та інші. Інтереси в узагальненому баченні та структуруванні формують ту реальну платформу розуміння, вивчення, удосконалення економічних відносин та виокремлення в самостійну тематику економічних інтересів як фундаменту будь-якої економічної системи, що впливає на виробництво, розподіл, перерозподіл та споживання ресурсів.

За енциклопедичним словником інтерес – одне з основних понять етики та філософії, спрямованість особистої чи суспільної активності на певні цінності з метою їх освоєння (створення, пошуку, вибору, використання); усвідомлені потреби, що вмотивовують поведінку індивіда або групи індивідів [13, с. 97].

Інтерес як ключову категорію великої кількості наукових теорій гуманітарного та соціоекономічного спрямування поділяють на групи, види. Існують види економічних, соціальних, культурних, інформаційно-комунікаційних, публічних та інших інтересів, які науковці та фахівці активно досліджують, поділяють на групи та підгрупи, надають визначень, наповнюють змістом з позиції змін та векторів генезису суспільних зрушень.

Важливим напрямом досліджень постає економічний інтерес, що охоплює різні сфери економіки та рівні суспільної структури, є інтегрованим функціонально. В економічній теорії, макро- та мікроуправлінському аналізі інтерес визначають як бажаний елемент досліджень, що окреслює пріоритетність і векторність руху великих господарських систем, трансформацій та змін, цивілізаційних зрушень та модернізацій суспільного устрою з векторами інформаційного, інноваційного, науково-технічного прогресу. Науковці наголошують та доводять, що в узагальненому вигляді економічний інтерес – це вигода, якої досягають у процесі реалізації економічних відносин [17, с. 63]. Економічні інтереси в процесі реалізації

стають активним двигуном змін, прогресивних зрушень, реформ, цільових та хаотичних явищ, а також війни (економічної, інформаційної, технологічної, проксі).

Окреслимо авторське трактування економічних інтересів в узагальненому, широкому визначенні. Економічні інтереси – це мотиваційний механізм реалізації комплексу потреб людини чи групи (колективу) в історико-конкретних умовах відтворення суспільного продукту або його частки на договірних відносинах та з елементами специфічної культури (соціальної, соціокультурної, політичної, геополітичної, безпекової, військової), що має своє оформлення, інституційне відображення у вигляді відносин між групами агентів діяльності [179].

У вузькому трактуванні економічний інтерес – це відносини з приводу реалізації потреб і контролю над різними видами ресурсів матеріального та нематеріального характеру з метою отримання бажаного результату (вигоди). Сама ж вигода як результат реалізації економічних інтересів може бути різною: внутрішньополітична та геополітична; особистісного, суб'єктно орієнтованого та інтегрованого характеру; матеріальна та нематеріальна; соціальна та культурна; економічна та геополітична; безпекова та військова. І цей перелік, його визначення можуть бути комплексно-змішаними, змінюватися в часі, бути прихованими, мати характеристики комерційної або державної таємниці, виконувати цільову дію проєктування різноманітних майбутніх відносин та явищ життєдіяльності людини [179].

Зважаючи на різновекторність та численність очікуваних результатів, постає необхідність класифікувати всю різноманітність економічних інтересів, що забезпечить комплексність дослідження, сформує бачення окремих складових явищ та процесів. Запропонуємо групування видів економічних інтересів за класифікаційними ознаками [179]:

1. За об'єктною спрямованістю: майнові, фінансові, трудові, інтелектуальні та інформаційні інтереси. Під інформаційними інтересами варто розуміти інтереси, які охоплюють всі аспекти економіки, пов'язані з обробкою, збиранням, аналізом та

використанням інформації для досягнення економічних цілей у системі рівневої організації суспільно-економічних відносин [179].

2. За етапністю процесу відтворення: інтереси у сфері виробництва, споживання, обігу, обміну та розподілу всієї сукупності нематеріальних та матеріальних благ [179].

3. За рівнем організації системи економічних відносин доцільно виокремлювати економічні інтереси: приватні, домогосподарств, внутрішньофірмові (локально-територіальні), корпоративні, регіональні (субрегіональні), міжрегіональні, національні та міжнаціональні. Наведена класифікаційна група економічних інтересів у своїй ієрархічній послідовності формує їх структурне відображення, що дає змогу відстежувати рух інформації щодо управлінських рішень, заходів, проєктів, цільових програм розвитку як прояву єдності елементів структури, їх злагодженої взаємодії та узгодженості інтересів [111, с. 91].

4. За часовою ознакою: поточні, короткострокові, середньострокові, довгострокові, прогнозні, перспективні інтереси. Врахування часового параметра в дослідженнях проблематики економічних інтересів є важливим чинником в організації планової діяльності, що надалі позначається на якості управлінських заходів, які зорієнтовані на перспективні, найближчі або короткострокові та середньострокові цілі та завдання економічного розвитку [179].

5. За власністю на фактори виробництва виокремлюють економічні інтереси власників: капіталу, землі, інформації, праці (також інноваційної праці та підприємницьких здібностей) [179].

Запропоноване групування економічних інтересів за окресленими класифікаційними ознаками не претендує на універсальність, воно може доповнюватися залежно від глобальних змін та еволюційних зрушень. Однак варто підкреслити, що групування видів економічних інтересів дає змогу формувати комплексне уявлення про багатоспрямованість економічних інтересів та їх взаємозв'язок, виокремити пріоритети в економічному розвитку та алокації ресурсів.



Окреслення категорій економічних суб'єктів як носіїв економічних інтересів та видів їх діяльності дає змогу визначити, які сфери економіки потребують управлінських заходів підтримки, а також які сектори є перспективними з погляду економічного прогресу. Таким чином, групування видів економічних інтересів за окресленими класифікаційними ознаками є важливим інструментом для розробки політик (економічної, соціальної, інноваційної, галузевої), стратегій та цільових програм розвитку [179].

Безперечним є той факт, що функціонування та реалізація кожної з наведених груп інтересів є важливими у дослідженні процесів розвитку національної економіки на основі узгодженої взаємодії, прямування до балансу, гармонійності в парадигмі відносин «держава – бізнес – населення». Для країни, її економіки та безпеки відтворення національного продукту, соціальної й економічної стабільності, збереження державності та національної ідентичності особливе значення має національний економічний інтерес як прояв колективної економічної безпеки, ключовий концепт базових положень економічної та соціальної, фінансової та внутрішньорегіональної, міжнародної та транскордонної політики. Кожна країна та її уряд у системі декларованих пріоритетів розвитку, визначень стратегічного майбутнього обов'язково окреслюють, просувають і захищають цільові інтереси: провладних груп та олігархату; підприємців; регіонів та галузей; цільових груп населення; зовнішніх та внутрішніх агентів бізнесу. Відповідно формується та набуває своєї реалізації концепт національних економічних інтересів як базове положення визначеного наповнення сутності пріоритетів і нормативно-правового, інституційного закріплення відносин щодо національних ресурсів з боку груп відповідних агентів. Важливим стає питання отримання вигоди національним бізнесом, агентами співпраці, інтереси яких будуть пріоритетними у фінансовому, правовому, соціальному, інформаційно-комунікаційному забезпеченні. Агенти економічного розвитку, що будуть визнані актуальними та інституційно закріпленими, повинні отримувати захист з боку держави в її регуляторному впливі, цільовій підтримці [179].

Фактично державна влада, її правові та економічні інституції, цільова політика, механізми регуляторного впливу повинні чітко окреслити, чий потреби, а відповідно й інтереси для неї мають своє стратегічне, принципове значення, які групи населення стають рушіями прогресивних (регресивних) зрушень, носіями особливої уваги з позиції очікуваних змін [179].

Векторність змін у національній економіці, відтворення національного продукту обумовлюється саме реалізацією пріоритетів руху, інституційними новаціями, надає вагомості управлінським механізмам та оновлює економічні відносини на платформах суспільного прогресу. Саме в умовах інформаційної економіки векторність забезпечує інноваційність зрушень, фінансову успішність і стабільність, безпеку державного та приватного інвестування, соціального та гуманістично-культурного прогресу [179].

Саме національні інтереси, визначені та інституційно закріплені у межах цільових видів політик, забезпечують доступ до ресурсів, а в системі державної влади дають змогу формувати неринкові моделі розподілу. Трансформації та зміни національної економіки відбуваються під впливом оновлення бачення, офіційного визнання та інституційно-правового закріплення національних економічних інтересів, векторів відповідного руху у заходах економічної та соціальної політики країни, цільових управлінських заходах, що зорієнтовані на формування макроекономічної стабільності. Національні економічні інтереси формують баланс і гармонійність в обранні пріоритетів руху національних економік з метою розвитку прогресивної моделі економіки як результату домінування цільових векторів змін. В умовах ринкової економіки такими пріоритетами постають [179]:

1) питання балансу змішаної моделі ринкового відтворення, безпеки ведення господарської діяльності, захисту національного виробника в умовах порушення врівноваженості економічних інтересів;

2) цінності соціального прогресу й ефективного відтворення соціального потенціалу, збереження соціокультурного потенціалу нації як системного руху до

найвищих показників суспільного прогресу в умовах поширення демократичних цінностей;

3) науково-технічний, інтелектуальний прогрес у цільовому прямуванні до: підвищення якості життя населення, забезпечення сталого економічного зростання; розвитку науки, технологій, освіти та культури; збільшення доступності інформації та знань, що сприяє створенню нових можливостей у досягненні нових вершин у розвитку та вирішенні складних соціально-економічних проблем, нівелюванню суспільних загроз;

4) дотримання векторів та завдань стратегічних планів у межах формування обраної моделі національної економіки, її комплексного просування з позиції управлінського прогресу [179].

В сучасному вимірі та русі інформаційних революцій, суспільного прогресу визнаною є модель інформаційної економіки. Її характерними ознаками є такі [179]:

1. Інформаційний ресурс як один із пріоритетних ресурсів, що має свою цінність у бізнес-процесах, узгодженні, інституціоналізації, гармонізації та балансуванні економічних інтересів.

2. Підвищення ролі знання, що постає як актуалізований фактор економічного розвитку і конкурентоспроможності. Набувають важливості процес перманентного оновлення та розширення знань, а також динамізм поширення серед економічних агентів.

3. Залучення нових інформаційних та інноваційних технологій в усі сфери життя та господарювання, що дає змогу: інтенсивного виробництва; масштабного зберігання, обробки інформації та доступу до неї; стимулювання економічного і соціального прогресу в умовах синергетичного прояву промислових революцій.

4. Інформаційна економіка виходить за територіальні рамки, оскільки інформація дає змогу інтегрувати економічні системи країн, що сприяє глобалізації бізнесу, торгівлі, появі нових форм бізнесу (електронна комерція, інтернет-платформи, контент-маркетинг, хмарний сервіс).

5. Гнучкість та адаптивність відповідно до зростаючих потреб ринку, бізнесу, суспільства, а також до нових викликів, що постали перед людством в умовах інформаційного прогресу (інформаційні вкиди, кіберзагрози, викривлення інформації, інформаційні війни) [179].

Наведені ключові характеристики дають можливість окреслити авторське визначення національної моделі інформаційної економіки, згідно з яким – це динамічна модель, що відображає економічну систему країни з векторами руху до прогресу та відповідними, селективно відібраними концептами розвитку під впливом трансформаційного прояву економічних інтересів на основі: визнання пріоритетності інформаційних ресурсів, розвитку інноваційних та інформаційних технологій, продукування новітнього знання в усіх сферах суспільства з належними (дієвими) стратегічними рішеннями, цільовими програмами та заходами корегуючого впливу на порушення станів інституційно закріплених стандартів інформаційної культури. Наведений підхід до визначення національної моделі інформаційної економіки ґрунтується на розумінні взаємозв'язку між інформацією, знанням та економічними результатами, а також на врахуванні особливостей прояву таких явищ, як інформаційна асиметрія, викривлення інформації, що постають проявами інформаційної культури [179].

Спираючись на ключові положення еволюції економічної думки стосовно національних економічних інтересів, емпіричний базис сучасності в умовах прояву технологічних трансформацій розвитку економіки (четверта та п'ята промислові революції), варто уточнити визначення національного економічного інтересу.

Національний економічний інтерес – це сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, які виявляються в єдності та балансі різних економічних інтересів нації, що відображають суспільні потреби, задоволення яких забезпечує стабільний соціально-економічний розвиток країни і формує конкурентоспроможну національну економіку [36, с. 98]. Саме таке бачення національних економічних інтересів дає змогу формувати та оцінювати вектори руху до суспільного прогресу,

модель відтворення національного продукту, окреслювати динаміку та фактори розвитку національної економіки, визначати й аналізувати ефективність або провали ринків.

Професор М. М. Єрмошенко вважає, що під національними економічними інтересами слід розуміти сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, задоволення яких забезпечує ефективне функціонування та сталий розвиток її економічної системи, а через неї й економіки [39, с. 19].

Варто акцентувати, що для економічних інтересів характерні структурність у межах рівневої організації системи економічних відносин та здатність охоплювати різні сфери економіки. Економічний інтерес реалізується у зв'язку з іншими інтересами, тобто у сукупності інтереси утворюють синергетичну цілісність [287, с. 83]. Подібною синергетичною цілісністю є інтереси різних економічних суб'єктів світової економіки, якими можуть бути як держави, так і окремі незалежні суб'єкти господарювання. Їх системна взаємодія відбувається в рамках міжнародного або національного виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних і нематеріальних благ через процес узгодження економічних інтересів, що дає змогу налагодити зовнішньоекономічні зв'язки та сформувати систему міжнародних економічних відносин [287, с. 83].

Система міжнародних економічних відносин формується на основі спільних угод, які базуються на досягненні балансу економічних інтересів ключових суб'єктів відтворення життєдіяльності, ринкових систем світового рівня. Сучасна світова система економічних інтересів є динамічною та зазнає еволюційних змін під впливом таких ключових факторів, як: науково-технічний і технологічний прогрес; інформаційний прогрес та відповідно наступний етап діджиталізації, які дають змогу формувати глобальне інформаційне середовище, в рамках якого збільшується швидкість обігу та переміщень фінансового капіталу між країнами, функціонує глобальний фінансовий ринок, активізуються процеси удосконалення та використання інноваційного потенціалу; загроз національній безпеці (війни, громадянські конфлікти

або ситуації на кшталт Covid-19); освоєння шостого технологічного інноваційного укладу, драйверами якого є мережева економіка, віртуалізація виробництва та сфери послуг, діджиталізація управління національною економікою, знаннєвий прогрес, системи штучного інтелекту і квантові технології [287, с. 83].

Генетико-історичний рух становлення будь-якого етапу розвитку суспільства супроводжується змінами наукових парадигм, що були сталими до певного часу. Аналіз парадигмальних зрушень як концептуально-методологічний базис наукового пізнання дає змогу виявити закономірності, принципи, базові характеристики та наслідки трансформацій економічної думки, окреслити ключові риси таких змін, з'ясувати і зрозуміти ретроспективи та перспективи розвитку наукових поглядів.

Генетико-еволюційний рух системи знань людства має оформлення у вигляді напрацьованих і реалізованих ідей-гіпотез реформ, теоретико-методологічного забезпечення розвитку національних економік та соціальної сфери, концепцій різноманітних процесів суспільного прогресу (або зворотного руху), положень та заходів державної, галузевої політики, виокремлених і цікавих положень проєктів галузевого та регіонального спрямування розвитку.

У системі знань сучасних економіки та менеджменту особливу увагу науковці та практики приділяють саме розробці та впровадженню концепцій розвитку національної економіки, впливу векторів руху суспільного прогресу, управлінських регуляторних заходів та забезпечення інституційно-правовими положеннями діяльності агентів економічних інтересів.

З позиції накопичення знань саме з вектором розвитку теорії економічних інтересів як найбільш актуалізованого дослідження в реформуванні національної економіки в умовах системного впливу промислових революцій, інформаційно-знаннєвого прогресу свого визначення, цільового розширення та доповнення потребують концепти як багатоцільові управлінські інструменти.

На думку автора, концепт – це розширене бачення управлінської концепції багатоцільового спрямування з елементами доповнюючих характеристик напрямів

руху, оцінок і векторів впливу. При цьому концепти як концентроване та цільове відображення складових концепцій можуть бути реалізованими в різні часи, за різними управлінськими технологіями, а також замінені або доповнені, масштабовані в просторі під впливом тенденцій і законів становлення нового технологічного устрою, наслідків прогресу кожної подальшої промислової революції, необхідності інституційних оновлень та правового закріплення інновацій.

Сучасна система знань економіки, теоретичні надбання менеджменту вже сформували в своєму науковому апараті бачення концептів як допоміжної категорії в дослідженнях концептуальних засад державної та регіональної політик, стратегій та ідей-концепцій розвитку галузей і корпорацій. Не винятком стають і моделі розвитку економік, а саме кластерної, інформаційної, інноваційної, знаннєвої, соціальної, де науковці активно виокремлюють і досліджують концепти як управлінські інструменти.

Інформаційна економіка в своєму системному розвитку отримує безперервні зрушення, накопичує надбання теорії та методології наукових досліджень, новітні вектори управлінських технологій опанування інформаційних ресурсів та комунікацій, досвід практики та цільові технології удосконалення відносин, що є проявами єдності з суспільним прогресом у загальному цивілізаційному контексті руху людства. Новітні зміни та цільові концепти в системі національних економік світу формуються під впливом трендів, прогнозних оцінок у розвитку інформаційної економіки як майбутнього розвинених країн, подальшого поглиблення поділу праці та розширення ринків ІТ-сектору [65].

Дослідження еволюції економічної думки, періодизація та визначення базових концептів наукових теорій, що впливають на розвиток теорії національних економічних інтересів, дадуть змогу збагатити сучасну систему знань економіки та менеджменту, а також усунути суперечності в науковому колі щодо концептуального бачення пріоритетності національних економічних інтересів в умовах поширення процесів інформаційного, інноваційного, інтелектуального прогресу, змін відтворення

соціального капіталу, глобалізації в усіх її проявах (концентрації – деконцентрації, регіоналізації, інтеграції – реінтеграції, конвергенції в найбільш яскравих проявах та подіях).

Досліджуючи еволюцію наукової думки та теорії національних економічних інтересів, рекомендуємо виділити три етапи, що відрізняються один від одного та мають свої характерні генетичні риси:

I етап (XIV ст. – початок XIX ст.) – накопичення первинних наукових основ та базових концептів теорії економічних інтересів – характеризується емпіричною спрямованістю наукового пізнання та проявом діалектичної логіки економічної думки, що дало змогу виявити відповідні прояви приватних та суспільних інтересів, а також сформувати первинне бачення процесів впливу на економічні відносини та реалізацію пріоритетних національних економічних інтересів.

II етап (кінець XIX ст. – середина XX ст.) – формування базових положень і концепцій теорії національних економічних інтересів – відзначається застосуванням спеціальних методів дослідження (поєднання логічного й історичного підходів, аналізу та синтезу, граничного аналізу), що дають змогу виявити окремі грані економічних об'єктів та соціально-економічних явищ; відбувається накопичення теоретико-методологічних основ у контексті окреслених концептів системи знань щодо процесів формування та реалізації національних економічних інтересів.

III етап (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.) – генетичної еволюції наукових теорій, концепцій у контексті формування сучасних рис теорії національних економічних інтересів – характеризується залученням таких методів дослідження, як еволюційний, синергетичний, холістичний, аутопоезису, праксіологічний, які притаманні неоінституціоналізму, дають змогу отримати новітні системні знання відповідно до суспільного прогресу й управлінського аспекту в питаннях формування та реалізації національних економічних інтересів.

Саме теорії інституціоналізму та неоінституціоналізму формують унікальну платформу системного вивчення економічних інтересів у баченні ключових етапів



розвитку, формування, трансформування національних економічних інтересів як унікального інструменту стратегування, цільового руху до оновлення суспільного устрою на основі балансу та цілепокладання. Таке наповнення етапів розвитку передбачає розкриття змісту кожного періоду за критеріями науково обґрунтованої оцінки, інтенсивності та дієвості змін у пріоритетах використання та реалізації економічних інтересів.

Розглянемо етапи генезису наукової думки, відстежуючи еволюцію теорії національних економічних інтересів і розкриваючи вплив інших наукових теорій на її формування (табл. 1.1). Генеза кожної теорії економічних інтересів має свої особливості, забезпечена аналітичною складовою, має часові межі, формує вплив на наступні етапи, дає підстави щодо формування висновків та подальшого залучення знань.

*Таблиця 1.1*

**І етап – формування фундаментальних первинних теоретичних основ  
та концептів теорії національних економічних інтересів  
(XIV ст. – початок XIX ст.)**

Концепція економічної теорії	Автор теорії та послідовники	Парадигмальні настанови наукового дискурсу стосовно теорії національних економічних інтересів
1	2	3
1. Меркантилізм (XIV ст. – початок XVIII ст.)	Теорія активного грошового балансу (У. Стаффорд) Теорія активного торговельного балансу (Т. Мен, А. Монкретьєн)	1. Національні економічні інтереси окреслюються з позиції країни, яка прагне до світової торговельної монополії.
2. Фізіократизм (XVII ст. – XVIII ст.)	Теорія індивідуалізму (А. Сміт, Дж. С. Мілль, Д. Рікардо)	1. Національні економічні інтереси розкриваються з позиції аграрної країни, що розвивається переважно за рахунок внутрішнього ринку, де раціональність економічної поведінки його суб'єктів визначається ступенем реалізації їх інтересів. 2. Прагнення до багатства та задоволення індивідуальних матеріальних потреб вважається основою формування та реалізації загального національного економічного інтересу.

Продовження табл. 1.1

1	2	3
3. Історична школа і марксизм (XIX ст.)	Теорія об'єктивізму (Ф. Ліст, К. Маркс, Ф. Енгельс)	1. Економічні інтереси мають об'єктивний прояв. К. Маркс зазначає: «Приватний інтерес – інтерес приватних осіб; але його зміст, як і форма, засоби здійснення дані громадськими умовами, не залежними від індивідів» [84, с. 90]. 2. Процеси формування та реалізації економічних інтересів розглядаються як закономірний, детермінований історичний процес еволюції та змін у системі виробничих відносин та відносин власності. 3. Досліджується діалектика прояву приватних і загальних інтересів, яка розкривається в системі спільної господарської та суспільної діяльності. Балансування інтересів полягає в узгодженості дій у процесі спільної діяльності в сфері загального, об'єктивно існуючого інтересу [109, с. 117].
Головна узагальнена ідея –	діалектика прояву приватних і загальних інтересів у системі економічних відносин на шляху формування та реалізації національного економічного інтересу.	

*Джерело: складено автором на основі [84; 109]*

Вважається, що первинні основи теорії національних економічних інтересів було закладено у період XIV ст. – початку XVIII ст. меркантилістами, які досліджували закономірності накопичення суспільного багатства в умовах орієнтації промисловості на експорт. Вони зазначали, що економічна політика держав та їх інтереси спрямовані на накопичення капіталу в грошовій формі за допомогою активних грошових і торговельних балансів [115, с. 44]. Меркантилісти намагалися окреслити національні економічні інтереси з позицій інтересів країни, яка прагне до світової торговельної монополії, в той час як фізіократи – з позиції аграрної країни, що розвивається переважно за рахунок внутрішнього ринку [52; 53].

У парадигмі наукової думки фізіократів буття розглядається як господарюючий суб'єкт «економічної людини», яка турбується про реалізацію свого корисливого, цілком раціонального інтересу і діє в умовах повної інформованості про динаміку економічної кон'юнктури [115, с. 28]. Вільна конкуренція розглядається як інструмент процесу узгодження протиріч, що виникають між приватними економічними інтересами [109, с. 116; 158].

У теоретичних настановах А. Сміта втілені інтереси держави, орієнтованої на лідерство в світовому промисловому виробництві. Ф. Енгельс, аналізуючи його праці,

акцентував увагу на тому, що в ідеях А. Сміта усвідомлена можливість використання принципів лібералізації, спрямованих на економічне зближення країн, в інтересах конкретної нації [84].

Історична школа (XIX ст.) встановила взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку економіки країни і моделлю економічної політики, яка враховує національну специфіку; розробила цілісну філософсько-економічну систему суспільного розвитку, в основі якої лежить методологічне посилення про визначальну роль матеріального виробництва і продуктивних сил в еволюції економічних систем [115, с. 45]. Так, Ф. Ліст в роботі «Національна система політичної економії» зазначає: «Між людиною і людством історія поставила нації. Будь-яка особистість, перш за все, – частина нації, і її благополуччя залежить від могутності нації. У націй різні сили і різні інтереси, і їх повинні захищати держави. Кожна країна і кожна нація, що знаходяться на відповідній стадії свого розвитку, вимагають особливого набору економічних доктрин» [76, с. 105]. Таким чином, меркантилісти, фізіократи і представники історичної школи окреслили передумови та сформували ключові парадигмальні настанови подальшого системного розвитку наукових теорій у формуванні теорії національних економічних інтересів (табл. 1.2).

*Таблиця 1.2*

**II етап – формування базових положень і концепцій  
теорії національних економічних інтересів (кінець XIX ст. – середина XX ст.)**

Концепція економічної теорії	Автор теорії та послідовники	Парадигмальні настанови наукового дискурсу стосовно теорії національних економічних інтересів
1	2	3
1. Маржиналізм (кінець XIX ст. – початок XX ст.)	Теорія суб'єктивізму (К. Менгер, У. Джевонс, А. Маршалл, Дж. Кларк, А. Пігу та ін.)	1. Інтереси індивідууму визначено рушійною силою суспільного прогресу. 2. Зроблено акцент у наукових поглядах на економічний інтерес людей зі сфери виробництва в сферу споживання (інтерес споживача) та розподілу національного продукту. Стверджується, що вільна конкуренція забезпечує ефективне виробництво багатства, але не дає його справедливого розподілу в суспільстві, створюючи конфлікти між приватними і суспільними інтересами [85; 91; 261].

## Продовження табл. 1.2

1	2	3
		<p>3. Важливою передумовою вирішення конфліктів інтересів та їх узгодження визнано рівноважний стан, досягнення якого розглядалось як можливість задоволення індивідуальних, а вже потім суспільних інтересів.</p> <p>4. Економічний інтерес вивчається як статичний прояв потреб [85; 91; 261].</p>
2. Інституціоналізм (40-70-і рр. XX ст.)	Дж. М. Кейнс	<p>1. Переорієнтовано вектор наукових поглядів від мікроекономічних категорій (інтереси індивідуумів, фірм) до вивчення макроекономічних (загальнонаціональних): національний дохід, споживання, заощадження та інвестиції нації, що дало країнам змогу вийти з глибокої кризи у післявоєнний час.</p> <p>2. Національну економіку визначено як цілісний організм, а економічні інтереси – в їх інтеграційних формах [252].</p> <p>3. Досягнення економічних інтересів ринкових суб'єктів відбувається як процес співвідношення сукупного попиту та сукупної пропозиції, їх диспропорційність ускладнює досягнення національних економічних інтересів.</p> <p>4. Економічний інтерес людини розглядається як вектор розвитку в системі національного господарства, а господарський дух – спонукальний мотив розвитку будь-якої нації [156, с. 370].</p> <p>5. Введено розуміння компромісу у вирішенні конфліктів інтересів як інструменту ринкового регулювання та особливості гармонійного прийняття рішень</p>
Головна узагальнена ідея –	визнання процесів формування та реалізації національних економічних інтересів як умови розвитку та процвітання будь-якої нації. Накопичення первинної системи знань щодо регуляторних заходів у балансуванні економічних інтересів на основі інституційних положень, цільових управлінських заходів влади.	

*Джерело: складено автором на основі [79, 85; 91; 115; 156; 252; 261]*

Таким чином, наукові настанови кінця XIX ст. – середини XX ст. дали змогу визначити процеси формування та реалізації національних економічних інтересів як умови розвитку, процвітання будь-якої нації, що стало базисом фундаментальних основ теорії національних економічних інтересів та підґрунтям для окреслення її сучасних рис, які перебувають під впливом дії промислових революцій, інформаційно-знаннєвої еволюції наукових поглядів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**III етап – інформаційно-знаннєвої еволюції наукових теорій, концепцій  
у контексті формування сучасних рис теорії національних економічних інтересів  
(90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.)**

Концепція економічної теорії	Автор теорії та послідовники	Парадигмальні настанови наукового дискурсу стосовно теорії національних економічних інтересів
1. Неоінституціоналізм (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.)	1. Соціальна теорія раціонального вибору Дж. Коулмена 2. Структуралістський марксизм Н. Пуланзас 3. Теорія світової системи І. Валлерстайна 4. «Теорії інтересів» (Е. Фрімен, Т. Дональдсон, Л. Престон, Г. Моргентау та ін.) 5. Концепція Великої конвергенції (Р. Болдуін)	1. Формується бачення економічних інтересів у рамках рівневої організації економічних відносин [111, с. 91]. 2. Відбувається перехід до дослідження економічних інтересів з позиції поєднання міждисциплінарних знань. 3. Аналізується необхідність та цільова спрямованість у соціокультурних процесах відтворення капіталу. 4. Особливе значення в процесах узгодження та реалізації економічних інтересів надається етичному чиннику. Його дія розкривається як можливість підвищити координацію учасників ринку, скоротити небажані побічні ефекти господарських рішень та інтеграційних процесів [15]. 5. Реалізація національних економічних інтересів базується на діяльності індивідів, корпорацій, держави, громадських інститутів. 6. Змінюється вектор національних інтересів від форсованого військово-індустріального розвитку до вирішення глобальних проблем світу, екології, соціальної справедливості та відповідних економічних наслідків.
Головна узагальнена ідея –	успішність визначення пріоритетів та реалізації національних економічних інтересів, що забезпечується синергетичною взаємодією науки і технологій у рамках подальшого просування цільових концептів у заходах економічної політики.	

*Джерело: складено автором на основі [15; 111]*

Ключова концепція економічної теорії, що набуває свого активного розвитку у період з 90-х рр. XX ст. до початку XXI ст., – це неоінституціоналізм. Її основним положенням є те, що до аналізу економічних явищ залучають знання: психології, соціології, політології, права, інноватики, інформаційного забезпечення економічних систем, тобто орієнтація на міждисциплінарний підхід у формуванні базових концептів щодо досліджуваної проблематики.

Дослідження Г. Моргентау доводять, що національні інтереси є об'єктивним та універсальним поняттям, впровадженим у науковий обіг з метою захисту суверенітету

кожної держави в контексті міжнародної політики задля отримання найвигоднішого становища на міжнародній арені [70].

Г. Моргентау в своїх напрацюваннях систематизує та виокремлює дві групи інтересів [255]:

основоположні: захист території, населення і державних інститутів від зовнішньої небезпеки; розвиток зовнішньої торгівлі і зростання інвестицій, захист інтересів приватного капіталу за кордоном; взаємовідносини з союзниками і вибір зовнішньополітичного курсу [255, с. 92];

проміжні: інтереси виживання (загроза самому існуванню держави); життєві інтереси (можливість завдання серйозного збитку безпеці та добробуту нації); важливі інтереси (потенційні ризики для країни); периферійні або дрібні інтереси (інтереси локального характеру) [255, с. 92].

У рамках цього напрямку наукових досліджень національний інтерес є об'єктивним та універсальним поняттям, впровадженим у науковий обіг з метою захисту суверенітету кожної держави в контексті міжнародної політики задля отримання найвигоднішого становища на міжнародній арені [70]. Самостійного визнання набувають інтереси регіонів як локалізовані прояви консолідованого національного інтересу (або навпаки, як протиріччя, конфлікт з національними інтересами) [287, с. 83].

За останні роки відбулися значні зрушення в розумінні природи, ролі та місця національних економічних інтересів в ефективному, стабільному розвитку національних економік. Якщо економічна теорія XIX ст. розкривала зміст процесу формування національних інтересів крізь призму матеріального, раціонального суб'єктів ринкової взаємодії або меж бажаного країни щодо напрямів економічного розвитку, у XX ст. відбувається зміщення акценту наукового бачення та вивчення цього процесу зі сфери виробництва в сферу споживання, від мікроекономічного до макроекономічного рівня в організації системи економічних відносин. Наукові дослідження початку XXI ст. стають більш різновекторними і визначають процес

формування та змін нової системи національних економічних інтересів крізь призму соціалізації, інноватизації економічних систем, інформаційного та інтелектуального прогресу, що є проявом технологічних трансформацій розвитку економіки (четверта та п'ята промислові революції). Трансформаційні перетворення щодо концепту національних економічних інтересів в його генетично-еволюційному відображенні дають змогу виявити роль часового чинника, зважаючи на зміни технологічних укладів і вплив технологічних революцій, що веде до змін конкурентних позицій держав на світовій арені та метаморфоз у процесах формування національних економічних інтересів.

Також самостійним напрямом досліджень слід визнати такий напрям досліджень національних інтересів, як велика конвергенція, що була запущена новою хвилею глобалізації, яка почалася наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. Показано, що в останній чверті XX ст. велика конвергенція – це об'єктивний результат руху світової економіки в цілому, підсумок розвитку економіки та політики як розвинених країн, так і країн, що розвиваються (причому вільний або мимовільний внесок у цей результат розвинених країн виглядає навіть вищим, ніж самих країн, що розвиваються), це спосіб підтримки благополуччя західних країн в умовах демографічної кризи, що охопила їх, можливість створення ширшої підстави для подальшого інноваційного розвитку світу на основі системного вирішення конфліктів інтересів та залучення інструменту компромісів.

Варто зазначити, що велика конвергенція обумовлена перенесенням технологій, поширенням інформаційного доступу та активізації міжнародної торгівлі, тому національними економічними інтересами є покращення національних економічних показників, досягнення економічних цілей за рахунок зростаючої купівельної спроможності та розвитку ринків у менш розвинених країнах. Тому вбачається за доцільне відстежити генезис економічної думки щодо становлення теорії національних економічних інтересів в умовах технологічних змін розвитку економіки і визначити вплив парадигм інноватизації та інформатизації виробництва, формування

інформаційного простору економічних та соціальних систем у цільовій векторності руху до стандартів інформаційної економіки та управління знаннями (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

**Парадигмальні зрушення економічної думки стосовно концепту національних економічних інтересів в історико-генетичному огляді промислових революцій і технологічних укладів у період з 1785 по 1970 рр.**

ПР	ТУ	Період	Базові технології та нові продукти	Етапи формування теорії національних економічних інтересів	Базові концепти розвитку теорії національних економічних інтересів	СЦНК
I	I	1785–1835 рр.	Книгодрукування, текстильні машини, парові двигуни, залізниці [121; 164]	I етап – формування фундаментальних первинних теоретичних основ та концептів теорії національних економічних інтересів (XIV ст. – початок XIX ст.): фізіократизм; історична школа і марксизм	Поява та становлення теорії національних економічних інтересів. Дослідження національного економічного інтересу як: закономірного і детермінованого історичного процесу еволюції у системі виробничих відносин та відносин власності; результату в парадигмі узгодження «індивідуальний інтерес – суспільний інтерес»	А Н Г Л І Я
	II	1830–1880 рр.	Будівництво залізниць, парове судноплавство, механічне виробництво в усіх галузях на основі парового двигуна [121; 164]			
I-II	III	1870–1910 рр.	Електрика, двигун внутрішнього згоряння, хімічна та сталеливарна промисловість, радіозв'язок, телеграф, автомобілі [121; 164]			
II	IV	1910–1940 рр.	Розвиток енергетики, засобів зв'язку, нових синтетичних матеріалів, масове виробництво автомобілів, літаків, різних видів озброєння, товарів споживання [121; 164]	II етап – формування базових положень і концепцій теорії національних економічних інтересів (кінець XIX ст. – середина XX ст.): маржиналізм; інституціоналізм (40-70-і рр. XX ст.)	Зміщення вектора у формуванні національного економічного інтересу зі сфери виробництва в сферу послуг та розподілу національного продукту; перехід до комплексного бачення процесу формування національного економічного інтересу у рамках рівневої організації системи економічних відносин: від нано- та мікроекономіки до мегаекономіки	А М Е Р И К А
		1940–1970 рр.				

Примітка: ПР – промислова революція; ТУ – технологічний уклад, СЦНК – Світовий центр накопичення капіталу

Джерело: складено автором на основі [121; 164]



Видатний науковець Дж. Ріфкін дає авторський механізм розгортання промислових революцій за схемою: (технологічні відкриття + новий енергетичний режим) + інформаційний, комунікаційний прорив = промислова революція. Так він аналізує три революції: XIX ст. – революція парових двигунів; XX ст. – нафтова революція, двигун внутрішнього згоряння; і третя, яка відбувається нині, XX–XXI ст. – Інтернет та енергія відновлюваних джерел. Перші дві побудовані на вертикальних зв'язках, третя – горизонтальна [264; 103, с. 63–72].

Інформаційний та комунікаційний прорив третьої хвилі пов'язаний зі значним поширенням Інтернету, що створює безпрецедентні умови для побудови горизонтальних зв'язків, цільового моделювання комунікацій, модернізації інформаційного простору в світовому масштабі та сприяє еволюції наукових теорій, у контексті формування сучасних рис теорії національних економічних інтересів (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.) – неоінституціоналізм (табл. 1.5).

Теоретичне узагальнення та наведена систематизація (табл. 1.4 та 1.5) з позиції змін наукової думки, врахування дії інформаційного та інноваційного прогресу дають змогу отримати висновки:

1. Бачення національних інтересів протягом тривалого часу залишаються постійними, змінюючись лише за окремими параметрами, як-то глобальні вектори руху великих господарських систем. Найбільших змін вони зазнають у періоди глобальних трансформацій суспільства, реформування економік, порушення зон безпеки та наявності загроз з боку криз і глобальних конфліктів інтересів. Інформаційний та інноваційний прогрес виступає двигуном змін.

2. Як висновок варто навести думку Д. Норта, який робив наголос на синергетичних процесах руху великих економічних систем, що вводять в дію інновації усіх видів, оновлюють економічні інтереси, що відображено в трансформаційних змінах та явищах науково-технічного прогресу [104; 105].

Таблиця 1.5

**Парадигмальні зрушення економічної думки стосовно концепту національних економічних інтересів  
в історично-генетичному огляді промислових революцій  
і технологічних укладів у період з 1970 р. донині**

ПР	ТУ	Період	Базові технології та інноваційні продукти	Етапи формування теорії національних економічних інтересів	Базові концепти формування та розвитку теорії національних економічних інтересів	СЦНК
III	V	з 1970 р. донині	Мікроелектроніка, промисловий Інтернет, адитивні технології, роботизація, біотехнологія, генна інженерія, нові види енергії, матеріалів, освоєння космічного простору, супутникового зв'язку [121; 164]	III етап – конвергентної еволюції наукових теорій, концепцій у контексті формування сучасних рис теорії національних економічних інтересів (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.): неоінституціоналізм	Перехід на дослідження процесів формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах: розбудови «нової економіки», що відбувається під впливом глобальної інтеграції, інноватизації, інформатизації, соціалізації, розширення чинників та передумов успішного розвитку країн за рахунок вирішення значущих соціально-економічних завдань прогресу суспільства в розрізі новітніх світових викликів	А М Е Р И К А
IV	VI	з 2004 р. донині	Оптоелектроніка; фотоніка; інтегровані високошвидкісні транспортні мережі; глобальні інформаційні технології; нано- та біотехнології; генна інженерія та молекулярна біологія; системи штучного інтелекту; космічні послуги; біо- та фотоінформатика; технологія «холодного термоядерного синтезу»; технології інформаційної підтримки процесів життєвого циклу товарів, конвергенція нано-, біо-, інфо- та когнітивних технологій (так звана НБІКС-конвергенція, NBIC) [121; 164]			К И Т А Й
V	VII	з 2017 р. донині	Біоенергетика; технології, пов'язані з мораллю та відповідальністю, задіянням у промислове виробництво людської свідомості; технології «гіперінтелекту», «гіперінформації» та «гіперзнань»; парапсихологічні технології, злиття між кіберпростором і фізичним простором, прагнення максимізувати потенціал кожного громадянина [121; 164; 195, с. 70]. Епоха «когнітивних» технологій (технології «живого простору»)			Я П О Н І Я

*Примітка: ПР – промислова революція; ТУ – технологічний уклад, СЦНК – Світовий центр накопичення капіталу*

*Джерело: складено автором на основі [121; 164; 195]*

3. Спостерігається синхронність змін промислових революцій з ключовими етапами оновлення економічної думки стосовно концепту національних економічних інтересів і векторності руху на забезпечення конкурентоспроможності в провідних галузях та прогресивно зорієнтованих виробництвах. Такі процеси мають свою логіку в країнах-лідерах економічного та соціального, інформаційного та інноваційного, інтелектуального та культурного прогресу за рахунок вже накопиченого потенціалу інституційних трансформацій та врахування результатів промислових революцій.

4. У період переходу до нового технологічного укладу відбувається зміщення світового центру накопичення капіталу, оскільки гілку лідерства на світовій арені отримує та країна, яка має у своєму арсеналі потужний ресурсний потенціал продукування базових технологій, конкурентоспроможну промисловість, управлінські технології поєднання науки, освіти та бізнесу, які є центром розробки новітніх концепцій і моделей суспільного розвитку.

5. Промислові революції змінюють не лише виробництво, а й життя кожної людини, це синергетичний процес, що трансформує виробництва, сферу послуг, модель управління національною економікою у векторному русі до прогресу та оновлення національних економічних інтересів, формує новітні умови конкурентоспроможності виробництв, нарощує потенціал відповідних знань.

Українська наукова школа в своєму розвитку системи знань щодо економічних інтересів активно формується та накопичує положення теорії, методології, практики за усіма напрямками суспільного прогресу, вивчає та поширює історико-генетичні надбання у форматі перспективності адаптації знань, інновацій в українському діловому просторі.

Вагомий внесок у вивчення актуальних питань розвитку національної економіки та дотримання економічних інтересів у складних процесах балансування соціальних, науково-технічних, управлінських відносин, прийняття управлінських рішень в умовах глобалізації українських ринків, виявлення прихованих потенціалів розвитку галузей та бізнесів зробили науковці З. Варналій, С. Онищенко [12],

С. Мельник [89], Д. Глембоцький [18], О. Левчук [75], В. Онищенко [106], Т. Павлюк [108], В. Смесова [157], В. Рокоча [149], Т. Калінеску [55], Д. Солоха, А. Павловська, Є. Буряк [159]. Свого обґрунтування й обговорення набули питання накопичення знань щодо категоріального апарату, дії законів менеджменту та економіки в умовах інформаційної революції та відповідної зміни національних економічних інтересів.

Проблематика розвитку інформаційної економіки знайшла своє відображення в роботах Ю. Бажала [3], С. Шкарлета, М. Дубини [199], О. Зінченко, Л. Панкової, О. Фінагіної [249]. Поступовість досліджень обумовлено низкою передумов нарощення потенціалу української системи знань щодо національних та регіональних, галузевих та бізнесових інтересів як об'єкта та предмета досліджень і монографій, дисертацій та реферативних доповідей [57].

Систематизацію та векторність руху української наукової думки щодо національних економічних інтересів наводить у своїх працях науковець Ю. Коваленко, яка доводить, систематизує та наголошує, що найбільш концептуальні положення, які формують бачення авторів українських наукових шкіл з позиції пріоритетних напрямів національних інтересів, не втрачають своєї актуальності, мають перспективу бути залученими в постмілітарних проєктах і програмах, заходах державної та регіональної політики відновлення економіки та соціальної сфери України [57, с. 52–56].

Дослідження національних економічних інтересів із позиції формування безпеки та інноваційного розвитку розглядали: Т. Калінеску [54; 55], Г. Козаченко [61], О. Кудріна [74], Е. Обмінський, Ю. Ольсевич, Д. Солоха [159]. Свого прогресу набувають дослідження економічних інтересів у площині їх позиціонування в процесах розвитку національних економік в роботах таких вчених: П. Саблука [152], О. Фінагіної [211; 247; 249], О. Зінченко [247; 249], Л. Проданової [247], Л. Панкової [110; 211; 249].

Проблема інформаційної асиметрії в економіці досить активно обговорювалась у наукових колах упродовж ХХ ст. Класичні теоретичні підходи до інформаційної асиметрії в економічному середовищі сформовані Дж. Акерлофом [203], К. Ерроу [205], М. Спенсом [270], Дж. Стігліцем [265]. Серед українських дослідників, які присвятили свої дослідження цьому напрямку, варто відзначити І. Дерев'янку [27], О. Дениса [26], В. Свистільника [155]. Проте наукові здобутки більшою мірою стосувалися загальноекономічних ефектів інформаційної асиметрії, недостатньо обговореними у науковому дискурсі залишаються впливи інформаційної асиметрії на процес реалізації національних економічних інтересів, що є актуалізованою проблемою в сучасному глобалізованому світі.

Теоретичні надбання, моделі та концепції дослідження економічних інтересів – особистих та групових, формалізованих та неформалізованих – потребують свого вивчення, в науковій думці створюють велику кількість актуальних, проблемних, цільовому сформованих тем, які завжди мають перспективність бути позиціонованими в концептуалізації, стратегуванні державної та галузевої, регіональної та бізнесової економічної політики. Наведемо декілька прикладів тем, що стають особливо актуальними для української національної економіки та не мають свого вирішення без системного дослідження, чіткого окреслення, цільового балансування національних економічних інтересів. Серед таких тем варто відзначити:

інституційні основи суспільств, правове й інформаційне забезпечення; розвиток інтегрованих нерівноважних економічних систем;

концепції, принципи та підходи до економічно справедливих відносин; оновлення, гармонізація, баланс процесів розвитку на основі змін ринків капіталів, робочої сили, інформації;

асиметрію розвитку та розподілу (доступу до) інформаційних ресурсів, інноваційних та інтелектуальних надбань людства;

інформаційний прогрес та зміни суспільного відтворення в умовах глобалізаційних зрушень і перехід від однієї моделі національної економіки до іншої.

Окреслені актуалізовані питання розвитку національної економіки в умовах сьогодення знаходять свою реалізацію частково та залишаються в стагнаційному стані або зовсім не знаходять свого системного вирішення. Така негативна тенденція більшою мірою пов'язана з тим, що недостатньо уваги приділяється проблемі визначення концептів формування національних економічних інтересів України в умовах інформаційної економіки, стрімкого переходу від четвертої та п'ятої промислових революцій до нових прогресивних зрушень, що є актуалізованим завданням у напрямі формування загальної системи знань в українському науковому просторі, які відповідають сучасним вимогам та викликам.

Таким чином, національні інтереси – найбільш складна категорія як системний процес визначення різноманітних груп потреб державної влади. Первинним для будь-якої держави є її соціальний інтерес – збереження і примноження населення, його так зване розширене відтворення. Однак держава – це багатофункціональний управлінський інститут. У списку функцій держави – соціальні, економічні, безпеки, екологічного і культурного розвитку тощо. Проте всі названі функції отримують реалізацію лише через економічну функцію, її ефективну та збалансовану реалізацію, тому що в будь-яку історичну епоху рівень розвитку держави багато в чому визначався її економічними, геополітичними, культурно-історичними відносинами. Саме економічне забезпечення формувало передумови для реалізації безпеки, захисту населення від зовнішньої загрози, створення системи інститутів самої держави, прогресивної внутрішньої та зовнішньої політики. Узагальнене розуміння «національного економічного інтересу» доцільно визначити як консолідовану систему соціально-економічних потреб суб'єктів для досягнення спільних цілей розвитку держави в парадигмі відносин між національними, іноземними та міжнародними економічними акторами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання ВВП країни у перспективному баченні національного господарства як цілісного, гармонійного і конкурентоспроможного організму в умовах формування інноваційної

економіки, глобалізації, інформаційного й інтелектуального прогнозу та протистояння новим викликам суспільства [287, с. 84].

З огляду на проведені дослідження доцільно виокремити основні риси національних економічних інтересів:

по-перше – підпорядкованість національній ідеї, яка ідентифікує національну самосвідомість, є лакмусом стадії розвитку та моделі економіки країни й окреслює ключовий національний інтерес;

по-друге – є предметом обговорення та узгодження ключових суперечностей і конфліктів між національними, іноземними та міжнародними економічними акторами у перспективному баченні розвитку продуктивних сил та формуванні гармонійних відносин;

по-третє – є проявом комплексу суспільних потреб та виразом ключових економічних інтересів різних груп населення, що стрімко розвиваються, змінюють векторність вподобань, ціннісних орієнтацій;

по-четверте – забезпечує діалектичну та генетичну єдність між суб'єктом та об'єктом економічного прогресу на основі врахування національного економічного інтересу та векторності руху національної економіки;

по-п'яте – сфера національних економічних інтересів формується під впливом соціального й економічного, інформаційного та науково-технічного прогресу і має за мету трансформацію економічних відносин у цільовому русі декларованих пріоритетів змін;

по-шосте – є основою формування зовнішньої та внутрішньої політики країни [287, с. 85].

Концептуальне розгортання сучасної теорії національних економічних інтересів відбувається під впливом багатогранного прояву системи змін національної економіки, удосконалення економічних відносин в умовах сучасних викликів, що проявляються у формі глобалізації, інноватизації, інформатизації, діджиталізації. Еволюційний, системний, генетичний і холістичний підхід до дослідження та

періодизації розвитку теорії національних економічних інтересів дає можливість визначити характерні закономірності цього розвитку та синхронність зі змінами промислових революцій у розрізі часових періодів та базових концептів, а також окреслити сучасне бачення розвитку національної економіки.

Варто зазначити, що проведення соціально-економічних, політичних реформ, прийняття законодавчих актів, інтеграційні рішення в рамках міжнародних економічних відносин необхідно здійснювати відповідно до національних економічних інтересів, які мають бути чітко визначеними, науково обґрунтованими та законодавчо закріпленими. Незважаючи на загальну необхідність наукових досліджень, категорія «національні економічні інтереси» не має свого комплексного та єдиного визначення. Це твердження доводить те, що у Концепції (основи державної політики) національної безпеки України до пріоритетних національних інтересів в економічній сфері віднесено лише «створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки» [69]. В Законі України про національну безпеку надано визначення національних інтересів України як життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [132].

Наведені положення теорії та методології національних економічних інтересів доводять, що вирішення проблем сьогодення і завдань постмілітарного відновлення країни має відбуватися не на платформах конкурентних відносин між науковцями (науковими школами), а на основі інтегрування знань, спільного пошуку обґрунтованих наукових та практико-управлінських рішень. Саме поєднання зусиль, творче натхнення і поєднання задумів різних науковців сформує потенціал ідей щодо захисту національних економічних інтересів в умовах геополітичних ризиків, глобалізаційних процесів та конкуренції на світових ринках. Еволюція сучасної науки свідчить про успішність спільних дій та потенціалу єдності у вирішенні



завдань прогресивного руху до стандартів інформаційної та інноваційної економіки, соціально орієнтованого суспільства [57, с. 55].

## **1.2. Економічні інтереси та пріоритети розвитку національної економіки в історико-генетичному огляді промислових революцій**

Формування пріоритетів та стратегічного бачення розвитку національної економіки потребує дослідження національних економічних інтересів в історико-генетичному огляді змін промислових революцій і технологічних укладів, що передбачає відображення системної трансформації гіпотез та допущень щодо природи національних економічних інтересів, усталеної сукупності фундаментальних досягнень національної економіки та парадигмальних зрушень, які відбуваються під впливом тенденцій і законів становлення нового технологічного устрою, наслідків прогресу кожної подальшої промислової революції. Станом на сьогодні це еволюційні процеси в науковому світогляді під впливом перебігу та паралельного розвитку третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій.

Розглянемо більш детально трансформацію концептуального бачення національних економічних інтересів крізь призму дослідження технологічних укладів та промислових революцій, науково-технічного й інформаційно-знаннєвого прогресу з метою оцінки таких процесів у формуванні інформаційної економіки.

З позиції розуміння історичності змін саме розвиток національних економік у період третього технологічного укладу (1910–1940 рр.) характеризується: появою великих фірм, картелів, синдикатів, трестів; пануванням у ринковому просторі монополії; активізацією процесу концентрації банківського і фінансового капіталу. Формування концептуального бачення національного економічного інтересу в цей період відбувається як закономірний еволюційний процес у системі виробничих відносин і відносин власності, а також як результат перших проявів узгодження у векторному русі від індивідуального до загального (суспільного) інтересу. Такі оцінки

та знання накопичуються в дослідженнях науковців того часу [85; 91; 156; 252; 261], мають своє відображення у вигляді теоретичних узагальнень, практичних заходів влади, корпоративних рішень великого бізнесу.

У період четвертого технологічного укладу (1940–1970 рр.) на ринку панує олігопольна конкуренція; з'явилися транснаціональні та міжнаціональні компанії, які здійснювали прямі інвестиції в ринки різних країн, відбувається стрімке інтегрування національних бізнесів у світові транснаціональні структури. Виникають конфлікти інтересів у парадигмі узгодження загальнонаціональних економічних інтересів з економічними інтересами міжнародних компаній та вітчизняних підприємницьких структур з приводу акумулювання інтелектуального, ресурсного потенціалу та технологій, накопичення капіталу, розв'язання таких конфліктів розширює сфери впливу країн на світовій арені. Формування світових ринків супроводжується торговельними та інформаційними війнами, конфліктами за ринки збуту, переділом мапи виробничих центрів з позиції активного залучення ресурсів і технологій. Свого визнання набувають інформаційно-комунікаційні технології співпраці бізнесу, цільового залучення інформаційного потенціалу науки та освіти.

П'ятий технологічний уклад у часовому вимірі збігається з третьою промисловою революцією (з 1970 р. донині), яка є відправною точкою розвитку епохи нової соціальної й інформаційної парадигми суспільства, модернізації економік та характеризується [178, с. 19]:

переходом від розрізнених фірм до єдиної мережі великих і дрібних компаній, поєднаних електронною мережею на основі Інтернету, які здійснюють тісну взаємодію у сфері технологій, контролю якості продукції, планування інновацій [178, с. 19];

кластерним розвитком територій на засадах інноваційного та інформаційного прогресу [178];

глобалізацією, що є основою розвитку третьої промислової революції та супроводжується активним переміщенням продукції, послуг, людей, бізнесу, капіталу,

ідей на платформах міжнародного інтегрування ринків з вільним рухом ресурсів [178, с. 19];

підвищенням рівня автоматизації виробництв, що провокує структурні трансформації на ринку праці, а саме зміни: попиту, який визначає потребу країни, галузі, регіону, бізнесу в новій робочій силі відповідно до вимог сучасного прогресу; пропозиції, яка характеризує обсяг і структуру наявних трудових ресурсів, здатних задовольнити зростаючі вимоги роботодавців в автоматизованому та інформатизованому світі; появу технологічного безробіття, обумовленого зменшенням частки фізичних працівників у виробничих процесах [178, с. 19];

новою формою співробітництва, що ґрунтується на горизонтальній взаємодії, відкритих бізнес-платформах, доступі до глобальних мереж, орієнтації на соціальний капітал з метою досягнення прогресивних змін за рахунок інноваційної діяльності [178];

відходом від матеріалістичного сприйняття природи і появою розуміння важливості відповідального користування ресурсами та доцільності використання відновлюваних джерел енергії [178, с. 19];

тяжінням до міждисциплінарних підходів у вирішенні спільних проблем, що дає змогу отримати інтегроване знання, яке є на сьогодні глобальним трендом у вирішенні багатопланових, різновекторних і суперечливих завдань розвитку суспільства в умовах новітніх викликів, таких як: інформаційна, енергетична та продовольча безпека, Covid-19, військові дії росії проти України та агресивна російська політика щодо інших країн [178, с. 20].

Як зазначає О. Тоффлер: «Ми стоїмо на порозі повернення ... до великомасштабного мислення, до узагальнювальної теорії, до поєднання окремих частин у єдине ціле... Прагнення розглядати висмикнуті з загального контексту окремі кількісні деталі під час дедалі точніших досліджень ...призводить до того, що ми дізнаємося все більше і більше про все менше і менше» [279, с. 223–224]. Саме синергетика наукових досліджень дає змогу імплементувати сучасні здобутки у

суміжні науки та отримати інноваційні підходи у розв'язанні конфліктів інтересів та нагальних суспільних проблем гармонійним, цілеспрямованим поєднанням наукового, технологічного, інформаційного, енергетичного та соціального прогресу у практичну модель суспільства третьої промислової революції (згідно з моделлю відкритого суспільства Дж. Ріфкіна), що базується на ключових цілях сталого розвитку: захисту довкілля, соціальної справедливості, відсутності расової та національної дискримінації і підвищення рівня життя населення [264; 103, с. 72].

За прогнозами Дж. Ріфкіна, найближчим часом логіка Інтернету буде перенесена на енергетику та інші сфери життя. Третя промислова революція – це міріади малих джерел енергії від вітру, сонця, води, геотермії, теплових насосів, біомаси. Кожна країна завдяки їм зможе стати енергетично самодостатньою за умови, якщо ці розпорошені джерела будуть пов'язані між собою та будуть взаємодоповнюватися в межах континентальних мереж [264].

Таким чином, трансформація концептуального бачення національного економічного інтересу у період третьої промислової революції відбувається під впливом новітнього концепту розвитку людства, авторами якого є американці: вчений-економіст і еколог Джеремі Ріфкін (Jeremy Rifkin) і футуролог Реймонд Курцвейл (Raymond Kurzweil), що передбачає вирішення таких пріоритетних завдань:

енергонезалежність за рахунок «зеленої енергетики»;

застосування енергоефективних технологій у будівельній сфері, таких як: сонячні батареї, міні-вітряки, теплонасоси, енергоощадні будівельні матеріали, що дасть змогу усунути або мінімізувати потреби у традиційних видах енергетичних джерел;

перехід на екологічно чистий транспорт – транспортні засоби, життєвий цикл яких з погляду техноекології не шкодить довкіллю (наприклад електромобілі) [38];

поширення застосування технології 3D-принтерів не лише у різних галузях, але й у сфері домогосподарств з метою власного виробництва побутових товарів.

Таким чином, ключовий національний інтерес будь-якої країни в період третьої промислової революції – це гармонійне поєднання наукового, технологічного, інформаційного, енергетичного та соціального потенціалу розвитку країни в стратегічному баченні прогресу і залучення до світового процесу глобалізації зі збереженням інфраструктурної та національної ідентичності [178, с. 20].

Четверта промислова революція (Індустрія 4.0) у часовому вимірі (з 2004 р. донині) збігається з шостим технологічним укладом та характеризує новий підхід до виробництва, що ґрунтується на масовому впровадженні інформаційних технологій у промисловість, автоматизації бізнес-процесів та поширенні штучного інтелекту [48].

Вперше термін «Індустрія 4.0» почав використовуватися у 2011 р. у Німеччині для визначення (розумних) підприємств, де запроваджувалися цифрові технології. Загальноживаним у наукових колах та світовому співтоваристві цей термін став завдяки президенту Всесвітнього форуму в Давосі Клаусу Швабу, який є автором книги «Технології Четвертої промислової революції», що описує як позитивний, так і негативний вплив таких нових технологій, як штучний інтелект, робототехніка, Інтернет речей, 3D-друк, блокчейн, біотехнології на суспільно-економічний розвиток. Злиття та прогрес окреслених технологій, на думку Клауса Шваба, спричиняють четверту промислову революцію [267].

Індустрія 4.0 на основі продукування новітніх інформаційних технологій та накопиченого знаннєвого потенціалу не лише активізує зміни в економічній царині, але й дає змогу на основі «відкритого мережевого суспільства» побудувати системний інформаційно-комунікаційний простір, призначений для своєчасного виявлення та акумулювання потреб і ключових інтересів як агентів економічного розвитку, так і пересічних громадян, які у сукупній масі формують національні економічні інтереси у перспективному баченні прогресу та конкурентного позиціонування країни на світовій арені [178, с. 22].

Німецькими науковцями окреслено ключові принципи, згідно з якими набуває свого активного розвитку четверта промислова революція (Індустрія 4.0), серед яких:

сумісна взаємодія техніки та пристроїв шляхом залучення інтернет-технологій та інтернет-речей;

прозорість і повнота інформації щодо господарських, економічних процесів та суспільно-економічних відносин, що гарантує глобальна віртуалізація як каталізатор суспільних трансформацій та розвитку інформаційної економіки;

технічна підтримка управлінських рішень, що дає змогу автоматизувати аналітику великих масивів даних та удосконалити управлінський процес, зменшуючи або навіть повністю нівелюючи вплив людського чинника, а також дає можливість заміни працівників у небезпечних або рутинних операціях;

децентралізація управлінських рішень, що трансформує роль співробітників, наділяючи їх ключовими функціями контролерів і можливістю активного залучення до управлінського процесу в неординарних, екстрених або форс-мажорних ситуаціях [267].

Україна поки що стоїть на шляху усвідомлення пріоритетності запровадження ключових принципів Індустрії 4.0 у практику суспільного й економічного розвитку. Так, у 2018 р. в країні створена Національна стратегія Індустрії 4.0, але вона не прийнята урядом і виконується силами бізнес-спільноти, яку координують асоціація «Підприємств промислової автоматизації України» (АППАУ) та платформа Industry4Ukraine [48]. Окремі елементи Національної стратегії Індустрії 4.0 знайшли своє відображення в роботі таких структур та організацій, як Міністерство цифрової трансформації, Міністерство економіки, Національна академія наук України та громадські організації, що є зацікавленими сторонами у реалізації заходів з розвитку інноваційних та інформаційних технологій у різних сферах економіки та суспільства.

Згідно з Національною стратегією Індустрії 4.0 ключовими чинниками розвитку країни було вибрано:

консолідацію головних стейкхолдерів та урядових структур;  
 активне залучення ІТ-сектору до питань передання досвіду глобалізації та найкращих бізнес-практик підприємствам;  
 створення інноваційної екосистеми промислових хайтек-сегментів;  
 інтеграцію в європейські та світові ланцюжки цінності;  
 прискорений розвиток промислових сегментів в Україні [98].

Універсальним двигуном розвитку економіки, інструментом впровадження інновацій інформаційної епохи суспільства та переходу до четвертої промислової революції є цифровізація суспільства. Аналітичний огляд наукових джерел та досліджень провідних дослідників щодо розуміння поняття «цифровізація» дає можливість систематизувати ключові підходи, результати яких наведені на рис. 1.1.

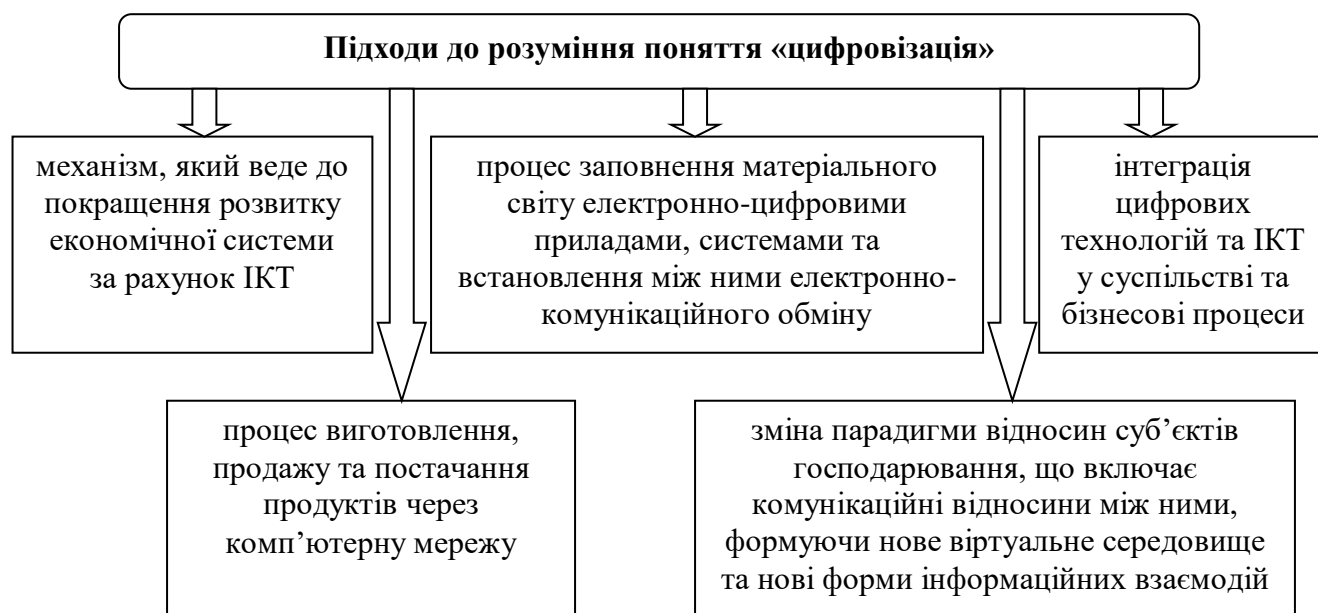


Рис. 1.1. Підходи до розуміння категорії «цифровізація»

*Джерело: [246, с. 821]*

Відповідно до інформації рис. 1.1 доходимо до розуміння того, що сьогодні не існує єдиного визначення цієї дефініції, і різні науковці трактують її різним чином. Загалом під цифровізацією, на нашу думку, слід розуміти процес суттєвих перетворень у межах різних сфер економічної діяльності шляхом застосування ІКТ,

реалізація яких передбачає ефективність, прибутковість та успішність функціонування на основі нових якостей інформаційних ресурсів [246, с. 821].

Таким чином, четверта промислова революція базується на цифрових платформах, характеризується системною інтеграцією, елементами конвергенції технологій, що усуває межі між фізичною, цифровою та біологічною сферами. Такі трансформації модифікують усталені закономірності соціального, економічного, науково-технічного розвитку, що проявляється не лише в нових перспективах суспільного прогресу, але й у появі таких викликів глобальній безпеці, як: гібридні загрози, економічні кризи, соціальна нерівність і трудова міграція [178, с. 23]. Тому важливо вчасно діагностувати негативні прояви та загрози новітній технології в інтересах національної безпеки з метою розробки превентивних заходів та адекватного реагування на загрози стабільному розвитку країни [174].

П'ята промислова революція у часовому вимірі, що збігається з сьомим технологічним укладом (з 2017 р. донині), передбачає трансформацію економіки шляхом впровадження цифрових технологій та штучного інтелекту, поступового формування моделі управління знаннями на усіх рівнях відтворення суспільного продукту. Інформаційна економіка в цей період набуває свого подальшого розвитку в стратегії «Суспільство 5.0», що впливає на процес формування національних економічних інтересів та проявляється у таких трансформаціях [178, с. 24]:

відхід від концепції «закритих інновацій» на користь концепції «відкритих інновацій»;

зосередження на розвитку фундаментальних наукових досліджень, їх подальшій практичній реалізації та комерціалізації на основі використання аналітики великих масивів даних та потенціалу суміжних галузей [178, с. 23];

активізація формування міжгалузевих кластерів, технопарків і технополісів на платформах залучення світового потенціалу знань, трансферів технологій [178, с. 23];

залучення до складу інноваційних кластерів фізичних осіб як самостійних учасників, що є унікальним світовим досвідом [178, с. 23];



активне впровадження штучного інтелекту, роботизації, Інтернету речей, біо- та нейротехнології, що стирає межі між кіберпростором та фізичним простором, відкриває унікальні перспективи змін в економічній системі, в системі відносин між людьми та змінює сприйняття людини в глобалізованому світі [178, с. 23];

поступове удосконалення інформаційної моделі економіки і поширення цільових інструментів управління знаннями на рівні корпорацій, кластерів, державної та галузевої політики [178, с. 23].

«Суспільство 5.0» являє собою так зване злиття між кіберпростором та фізичним простором, прагнення максимізувати потенціал кожного громадянина. Результатом реалізації стратегії буде трансформація економіки за допомогою впровадження цифрових технологій та штучного інтелекту [195, с. 68].

Варто зазначити, що феномен синергетичного впливу третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій полягає в тому, що прояв кожної подальшої революції обумовлений появою попередньої, однак станом на сьогодні вони паралельно продовжують свій розвиток, що обумовлено особливостями конкуренції як форми конфлікту в глобалізованому світі та суперечностями в рівневій системі економічних відносин. Такий конфлікт відбувається на тлі протистояння сторін на арені економічних відносин щодо виробництва, розподілу, споживання та обміну ресурсів. Тому ключовий національний економічний інтерес будь-якої країни у синергетичному прояві в глобальному просторі третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій – це забезпечення цілісності національної господарської системи, збалансованого та безпекового її функціонування у рамках рівневої організації системи економічних відносин (від нано- до рівня мегаекономіки) в умовах поширення сучасних трендів розвитку суспільства, а саме: роботизації, цифровізації, впровадження штучного інтелекту, системного інформаційного прогресу з вектором формування стандартів смарт-економіки та переходу до знаннєвої моделі відтворення суспільного продукту. В цілому такий рух веде до формування інформаційної моделі економіки та інформаційного суспільства [178, с. 24-25].

Розгортання новітнього інформаційно-знаннєвого етапу науково-технічної революції (паралельного та взаємозалежного розвитку третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій) відбувається в умовах загострення конфліктів інтересів:

1. Поширення попиту на інтелектуальну працю та відхід від фізичної, що сприяє розширенню прірви між багатими та бідними прошарками населення, активізації монополістичних проявів та скороченню робочих місць.

2. Полярність між бідними та заможними країнами, бо функціонування та реалізація заходів з розвитку інформаційної економіки потребують значних ресурсів (фінансових, капітальних та інтелектуальних). Маємо парадоксальне явище, яке полягає в тому, що економічний розвиток та лідерство на світовій арені залежать від ефективної реалізації соціального капіталу, знаннєвого й інформаційного потенціалу у формі інноваційних технологій, для продукування та поширення яких потрібні значні фінансові вливання, що безпосередньо залежать від рівня розвитку країни. Тому сьогодні безсумнівними лідерами є країни, що дотримуються стратегії розбудови інформаційної економіки та є світовими центрами накопичення капіталу, серед яких США, Китай, Японія, Німеччина, Велика Британія, Швейцарія.

3. Загострення боротьби в площині світового економічного простору за ресурси, ринки збуту, інформаційні та цифрові технології. Глобалізація трансформує процес протистояння, що проявляється, з одного боку, у проникненні ТНК в економічний простір країн, а з другого – в актуалізації національно-орієнтованого економічного розвитку на основі реалізації національних економічних інтересів, що є дієвим у досягненні конкурентоспроможних позицій на світовій арені.

З огляду на окреслені конфлікти інтересів необхідно дослідити такі аспекти інформаційно-знаннєвого прояву новітнього етапу науково-технічної революції, як виклики та можливості, які супроводжують його становлення та розвиток, а також основні проблеми, що перешкоджають трансформації вітчизняної економічної системи на шляху досягнення моделі інформаційної економіки (рис. 1.2).

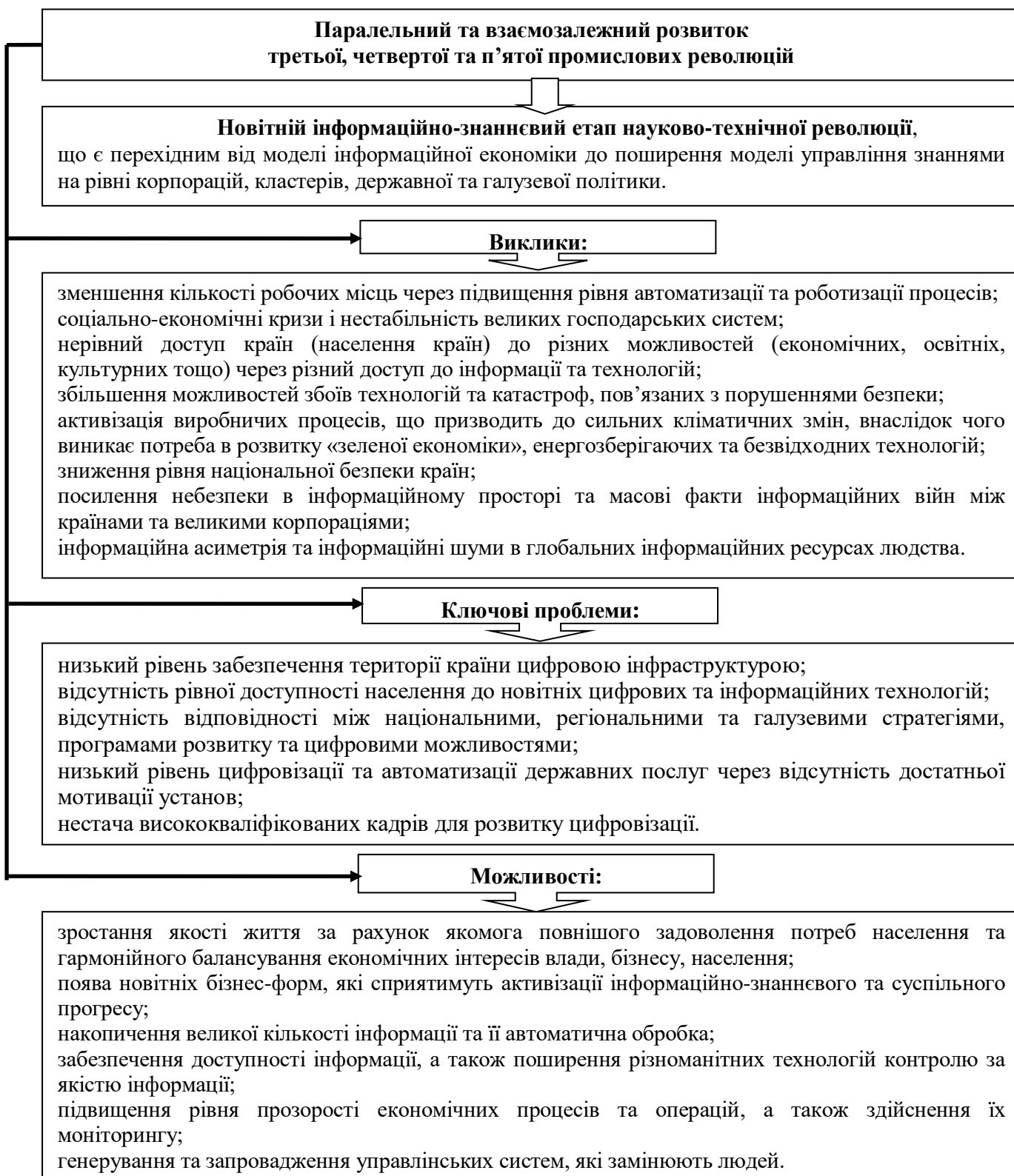


Рис. 1.2. Виклики та ключові проблеми в глобальному просторі та проявах  
інформаційно-знаннєвого етапу науково-технічної революції

Джерело: складено автором на основі [181; 246, с. 823]

Важливим проявом новітнього інформаційно-знаннєвого етапу науково-технічної революції (паралельного та взаємозалежного розвитку третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій) є переваги для національної економіки, серед ключових варто відзначити такі:

1. Ощадливе адитивне виробництво, що передбачає економію енергоресурсів, раціональне використання матеріалів, підвищення екологічності промисловості [273, с. 210].

2. Новітній підхід до організації виробничого сервісу, ядром якого є інтелектуальні обчислювальні системи, що дає підприємствам змогу будувати свої виробничі процеси із застосуванням інноваційних інструментів прогнозування, забезпечувати прозорість кожного етапу та вчасне оцінювання ризиків [95].

3. Застосування «розумних» технологій, ключовою перевагою яких для національної економіки є можливість превентивного моделювання суспільних, економічних та виробничих процесів з подальшим впровадженням корегуючих управлінських заходів [266, с. 64].

4. Гіпер-кастомізація – система виробництва, в якій передові технології (штучний інтелект, електронне навчання, когнітивні системи, віртуальна реальність тощо) застосовують з метою формування професійних споживачів – просьюмерів, які можуть доповнювати й удосконалювати продукти та послуги. Це передбачає перехід до гнучких виробничих процесів і ланцюжків створення вартості [269, с. 117].

5. Кіберфізичні когнітивні системи, які забезпечують інтегративний процес технологічно-людського пізнання в модельному прояві реального часу, а також на основі дослідження економічних процесів в умовах невизначеності та впливу знаннєвих факторів, дають змогу перетворювати інтерпретовані знання на концептуальне бачення розвитку складних систем [204, с. 372].

6. Формування навчальних інформаційних і технологічних майданчиків, що надалі дає можливість застосування штучного інтелекту у сферах суспільного життя,

покращує стан соціального капіталу та його залученість у національну економіку [246, с. 822].

7. Генерування новітніх бізнес-моделей, яке відбувається як прояв ключових векторів п'ятої промислової революції, а саме: інтелектуалізації, соціалізації та екологізації, що дає можливість підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки на засадах селективного розвитку та потенціалу територій.

Таким чином, ключовими перевагами розгортання новітнього інформаційно-знаннєвого етапу науково-технічної революції для національної економіки України є: активізація застосування штучного інтелекту та його подальше впровадження у різних виробництвах, розширення інноваційних підходів до управлінського процесу та його методів, формування інтернет-майданчиків з метою генерування та обміну інформацією, знаннями тощо. Проте слід відзначити й можливість виникнення негативних аспектів, які суттєво впливають на захист та реалізацію національних економічних інтересів, серед яких варто виділити: порушення приватності життя громадян країни, що є неприпустимим для демократичного суспільства; загрозу інформаційній безпеці, кібербезпеці та цифровій незалежності країни; неврегульованість правових, морально-етичних аспектів застосування штучного інтелекту у суспільному житті [246, с. 823].

Розглянемо вектори та етапи розвитку третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій з метою забезпечення прогресу національної економіки та подальшого впровадження відповідних знань в оцінку, розробку, впровадження пріоритетів національних економічних інтересів України (рис. 1.3).

З огляду на окреслені процеси і тенденції розвитку (рис. 1.3) ключовим пріоритетом національної економіки України є формування національної моделі інформаційної економіки як платформи для розбудови кластерної (кластерно-мережевої) економіки, смарт-економіки та економіки знань у глобальному просторі третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій.



Рис. 1.3. Вектор та етапи розвитку третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій з метою забезпечення прогресу національної економіки

Джерело: складено автором

Вектори руху національної економіки України мають бути відповідними до окреслених, визнаних населенням країни концептів національних економічних інтересів і скеровувати дії влади на досягнення рівня шостої промислової революції та економіки знань.

В умовах сьогодення економіка країн, які запізняються з переходом до шостого технологічного укладу (до Індустрії 4.0), перебуває у стагнаційному або кризовому стані, має велику кількість конфліктів інтересів з позиції перспектив залучення досягнень інформаційно-знаннєвого прогресу. Векторний рух національної економіки від третьої промислової революції (моделі 3.0 Джеремі Ріфкіна) до п'ятої промислової революції (японського суспільства 5.0) може бути реалізований у будь-якому розвиненому суспільстві за умови, якщо усі учасники суспільних та економічних відносин залучаються до змін на основі визначених цілей, базових принципів і завдань реалізації відповідних політик: інформаційної, інноваційної, кластерної, знаннєвої.

Найвищою еволюційною фазою розвитку національної економіки є економіка знань як синергетичний прояв третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій і перехід до нового етапу – шостої промислової революції. Шоста промислова революція – нова (перспективна) модель економічного розвитку, про яку у наукових колах заговорили з 2020 р. В авторському розумінні шоста промислова революція – це парадигма спільного досягнення та користування знаннями людством шляхом синергії інноваційно-цифрового і підприємницького середовища, мережових технологій, інституціоналізації інформаційно-знаннєвого простору, повного використання потенціалу віртуальної та доповненої реальності. Проте задля забезпечення прогресу національної економіки України у векторному русі від третьої до шостої промислової революції необхідно зробити такі ключові кроки: чітка національна стратегія та підтримка ініціатив державою; формування законодавчої системи, що здатна забезпечити узгодження та балансування економічних інтересів і врегульовувати конфліктні стани; формування бази знань, що є доступною, відкритою та інституційно закріпленою.

Еволюційні зміни, що відбуваються в Україні під впливом промислових революцій, є фрагментованими та несистемними, що негативно впливає на результативність розвитку національної економіки. Україна наразі потребує дослідження національних економічних інтересів крізь призму векторного руху до моделі інформаційної економіки, що сформує нову сходинку еволюційних змін – системного інформаційного прогресу з вектором формування стандартів кластерної економіки, смарт-економіки та переходу до знаннєвої моделі відтворення суспільного продукту. Такий підхід сформує нові перспективи для національної економіки в стратегічному баченні:

прискореної інтеграції до ЄС та відповідних ІТ-ринків з огляду на економічні інтереси українського бізнесу;

можливостей конкурувати в світовому економічному просторі за рівнем цільового використання ресурсів, поступового відходу від ресурсної моделі економіки;

залучення та продукування інновацій в умовах інтеграційного прояву глобалізованого світу.

Дослідження національних економічних інтересів у синергетичному прояві в глобальному просторі третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій окреслюють ключову ідею-гіпотезу концептуального бачення розвитку національної економіки (рис. 1.4), що, зі свого боку, формує вектори руху до досягнення цільової моделі.

Перш ніж деталізувати авторське стратегічне бачення розвитку національної економіки, варто визначитися з розумінням категорії «інформаційна економіка», оскільки її дуже часто ототожнюють з «цифровою економікою». На думку автора, така позиція є помилковою, адже інформаційна економіка несе в собі ширший зміст. Обґрунтуємо цю тезу. Так, найпоширенішим є розуміння інформаційної економіки як нової фази розвитку цивілізації, в якій головними продуктами виробництва є інформація та знання, а відмінними рисами є збільшення ролі інформації і знань у житті суспільства, зростання частки інформаційних комунікацій, продуктів і послуг у ВВП, створення глобального інформаційного простору, де відбувається ефективна інформаційна взаємодія



людей, зокрема й через їхній доступ до світових інформаційних ресурсів і споживання відповідних інформаційних продуктів та послуг [3, с. 35].



Рис. 1.4. Стратегічне бачення розвитку національної економіки

*Джерело: складено автором*

Цифрова економіка є більш вузьким поняттям. Найбільш поширеним є розуміння цифрової економіки як системи економічних та соціальних відносин, які формуються на навичках інформаційно-комп'ютерних технологій для ефективного виробництва, продажу та постачання продуктів і здійснення ділових операцій на ринку [191]. Варто також звернути увагу на думку О. Чалої, яка зазначала, що інформаційна економіка «включає створення та використання інформаційних ресурсів у структурованому інформаційному просторі, а також забезпечує можливості продукування інтелектуального капіталу та інновацій

і тим самим впливає на економічні процеси та суспільно-економічні відносини» [199, с. 102].

Аналізуючи наведені визначення, зробимо висновок, що тригером розвитку інформаційної економіки є інноваційні цифрові технології, інформація та новітнє знання. Тому, на думку автора, інформаційна економіка базується на цифровій економіці, має конвергентний зв'язок з інноваційною та знаннєвою економікою.

Варто зазначити, що розвиток інформаційної економіки відбувається в умовах інформаційного прогресу. Серед науковців ведеться обговорення проблематики інформаційного прогресу [5; 166; 167; 219]. Увагу зосереджено на ролі та важливості доступу до інформації у розвитку суспільства, на зміні способів виробництва, однак немає чіткого визначення категорії «інформаційний прогрес», що стає актуальним питанням в умовах векторного руху до моделі інформаційної економіки.

На думку автора, інформаційний прогрес – результат розвитку суспільства від традиційного до інформаційного як прояв глобального процесу поширення інформаційних та інноваційних технологій, що змінило орієнтири на знання та інформацію у ключових сферах економічного, соціального розвитку та розширило можливості людства (технічні, технологічні, інформаційні, інноваційні) в результаті синергетичного прояву третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій. Основними технологічними зрушеннями синергетичного прояву третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій є інформатизація та комп'ютеризація, кібернетика, роботизація, штучний інтелект, які мають значний вплив на суспільство й економіку та ведуть до змін у технологіях спілкування і комунікації, відкритості інформації та послуг, зменшують географічні бар'єри, забезпечують широкий доступ до глобальної мережі.

У сучасних умовах розвитку суспільства відбувається тісне переплетення його інтересів і можливостей людини, збільшується їхня взаємозалежність. Коли основою прогресу стають інформація і знання, людина і суспільство змушені діяти за однаковими векторами, що вказують на єдину конкретну мету.

Розбалансування інтересів суспільства і людини неприпустиме. Людина є ключовою фігурою як у системі «інформація – людина – знання», так і в соціальній системі «суспільство – людина» [80, с. 7]. Тому об'єктивною основою розвитку національної економіки в умовах інформаційного прогресу також виступають узгодженість та збалансованість економічних інтересів у парадигмі відносин «держава – населення – бізнес». Наголосимо, що авторське стратегічне бачення розвитку національної економіки як еволюції від інформаційної економіки до економіки знань стає вже реально існуючим фактом за рахунок поступового вкраплення змін у нарощення піраміди інформаційно-знаннєвого прогресу (рис. 1.4). Логічна послідовність руху окреслюється як «інформаційна економіка – інноваційна економіка – кластерна економіка – смарт-економіка – економіка знань» та має свою силу синергетичних взаємопроявів на рівні моделей національних економік (інноваційно-кластерна, інформаційно-знаннєва та ін.). Інформаційна економіка в цьому контексті розглядається як основа, що відкриває можливості досягнення найвищої еволюційної фази розвитку національної економіки та постає як інноватор подальшого руху з напрямками прогресивних змін саме в якості, сприйнятті, відображенні інформації та послідовності її повного перетворення на знання людства з тригерами суспільного прогресу.

Такий рух варто розпочати досліджувати з наповнення сутністю базових векторів розвитку, які в своєму логічному відображенні концентровано дають нам картину концептів національних економічних інтересів (офіційно визнаних та неофіційних, таких, що лише зароджуються та будуть визнані з часом). Ці концепти об'єктивуються у вигляді сукупності потреб, які регулюють самоорганізацію складних систем у межах інституціоналізації нових станів (процесів та явищ). Це, зі свого боку, дасть змогу забезпечити гармонізацію змін на основі визначених цілей, принципів та завдань реалізації відповідних політик (інформаційної, інноваційної, кластерної, знаннєвої), залучення цільових управлінських підходів до прийняття рішень, впровадження заходів інформаційно-знаннєвого прогресу. Динамізм і конвергентний прояв

промислових революцій викликають руйнування одних концептів та активізують виникнення на їх місці інших, більш актуалізованих до запитів населення, бізнесу, влади; свого визнання набувають конфлікти інтересів. Еволюційна динаміка концептів та їх сукупності відбувається під впливом трансформації національних економічних інтересів і готовності переходу на нову сталію розвитку національної економіки. Вона діє у межах таких синергетичних процесів, як:

усунення концептів, актуальність яких для економічної системи втрачена або стримує рух до суспільного прогресу;

наповнення цільових векторів стратегічного розвитку економіки концептами, які починають набувати актуальності в нових умовах інформаційного, інтелектуального, інноваційного прогресу;

пристосування концептів до нових умов функціонування та перевірка їх на відповідність запитам суспільства, потребам економіки на платформах системного управління знаннями.

Сукупність концептів виникає й актуалізується як результат селекції накопиченого досвіду та знань з метою окреслення цільових стратегічних і поточних завдань розвитку національної економіки, що дадуть змогу відповідати сучасним потребам суспільства, зрушенням у парадигмі відносин «влада – населення – бізнес».

Процес визначення, визнання та реалізації національних економічних інтересів і концептів на шляху прямування до інформаційної економіки є недовершеним, багато в чому конфліктним, недосконалим з позиції управлінського потенціалу сучасної науки в Україні та потребує свого системного дослідження, що надалі дасть змогу сформулювати та реалізувати національну модель інформаційної економіки як платформу у забезпеченні векторного руху до найвищої еволюційної фази розвитку національної економіки в системі складного, синергетичного, конвергентного прояву промислових революцій.

### **1.3. Теоретико-методичний підхід до дослідження національних економічних інтересів через векторний рух до моделі інформаційної економіки**

Концептуальне, науково обґрунтоване, гармонійне та збалансоване бачення розвитку національної економіки, що відповідає станам суспільства, пріоритетам руху суспільного прогресу, реальним потребам населення, бізнесу, оформлене у національний економічний інтерес, дає змогу державі ефективно: виконувати свої функції; забезпечувати належний рівень економічної безпеки; визначати напрями діяльності та розвитку національного бізнесу; залучати іноземних агентів співпраці, цільових інвесторів, співорганізаторів; створювати сприятливі умови для розвитку науково-технологічного сектору; регулювати ринки та забезпечувати стаке покращення добробуту громадян.

Національні інтереси прямо та опосередковано стосуються національної безпеки:

військової, яка забезпечує реалізацію національних інтересів у захисті державної територіальної цілісності, військової потужності й обороноздатності;

економічної як прояв національного інтересу у сталому економічному розвитку, захисті фінансових резервів, регулюванні зовнішньоекономічних відносин;

політичної, що забезпечує реалізацію інтересів у політичній стабільності країни, дотриманні прав і свобод громадян, гарантії свободи вираження думки;

інформаційної, яка втілює національні інтереси у захисті інформаційних ресурсів, кібербезпеці, боротьбі з дезінформацією;

соціальної, що охоплює широкий спектр інтересів, пов'язаних із забезпеченням безпеки та добробуту, соціальної рівності та справедливості;

екологічної як втілення інтересів у захисті та раціональному використанні природних ресурсів, охороні довкілля та реалізації стратегії сталого розвитку.

Відображення економічних інтересів з позиції теорії та практики, методичного й аналітико-експертного знання актуалізовано у вигляді концепцій, окремих концептів різноманітних видів політики, правових актів (закони, норми),

стратегій і проєктів державної, галузевої, регіональної влади, великих корпорацій та асоціацій бізнесу. Аналіз вітчизняного законодавства показав відсутність концепції національних економічних інтересів, а також чіткого визначення поняття «національні економічні інтереси» фактично з моменту 1992 р. [172, с. 101]. Така ситуація обумовлена низкою проблем теоретико-практичного характеру, що потребують свого вирішення в рамках розвитку та гармонізації наукової думки, балансування та гармонізації відносин у суспільстві, розлогого наукового дискурсу [172, с. 102]:

слабо досліджені парадигмальні зрушення економічної теорії щодо відображення генезису розвитку теорії національних економічних інтересів у періоди глобальних трансформацій суспільства, що ускладнює дослідження впливу парадигм інноватизації, соціалізації та інформатизації економічних систем на науковий прогрес сучасної теорії національних економічних інтересів;

відособлений розгляд проблематики національних та економічних інтересів, тому часто відбувається підміна понять: «національний інтерес» і «національний економічний інтерес»; «інтерес» та «потреба» як більш спрощеної категорії, наближеної до практичної реалізації;

незацікавленість, цільове вуалювання реальної оцінки та відповідного визначення економічних інтересів у конфліктних ситуаціях та станах розвитку національної економіки;

відсутність єдиного та комплексного бачення структури національних економічних інтересів в умовах посилення процесів глобалізації та динаміки міжнародних відносин [172, с. 102-103].

Невід’ємною складовою національної безпеки країни є відстоювання та реалізація національних економічних інтересів, що має вирішальне значення у досягненні економічного та геополітичного суверенітету держави, забезпеченні економічного прогресу, реалізації ефективної соціальної політики, забезпеченні національної конкурентоспроможності на світовій арені економічних відносин. Створення ефективної системи формування та реалізації національних економічних інтересів дає змогу своєчасно виявляти загрози національній безпеці, що означає захищеність усіх рівнів економіки країни від як свідомого, так і

стихійного впливу зовнішніх і внутрішніх сил, стійку дієздатність суб'єктів господарювання, високу якість умов життєдіяльності населення.

Національні інтереси є знаннєвою основою державної політики, ключовим елементом геополітики. В Законі України «Про національну безпеку України» національні інтереси визначаються як життєво важливі інтереси людини, бізнесу і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності та добробут її громадян [132].

Національні інтереси є інтегральною інтерпретацією сукупності збалансованих інтересів (потреб) людини (громадянина), суспільства, держави у різних сферах їх життєдіяльності, реалізація яких гарантує збереження національних цінностей, державний суверенітет, територіальну цілісність та прогресивний суспільно-політичний і соціально-економічний розвиток. Вони мають складну структуру, класифікацію за різними ознаками, а критерієм для побудови ієрархії національних інтересів може бути ступінь їх важливості для забезпечення національної безпеки [19, с. 80].

Аналіз ст. 9 ГК України доводить, що визначення національних економічних інтересів та їх закріплення відбуваються в економічній стратегії, в рамках якої окреслюються пріоритетні цілі економіки та засоби їх реалізації, базуючись на інтересах суб'єктів господарювання, які не суперечать чинному законодавству. Системний розвиток третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій обумовлює зміни національних економічних інтересів, що потребує перегляду стратегічного бачення розвитку країни, трансформації економічної тактики відповідно до динаміки та векторів прогресивних змін.

Відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 р. досягнення національних економічних інтересів вимагає формування і реалізації державної політики, спрямованої як на стале нарощення конкурентоспроможності економіки України, так і на поступове зміцнення показників економічної стійкості і, відповідно, невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз. Відтак державна політика у сфері забезпечення економічної безпеки має

два взаємопов'язані напрями – розвитку та безпековий [137].

У контексті досягнення національних економічних інтересів України реалізація Стратегії зорієнтована на: створення стійкої, конкурентоспроможної, соціально відповідальної ринкової економіки та умов для випереджального розвитку науково-технічного потенціалу країни, сталого нарощування національного багатства та факторів виробництва; досягнення цілей сталого розвитку, рівня життя населення та соціально-політичної стабільності, властивих економічно розвиненим країнам; зайняття Україною у світовому поділі праці та міжнародних економічних відносинах місця, яке відповідає її природним, трудовим та інтелектуальним ресурсам, економічному та геополітичному потенціалу; забезпечення гарантованого захисту національної економіки в умовах виникнення або посилення внутрішніх та зовнішніх загроз [137].

Національні економічні інтереси в сучасному швидкоплинному світі окреслимо як комплексні управлінські зусилля в питаннях реалізації планів майбутнього та як підґрунтя у формуванні пріоритетів, заходів економічної та соціальної, безпекової, інноваційної та інформаційної політики країни. Національні економічні інтереси України на сьогодні не просто поєднані з векторами руху інформаційної економіки, а ще й забезпечують відповідність змін, концептуальних ідей у форматах управлінського потенціалу трансформаційних зрушень економіки, соціуму, ділового та бізнесового середовища і передбачають: окреслення та реалізацію стратегічних планів уряду, корпорацій, малого та середнього бізнесу, кожної окремої людини в процесах суспільного відтворення за умов постмілітарного відновлення країни; напрацювання базових управлінських концептів, що набудуть форми національних економічних інтересів за умов гармонійного ресурсного наповнення з метою руху, позитивних зрушень у сфері економічних та соціокультурних відносин, поєднаних у дії оптимального балансу групових інтересів (бізнесу, населення, влади, інвесторів); розробку та впровадження груп концептів національних економічних інтересів за принципами територіально-галузевого впливу відповідно до вимог входження до



Європейського Союзу, формування національної моделі кластерної економіки [65, с. 3].

У рамках розвитку інформаційної економіки формуються та реалізуються національні економічні інтереси, які знайшли своє закріплення в програмах і заходах Міністерства цифрової трансформації України [285, с. 24]:

розвиток інформаційної інфраструктури та комплексної цифровізації життєдіяльності населення;

впровадження інструментів взаємосумісності цифрових документів з європейськими з метою забезпечення та прискорення реалізації євроінтеграційного курсу;

формування гармонійної інформаційної екосистеми, що дасть змогу масштабувати, модернізувати та прискорити розвиток бізнесу за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, створити робочі місця та збільшити податкові надходження до бюджету;

цифрова трансформація, яка сприяє появі нових галузей економіки, розвитку Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0, трансформації ключових сфер життєдіяльності суспільства;

забезпечення економічної та інформаційної безпеки в умовах загроз територіальній цілісності країни та її соціально-економічному потенціалу [93; 285, с. 25].

Інформаційна економіка – синергетична діяльність, яка базується на процесах становлення, формування та прогресу на базі використання новітніх інформаційних технологій, що є проявом третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій. Інформаційний прогрес потребує оновлення підходів до дослідження національних економічних інтересів та відповідного методичного забезпечення, що сформує комплексне бачення гармонізованих змін щодо розвитку національної економіки в ринкових умовах, накопиченого світового досвіду, надбань наукових досліджень [285, с. 25].

Інформаційна економіка потребує свого особистого вивчення та залучення актуалізованих методів дослідження у форматі інтегрування знань у парадигмі «інформаційний прогрес – економічні інтереси – національна економіка».

Теорія національних економічних інтересів у процесах розвитку накопичених знань залучала багато загальноекономічних, філософських та соціолого-культурологічних підходів до дослідження. Виокремимо та наведемо приклади залучення наукових методів, що вже активно використовуються науковцями і мають великий потенціал подальшого опрацювання у дослідженнях інформаційної економіки.

Аутопоезис як метод економічного дослідження на етапі формування сучасної теорії національних економічних інтересів зосереджений на вивченні граничних взаємозв'язків парадигм інноватизації, інформатизації та діджиталізації економічних систем та економічної соціології, що допомагає сформувати новітнє бачення національного економічного інтересу, а також процесів його формування та реалізації крізь призму коеволюції економічного, інформаційного, інноваційного розвитку суспільства. Основним пунктом аутопоезису як методу економічного дослідження є те, що він дає змогу відобразити взаємодію між політикою, економікою, соціологією, інформаційною економікою, інноватикою, незважаючи на те, що вони є функціонально закритими системами (в контексті самовідтворення), однак водночас характеризуються відкритістю в основі зовнішнього прояву і впливу на процеси формування та реалізації національного економічного інтересу.

Холістичний підхід як методичне забезпечення є прогресивною формою економічного дослідження порівняно з традиційними підходами, оскільки надає переваги формуванню цілісного уявлення структури національного економічного інтересу з позиції не лише рівнів організації системи економічних відносин та взаємозв'язків між ними, а й урахування сили впливу інноваційного, інформаційного середовища, що прямо або ж опосередковано взаємодіє з економічною системою.

Праксеологічний підхід спирається на вивчення: складної поведінки людини, яка супроводжується зміною економічних парадигм; природи формування економічного інтересу людини та практичного прояву національних економічних інтересів як процесу утворення чи руйнації економічних і соціальних систем.

Генетичний підхід, що формує первинне бачення інтересів та відповідний рух складних систем від розгортання потреб як елементу життєдіяльності людства до завершення існування, посилює наукові періодизації історико-логічними висновками та конструюванням моделей розвитку.

На сьогодні не існує єдиної методики щодо дослідження національних економічних інтересів. Аналіз існуючих методик доводить, що вони є недосконалими й охоплюють лише окремі аспекти реалізації національних економічних інтересів в умовах становлення інформаційного суспільства, зокрема існують такі методики [176, с. 84]:

#### 1. Національні методики:

1.1. Оцінки економічної безпеки, які затверджені наказом Мінекономіки України та базуються на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні з метою запобігання реальним і потенційним загрозам національним інтересам у відповідних сферах та їх попередження [128].

1.2. Оцінки рівня розвитку інформаційного суспільства. В Україні є чинною постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства», яка була прийнята ще у 2012 р. і потребує перегляду, доповнення, узгодження з міжнародними системами, гармонізації з європейськими стандартами з метою забезпечення легкості акумулювання та порівняння статистичної інформації в глобалізованому просторі [128].

2. Світові методики розрахунку індексів, що характеризують розвиток інформаційної сфери й економіки та відображають різні аспекти реалізації національних економічних інтересів: індекс мережевої готовності (Network Readiness Index – NRI); глобальний індекс зв'язку (Global Connectivity Index – GCI); індекс інклюзивного Інтернету (The Inclusive Internet Index – 3I-index;

світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності IMD (IMD World Digital Competitiveness Ranking – WDCR); глобальний індекс кібербезпеки (Global Cybersecurity Index – GCsI); національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index – NCSI); глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index – GII); глобальний індекс знань (Global Knowledge Index – GKI) [225; 231–236; 238; 257; 277; 285; 289].

Рівень розвитку економіки знань оцінюється за допомогою глобального індексу знань (Global Knowledge Index – GKI). GKI є спільною ініціативою Програми розвитку ООН (ПРООН) та Фонду знань Мохаммеда бін Рашида Аль Мактума (MBRF) [238; 239]. Інформаційне наповнення глобального індексу знань (GKI) дає змогу визначити й обґрунтувати національні економічні інтереси та напрями розвитку суспільства, що базується на знаннях, у векторному русі до прогресу й економічного благополуччя країн світу. Індекс дає змогу окреслити рівень знаннєвої складової країн на основі оцінки таких компонентів, як: освіта; дослідження, розробки та інновації; інформаційно-комунікаційні технології; економіка. Порівнюючи з 2020 р., позиція України за показником GKI у 2021 р. погіршилася з 56-го місця до 61-го відповідно [238; 239].

Під час проведення оцінки відповідно до наведених методичних підходів використовується кількісний індекс (інтегральний показник), що розраховується на базі офіційної статистики міжнародних організацій, країн, які залучаються до дослідження, а також статистичних даних, що збираються організацією, яка проводить аналіз. При цьому для різних показників сукупність аналітичних даних, які використовувалися під час складання показника, не є гармонізованою відповідно до єдиних стандартів, що позначається на результатах досліджень. Слід також зазначити, що через необхідність отримання статистики в інших країнах утворюється часовий лаг, який призводить до неможливості швидкої оцінки реалізованості національних економічних інтересів в умовах прямування до моделі інформаційної економіки. Це негативно позначається на індикації наслідків національної та державної політики і вчасному виявленні проблемних

моментів та загроз, а також уповільнює процеси узгодження і балансування економічних інтересів та їх відстоювання на міжнародній арені [285, с. 25].

Окреслені методичні підходи дають змогу оцінити економічну безпеку, розвиток цифрової економіки та економіки знань, які є компонентами, що забезпечують реалізацію ключового національного економічного інтересу, який окреслюється вектором руху до моделі інформаційної економіки [176, с. 84].

З метою обґрунтування достатності наведених методик у напрямі дослідження національних економічних інтересів в умовах становлення інформаційної економіки варто виокремити, систематизувати методичні й організаційні підґрунтя таких підходів [176, с. 84; 285]:

1. Групи індикаторів формуються у логічному баченні перспективності реалізації стратегічної мети, яка ґрунтується на національних та глобальних пріоритетах розвитку: становлення інформаційного суспільства та економіки знань, перехід до інноваційної моделі економіки. Системи індикаторів спрямовані на оцінку динаміки руху до поставленої мети та визначення векторів корегуючого впливу у прямуванні країн до інформаційного суспільства, інноваційної економіки та економіки знань [176, с. 85].

2. Міжнародні рейтинги у більшості випадків є ініціативою асоціацій бізнесу, консалтингових компаній. Це потреба в незалежних оцінках та аналізі станів ринків, динаміки змін, визнання лідерів ринків, які мають перспективи розвитку електронної комерції, інтернет-бізнесу та мобільної комерції, що є важливим інструментом реалізації їх економічного інтересу щодо розвитку інвестиційних проєктів, а для країн-учасниць таких рейтингів – можливість підвищення інвестиційної привабливості та виходу на глобальні ринки. Метою проведення міжнародних рейтингів є не лише дослідницький, комерційний, а й геополітичний аспект, який є аргументом у протистоянні країн на шляху відстоювання своїх національних інтересів в умовах процесу інформаційних перетворень [176, с. 85].

3. Теоретико-методичний базис і масив даних є унікальними у кожному підході до міжнародних рейтингових оцінювань, що у своєму інформативному наповненні окреслює більше позитивних проявів, ніж негативних, дає підґрунтя

отримати більше інформації у процесі об'єктивного аналізу реалізації національних економічних інтересів країн та прийняти управлінські рішення корегуючого впливу [176, с. 85].

4. Для підвищення оцінки та відповідного місця України в міжнародних рейтингах готовності до інформаційного суспільства, економіки знань необхідна системна робота з дослідження національних економічних інтересів на основі аналізу, деталізації та оцінки: вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки; інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки; проблем інформаційної асиметрії. Такі дослідження потребують відповідного методичного забезпечення; системного їх розвитку відповідно до концептуального визначення цільових орієнтирів, що мають бути зафіксовані у ключових стратегіях розвитку з визначеними управлінськими підходами та механізмами реалізації [285, с. 26].

Участь України у світових рейтингах є важливим аспектом у забезпеченні гармонійних змін національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, що дає змогу на основі наявної бази даних і рейтингів формувати власні методики оцінки інформаційного, інноваційного потенціалу крізь призму реалізації національних економічних інтересів та перспективного бачення країни як конкурентоспроможного гравця на світовій арені [176, с. 85].

Сьогодні дослідження національних економічних інтересів потребує комплексної концептуальної схеми для виконання необхідного, достатнього аналізу й окреслення перспектив розвитку країни в умовах прямування до моделі інформаційної економіки. Ця концептуальна схема має базуватися на використанні кількох методів, що ґрунтуються на визначенні кількісних і якісних характеристик, які відображають поточний стан реалізованості економічних інтересів держави, бізнесу, населення та пріоритетні напрями їх забезпечення у зв'язку з наявними як зовнішніми, так і внутрішніми загрозами.

Національні економічні інтереси в сучасних умовах спрямовані на розвиток ключових компонентів цифрової економіки, активне та всебічне залучення соціального потенціалу країни та отримання ефектів від інформатизації,

автоматизації та діджиталізації, що полягають у досягненні зростання економічних показників, зайнятості, якості послуг, соціального благополуччя. Максимізація таких ефектів залежить від ступеня довершеності (реалізованості) стадій переходу до інформаційної економіки [285, с. 26]:

Перша стадія – становлення, що характеризується ступенем готовності економічного, інституційного, правового та бізнес-середовища до переходу на рейки інформаційної економіки [285, с. 26].

Друга стадія – формування, що характеризується трансформаційними змінами державної інформаційної політики та управління, бізнес-середовища та соціальної сфери, оновленням стандартів інформаційної культури [285, с. 27].

Третя стадія – прогресу, що характеризується впливом трансформаційних змін на економіку та соціум з проявами системного, прогресивного розвитку відносин і гармонійною реалізацією національних інтересів щодо розвитку країни, зміцнення її позицій у глобальному економічному просторі та поліпшення життя громадян [285, с. 27].

Автор рекомендує досліджувати національні економічні інтереси крізь призму оціночного бачення процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки в країні [285, с. 27]. Тому рекомендовано концептуальну схему дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу, що ґрунтується на основі оцінки ключових процесів розбудови інформаційного суспільства й економіки (рис. 1.5).

Український науковець В. Ляшенко наголошує, що розвиток як зміна не відбувається сам по собі, а пов'язаний із розробкою та реалізацією політики певної світоглядної спрямованості. Розвиток спричиняє структурні зміни. Найбільш типовими з них є: модифікація факторів виробництва і зрушення в структурі економіки; краще використання існуючих ресурсів; зміни структури і функцій наявних інститутів, ціннісних орієнтацій і відносин членів відповідного співтовариства (корпорації, регіонів). Вони та інші, подібні їм, фактично означають перетворення способу життя більшої або меншої частини населення [77, с. 96].

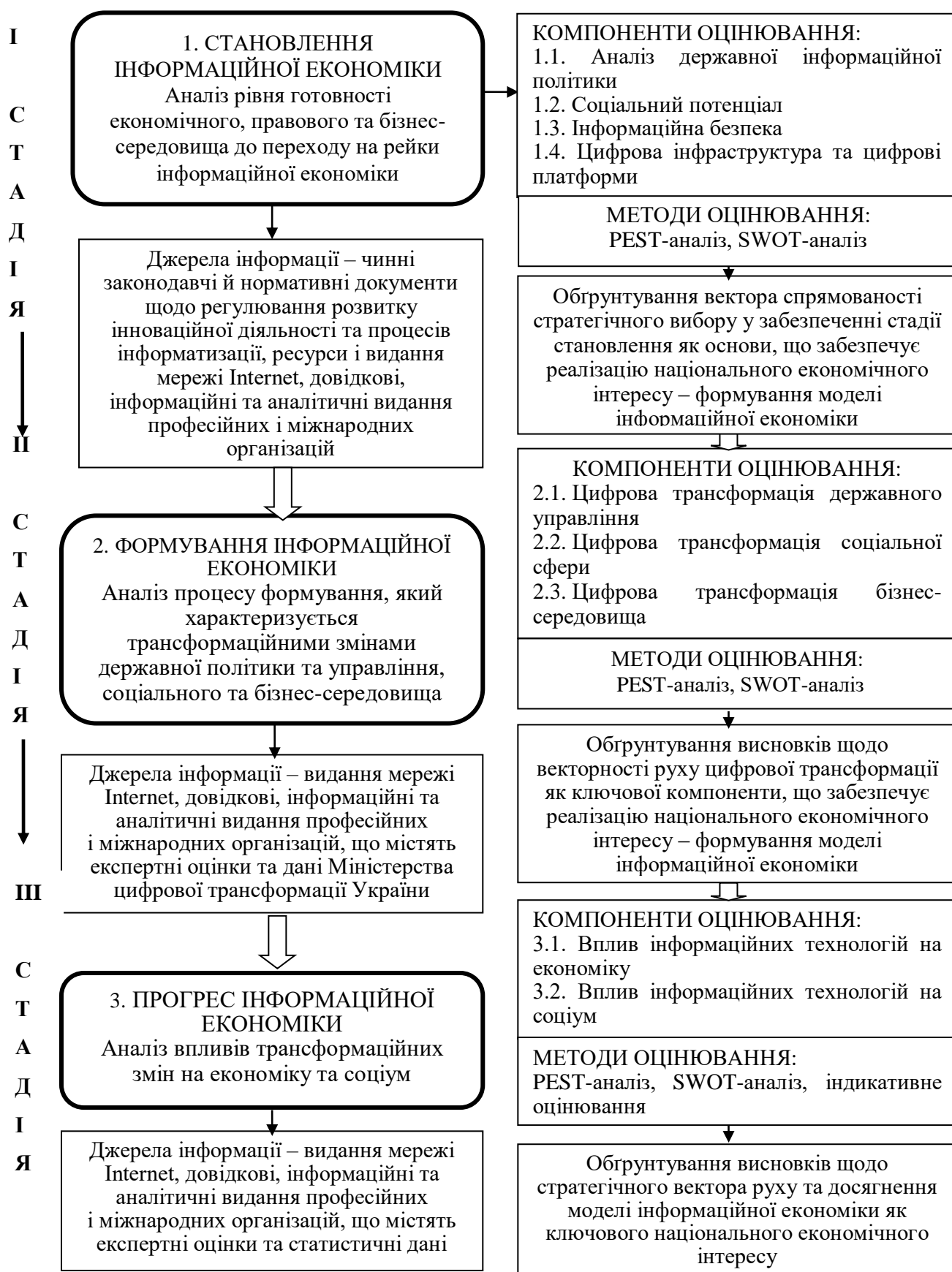


Рис. 1.5. Концептуальна схема дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу

Джерело: складено автором



Тому зміни – не нейтральне поняття. Якщо вони покращують багато що для декого, зовсім не обов'язково поліпшують багато що для всіх. Тому люди підходять до їх оцінки по-різному, залежно від свого місця в соціальній структурі, доступності для них ресурсів, своїх здібностей [77, с. 96].

Дослідження процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки ускладнюється тим, що ці процеси є динамічними, інноваційно-орієнтованими та мають свій вплив на всі сфери суспільного життя, а отже, потребують регулярного моніторингу своїх якісних та кількісних процесів.

Реалізація національних економічних інтересів у глобалізованому світі відбувається в рамках прояву зовнішнього та внутрішнього середовища. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища є процесом, за допомогою якого формується стратегічне бачення комплексу національних економічних інтересів, що окреслюють перспективи розвитку країни як конкурентоспроможного гравця на світовій арені. Найбільш актуальними та затребуваними в дослідженнях (моніторингах і діагностуванні) стають експертні оцінки та аналітичні викладки з позиції уникнення суб'єктивно-асиметричних поглядів та висновків. Особливо заслуговують на увагу форсайт-інструменти векторного моделювання та дорожнього картування як елемент впровадження отриманих висновків, рекомендацій руху, залучення процесу цільових змін і трансформацій. Принциповим питанням стає процес формування та залучення груп самих експертів як зацікавлених у результатах з позицій достовірності, інформаційної прозорості, об'єктивності, достатнього обсягу інформації, методів і технологій обробки даних. Такий процес має ґрунтуватися на створенні мереж висококваліфікованих експертів із представників влади, бізнесу, громадських організацій і науковців, які сформулюють адекватну відповідь на політичні, економічні, соціальні та інші виклики сучасності, та їх подальшій участі у стратегічному плануванні розвитку країни.

Потенційні й актуалізовані форсайт-інструменти у дослідженні національних економічних інтересів наведено в табл. 1.6.

**Потенціал форсайт-інструментів у дослідженні національних економічних інтересів  
в умовах розвитку інформаційної економіки**

Дослідження процесів розвитку інформаційної економіки в країні:	Методи й інструменти форсайт-досліджень	Результат
1. Становлення інформаційної економіки	Експертні панелі, SWOT-аналіз, мозковий штурм, PEST-аналіз; оцінка та діагностика проблеми, наукові висновки та експертизи результатів діяльності	Комплексне бачення готовності економічного, правового та бізнес-середовища до переходу на рейки інформаційної економіки. Окреслення ключових векторів спрямованості стратегічного вибору за напрямками: результати комплексної інформатизації та автоматизації; оцінка державної інформаційної політики; розвиток соціального потенціалу; забезпечення інформаційної безпеки; розвиток цифрової інфраструктури та цифрових платформ. Побудова моделі ефективної політики гармонізації зв'язку змін національних економічних інтересів та розвитку інформаційної економіки у вигляді карт-маршрутів, які корегують рух до встановленої сукупності цілей (завдань)
2. Формування інформаційної економіки	SWOT-аналіз; PEST-аналіз; порівняльний аналіз; огляд актуальних проблем та конфліктів; моніторинг, діагностика наслідків цифрової трансформації суспільства	Оцінка трансформаційних змін і тенденцій державної політики та управління, соціального та бізнес-середовища в умовах руху до моделі інформаційної економіки. Створення інформаційних платформ, які б давали змогу ділитися ресурсами знань, стратегічними орієнтирами і прогнозами на майбутнє в рамках прямування до моделі інформаційної економіки. Метою створення таких платформ є формування адекватних кроків у відповідь на політичні, економічні, соціальні та інші виклики сучасності на основі узгодження та балансу інтересів усіх учасників
3. Прогресу інформаційної економіки	SWOT-аналіз, PEST-аналіз, експертна думка, «Дерево зв'язків», метод Дельфі, «Дорожні карти», методи, що базуються на статистичному і математичному аналізі, екстраполяції трендів, імітаційному моделюванні, індикації явищ та процесів	Оцінка кризь призму якісних та кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки окреслює вектори спрямованості впливів трансформаційних змін на економіку та соціум, як результат формується цілісна картина рівня досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу, що формує стратегічне бачення гармонійних змін з огляду на проблеми, зони конфліктів та перспективи корегуючих управлінських заходів.
Загальний результат	Результати оцінок, прогнозів забезпечують інформаційну базу для напрацювання концептів та формування концептуального бачення гармонійних змін національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки.	

*Джерело: складено автором*

Таким чином, форсайт-інструменти дають змогу систематично проводити дослідження щодо визначення ступеня довершеності стадій переходу до інформаційної економіки та реалізованості базових національних інтересів у стратегічному виборі векторів цифрової трансформації. Ключовою ідеєю використання форсайт-інструментів є консолідування, узгодження та збалансування інтересів усіх учасників, що в довгостроковій перспективі позитивно впливає на забезпечення гармонізації змін національних економічних інтересів та розвитку інформаційної економіки.

Дослідження національного економічного інтересу як інтегральної інтерпретації сукупності збалансованих інтересів людини, суспільства, держави у прояві векторного руху до моделі інформаційної економіки варто здійснювати також крізь призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки (інтегральні показники оцінки загального та цифрового розвитку країни, технічної складової цифрової інфраструктури та кібербезпеки країни), які найбільш повно характеризують явища і тенденції цифровізації в країні.

Авторську схему методичного забезпечення та оцінювання наведено на рис. 1.6. Ця схема оціночного дослідження національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки крізь призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки – ґрунтується на п'яти основних етапах, що дають змогу отримати інтегральний показник оцінки, який в принципі не здатний відобразити структуру проблем та загроз національній економіці, а є лише агрегованим значенням рівня загального прогресу інформаційної економіки та ступенем реалізованості ключового національного економічного інтересу. В умовах, коли запропонований методичний інструмент передбачається використовувати в реальній економічній політиці, проста констатація ступеня реалізованості національного економічного інтересу є недостатньою, бо не дається інформація про ті напрями, в яких необхідно приймати корегуючі управлінські заходи.

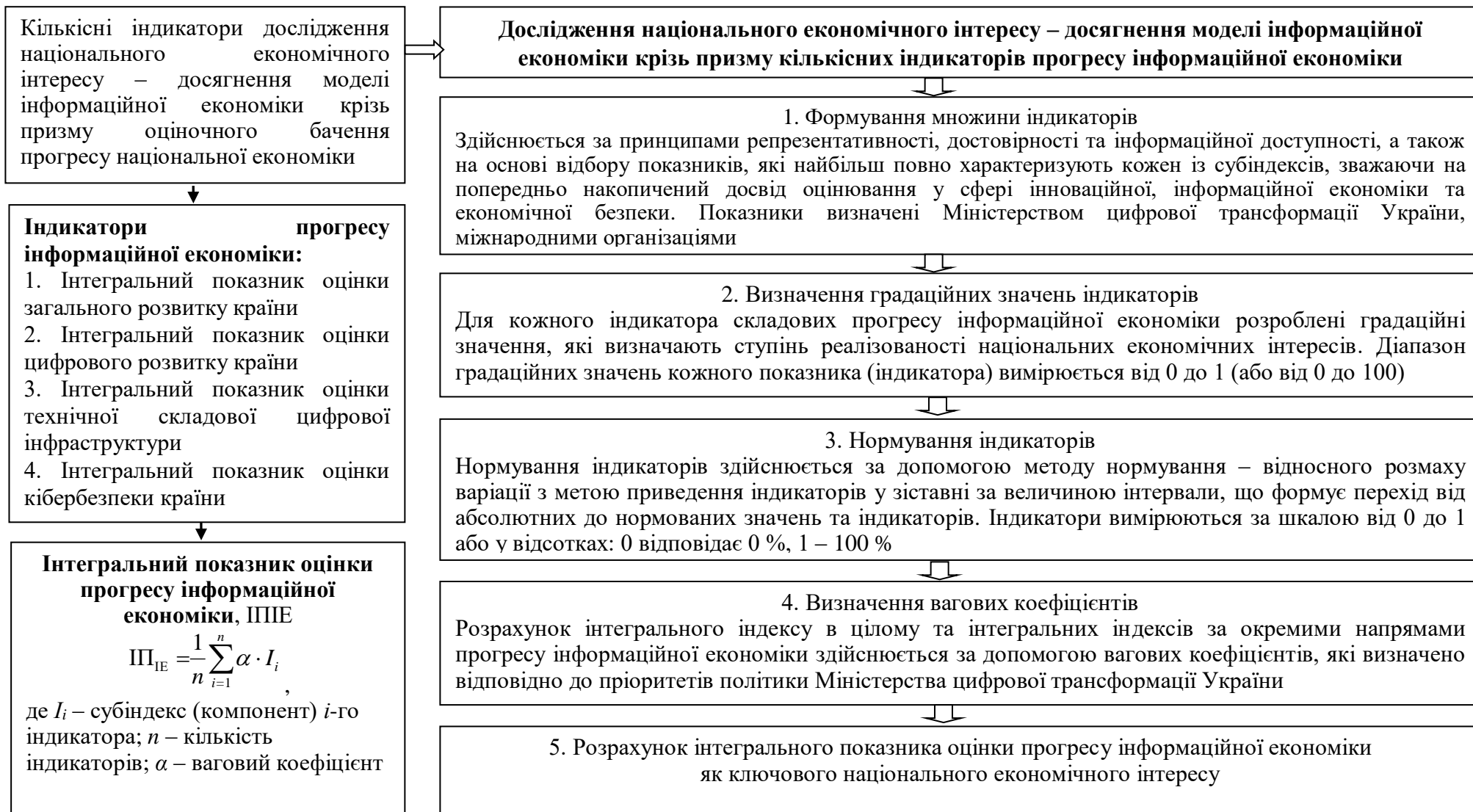


Рис. 1.6. Схема методики оціночного дослідження національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки крізь призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки

Джерело: складено автором

Сам по собі інтегральний підхід до оцінки економічних інтересів практично є менш цінним, ніж використання його як одного з етапів запропонованої автором комплексної концептуальної схеми дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу (рис. 1.5). Такий підхід виглядає більш перспективним з позиції комплексного підходу та залучення широкого кола форсайт-інструментів, що дає змогу отримати повну інформацію як кількісного, так і якісного наповнення в оціночному баченні векторного руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу. Однак використання такої концептуальної схеми потребує надалі:

визначення вимог щодо формування груп відповідних експертів та стимулюючих механізмів їх залучення не лише до оціночного процесу, але й до формування стратегічного бачення впровадження моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу;

апробації та додаткового дослідження з виявлення актуальних для української економіки загроз, зон небезпеки та ризиків, розширення відповідно таких загроз у списку оцінок та внутрішніх індикаторів, а також закріплення за ними адаптованих для українських реалій вагових коефіцієнтів, які в динаміці можуть бути скорегованими.

Узагальнюючи наведені рекомендації та систематизовані положення, доцільно запропонувати наступний алгоритм дослідження та реалізації економічних інтересів країни у стратегічному баченні розвитку національної економіки (рис. 1.7).

Розглянемо зміст цих етапів докладніше:

Перший етап передбачає оцінку довершеності етапів формування інформаційної моделі економіки країни із залученням оцінок експертів та індикаторів, що формує комплексне уявлення про необхідність управлінських заходів щодо усунення прогалин і перешкод на шляху векторного руху та досягнення моделі інформаційної економіки.

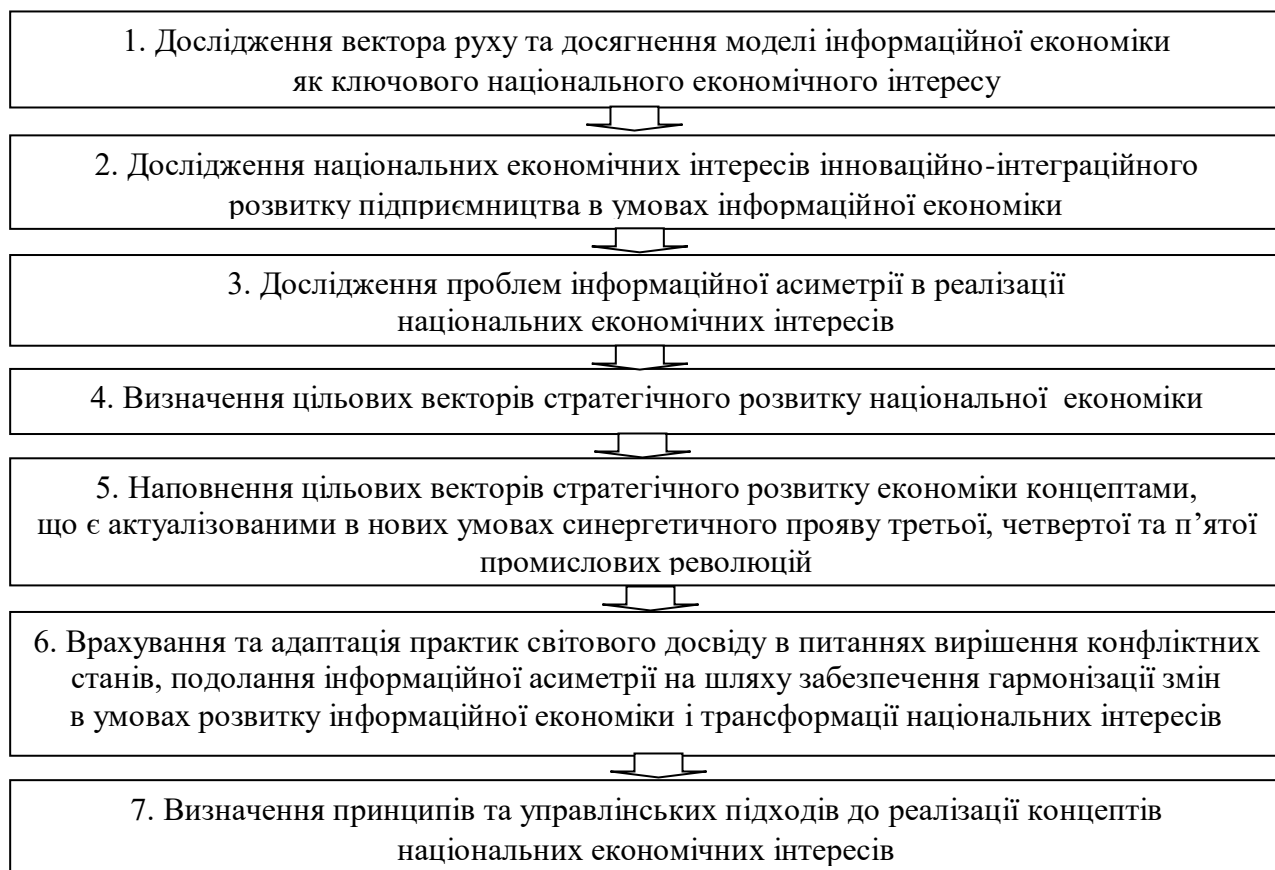


Рис. 1.7. Алгоритм дослідження та реалізації економічних інтересів країни у стратегічному баченні розвитку національної економіки

*Джерело: складено автором*

Другий етап передбачає: визначення ключових векторів формування та реалізації національних економічних інтересів щодо розвитку підприємницької діяльності в умовах інформаційної економіки; оцінювання інноваційного середовища та врахування таких результатів у розвитку інтеграційних процесів підприємницької діяльності; аналіз змін у бізнес-моделях, розвитку інформаційних платформ; аналіз досвіду та перспектив інноваційно-інтеграційного розвитку провідних компаній та послідовності еволюційного руху до інноваційної та кластерної моделей економіки.

Третій етап передбачає здійснення аналізу проблеми інформаційної асиметрії в реалізації національних економічних інтересів та окреслення варіантів мінімізації наслідків такої проблеми у стратегічному баченні розвитку національної економіки.

Четвертий етап передбачає визначення на основі проведених оцінок цільових векторів стратегічного бачення прогресу національної економіки як

гармонізованого прояву трансформації національних економічних інтересів та відповідних концептів у вимірі впливу промислових революцій.

П'ятий етап включає селективний відбір концептів стратегічного бачення прогресу національної економіки, що окреслюється як логічна послідовність векторного руху «інформаційна економіка – інноваційна економіка – кластерна економіка – смарт-економіка – економіка знань».

Шостий етап ґрунтується на врахуванні досягнень найкращих світових практик, які можуть сприяти визначенню принципів та управлінських підходів до реалізації концептів національних економічних інтересів у прямуванні до цільової моделі розвитку національної економіки.

Сьомий етап – це визначення принципів та управлінських підходів до реалізації концептів національних економічних інтересів, що дасть змогу забезпечити гармонізацію змін на основі впровадження заходів інформаційно-знаннєвого прогресу.

Запропонований алгоритм дослідження та реалізації економічних інтересів країни забезпечує науково обґрунтоване розуміння та аналіз чинників, що впливають на формування стратегічного бачення розвитку національної економіки, а саме наявність конкурентних переваг та потенціалу для розвитку (інноваційного, соціального, ресурсного та ін.), що є важливим у процесі формування стратегічного бачення розвитку національної економіки. Зважаючи на вищезазначені фактори, розвиток національної економіки в умовах динамізму та синергетичного прояву третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій потребує комплексного підходу та системного аналізу економічних інтересів, що дасть змогу вчасно реагувати на зростаючі потреби та новітні загрози у забезпеченні стабільного та стійкого зростання. Реалізація стратегічного бачення прогресу національної економіки, що окреслюється як послідовне формування моделей «інформаційна економіка – інноваційна економіка – кластерна економіка – смарт-економіка – економіка знань», вимагає тісного співробітництва між урядом, бізнес-спільнотою, академічними та науковими установами.

У процесі написання першого розділу було використано джерела: [3; 5; 12; 13; 15; 17-19; 26; 27; 36; 38; 39; 48; 52- 55; 57; 61; 65; 69; 70; 74- 77; 79; 80; 84; 85; 89; 91; 93; 95; 98; 103-106; 108-111; 115; 121; 128; 132; 137; 149; 152; 155-159; 164; 166; 167; 172; 176; 178; 179; 181; 191; 195; 199; 203-205; 211; 219; 225; 231-236; 238; 239; 246; 247; 249; 252; 255; 257; 261; 264-267; 269; 270; 273; 277; 279; 285; 287; 289].

Основні положення розділу, результати дослідження і висновки опубліковано у наукових працях автора [172; 174; 176; 178; 179; 246; 285; 287].



## РОЗДІЛ 2

### ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

#### **2.1. Дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу**

Поширеними методами аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища є SWOT-аналіз та PEST-аналіз, які успішно адаптуються до дослідження ключових процесів розбудови інформаційного суспільства й економіки на шляху реалізації національних економічних інтересів. SWOT-аналіз у цьому аспекті має за мету визначити сильні і слабкі сторони ключових процесів розбудови інформаційної економіки, а також виявити загрози та можливості країни в умовах новітніх викликів синергетичного прояву третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій, що окреслює пріоритети змін національних економічних інтересів. PEST-аналіз – це інструмент, призначений для виявлення політичних (Policy), економічних (Economy), соціальних (Society) і технологічних (Technology) аспектів прояву інформаційного прогресу, які впливають на стратегічне бачення формування та відстоювання національних економічних інтересів у глобалізованому просторі. PEST-аналіз дає змогу враховувати тенденції, що мають вагоме значення для формування управлінських заходів регуляторного впливу з метою подолання проявів інформаційної асиметрії.

Спираючись на запропоновану концептуальну схему векторного руху та досягнення моделі інформаційної економіки (рис. 1.5), проведемо дослідження національних економічних інтересів крізь призму оціночного бачення процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки в країні, яке рекомендовано провести в два етапи:

Перший етап – оцінка ключових процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки на основі SWOT-аналізу станом на кінець 2022 р.

Другий етап – індикативне дослідження національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки крізь призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки станом на кінець 2021 р.

Перш ніж почати розгляд вектора руху, варто зазначити, що в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України існують ускладнення з отриманням статистичної інформації. Так, статистична інформація за окремими напрямками економічної та інформаційної діяльності або зовсім відсутня, або надходить із запізненням, або наявна різниця в даних державних органів навіть стосовно базових економічних показників, яка часом становить декілька відсоткових пунктів, що ускладнює роботу уряду, бізнес-спільноти та науковців. З другого боку, відтермінування подачі статистичної інформації – це частина стратегії оборони України [107]. Натомість актуалізованими стають критерії оцінювання якісних параметрів національної економіки, тому поширюється експертно-аналітичний моніторинг, що базується на експертних дослідженнях.

З огляду на окреслені проблеми з отриманням вірогідної статистичної інформації і наявний широкий доступ до інформації експертно-аналітичних оцінок та висновків вбачається за доцільне провести апробацію концептуальної схеми дослідження таким чином:

експертно-аналітичний етап (1-й етап) оцінки ключових процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки на основі SWOT-аналізу доцільно провести станом на кінець 2022 р.;

індикативне дослідження національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки (2-й етап) – буде проведено станом на кінець 2021 р., оскільки відсутня як вітчизняна, так і міжнародна статистична інформація щодо усіх кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки за 2022 р.

Окреслений комплексний підхід дає можливість досліджувати вектор руху та досягнення моделі інформаційної економіки як багатогранне питання, що потребує деталізованого розуміння соціально-економічних явищ, які мають як кількісні, так і якісні аспекти, де кожний метод робить свій внесок у розуміння та

формування: національних економічних інтересів; необхідних програм та заходів управлінського характеру, що мають забезпечувати процеси узгодження та балансування економічних інтересів ключових акторів в умовах розвитку інформаційної економіки; досвіду і перспектив держави, бізнесу та населення в реаліях інформаційного та інноваційного прогресу [286].

Таким чином, проведемо оцінку процесів (стадій) розвитку інформаційної економіки в країні на основі SWOT-аналізу. Оцінка проводиться в рамках окремих напрямів за п'ятибальною шкалою сили впливу: високий – 5, значний – 4, середній – 3, помірний – 2 та слабкий – 1.

Формування чіткого уявлення про те, як сильні та слабкі сторони впливають на реалізацію можливостей і нейтралізацію загроз, що йдуть від зовнішнього середовища, відбувається на основі побудови вектора спрямованості, який будується за результатами SWOT-аналізу [14, с. 167]. Побудова вектора спрямованості дає можливість проаналізувати ефективність стратегічного вибору у забезпеченні стадій становлення, формування та прогресу на шляху досягнення моделі інформаційної економіки. Аналітична оцінка стратегічного вибору відбувається на основі матриці TOWS (табл. 2.1), яка залежно від того, який сектор (OW; OS; TS; TW) займає побудований вектор спрямованості за тим чи іншим напрямом розбудови інформаційної економіки, дає змогу зробити аналітичну оцінку обраного стратегічного курсу.

*Таблиця 2.1*

**Матриця спрямованості стратегічного вибору (TOWS-аналіз)**

Стратегія SO-OS Максі-максі (стратегія успіху)	Стратегія WO-OW Міні-максі (стратегія конкуренції)
Стратегія ST-TS Максі-міні (стратегія збереження)	Стратегія WT-TW Міні-міні (стратегія оборони)

*Джерело: [14, с. 168]*

SWOT-аналіз виступає управлінським інструментом, що впорядковує процес обґрунтування довершеності (реалізованості) стадій переходу до

інформаційної економіки, зважаючи на наявну інформацію, експертні та власні оцінки.

Мета використання SWOT-аналізу під час дослідження вектора руху та досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу полягає в окресленні можливостей системного підходу до планування протидії новітнім викликам і формує концептуальне бачення розвитку національних економічних інтересів.

Надалі перейдемо до безпосереднього SWOT-аналізу ключових оціночних компонентів кожної стадії (процесу) розбудови інформаційної економіки: становлення, формування та прогресу.

Перша стадія – становлення, аналіз якої має сформувати комплексне бачення готовності економічного, правового та бізнес-середовища до переходу, тому потребує дослідження векторів спрямованості стратегічного вибору за напрямками: державної інформаційної політики, розвитку соціального потенціалу; забезпечення інформаційної безпеки; розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ.

Результати аналітичного дослідження чинних законодавчих і нормативних документів щодо регулювання розвитку інформаційної сфери та процесів інформатизації, ресурсів і видань мережі Internet, інформаційних та аналітичних видань професійних і міжнародних організацій дають можливість відібрати найвпливовіші фактори та створити таблицю SWOT-аналізу державної інформаційної політики України (табл. 2.2).

Оцінка за п'ятибальною шкалою окремих напрямів державної інформаційної політики з цільовим визначенням сили впливу її сильних, слабких сторін, а також загроз та можливостей дала змогу побудувати вектор спрямованості стратегічного вибору державної інформаційної політики України (рис. 2.1).

Таблиця 2.2

**SWOT-аналіз державної інформаційної політики України  
станом на кінець 2022 р.**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Достатня законодавча база, створена в Україні, що регулює інформаційну сферу [120; 123; 129; 130; 131; 133; 134; 135; 136; 193]	5	1. Відсутність системної та цільової активності органів державної влади в рамках розбудови інформаційного суспільства	-3
2. Наявність спеціальних державних інституцій з питань інформаційної політики та інформатизації: Міністерство культури та інформаційної політики України; Міністерство цифрової трансформації України; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України	5	2. Брак офіційно прийнятих стратегічних документів за різними напрямками розвитку національного цифрового ринку, що негативно впливає на системність діяльності уряду у здійсненні цифрових трансформацій	-4
		3. Недостатня увага до сфер кібербезпеки та захисту персональних даних, електронної торгівлі [193, с. 13]	-3
		4. Відсутність гармонізації національного та міжнародного законодавства у сфері інформаційної безпеки	-3
Усього (S)	10	Усього (W)	-13
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			-3
Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Забезпечення стабільності та порядку в суспільстві, суверенітету та територіальної цілісності	5	1. Відсутність регулюючого впливу на інформаційні процеси в рамках гармонізованого з європейськими стандартами правового поля, що призводить до інформаційних вкидів, маніпуляцій, інформаційних війн та інших неконтрольованих і дестабілізуючих проявів	-5
2. Активізація діяльності суб'єктів, на яких покладено відповідальність за забезпечення інформаційної безпеки, з метою мінімізації загроз за сучасних умов та викликів, що постали перед суспільством	5	2. Інформаційне втручання з боку інших держав, наприклад: інформаційна пропаганда та інформаційна війна росії, що сприяло її повномасштабному вторгненню на територію України	-5
3. Інтеграція України до інформаційного простору Європейського Союзу	5	3. Нестабільність політико-економічної ситуації в країні, що призводить до різких змін інформаційної політики	-3
Усього (O)	15	Усього (T)	-13
Зовнішні фактори (X) = Можливості (O) + Загрози (T)			2

*Джерело: складено автором на основі [120; 123; 129; 130; 131; 133–136; 193]*

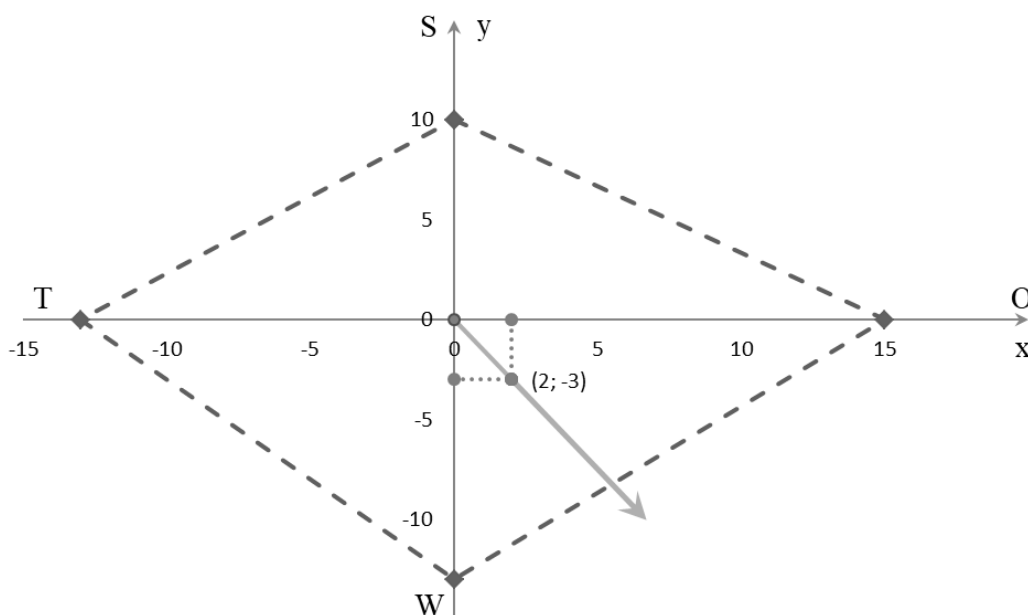


Рис. 2.1. Вектор спрямованості стратегічного вибору державної інформаційної політики України станом на кінець 2022 р.

*Джерело: складено автором*

Рис. 2.1 ілюструє ситуацію, згідно з якою вектор спрямованості міститься у квадраті OW, який вказує на те, що стратегічний вибір державної інформаційної політики орієнтовано на формування конкурентного середовища. Відповідно до оціночної матриці спрямованості стратегічного вибору (табл. 2.1) маємо стратегію поступового впливу на інформаційні процеси (міні-максі), яка полягає в ефективному використанні потенціалу зовнішнього середовища задля мінімізації впливу слабких сторін державної системи розвитку інформаційної економіки. З метою реалізації цієї стратегії необхідно, зокрема, продовження:

реформ законодавчої системи;

гармонізації національного та міжнародного законодавства у сфері інформаційної безпеки;

розвитку євроінтеграційних процесів;

трансформаційного перенесення міжнародного досвіду інформаційної політики на шляху досягнення національної моделі інформаційної економіки.

Аналітичний огляд інформаційних та аналітичних видань вітчизняних і міжнародних експертів дає можливість систематизувати ключові фактори, що

мають як позитивний, так і негативний вплив у напрямі розвитку соціального потенціалу як ключової компоненти становлення інформаційної економіки, та сформувати таблицю SWOT-аналізу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**SWOT-аналіз розвитку соціального потенціалу  
як ключової компоненти становлення інформаційної економіки  
станом на кінець 2022 р.**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Високий освітній та науковий потенціал	5	1. Незбалансованість ринку праці	-4
2. Високий рівень доходів у певних сферах зайнятості (фінанси, приватний бізнес, IT)	5	2. Низький рівень доходів населення	-4
		3. Відплив наукових кадрів та суб'єктів права інтелектуальної власності за кордон [100, с. 47]	-4
		4. Збільшення частки вимушено переміщених осіб, зокрема за кордон, внаслідок військової агресії рф	-5
Усього (S)	10	Усього (W)	-17
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			-7
Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Виведення регіонів України на рівень європейських стандартів якості життя	5	1. Відсутність або припинення фінансування програм розвитку інформатизації	-2
2. Забезпечення конкурентоспроможності трудового потенціалу та активного використання соціального потенціалу для соціально-економічного піднесення та зниження диспропорцій розвитку територій	5	2. Нестабільність регіональної влади	-3
		3. Світова фінансова криза як наслідок пандемії Covid-19 і повномасштабного вторгнення росії на територію України	-3
Усього (O)	10	Усього (T)	-8
Зовнішні фактори (X) = Можливості (O) + Загрози (T)			2

*Джерело: складено автором на основі [100]*

Графічне відображення результатів оцінених сильних, слабких сторін, загроз та можливостей розвитку соціального потенціалу допомагає окреслити вектор спрямованості стратегічного вибору розвитку соціального потенціалу як ключової компоненти становлення інформаційної економіки в Україні станом на кінець 2022 р. (рис. 2.2).

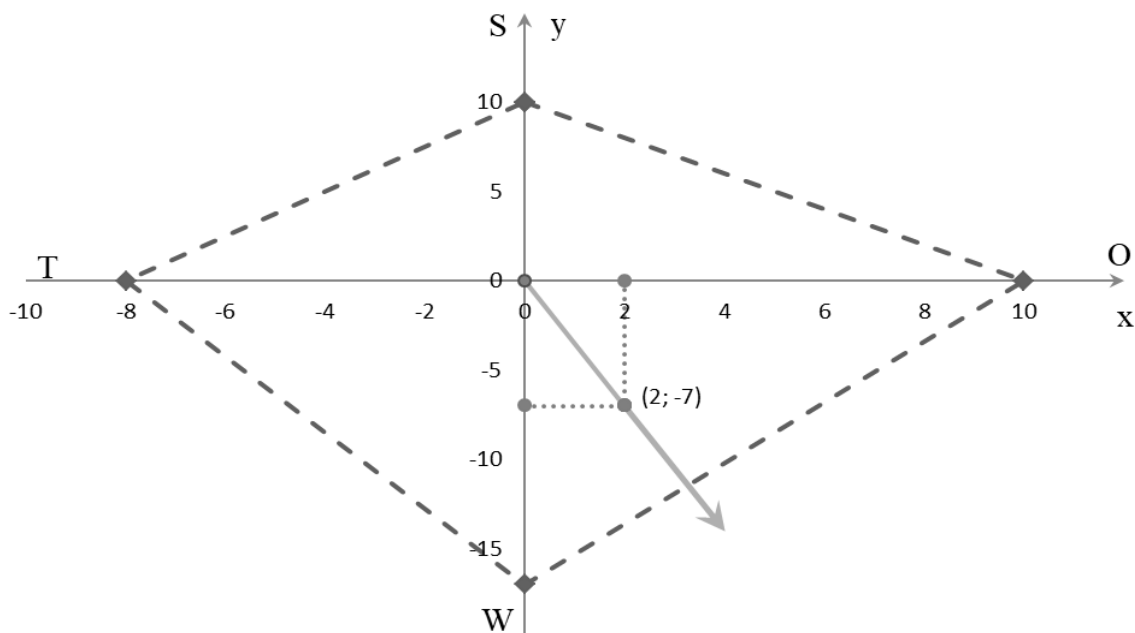


Рис. 2.2. Вектор спрямованості стратегічного вибору розвитку соціального потенціалу як ключової компоненти становлення інформаційної економіки в Україні станом на кінець 2022 р.

*Джерело: складено автором*

Вектор спрямованості (рис. 2.2) міститься у квадраті OW, який вказує на те, що стратегічний вибір розвитку соціального потенціалу як ключової компоненти становлення інформаційної економіки в Україні зосереджено на стратегії «міні-максі» – стратегії конкуренції, що передбачає забезпечення конкурентоспроможності соціального потенціалу в глобальному економічному та інформаційному просторі й активне його використання для мінімізації впливу слабких сторін соціально-економічного розвитку країни, зниження диспропорцій розвитку територій та прямування до європейських стандартів якості життя. Важливо підкреслити, що такий стратегічний підхід буде дієвим за умови:

1) врахування базових детермінант, які забезпечують економічну віддачу соціального потенціалу в національній економіці, а саме: збільшення чисельності економічно активного населення, трансформація системи освіти відповідно до сучасних ринкових потреб, активне впровадження сучасних ІТ-технологій в усі сфери суспільного життя;



2) зменшення ступеня впливу детермінант, що не дають отримати бажані економічні результати в національній економіці від залучення наявного соціального потенціалу, серед яких варто відзначити: інформаційну асиметрію, активізацію міграційних процесів (зокрема внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України), несформованість середнього класу, зростання безробіття;

3) розуміння важливості включення всіх членів суспільства у процеси розвитку інформаційної економіки. Такий процес має бути зосереджений на забезпеченні: доступу до освіти та навичок, необхідних для використання інформації; розвитку культури та свідомості з питань цифрової та інформаційної грамотності; створення сприятливих умов для інклюзивного розвитку й активної участі громадськості у прийнятті рішень. Це досягається шляхом залучення громадських організацій, академічних установ, приватного сектору та громадськості в загальний процес прийняття рішень і формування політик (економічної, соціальної, інноваційної, інформаційної).

Підґрунтям проведення SWOT-аналізу інформаційної безпеки як ключової компоненти становлення інформаційної економіки стали чинні законодавчі й нормативні документи правового регулювання зазначеного питання, а також аналітичні публікації вітчизняних та міжнародних організацій із висвітлення експертних думок та оцінок, що формує комплексне бачення вектора стратегічного вибору розвитку інформаційної безпеки України (табл. 2.4; рис. 2.3).

За результатами аналітичної таблиці (табл. 2.4) ідентифіковано й оцінено широке коло сильних та слабих сторін, можливостей вітчизняної системи інформаційної безпеки і загроз їй відповідно до сучасних потреб становлення інформаційної економіки. Окреслені результати засвідчують, що не весь потенціал задіяно, не всі слабкі сторони та загрози нівельовано на шляху формування ефективної системи інформаційної безпеки.

Таблиця 2.4

**SWOT-аналіз інформаційної безпеки як ключової компоненти становлення  
інформаційної економіки станом на кінець 2022 р.**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Потужний науковий потенціал у галузі інформатизації та зв'язку	5	1. Неконкурентоспроможність вітчизняного інформаційного продукту на світовому ринку	-5
2. Привабливість та прибутковість медіасфери	5	2. Повільні темпи розвитку національної інформаційної інфраструктури, що зменшує залученість потенціалу інформаційної економіки	-5
3. Орієнтація вищого керівництва на безпекову складову	5	3. Невідповідність вітчизняних наукоємних і високотехнологічних виробництв інноваційним трендам	-4
4. Мінімізація контенту російських ЗМІ в інформаційному просторі України	4	4. Недостатній захист від несанкціонованого доступу до інформації внаслідок використання іноземних інформаційних технологій і техніки [100, с. 47]	-3
5. Активне протистояння громадянського суспільства України деструктивним інформаційним впливам з боку різноманітних інститутів	4	5. Імпортозалежність України від іноземних інформаційно-комунікаційних технологій	-4
6. Реформа сектору безпеки органів державної влади	3	6. Відсутність матриці оцінки інформаційних ризиків для безпеки національної економіки в сучасних та перспективних умовах із комплексним баченням превентивних заходів їх нівелювання	-4
7. Створення та функціонування Міністерства культури та інформаційної політики, Міністерства цифрової трансформації і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України як ключових органів розвитку інформаційного суспільства на засадах безпеки в умовах динамічності змін глобалізованого світу	5	7. Слабка захищеність національного інформаційного простору від поширення інформаційних впливів іноземних ЗМІ	-3
		8. Інформаційна ізоляція більшості окупованих територій України	-5
		9. Нерегулярність та відсутність системної роботи узгодження інтересів у парадигмі відносин «влада – населення» в комунікативній площині, що призводить до соціальної напруги та конфліктів	-3
		10. Неінтегрованість у єдину систему міжнародної інформаційної безпеки [193]	-4
Усього (S)	31	Усього (W)	-40
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			-9

Продовження табл. 2.4

Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Впровадження, виробництво та розвиток новітніх інформаційних технологій з метою продукування конкурентоспроможного інформаційного продукту та виходу на світові ринки	5	1. Поширення викривленої, фейкової інформації в інформаційному просторі міжнародного співтовариства, що перешкоджає реалізації національних інтересів України	-3
2. Розробка та впровадження національних стандартів і технічних регламентів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонізованих із відповідними міжнародними стандартами [1]	5	2. Прояви кіберзлочинності та тероризму, що формує загрози безпечному функціонуванню національних інформаційно-телекомунікаційних систем	-5
33. Формування національної системи кібербезпеки та нормативно-правової бази для її забезпечення [137]	5	3. Деструктивні інформаційні впливи, що формують загрозу територіальній цілісності та стабільності розвитку країни в рамках існуючого конституційного ладу	-3
4. Розвиток системи швидкого реагування на інформаційні атаки, спеціальних підрозділів сектору безпеки і оборони для ведення відповідних операцій [124]	5	4. Недосконалість системи забезпечення інформаційної безпеки України	-4
5. Забезпечення технологічної конкурентоспроможності України у сфері інформатизації та зв'язку	5	5. Недотримання встановлених правил акумулювання, обробки та зберігання інформації, яка є обмеженою за доступом (градованою за рівнем секретності), що сприяє витоку інформації та становить загрозу критичним сферам національної економіки	-4
		6. Недостатній рівень захисту наявних електронних баз даних, що також сприяє витоку інформації	-4
		7. Гібридна війна РФ проти України	-4
Усього (О)	25	Усього (Т)	-27
Зовнішні фактори (Х) = Можливості (О) + Загрози (Т)			-2

Джерело: складено автором на основі [1; 100; 124; 137; 193]

Своїї реалізації потребують управлінські заходи корегуючого впливу щодо забезпечення: одночасної відкритості доступу до інформації (в частині, що не суперечить чинному законодавству) та захищеності від інформаційних вкидів, викривлень; захисту даних та інформаційних прав. Як результат, вектор спрямованості стратегічного вибору розвитку інформаційної безпеки України зосереджений у секторі TW (рис. 2.3), що відповідає сфокусованості країни на стратегії оборони (стратегії «міні-міні», стагнація у протидії).

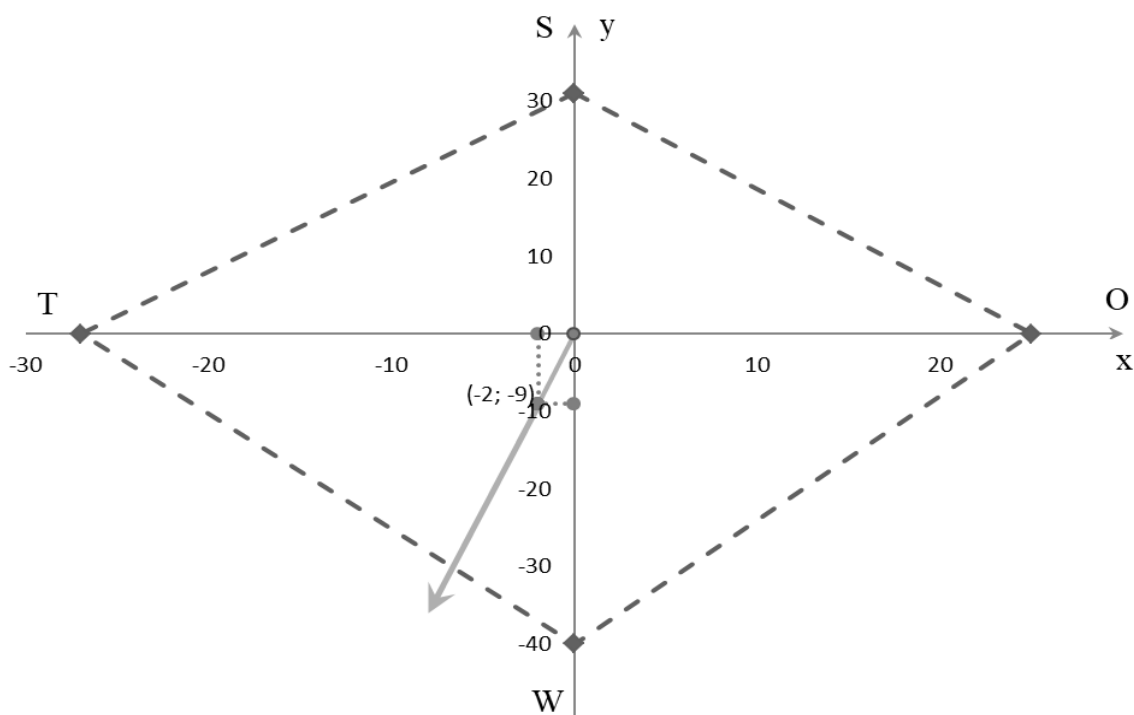


Рис. 2.3. Вектор спрямованості стратегічного вибору розвитку інформаційної безпеки України як ключової компоненти становлення інформаційної економіки станом на кінець 2022 р.

*Джерело: складено автором*

Побудований вектор спрямованості стратегічного вибору інформаційної безпеки України (рис. 2.3) окреслює песимістичний сценарій, який відбувається в умовах сьогодення, оскільки прокрастинація у формуванні дієвої взаємодії; у реагуванні на інформаційні вкиди, викривлення інформації спричинила незворотні процеси ведення інформаційної війни та військової агресії рф проти України.

Стратегія оборони, стагнація у протидії загрозам інформаційній безпеці країни (міні-міні) – це фактично найменш сприятливий варіант державного впливу на деструктивні прояви інформаційного прогресу. Розвиток інформаційної безпеки в сучасних умовах включає пошук оптимальних заходів, що допоможуть відвернути вже існуючі загрози: збільшення диспропорцій соціально-економічного й інформаційного розвитку; корумпованість правоохоронної та судової системи; повномасштабне вторгнення рф в Україну; активізація кіберзлочинності; збільшення масштабів міграційних процесів. За таких обставин вектор стратегічного вибору розвитку безпекової складової інформаційної економіки зосереджено на усуненні вже існуючих наслідків та забезпеченні боротьби з інформаційними вкидами, кібератаками, поширенням викривленої та фейкової інформації. Для більш ефективного прямування до моделі інформаційної економіки необхідно змістити вектор у площину профілактичних заходів, що дасть змогу використовувати наявний потенціал забезпечення безпеки та порядку. Активізація міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на засадах партнерства та взаємної підтримки ключових партнерів (США, країни Європи та інші партнери) у протидії інформаційній війні та військовій агресії рф проти України сприяє ефективності реалізації оборонної стратегії у забезпеченні інформаційної безпеки країни.

В умовах сьогодення формування і розвиток цифрової інфраструктури та цифрових платформ є основою, що дає людству можливість використовувати переваги інформаційного світу у повсякденному житті та досягати реалізації своїх економічних інтересів, а країні – ефективність і конкурентоспроможність економіки в глобальному економічному просторі. Спираючись на нормативно-правову базу регулювання розвитку цифрової інфраструктури, експертну оцінку відповідності тенденцій цифрової трансформації в Україні зовнішнім викликам та європейському порядку денному, яка була ініційована Поліським фондом міжнародних та регіональних досліджень [1; 125; 193], сформовано таблицю SWOT-аналізу розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ в Україні (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**SWOT-аналіз розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ  
як індикаторів становлення інформаційної економіки**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Значна кількість інформаційно-телекомунікаційних кампаній провайдерів зв'язку	5	1. Наявність проблем з географічною і ціноюю можливостями підключитися до якісного фіксованого широко-смугового доступу до мережі Інтернет	-5
2. Прийняття Закону України «Про електронні комунікації» [125]	5	2. Складний механізм звітування для провайдерів телекомунікаційних послуг	-4
3. Розгортання технологій мобільного зв'язку 4G та 5G	5	3. Недоступність телекомунікаційних послуг на периферійних територіях	-5
4. Розробка карти та стратегії розвитку широкосмугового доступу до мережі Інтернет	4	4. Недостатній фокус на процесах цифровізації таких сфер життя, як освіта, медицина, безпека, екологія, транспорт та інші критичні сфери	-5
5. Досягнення у сфері забезпечення безготівкової економіки – розвиток електронної торгівлі (e-Trade), електронного захисту (e-Trust) та кібербезпеки (Cybersecurity)	4		
6. Декларування Ініціативи «Smart City» профільним Міністерством цифрової трансформації	3		
7. Передові позиції України серед країн регіону Східного партнерства у вдосконаленні регуляторного та інституційного середовища для розвитку сфери телекомунікаційних послуг та цифрової інфраструктури	5		
Усього (S)	31	Усього (W)	-19
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			12
Можливості сторони та їх ступінь впливу		Загрози сторони та їх ступінь впливу	
1. Впровадження комплексних ініціатив з побудови ICT-екосистеми на регіональному та місцевому рівнях	5	1. Накладення вето на проєкт Закону «Про електронні комунікації»	-3
2. Забезпечення безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем, що функціонують в інтересах управління державою, реалізації потреб оборони та безпеки держави, кредитно-банківської та інших сфер економіки, систем управління об'єктами критичної інфраструктури [1]	5	2. Невідповідність системної роботи Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), європейським стандартам	-4
		3. Затримка із подоланням «цифрових» розривів в Україні, що впливає на конкурентоспроможність і соціально-економічний розвиток країни	-5
Усього (O)	10	Усього (T)	-12
Зовнішні фактори (X) = Можливості (O) + Загрози (T)			-2

*Джерело: складено автором на основі [1; 125; 193]*

Оцінка за п'ятибальною шкалою окремих напрямів розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ з цільовим визначенням сили впливу їх сильних, слабких сторін, а також загроз та можливостей у реалізації національних економічних інтересів дала змогу побудувати вектор спрямованості стратегічного вибору розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ як індикаторів становлення інформаційної економіки (рис. 2.4).

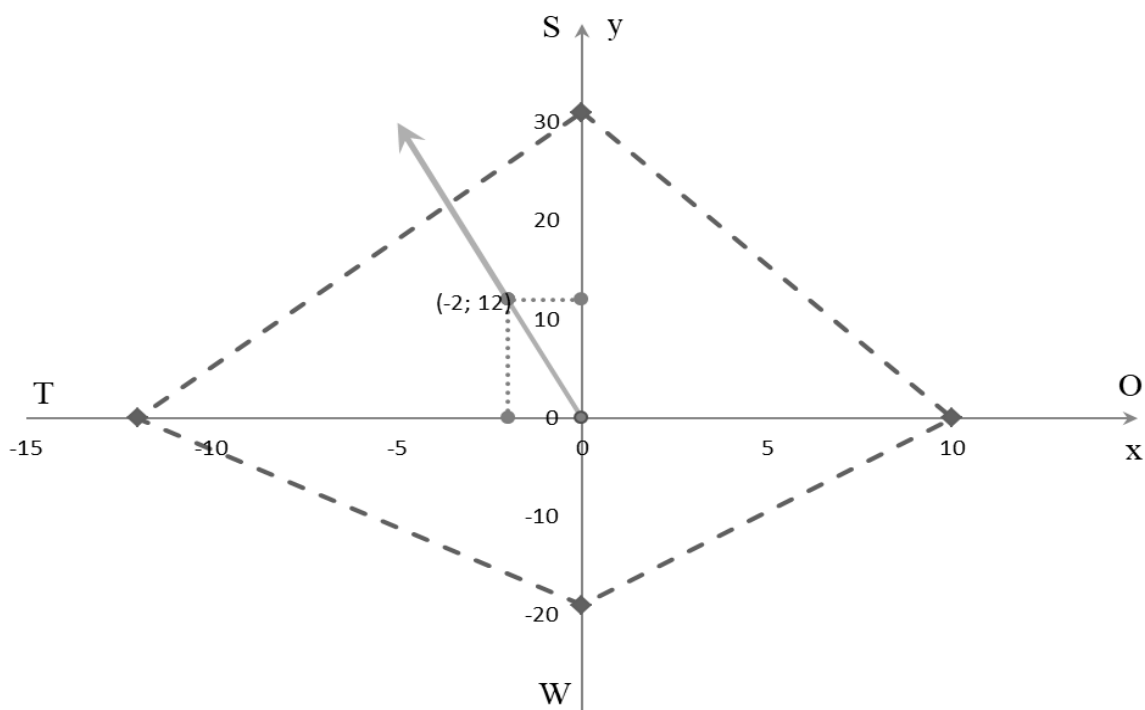


Рис. 2.4. Вектор спрямованості стратегічного вибору розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ як індикаторів становлення інформаційної економіки

*Джерело: складено автором*

Згідно з оціночною матрицею (табл. 2.1) вектор спрямованості зосереджено в секторі TS, який відповідає стратегії збереження цифрової інфраструктури та наявних цифрових платформ (стратегія «ST-TS», «максі-міні»), що є реалістичною і передбачає використання сильних сторін наявної цифрової інфраструктури та цифрових платформ для відвертання загроз зовнішньому середовищу. Основним завданням діючої стратегії є збереження наявної цифрової інфраструктури. Водночас Комітет з питань цифрової трансформації на 2023 р.

формує законодавчі ініціативи щодо розвитку цифрової інфраструктури регіонів, їх швидке післявоєнне відновлення шляхом можливості об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарської діяльності (робота над проектом Закону «Про спільне фінансування розвитку цифрової інфраструктури») [66].

Окреслені ініціативи формують передумови для зміщення вектора стратегічного вибору з сектора ST в сектор SO, що відповідає оптимістичному сценарію конструктивного поєднання в розвитку цифрової інфраструктури наявних сильних сторін з можливостями в умовах забезпечення довершеності етапу становлення інформаційної економіки.

Таким чином, SWOT-аналіз ілюструє, що перша стадія – становлення інформаційної економіки в Україні – станом на кінець 2022 р. є недовершеною, оскільки не повною мірою використані сильні сторони та можливості за напрямками: державної інформаційної політики, розвитку соціального потенціалу; забезпечення інформаційної безпеки; розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ. Подальшу роботу необхідно зосередити на: реалізації державної політики розвитку інформаційної економіки в контексті інтеграції України зі світовим та європейським інформаційним простором; виробленні єдиних принципів та управлінських підходів до реалізації концептів національних економічних інтересів; забезпеченні безпекових умов інформаційної взаємодії в парадигмі відносин «держава – бізнес – населення»; гарантуванні доступності до відкритих згідно з чинним законодавством інформаційних ресурсів; боротьбі з інформаційною асиметрією та кіберзагрозами.

Проаналізуємо, чи є довершеною друга стадія – формування інформаційної економіки станом на кінець 2022 р. SWOT-аналіз у рамках цієї стадії має на меті окреслити вектори стратегічного вибору цифрової трансформації державного управління, соціальної сфери та бізнес-середовища в умовах руху до моделі інформаційної економіки. Аналіз стратегічних планів, огляд першочергових сфер, ініціатив, проєктів цифровізації України з наявної інформаційної бази, що представлена статистичними даними Державної служби статистики України,



ресурсами мережі Internet, аналітичними виданнями вітчизняних та міжнародних організацій, в яких окреслено експертні думки й оцінки трансформаційних змін, дали змогу сформуванню таблиці SWOT-аналізу цифрової трансформації державного управління, соціального та бізнес-середовища (табл. 2.6, 2.7, 2.8).

Таблиця 2.6

### SWOT-аналіз цифрової трансформації державного управління

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Вдосконалення системи електронного документообігу у державному секторі	5	1. Недостатній рівень сучасних цифрових компетенцій та професійної кваліфікації державних службовців	-3
2. Створення порталу онлайн державних послуг «Дія»	5	2. Інформаційна асиметрія цифрових компетенцій громадян, що знижує результативність цифровізації в системі публічного управління	-3
3. Зростання кількості онлайн публічних послуг	5	3. Низька активність державних установ у напрямі реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства (Цифрова адженда України) [181]	-3
4. Формування електронної демократії (е-парламент, е-голосування, е-правосуддя, е-медиация, е-референдум, е-голосування)	5	4. Низький рівень автоматизації та цифровізації державних послуг через слабку мотивацію урядових установ (немає повного розуміння потенційної вигоди від тотальної цифровізації) [181]	-4
5. Запровадження SMART-управління (цифрове робоче місце, відкриті дані)	5		
Усього (S)	25	Усього (W)	-13
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			12
Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Розвиток концепції електронної держави (поглиблюється інтеграція державних органів в єдину систему міжвідомчого документообігу)	5	1. Зростання кіберзлочинності в умовах збільшення кількості інформаційних систем, які використовують персональні дані	-5
2. Подальший розвиток електронної демократії	5	2. Відсутність захищеного обміну ідентифікаційними даними фізичних та юридичних осіб, які обробляються в інформаційних системах державних органів і приватного сектору	-5
3. Трансформація робочих місць самих державних (муніципальних) службовців і працівників у цифрові робочі місця [181]	5	3. Використання в системах реєстрації та контролю доступу до інформаційних систем технологічно несумісних механізмів, алгоритмів і протоколів електронної ідентифікації та впізнання [181]	-3
Усього (O)	15	Усього (T)	-13
Зовнішні фактори (X) = Можливості (O) + Загрози (T)			2

Джерело: складено автором на основі [112; 181; 196]

Аналітичну оцінку обраного стратегічного курсу цифрової трансформації державного управління проводимо на основі матриці TOWS (табл. 2.1), згідно з якою вектор стратегічного вибору цифрової трансформації зосереджено в секторі SO (рис. 2.5), що відповідає оптимістичному сценарію змін, які базуються на ефективному використанні наявних сильних сторін та можливостей цифровізації для впливу на систему державного управління, а саме – на зменшення лобіювання олігархічних інтересів, корупційної складової, зловживання службовим становищем.

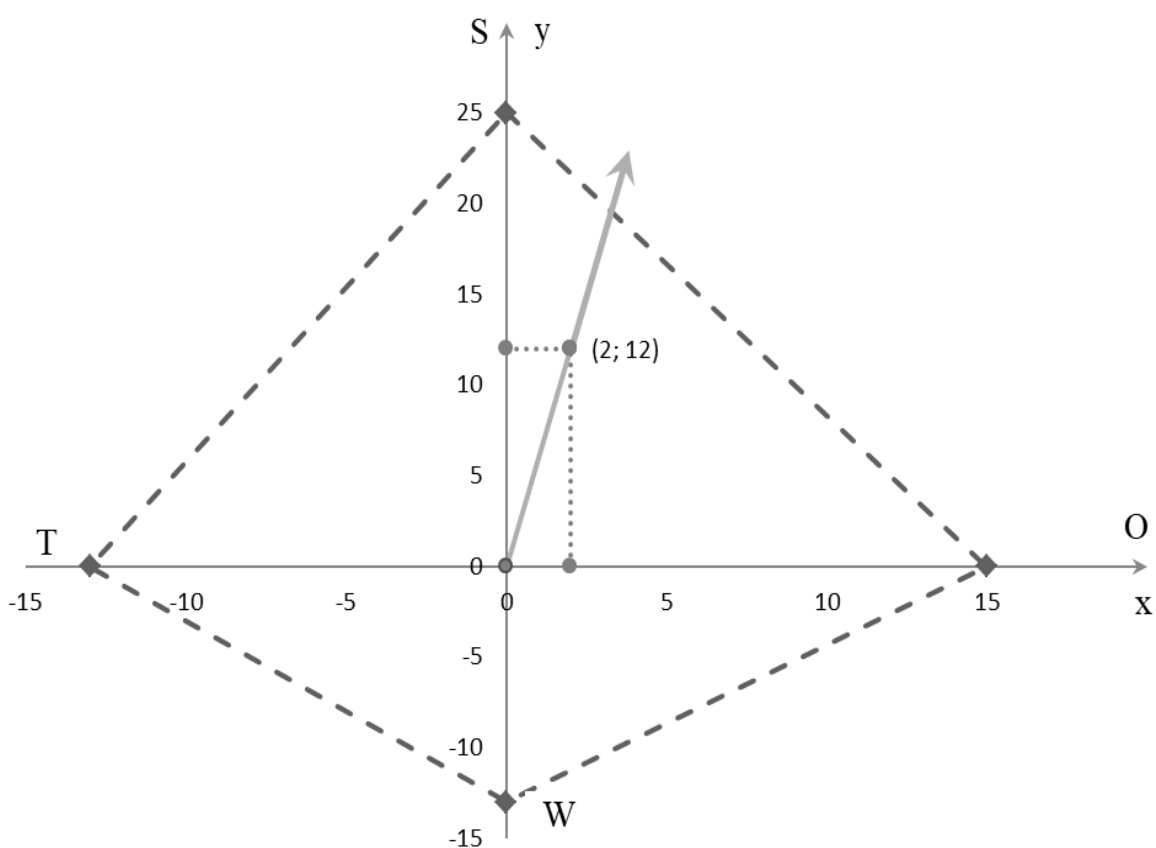


Рис. 2.5. Вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації державного управління як індикатору формування інформаційної економіки

*Джерело: складено автором*

Трансформації спрямовані на забезпечення гармонізації зв'язку змін національних економічних інтересів та розвитку інформаційної економіки

шляхом: розширення використання новітніх технологій (ІКТ) у сфері державного управління; побудови електронної демократії; формування концепції електронної держави. Такий підхід дасть змогу забезпечити прозорість державного управління та ефективність процесу узгодження інтересів у парадигмі відносин «держава – бізнес – суспільство» у найближчій перспективі.

Під впливом синергетичного розвитку третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій відбувається цифрова трансформація складових соціальної сфери, дослідження позитивного та негативного прояву яких дає змогу краще розуміти зміни національних економічних інтересів в умовах формування інформаційної економіки країни. SWOT-аналіз цифрової трансформації соціальної сфери (табл. 2.7) дає можливість отримати комплексну інформацію: для органів влади у прийнятті та корегуванні управлінських рішень як стратегічного, так і оперативного характеру; для організаційних структур в окресленні перспективних шляхів удосконалення діяльності за рахунок впровадження цифрових ініціатив; для суспільства в розумінні перспектив цифрової трансформації у підвищенні якості життя.

Таблиця 2.7

**SWOT-аналіз цифрової трансформації елементів соціальної сфери  
як індикатору формування інформаційної економіки**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Впровадження проекту «Е-резидентство»	5	1. Прогалини у напрямі цифрової трансформації освіти	-5
2. Цифрова трансформація освіти, а саме: запуск онлайн порталу «Дія. Цифрова освіта»; збільшення кількості програм з цифрової освіти в країні; розробка рамки цифрових компетентностей для громадян	5	2. Низький рівень цифрових навичок, а також розриви цифрової обізнаності у різних вікових категоріях суспільства, що обумовлено відсутністю комплексної стратегії щодо розвитку цифрових компетентностей в країні	-4
3. Цифрова трансформація охорони здоров'я: впровадження системи e-health; впровадження електронних рецептів; запроваджено модель формування та видачі «е-лікарняного»	5	3. Значна кількість медичних, освітніх закладів (на периферійних територіях), не підключених до широкосмугового доступу до мережі Інтернет	-4
Усього (S)	15	Усього (W)	-13
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			2

Продовження табл. 2.7

Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Створення екосистеми взаємодії громадян із соціальними програмами, послугами та інформацією, що необхідна для вибору послуг [190]	5	1. Проблеми кіберзахисту та захисту персональних даних в електронних системах охорони здоров'я, сервісах державних послуг	-3
2. Створення екосистеми взаємодії соціальних служб, відомств, недержавних організацій, постачальників послуг для спільних погоджених дій щодо забезпечення потреб громадян [190]	5	2. Загострення соціальних конфліктів через автоматизацію та роботизацію виробничих процесів, які сприяють вивільненню робочих місць і збільшенню рівня безробіття, що також збільшує навантаження на державу	-3
3. Створення платформи управління соціальними програмами для задоволення унікальних вимог організацій соціальної сфери, індивідуальних вимог і специфіки їх споживачів та оцінки ефективності наданих послуг [190]	5	3. Стратифікована цифрова трансформація у вимірі розвитку окремих країн, що загострює соціальну напругу та збільшує ймовірність розгортання конфліктів у боротьбі за інформаційні й інноваційні технології та блага інформаційного прогресу	-5
Усього (О)	15	Усього (Т)	-11
Зовнішні фактори (X) = Можливості (О) + Загрози (Т)			4

*Джерело: складено автором на основі [190]*

З метою розуміння, чи ефективно використовуються сильні сторони та можливості трансформації складових соціальної сфери у процесі формування інформаційної економіки, варто побудувати вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації країни, який побудовано (рис. 2.6) на основі п'ятибальної оцінки ступеня впливу можливих проявів інформаційного та інноваційного прогресу.

Вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації соціальної сфери за результатами розрахунків потрапив у сектор SO, що свідчить про ефективне використання наявних сильних сторін та можливостей цифрових змін. Як результат, окреслюється оптимістичний сценарій (стратегія успіху) змін у прямуванні до моделі інформаційної економіки. Ефекти трансформацій соціальної сфери продиктовані поширенням інформатизації, що є драйвером формування сучасного інформаційного суспільства. Зміни, що відбуваються в соціальній сфері, мають як об'єктивний, так і процесний характер.

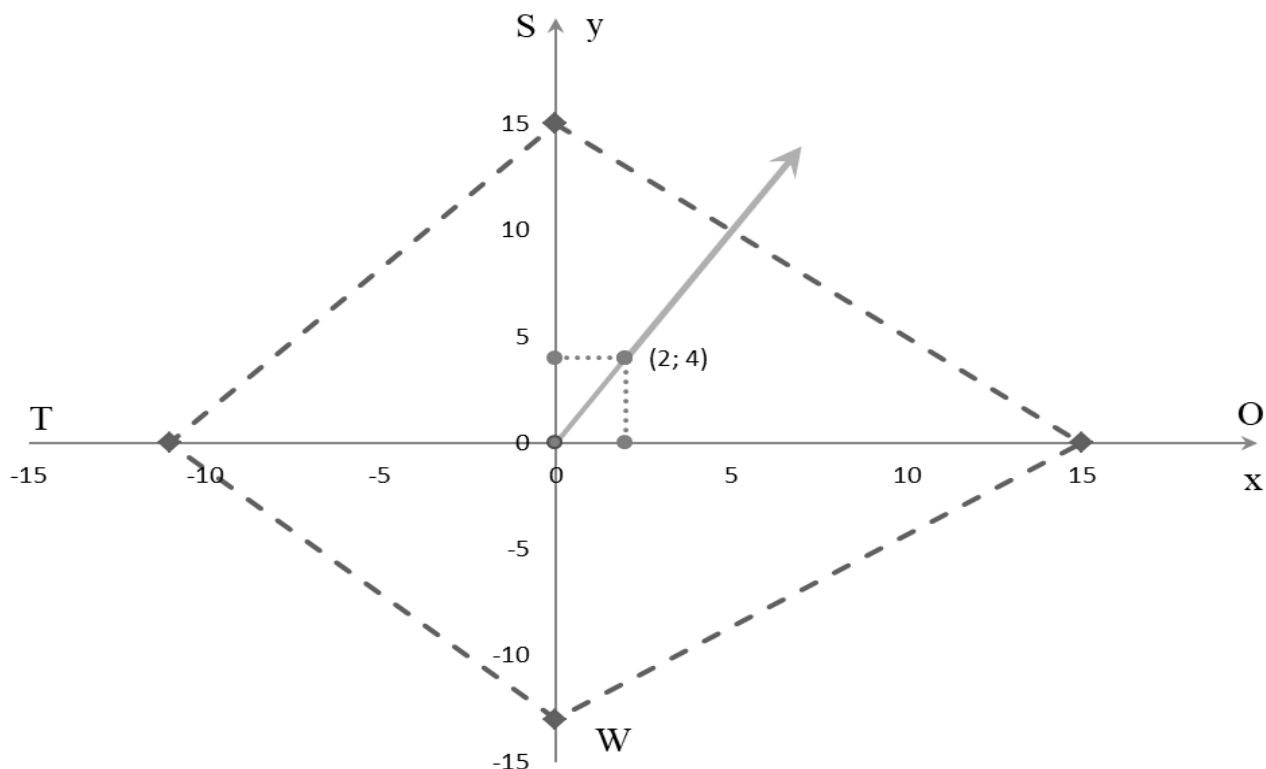


Рис. 2.6. Вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації соціальної сфери як індикатору формування інформаційної економіки

*Джерело: складено автором*

Процесні трансформації відбуваються як результат впровадження новітнього обладнання, яке дає змогу розширити перелік соціальних послуг та можливостей їх отримання через Інтернет. З'являються нові інститути, що є інфраструктурними складовими інформаційної та соціальної сфери, які дають змогу отримати додаткові можливості комунікаційного, аналітичного та діагностичного характеру. Таким чином, трансформація соціальної сфери проявляється як оптимізація, деталізація процесів буденного життя, а також розширення можливостей для розвитку суспільства. Так, наприклад, запис до лікаря, замовлення документів, білетів, товарів стають можливими через Інтернет без втрати часу.

Інформаційний та інноваційний прогрес активізує цифрові трансформації бізнес-середовища, які характеризуються: повною або частковою автоматизацією бізнес-процесів, віртуалізацією, яка дає змогу створювати віртуальні мережі,

хмарні сховища даних, сервери; синхронізацією даних, що оптимізує управлінські рішення на всіх рівнях; появою нових бізнес-моделей, що впливає на процеси продукування і запровадження новітніх інформаційних та інноваційних технологій і, як результат, на конкурентоспроможність країни на світовій арені. Окреслені трансформації потребують свого комплексного дослідження, визначення як позитивних, так і негативних проявів таких змін з подальшим окресленням концептів національних економічних інтересів та управлінських підходів до їх реалізації в умовах формування інформаційної економіки.

З цією метою проведемо SWOT-аналіз цифрової трансформації бізнес-середовища з оцінкою ступеня впливу виявлених сильних та слабких сторін, можливостей новітніх змін та загроз їм на процес формування інформаційної економіки (табл. 2.8), що надалі дасть змогу забезпечити ефективність розроблюваних політик (інформаційної, інноваційної, економічної).

Таблиця 2.8

**SWOT-аналіз цифрової трансформації бізнес-середовища  
як індикатору формування інформаційної економіки**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Поява послуги створення електронного кабінету забудовника	5	1. Недосконалість системи захисту прав споживачів у сфері електронної комерції	-4
2. Розвиток ринку криптовалют та співпраця з міжнародними біржами електронних активів	4	2. Недовершеність системи оподаткування у сфері електронної комерції	-5
3. Впровадження пілотних проєктів транскордонної електронної торгівлі	5	3. Незавершеність процесу гармонізації законодавчої бази у сфері електронної торгівлі України із європейськими нормами і стандартами	-5
4. Розвиток інтернет-банкінгу	5	4. Низький рівень практичного застосування вітчизняних інновацій у сфері інформаційно-комунікаційних технологій на внутрішньому ринку	-5
5. Збільшення кількості стартап-майданчиків; створення українського фонду стартапів	5	5. Недовершеність ІКТ-стартап-інфраструктури	-4
6. Входження України до Європейської ради з питань відкритої наукової хмари та європейської фундації EGI	4		
7. Розробка Концепції розвитку українських дослідницьких інфраструктур, що базуються на технології комунікацій	4		
8. SMART-управління в умовах бізнесу (цифрове робоче місце, відкриті дані, e-ID, Інтернет речей, CRM, блокчейн)	5		
Усього (S)	37	Усього (W)	-23
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			14

Продовження табл. 2.8

Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Спрощення фінансових операцій	5	1. Зростання імовірності технологічних збоїв, несанкціонованого втручання і техногенних катастроф	-5
2. Розширення можливостей дистанційної роботи	5	2. Залежність від політики провідних компаній у сферах інформаційно-комунікаційних технологій	-4
3. Впровадження та поширення електронного документообігу	5	3. «Промислове шпигунство», кіберзлочинність, шахрайські атаки, проникнення в державні інформаційні системи	-4
4. Забезпечення відкритого та доступного ринку	5	4. Руйнування усталених бізнес-моделей, відсутність кваліфікованого персоналу, здатного працювати за новими правилами	-4
5. Підвищення рівня виробництва, зокрема конкурентоспроможного інформаційного продукту	4	5. Монополізація ринків транснаціональними корпораціями, що мають можливість інвестувати в інноваційні та інформаційні технології	-4
6. Зниження собівартості товарів і послуг	4		
7. Зниження рівня бюрократії	5		
Усього (О)	33	Усього (Т)	-21
Зовнішні фактори (X) = Можливості (О) + Загрози (Т)			12

Джерело: складено автором на основі [193; 263]

Проведений у табл. 2.8 SWOT-аналіз окреслює вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації бізнес-середовища країни (рис. 2.7) та визначає вплив на розвиток національної економіки.

Вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації бізнес-середовища знаходиться в секторі SO (рис. 2.7) та обумовлює оптимістичний сценарій змін в умовах формування інформаційної економіки за рахунок зосередження на ефективному використанні наявних сильних сторін та можливостей цифровізації сфери бізнесу в країні, що вже має свої позитивні зрушення для розвитку національної економіки, серед яких:

1. Національний банк представив учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів проєкт концепції е-гривні, що є еволюційним кроком розвитку безготівкових розрахунків, які відкривають додаткові перспективи для нових бізнес-кейсів, цифровізації послуг, залучення нових клієнтів, оптимізації витрат тощо [99].

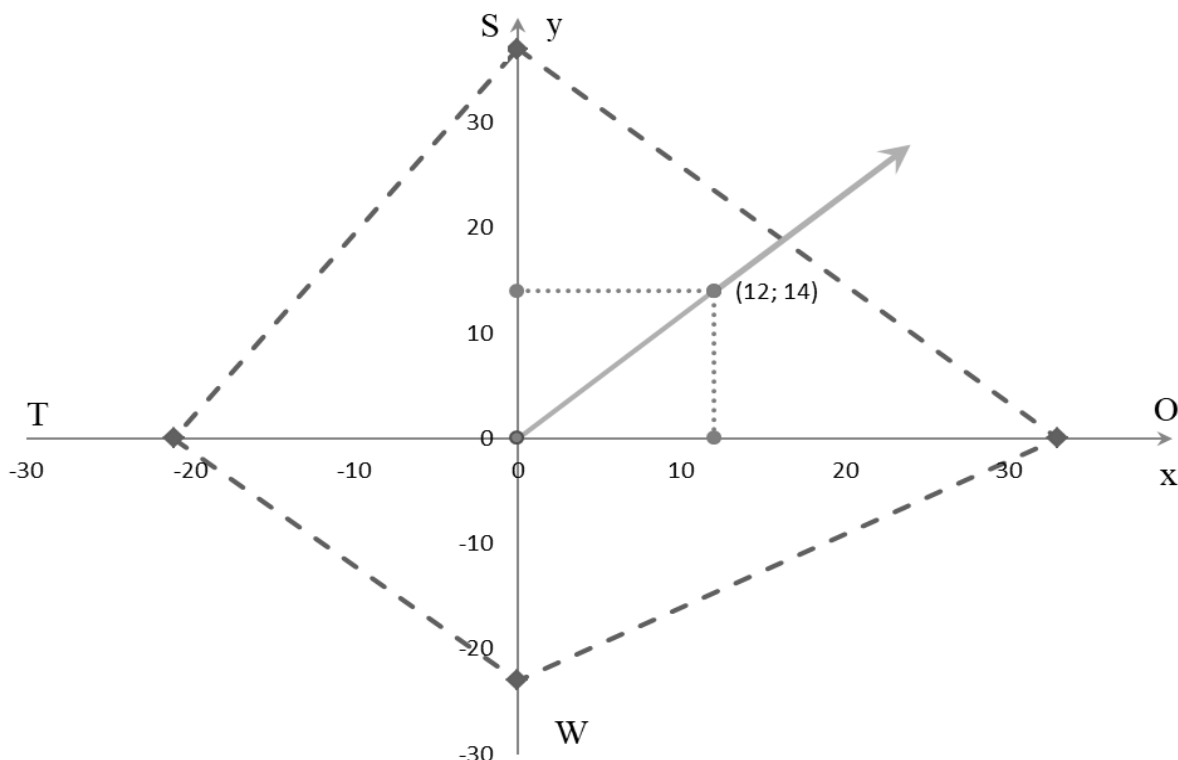


Рис. 2.7. Вектор спрямованості стратегічного вибору цифрової трансформації бізнес-середовища як індикатору формування інформаційної економіки

*Джерело: складено автором*

2. Велика Британія підписала з Україною угоду про цифрову торгівлю, що відкриває доступ до фінпослуг, які мають вагоме значення для відновлення країни завдяки спрощенню транскордонних потоків даних. Бізнес зможе дешевше торгувати з Британією за допомогою електронних транзакцій, підписів та контрактів. Такий крок посилить інвестиційні відносини між країнами [281].

3. Розроблено дорожні карти цифрової трансформації ключових секторів економіки: агросектору, машинобудування, туризму, легкої, харчової та переробної промисловості, енергетики, гірничодобувної промисловості.

Свої аналітичної оцінки потребує також третя стадія – прогресу інформаційної економіки станом на кінець 2022 р. SWOT-аналіз цієї стадії має на меті оцінити вплив змін від інформаційних, інноваційних технологій на економіку та соціум. Інформаційною базою дослідження прогресу інформаційної економіки в Україні є статистичні дані Державної служби статистики України, Євростату –



статистичної служби Європейського союзу (для порівняння здобутків), інформаційні й аналітичні видання Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства економіки України, Міністерства соціальної політики України та Міністерства освіти. Критичний огляд зазначеної інформаційної бази дав змогу провести SWOT-аналіз впливу інформаційних та інноваційних технологій на економіку (табл. 2.9) та соціум (табл. 2.10) у векторному русі до моделі інформаційної економіки як ключового національного інтересу.

Розвиток інформаційної економіки, центральною ланкою якої є знання та ІТ-сектор, змінює характер діяльності традиційних секторів вітчизняної економіки, що має свої сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для реалізації національних економічних інтересів. SWOT-аналіз впливу інформаційних та інноваційних технологій на економіку подано в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**SWOT-аналіз впливу інформаційних та інноваційних технологій  
на економіку**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Зростання продуктивності праці	4	1. Відсутня координація зусиль державного та приватного секторів економіки, що знижує ефективність використання наявного потенціалу розвитку інформаційної економіки	-4
2. Надзвичайно швидке і легке здійснення фінансових операцій, а також спрощення та прискорення бізнес-процесів	5	2. Недостатній бюджет інформатизації	-5
3. Поява новітніх: методів управління, стратегій бізнесу, бізнес-моделей та форм бізнесу, що дають змогу підвищити прибутковість і конкурентоспроможність суб'єктів господарювання	5	3. Підвищення інфляційних ризиків у країні через поляризацію соціально-економічного розвитку	-4
4. Зростання доданої вартості у секторах економіки, що ґрунтуються на знаннях	5	4. Посилення монополій через пріоритетний доступ до інноваційних технологій	-4
5. Мультиплікаційний ефект у розвитку ключових секторів економіки, що проявляється як результат включення усіх виробничих ланцюжків в єдиний інформаційний простір	5		
6. Хмарні технології, які надають гнучкості та раціональності організації бізнес-процесів	5		
Усього (S)	29	Усього (W)	-17
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			12

Продовження табл. 2.9

Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Поліпшення керованості економікою	5	1. Загроза кібератак у всіх сферах економіки та для будь-яких бізнес-структур	-4
2. Збільшення рівня ВВП через розширення можливостей розвитку наукоємних виробництв та високих технологій і формування нових джерел доходу	4	2. Відсутність дієвої системи виявлення та контролю фінансових махінацій з криптовалютами в окремих сферах економіки	-4
3. Зростання масштабів руху капіталів	5	3. Загрози виходу ІТ-компаній з-під державного контролюючого та корегуючого впливу, а також їх ухиляння від оподаткування тощо	-4
Усього (О)	14	Усього (Т)	-12
Зовнішні фактори (X) = Можливості (О) + Загрози (Т)			2

Джерело: складено автором на основі [88; 187]

Проведений автором SWOT-аналіз (табл. 2.9) дає змогу визначити вектор спрямованості впливу інформаційних та інноваційних технологій на економіку (рис. 2.8), сформулювати висновки щодо прогресу інформаційної економіки в Україні, що дає можливість визначати дії регуляторного характеру в парадигмі відносин «держава – населення – бізнес» з цільовим баченням формування та досягнення національної моделі інформаційної економіки на основі узгодження і балансу економічних інтересів. Вектор спрямованості впливу інформаційних та інноваційних технологій на економіку за результатами проведеного аналізу та розрахунків розташувався в секторі SO, що є позитивним індикатором прогресу інформаційної економіки.

В сучасних умовах господарювання за умов ефективного використання наявних сильних сторін та можливостей маємо позитивний вплив інформатизації на економіку:

з'являються нові цифрові моделі бізнесу: платформена бізнес-модель, модель двостороннього ринку, модель електронної комерції, екосистемна бізнес-модель (або модель драйвера екосистеми) [62];

відбуваються оптимізація, раціоналізація бізнес-процесів та витрат;

з'являються проривні інновації;

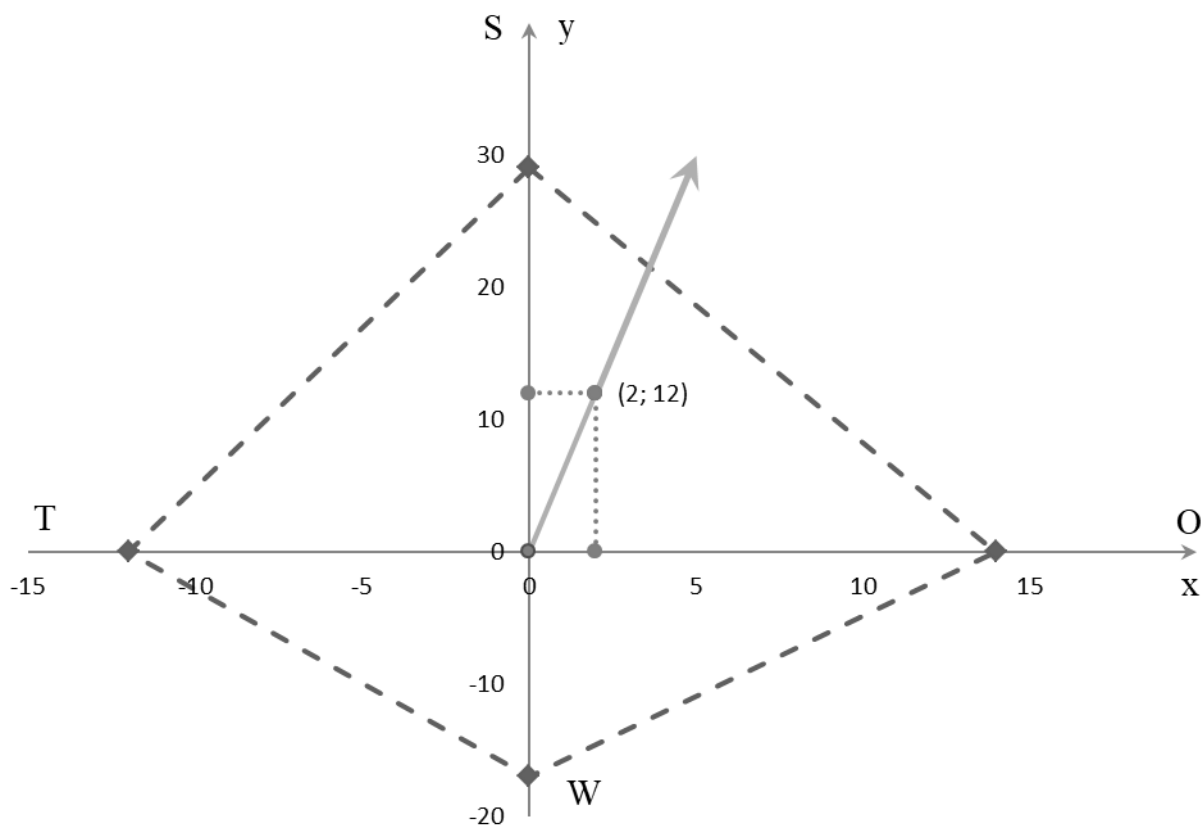


Рис. 2.8. Вектор спрямованості впливу інформаційних та інноваційних технологій на економіку  
Джерело: складено автором

поширюються нові організаційні форми бізнесу, серед яких найбільш важливими є креативна корпорація, мережева організація, горизонтальна корпорація, віртуальна організація [200, с. 46];

відбуваються позитивні зрушення у макроекономічних показниках розвитку України: зростання ВВП у 2019 р. на 2,5 %, у 2020 р. – 5 %; 2021 р. – 8 %; збільшилось внутрішнє споживання цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій бізнесом і секторами економіки з 700 млн. дол. у 2017 р. до 3,5–4 млрд. дол. у 2021 р., що відповідає зростаючому темпу і масштабу модернізації та цифровізації [28]. Для порівняння: досвід Фінляндії, Швеції, Норвегії, Німеччини, Канади, Естонії демонструє ефект зростання ВВП за результатами комплексної цифрової трансформації у 20 % та упродовж п'яти років після впровадження – зростання ВВП на 12–14 % кожного року [222];

80 % українського бізнесу використовують цифрові платформи економічно-господарської взаємодії [102].

Знання, інформація та інформаційні технології є актуалізованими цінностями сучасного суспільства, які розширюють можливості особистості та сприяють трансформації соціальних зв'язків, впливають на процеси узгодження економічних інтересів суб'єктів соціальної та економічної взаємодії. Однак варто зазначити, що прискорений темп запровадження інформаційних та інноваційних технологій не завжди справляє позитивний вплив на соціум і є недостатнім для досягнення прогресивної моделі національної економіки, оскільки з'являються небезпечні для суспільства й економіки тенденції. Тому вбачається за необхідне проводити аналіз впливу інформаційних та інноваційних технологій на соціум з метою визначення сильних сторін та можливостей країни на шляху усунення загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. У протистоянні новітнім викликам інформаційного та інноваційного прогресу важливо виявляти можливості для збільшення соціального потенціалу країни, який є головним драйвером розвитку національної економіки. SWOT-аналіз впливу інформаційних та інноваційних технологій на економіку подано в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**SWOT-аналіз впливу інформаційних та інноваційних технологій  
на соціум**

Сильні сторони та їх ступінь впливу		Слабкі сторони та їх ступінь впливу	
1. Підвищення якості життя суспільства	5	1. Правове регулювання штучного інтелекту як ключового здобутку п'ятої промислової революції, що лише набуває свого обговорення у науковому колі, потрібні чіткі дії та напрацювання рекомендацій до законодавства у цій сфері	-4
2. Інтелектуалізація праці	5	2. Цифрова нерівність і, як наслідок, посилення поляризації в суспільстві	-5
3. Зменшення частки використання працівниками фізичної праці	5		
4. Поява нових видів діяльності та гнучких форм зайнятості	5		
5. Цифровізація, що забезпечує розвиток соціального підприємництва	5		
6. Цифровий прогрес і технології, які уможливають та забезпечують реалізацію принципу інклюзивності в усіх сферах суспільного життя	5		
Усього (S)	30	Усього (W)	-9
Внутрішні фактори (Y) = Сильні сторони (S) + Слабкі сторони (W)			21

Продовження табл. 2.10

Можливості та їх ступінь впливу		Загрози та їх ступінь впливу	
1. Продукування та прискорення нарощення нових знань, які обумовлюють соціально-економічний прогрес	5	1. Деструктивні інформаційні впливи, викривлення інформації, інформаційні війни	-5
2. Уповільнення відпливу висококваліфікованих кадрів за кордон за рахунок дистанційної (мережевої) зайнятості	3	2. Загострення соціальних конфліктів як наслідок масового вивільнення працівників та зниження їх соціальної захищеності	-3
3. Збалансування ринку праці за рахунок поширення інтеграційних тенденцій у парадигмі відносин «навчальні заклади – наука – бізнес»	4	3. Посилення поляризації в суспільстві внаслідок інформаційної асиметрії, цифрових та соціально-економічних розривів розвитку країн та регіонів	-5
4. Поширення сучасних інноваційних та інформаційних трендів в усіх сферах життєдіяльності людей (промисловості, охороні здоров'я, освіті, науці)	5	4. Поява та поширення явища цифрової диктатури як наслідок запровадження тотального цифрового контролю за громадянами, що має ознаки втручання у приватне життя	-2
Усього (О)	17	Усього (Т)	-15
Зовнішні фактори (X) = Можливості (О) + Загрози (Т)			2

Джерело: складено автором на основі [187]

Оцінка за п'ятибальною шкалою сили впливу інформаційних та інноваційних технологій на соціум (сильних, слабких сторін, а також загроз і можливостей) стали основою вектора спрямованості такого впливу як індикатору прогресу інформаційної економіки (рис. 2.9). Вектор спрямованості впливу інформаційних та інноваційних технологій на соціум у системі координат (рис. 2.9) знаходиться в секторі SO, що є позитивним індикатором прогресу інформаційної економіки. Це свідчить про переважання позитивних соціальних впливів інформатизації над негативними. Соціальні ефекти проявляються в умовах прямування до нової інформаційної економіки як набуття нового сенсу в звичних речах, процесах та відносинах:

освіта стає на шлях інтеграції зусиль освітніх закладів та роботодавців; впровадження інноваційних та інформаційних технологій; формування командної роботи; створення вільного комунікаційного середовища; розвиток на принципах інклюзивності та педагогіки партнерства. Так, згідно зі статистикою за 2020 р. в Україні: у чотири рази зросла кількість учнів середньої школи за STEM-спеціальностями; діє п'ять національних університетів цифрового розвитку та економіки, загальна кількість студентів становить 15 000 осіб; функціонує

20 кафедр на базі існуючих вищих навчальних закладів з дисциплін: цифрові трансформації та економіка, BigData, Інтернет речей, Індустрія 4.0, адитивні технології, штучний інтелект, робототехніка; 26 цифрових компетенцій згідно з європейською DigiComp 2.0 набувається в навчальному процесі середньої школи [102];

на 30 позицій збільшилась кількість цифрових професій у державному реєстрі професій [102];

95 % молоді віком від 16 до 20 років володіють базовими цифровими компетенціями [102];

підвищується якість життя людей за рахунок соціальної мобільності;

відбуваються ускладнення та мобільність соціальної структури, що відкриває додаткові можливості для розвитку суспільства.

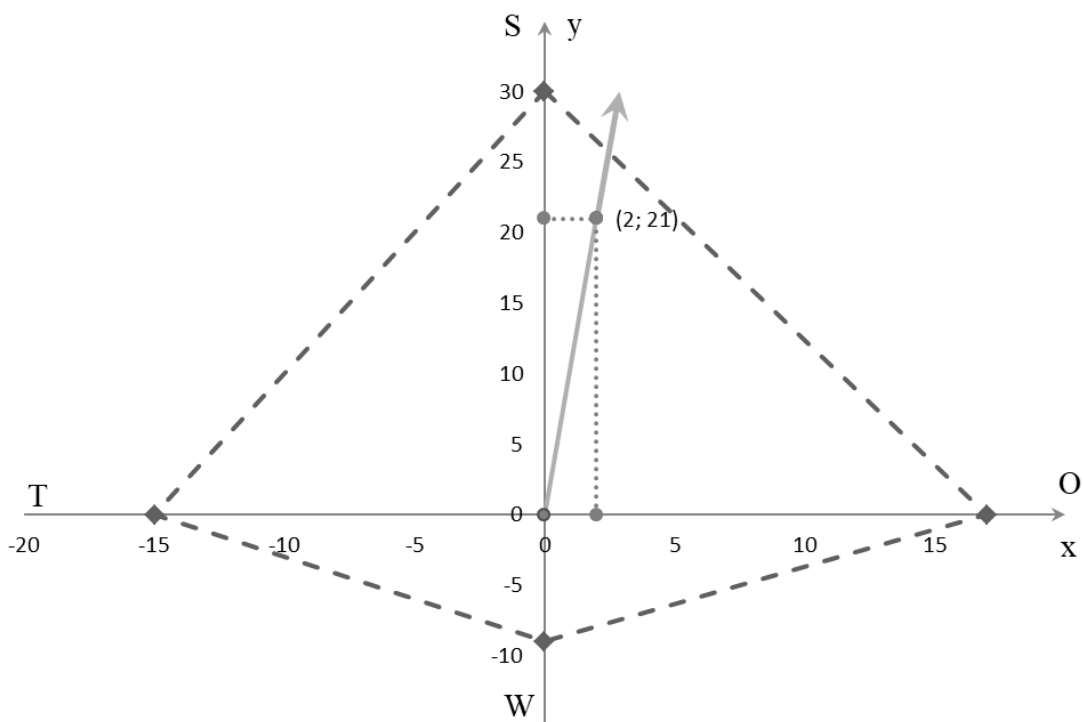


Рис. 2.9. Вектор спрямованості впливу інформаційних та інноваційних технологій на соціум

*Джерело: складено автором*

Отже, проведені дослідження впливу інформаційних та інноваційних технологій на соціум дає можливість стверджувати, що суспільство набуває ознак

інформаційного, базою розвитку якого є: виробництво, поширення інформації; інтеграція спільних зусиль з метою отримання та продукування новітнього знання, інформації, інновацій.

Як уже зазначалося, побудова вектора спрямованості дає змогу проаналізувати ефективність стратегічного вибору у забезпеченні стадій становлення, формування та прогресу на шляху досягнення моделі інформаційної економіки на основі матриці TOWS. Результати такого аналітичного дослідження подано в табл. 2.11, де окреслено зміст стратегічного вибору та ключових національних економічних інтересів країни по кожній стадії.

Згідно з отриманими аналітичними результатами матриці (табл. 2.11) маємо констатувати, що обраний стратегічний курс України у забезпеченні стадій становлення, формування та прогресу на шляху досягнення моделі інформаційної економіки є недовершеним. Актуальними стають питання подальших реформ та змін, які варто зосередити на:

технічній і технологічній незалежності країни від інших держав у реалізації процесів інформатизації, діджиталізації, цифровізації, смарт-спеціалізації;

гармонізації законодавчої системи в інформаційній сфері із міжнародними стандартами;

реформуванні системи забезпечення інформаційної безпеки держави, зважаючи на новітні виклики, що пов'язані з проявом третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій;

стимулюванні бізнесу до виробництва власного інформаційного продукту, що є унікальним та конкурентоспроможним на ринках;

переході до нової парадигми розвитку, що базується на віртуалізації бізнес-процесів і концепції організації бізнесу – мережизації, основним завданням якої є реалізація та захист національних інтересів України в глобальному інформаційному просторі;

збереженні балансу інтересів та інформаційного суверенітету в інтеграційному прямуванні у світовий інформаційний простір.

Таблиця 2.11

**Матриця ефективності стратегічного вибору України (TOWS-аналіз) у забезпеченні стадій становлення, формування та прогресу на шляху досягнення моделі інформаційної економіки**

Компоненти оцінювання	Вектор спрямованості стратегічного вибору (TOWS-аналіз)	Зміст стратегічного вибору	Національні економічні інтереси розвитку інформаційної економіки
1	2	3	4
Перша стадія – становлення			
1.1. Аналіз державної інформаційної політики	Стратегія WO-OW Міні-максі (стратегія конкуренції)	Стратегія поступового активного впливу на інформаційні процеси (міні-максі), що полягає в ефективному використанні можливостей зовнішнього середовища задля мінімізації впливу слабких сторін державної системи розвитку інформаційної економіки	Формування конкурентного середовища
1.2. Соціальний потенціал	Стратегія WO-OW Міні-максі (стратегія конкуренції)	Стратегія використання соціального потенціалу для мінімізації впливу слабких сторін соціально-економічного розвитку країни, зниження диспропорцій розвитку територій та прямування до європейських стандартів якості життя	Забезпечення конкурентоспроможності соціального потенціалу в глобальному економічному та інформаційному просторі
1.3. Інформаційна безпека	Стратегія WT-TW Міні-міні (стратегія оборони)	Стратегія усунення вже існуючих наслідків та забезпечення боротьби з інформаційними вкидами, кібератаками, поширенням викривленої та фейкової інформації	Зміщення вектора у площину профілактичних безпекових заходів
1.4. Цифрова інфраструктура та цифрові платформи	Стратегія «ST-TS» Максі-міні	Стратегія використання сильних сторін наявної цифрової інфраструктури та цифрових платформ для відвертання загроз зовнішнього середовища	Збереження цифрової інфраструктури та наявних цифрових платформ
Висновки	Готовність економічного, правового та бізнес-середовища до переходу на рейки інформаційної економіки є недостатньою. Актуальними стають питання подальших реформ законодавчої системи; гармонізації національного та міжнародного законодавства; розвитку євроінтеграційних процесів		
Друга стадія – формування			
2.1. Цифрова трансформація державного управління	Стратегія SO-OS. Максі-максі (стратегія успіху)	Стратегія, яка базується на ефективному використанні наявних сильних сторін та можливостей цифровізації для впливу на систему державного управління	Зменшення лобіювання олігархічних інтересів, корупційної складової, зловживання службовим становищем
2.2. Цифрова трансформація соціальної сфери	Стратегія SO-OS Максі-максі (стратегія успіху)	Стратегія ефективного використання наявних сильних сторін та можливостей цифрової трансформації соціальної сфери	Розширення можливостей для розвитку суспільства



Продовження табл. 2.11

1	2	3	4
2.3. Цифрова трансформація бізнес-середовища	Стратегія SO-OS Максі-максі (стратегія успіху)	Стратегія використання наявних сильних сторін та можливостей цифровізації сфери бізнесу в країні	Розвиток ключових секторів економіки відповідно до сучасних трендів і тенденцій розвитку суспільства
Висновки	Процес формування характеризується трансформаційними змінами державної політики та управління, соціальної сфери та бізнес-середовища		
Третя стадія – прогресу			
3.1. Вплив інформаційних технологій на економіку	Стратегія SO-OS (стратегія успіху)	Вектор економічного впливу розташувався в секторі SO-OS, що є позитивним індикатором, однак стратегічний вибір зосереджено на сильних сторонах національної економіки. Недостатньо задіяними залишаються можливості розвитку інформаційної економіки в країні	Підвищення макроекономічних показників розвитку; оптимізація, раціоналізація бізнес-процесів та витрат; інноваційні моделі та організаційні форми бізнесу
3.2. Соціальний вплив інформаційних технологій	Стратегія SO-OS (стратегія успіху)	Вектор соціального впливу розташувався в секторі SO, що є позитивним індикатором прогресу інформаційної економіки. Стратегія використання наявних сильних сторін, не повною мірою задіяні наявні можливості соціальних трансформацій	Прямуювання до нової інформаційної економіки як набуття нового сенсу в звичних речах, процесах та відносинах
Висновки	Вплив трансформаційних змін на економіку та соціум в цілому є позитивним		

*Джерело: складено автором*

Таким чином, метод SWOT-аналізу є однією з комплексних аналітичних технологій, що дає змогу якісного дослідження реалізованості національних економічних інтересів крізь призму виявлення впливів зовнішніх і внутрішніх чинників, сильних і слабких сторін та можливостей країни у напрямі розвитку інформаційної економіки. Застосування зазначеного методу дасть змогу показати, наскільки поточна державна політика корелює зі змінами в глобальному просторі, що є проявом третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій; наскільки ефективно задіяні внутрішні ресурси та чи є вони достатніми у прямуванні до інформаційного лідерства на світовій арені.

Наступним важливим етапом, який деталізує результати аналітичних технологій, є дослідження на основі методики індикативного оцінювання. Тому автором запропоновано методику індикативного дослідження національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки крізь призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки.

Відповідно до запропонованої у першому розділі методичної схеми індикативного дослідження національного економічного інтересу (рис. 1.6) необхідно:

- сформувати множини індикаторів;
- визначити градаційні значення індикаторів;
- провести нормування індикаторів з метою приведення їх до зіставного вигляду;
- здійснити розрахунок інтегрального індексу в цілому та інтегральних індексів за окремими напрямками прогресу інформаційної економіки за допомогою вагових коефіцієнтів, які варто визначати відповідно до пріоритетів політики Міністерства цифрової трансформації України.

Розробка індикаторів прогресу інформаційної економіки на сучасному етапі перебуває в стадії вдосконалення і ще далека від завершення, в першу чергу через відсутність необхідної науково-методологічної бази. В основу авторської методики покладено згруповану систему показників оцінки рівня цифрового розвитку та безпеки (табл. 2.12), моніторинг яких здійснюється міжнародними організаціями

(індекс розвитку електронного уряду (EGDI), що розраховується Організацією Об'єднаних Націй; індекс розвитку ІКТ (IDI), що розраховується Міжнародним союзом електрозв'язку; індекс готовності до мережевого товариства (NRI), що розраховується Всесвітнім економічним форумом.

У табл. 2.12 наведено індекс цифрової економіки та суспільства (DESI), що розраховується Європейською комісією для країн ЄС [215–217], який варто враховувати у запропонованій методиці оцінки прогресу інформаційної економіки, оскільки він ілюструє рівень цифровізації економічної діяльності.

Таблиця 2.12

### Показники прогресу інформаційної економіки

Показник	Зміст показника
<b>1. Показники оцінки загального прогресу країни:</b>	
1.1. Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI (WEF))	ілюструє конкурентоспроможність країн світу
1.2. Глобальний інноваційний індекс (GII)	відображає рівень інноваційного розвитку, який базується на двох субіндексах: вхідний субіндекс інновацій – субіндекс передумов; вихідний субіндекс інновацій – субіндекс результатів [236]
<b>2. Показники оцінки цифрового прогресу країни:</b>	
2.1. Індекс цифрової конкурентоспроможності (WDC)	визначає рівень того, наскільки ефективно країна досліджує та впроваджує цифрові технології, які сприяють трансформаційним перетворенням у діяльності уряду, бізнесу та суспільства в цілому
2.2. Індекс цифрової економіки та інформаційного суспільства (DESI)	в оцінці враховує ключові фактори інформатизації, цифровізації, діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства, а саме: підключення, людський капітал, використання інтернет-послуг, інтеграцію цифрових технологій, цифрові громадські послуги
<b>3. Показники оцінки технічного прогресу цифрової інфраструктури:</b>	
3.1. Індекс мережевої готовності (NRI (WEF))	дає змогу оцінювати змінні складові і рівень впливу мережевої готовності та можливостей ІКТ у межах країни
3.2. Індекс широкосмугового доступу до Інтернету (Broadband Penetration Index (OECD), ITU).	ілюструє рівень забезпеченості безперервним підключенням до Інтернету, можливості оперувати інформацією на високих швидкостях
<b>4. Показники оцінки прогресу кіберзахисту країни:</b>	
4.1. Глобальний індекс кібербезпеки (Global Cybersecurity Index, GCI)	об'єднує різні індикатори в один показник для моніторингу рівня зобов'язань країн у сфері кібербезпеки щодо п'яти основних принципів Глобальної програми кібербезпеки [206, с. 75]
4.2. Національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI)	оцінює готовність країн запобігати кіберзагрозам та керувати кіберінцидентами

*Джерело: складено автором на основі [139; 181; 206; 209; 214; 226–228; 236; 240; 256]*

На жаль, показник DESI не обраховується по Україні, що пов'язано з відсутністю затвердженої та гармонізованої методології оцінювання стану ключових сфер цифрової економіки в Україні, яка б дала змогу сформувати інформаційну базу даних, необхідних для розрахунку індексу DESI. Міністерство цифрової трансформації України наразі створює нові цифрові стандарти спецзв'язку, які включають технічні (пов'язані з тим, як працює інфраструктура Інтернету), веб- (пов'язані з використанням вмісту) та мобільні стандарти для документування цифрових геопросторових даних [40].

Залучення індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) до індикаторів прогресу інформаційної економіки дасть можливість додати інформативності у дослідженні національного економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки. Лідерами у процесах інформатизації відповідно до індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) за результатами оцінювання 2022 р. є такі країни: Фінляндія (70,0 %), Данія (69,9 %), Нідерланди (68,9 %), Швеція (67,6 %), та Ірландія (62,9 %); аутсайдерами – Словаччина (42,3 %), Польща (40,6 %), Болгарія (38,3 %) та Румунія (30,0 %) [215].

Нормування індикаторів здійснюється за допомогою методу нормування – відносного розмаху варіації за допомогою таких формул [127]:

для стимуляторів:

$$Z_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}; \quad (2.1)$$

для дестимуляторів:

$$Z_i = \frac{x_{\max} - x_i}{x_{\max} - x_{\min}}. \quad (2.2)$$

Результати подано в розрахункових таблицях нормованих значень системи індикаторів прогресу інформаційної економіки (Додаток Б, табл. Б.1, Б.2). Зважаючи на ключові складові індикаторів прогресу інформаційної економіки, надалі рекомендується здійснювати комп'ютеризовану обробку інформації на основі формування систематизованої бази даних.

Інтегральну оцінку прогресу інформаційної економіки рекомендовано проводити за формулою:

$$III_{IE} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n I_i, \quad (2.3)$$

де  $I_i$  – субіндекс (компонент)  $i$ -го індикатора;

$III_{IE}$  – інтегральний показник прогресу інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу  $III_{IE} \in (0;1]$ ;

$n$  – кількість індикаторів (індикатори загального, цифрового прогресу країни; прогресу цифрової інфраструктури та кіберзахисту країни).

Запропонована формула дає узагальнюючу характеристику сучасного впливу прогресу інформаційної економіки на досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу. В табл. 2.13 наведено рекомендовану градацію індикаторів прогресу інформаційної економіки, що дасть змогу визначити поточний стан та проблемні моменти, які потребують свого управлінського впливу.

Отримані результати нормованих значень системи індикаторів прогресу інформаційної економіки, які наведено в табл. Б.1, Б.2 додатка Б, заносимо до табл. 2.14 та проводимо розрахунок інтегрального показника оцінки прогресу інформаційної економіки.

**Градація індикаторів прогресу інформаційної економіки**

Рівень та межі градаційної групи	Характеристика досягнення моделі інформаційної економіки за значенням інтегрального показника прогресу інформаційної економіки
Від 0,25 до 0,39 – критичний рівень	Критичний рівень інтегрального показника прогресу інформаційної економіки показує наявність неефективних та деструктивних процесів, що унеможливають реалізацію національних економічних інтересів у прямованні до моделі інформаційної економіки.
Від 0,4 до 0,55 – середній рівень	Середній рівень інтегрального показника прогресу інформаційної економіки дає змогу стверджувати про шлях переходу на рейки інформаційної економіки. Реалізація національного економічного інтересу у прямованні до моделі інформаційної економіки перебуває на початковій стадії.
Від 0,56 до 0,75 – достатній рівень	Достатній рівень інтегрального показника прогресу інформаційної економіки свідчить про наявний потенціал для досягнення моделі інформаційної економіки.
Понад 0,75 – високий рівень	Високий рівень інтегрального показника прогресу інформаційної економіки ілюструє активний процес прямовання до ефективної моделі інформаційної економіки на засадах досягнення балансу національних економічних інтересів.

*Джерело: складено автором*

Згідно з попереднім аналітичним дослідженням окреслено позитивні вектори спрямованості соціального й економічного впливу інформатизації як індикатору прогресу інформаційної економіки. Однак не визначено ступінь такого прогресу. Результати розрахунків табл. 2.14 дають можливість деталізувати SWOT-аналіз ефективності обраних стратегічних заходів України, а саме оцінити прогрес на шляху досягнення моделі інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу. Інтегральний показник оцінки прогресу інформаційної економіки має середнє значення – 0,42 за період 2017–2021 рр, причиною чого є отримання середніх та низьких значень розрахунку індикаторів за окремими напрямками, серед яких: індикатор загального прогресу країни упродовж 2019–2021 рр. набуває значення від 0,415 до 0,385; індикатор цифрового прогресу країни варіює від 0,330 до 0,455; індикатор прогресу цифрової інфраструктури – від 0,465 до 0,475. Це свідчить про те, що Україна відстає за рівнем конкурентоспроможності, інноваційного, цифрового та інформаційного прогресу від розвинених країн в умовах паралельного розвитку і синергетичного прояву третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій.

Таблиця 2.14

**Розрахункова таблиця інтегрального показника оцінки прогресу інформаційної економіки як ключового національного економічного інтересу за період з 2017 по 2022 рр.**

Індикатори	Нормовані значення індикаторів прогресу інформаційної економіки, $z_i$						Оцінка рівня показника за результатами 2021 р.	Оцінка рівня показника за результатами 2022 р.
	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
1. Індикатори загального прогресу країни								
1.1. Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI (WEF))	0,41	0,41	0,44	0,44	0,36	–	критичний рівень	–
1.2. Глобальний інноваційний індекс (GII)	0,42	0,44	0,43	0,43	0,41	0,37	середній рівень	критичний рівень
Індикатор загального прогресу країни, $I_{zn}$ :	0,415	0,425	0,435	0,435	0,385	–	критичний рівень	–
2. Індикатори цифрового прогресу країни								
2.1. Індекс цифрової конкурентоспроможності (WDC)	0,27	0,35	0,42	0,33	0,35	–	середній рівень	–
2.2. Індекс (цифровізації) цифрової трансформації	0,39	0,42	0,45	0,45	0,56	0,56	достатній рівень	достатній рівень
Індикатор цифрового прогресу країни, $I_{цп}$ :	0,33	0,385	0,435	0,39	0,455	–	середній рівень	–
3. Індикатори прогресу цифрової інфраструктури								
3.1. Індекс мережевої готовності (NRI (WEF))	0,53	0,53	0,52	0,51	0,56	0,61	достатній рівень	достатній рівень
3.2. Індекс широкосмугового доступу до Інтернету (Broadband Penetration Index (OECD), ITU)	0,4	0,37	0,33	0,39	0,39	0,65	критичний рівень	достатній рівень
Індикатор прогресу цифрової інфраструктури, $I_{пцi}$ :	0,465	0,45	0,425	0,45	0,475	0,63	середній рівень	середній рівень
4. Індикатори прогресу кіберзахисту країни								
4.1. Глобальний індекс кібербезпеки (Global Cybersecurity Index, GCI)	0,54	0,71	0,63	0,60	0,71	–	достатній рівень	–
4.2. Національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI)	0,7	0,70	0,63	0,69	0,76	0,79	високий рівень	високий рівень
Індикатор прогресу кіберзахисту країни, $I_{пкз}$	0,62	0,705	0,63	0,645	0,735	–	достатній рівень	–
Інтегральний показник оцінки прогресу інформаційної економіки: $ІП_{ІЕ} = \frac{1}{4} * (I_{zn} + I_{цп} + I_{пцi} + I_{пкз})$	0,46	0,49	0,48	0,48	0,51	–	середній рівень	–

Джерело: складено автором на основі [42–44; 49; 94; 146; 215–217; 226–228; 231–236; 237; 243–245; 275; 276]

Важливо акцентувати увагу на тому, що у зв'язку з військовою агресією росії проти України збір даних для міжнародного рейтингового оцінювання для більшості показників є складним завданням, що обумовлено нестабільністю вітчизняної економіки та військовим станом. Тому Україну не включено у 2022–2023 рр. до рейтингового оцінювання за показниками: індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI (WEF)); індекс цифрової конкурентоспроможності (WDC); глобальний індекс кібербезпеки (Global Cybersecurity Index, GCI). Як результат розрахунок інтегрального показника оцінки прогресу інформаційної економіки за 2022 рік є неможливим за відсутності необхідної статистичної інформації.

Отримані результати актуалізують необхідність трансформації національних економічних інтересів та забезпечення гармонізації змін в умовах формування національної моделі інформаційної економіки як платформи для розбудови кластерної (кластерно-мережевої) економіки, смарт-економіки та економіки знань у глобальному просторі синергетичного прояву промислових революцій.

Таким чином, окреслена комплексна методика спрямована на діагностику поточної ситуації, результати якої рекомендуємо використовувати для формування стратегічного бачення гармонійних змін національних економічних інтересів. За своєю структурою методика обмежена за охопленням, але забезпечує отримання таких управлінських оцінок:

індикативна оцінка поточного стану реалізації ключового національного економічного інтересу щодо формування ефективної моделі інформаційної економіки країни;

виявлення основних прогалин, проблем та можливостей у розвитку інформаційної економіки;

визначення сфер, які потребують більш ретельного експертного оцінювання щодо запровадження корегуючих управлінських заходів.



Особливістю дослідження стає розуміння одночасності процесів становлення, формування, ефективного розвитку (прогресу) моделі інформаційної економіки за умов таких явищ:

По-перше, окремі елементи кожного етапу мають своє відображення вже на початковій стадії. Наприклад, за умов незавершеності питань нормативно-правового забезпечення процесів інформатизації, цифровізації, діджиталізації (особливо в питаннях безпеки, розвитку соціального потенціалу, інфраструктури та цифрових платформ) відбувається активне залучення інформаційних та інноваційних технологій в усі сфери суспільного життя. Так, у побуті, науці, освіті, медицині, економіці знаходять своє застосування такі цифрові та інформаційні тренди, як робототехніка, штучний інтелект, хмарні технології, блокчейн, криптовалюти, енергоефективні технології, однак більшість питань як правового, так і організаційного забезпечення залишаються невирішеними, що ускладнює формування прогресивної моделі економіки.

По-друге, стрімкість інформаційно-інтелектуального прогресу забезпечує впровадження нових технологій, продуктів, інноваційних розробок, знань дуже швидко. Середній час впровадження інновацій прискорюється під впливом ІТ-технологій і за рахунок різноманітних інформаційних інструментів, платформ, засобів комунікації в режимі реального часу та співпраці в хмарних середовищах.

По-третє, масштабність національної економіки не передбачає одночасності входження у фази зростання усіх галузей, великих та середніх підприємств. Не всі підприємства зацікавлені в стрімкому впровадженні інформаційного та інноваційного прогресу, проведенні повної інформатизації, цифровізації управлінського забезпечення. Прикладами слугують: сфера АПК, де одночасно існує класичне ведення господарства, а саме поширення органічного вирощування культур та продукції; розвиток сільського, екологічного туризму; виробничі структури будь-якого сектору економіки, які роблять акцент у своїй діяльності на популяризації культурної спадщини, цінностей, збереженні традиційних технологій виробництва та

продукту. Тут стають актуальними кластерні об'єднання за сферами інтересів суб'єктів господарювання. За таким принципом кластероутворення побудована національна економіка Італії, Чорногорії, Греції, Франції, Фінляндії, Іспанії. Тобто одночасно ми отримуємо рух усіх складових процесу відтворення та хаотичну (відповідну до сучасного ринку) дію інформаційного прогресу з елементами як фактів стрімкого зростання, так і збереження потенціалу національної ідентичності виробництв і сфери послуг на основі унікального потенціалу територій. За таких умов актуалізованим стає дослідження національних економічних інтересів інтеграційного розвитку підприємництва.

По-четверте, нерівномірний доступ до сучасних інформаційних, інноваційних технологій та ресурсів провокує інформаційну асиметрію, диспропорції в соціально-економічному розвитку територій, що негативно впливає на довершеність кожної стадії моделі інформаційної економіки (становлення, формування та прогресу). Окреслена проблема потребує свого аналітичного опрацювання з позиції визначення заходів регуляторного та превентивного характеру на шляху усунення негативних наслідків інформаційної асиметрії, що сформує передумови і забезпечить гармонізацію змін національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки.

## **2.2. Дослідження національних економічних інтересів інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки**

Активний перехід української економіки на шлях інноваційного та інформаційного прогресу потребує свого наукового обґрунтування з позиції виокремлення та визнання національних економічних інтересів у новітньому баченні поєднання, інтегрування бізнесу, влади та науки. Євроінтеграційні процеси ознаменовані появою нових вимог до організації інноваційної діяльності та характеризуються такими процесами, як оновлення основних засобів, розробка

і впровадження нових технологій, посилення технологічної конкуренції, попит на дослідження з огляду на галузеві особливості. Науковці та провідні експерти менеджменту визнають, що конкурентоспроможність сучасного підприємства, великого та середнього бізнесу залежить від формування і реалізації ефективної стратегії інноваційного розвитку, що включає економічні та соціальні особливості, активізацію можливостей інноваційного потенціалу галузей в умовах інформаційної економіки. Саме економічні інтереси та їхня проєкція на інноваційний та інформаційний прогрес показують успішність великої кількості проєктів, доводять реальний управлінський прорив, формують вигідні умови в конкурентній взаємодії за умови розвитку інтеграційних процесів у визначеній територіальній специфіці бізнес-середовища [175, с. 50].

Спостерігаючи за динамічними процесами, які відбуваються в сучасному суспільстві, доцільно констатувати, що національні інтереси виступають не лише об'єктом у взаємовідносинах між країнами, але й вектором, що визначає поведінку, життя, політичний та економічний шлях кожної країни. Основне питання промислового та економічного піднесення, яке є пріоритетним для України у повоєнний час, може бути вирішене через залучення інвестицій, створення нових робочих місць, активізацію підприємництва на засадах інноваційно-інтеграційного розвитку та інформаційного прогресу. Досягнення цих першочергових завдань економічної політики дасть змогу підвищити позиції України в міжнародних рейтингах і зацікавити інвесторів у реалізації інфраструктурних та інноваційних проєктів. Тому цільовим орієнтиром модернізації національної економіки є інтеграція зусиль економічних суб'єктів навколо становлення інноваційної та інформаційної парадигм економічного розвитку у ключових секторах [175, с. 50].

До повномасштабного вторгнення росії (за роки незалежності), незважаючи на спроби перевести розвиток української економіки на інноваційний шлях, наукоємність ВВП в Україні скоротилася у чотири рази і у 2019 р. становила 0,43 % [161, с. 8]. Україна має чи не найнижчі показники витрат на одного науковця не

тільки серед європейських держав, а навіть серед африканських країн, які лише починають свій науково-технологічний розвиток і ще не накопичили науковий потенціал такого рівня, як в Україні. Це суперечить зобов'язанням, які взяла Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС. Адже стаття 374 цієї Угоди проголошує: «Сторони розвивають та посилюють наукове та технологічне співробітництво з метою як наукового розвитку як такого, так і зміцнення свого наукового потенціалу для вирішення національних та глобальних викликів...». Видатки Державного бюджету на наукові дослідження у 2015 р. не перевищували 0,25 % ВВП, а у 2016 р. скорочені до рівня нижче 0,2 % ВВП. У 2018 р., порівнюючи з 2017 р., вони збільшуються на 24 % – до 7,9 млрд. грн. Дещо більше половини цих коштів традиційно виділено Національній академії наук України (НАНУ) [151]. В Україні практично відсутнє конкурсне фінансування наукових досліджень, яке передбачено Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Ситуація суттєво погіршується через повне невиконання норм Законів України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», відсутність діючої системи корегування пріоритетних напрямів наукових досліджень згідно з вимогами часу та з огляду на входження України до європейського наукового простору [143, с. 3]. Як наслідок позиції України в світових рейтингах інноваційності виглядають вельми невтішно (табл. 2.15).

У рейтингу провідних країн-новаторів за глобальним інноваційним індексом GII (INSEAD) лідирують Швейцарія, Швеція, Велика Британія, США, Фінляндія і Сінгапур; до складу 25 провідних країн увійшов і Китай. Україна посідає лише 40-е місце в рейтингу серед 130 країн станом на 2020 р. [221]. Згідно з оприлюдненою Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) мапою світу в 2022 р. за глобальним інноваційним індексом GII (INSEAD) серед 132 країн та економік світу найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію, за нею йдуть США, Швеція, Велика Британія та Нідерланди. Україна в Глобальному інноваційному індексі 2022 р.

посідає 57-е місце, утримуючи четверту позицію серед 36 країн економічної групи lower-middle income [234].

Таблиця 2.15

**Місце України в рейтингах інноваційності (складено за даними провідних світових індексів інноваційності) станом на 2020 р.**

Індекс	TOP 5	Місце України
GPI (INSEAD) – Глобальний інноваційний індекс INSEAD	Швейцарія, Швеція, Велика Британія, США, Фінляндія і Сінгапур	40-е серед 130 країн світу
GPI (BCG) – Глобальний інноваційний індекс (Boston Consulting Group)	Південна Корея, Швейцарія, США, Японія, Нідерланди	45-е серед 110 країн світу
Рейтинг патентної активності країн світу (World Intellectual Property Indicators)	Китай, США, Японія, Південна Корея, Німеччина	28-е серед 171 країни світу
IT (EIU) – Індекс конкурентоспроможності IT-галузі (Economist Intelligence Unit)	Фінляндія, США, Сінгапур, Велика Британія, Швеція	51-е серед 66 країн світу
The Global Competitiveness Index – Індекс глобальної конкурентоспроможності	Швейцарія, США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина	80-е серед 140 країн світу
ICI (EFD) – Індекс інноваційного потенціалу (Economy Finance Development)	Швеція, Фінляндія, США, Швейцарія, Нідерланди	64-е серед 141 країн світу
ITIF (WEF) – Рейтинг Фонду інформаційних технологій і інновацій (World Economic Forum)	Швеція, Фінляндія, Велика Британія, Сінгапур, Нідерланди	52-е місце з 56 у світі, а в Центральній і Східній Європі – останнє
NRI (WEF) – Індекс мережевої готовності (World Economic Forum)	Швеція, Фінляндія, Німеччина, Сінгапур, Відень	30-а рейтингова позиція серед 139 країн світу
IDI (ITU) – Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (International Telecommunication Union)	Швеція, Фінляндія, Німеччина, Сінгапур, Відень	79-а рейтингова позиція серед 143 країн світу

Джерело: [232]

За результатами Звіту про глобальну конкурентоспроможність найбільш проблемними факторами для ведення бізнесу в Україні та його інноваційної спрямованості (у відсотковому співвідношенні до загальних проблем ведення бізнесу) є: корупція – 16,6 %, доступ до фінансування – 12,2 %; інфляційні процеси – 11,5 %, політична нестабільність – 10,6 %; податкові ставки – 8,1 %; неефективна урядова

бюрократія – 8,0 %; складність податкового законодавства – 7,9 %; нормативні акти в іноземній валюті – 7,1 %; урядові нестабільності/перевороти – 6,4 %; обмежувальні норми трудового законодавства – 3,1 %; недостатня здатність до інновацій – 2,3 %; недостатнє інфраструктурне забезпечення – 1,8 %; злочинність і крадіжки – 1,4 %; погана охорона здоров'я населення – 1,1 %; малоосвічена робоча сила – 0,9 %; погана трудова етика – 0,9 % [272, с. 45].

Попри зазначені проблеми, за даними аналітичного дослідження «Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2017 році», що проведено Державною службою статистики України, інноваційною діяльністю в промисловості у 2017 р. займалися 759 підприємств, або 16,2 % обстежених підприємств. Серед регіонів в Україні частка інноваційно активних підприємств була вищою за середню в Харківській, Тернопільській, Миколаївській, Черкаській, Кіровоградській, Івано-Франківській, Запорізькій, Сумській областях та м. Київ [46].

Сектор інноваційного підприємництва – це сегмент підприємців, який використовує в процесі виробництва новітні (високі) технології або виробляє високотехнологічну продукцію [250, с. 36]. Найбільшу кількість інноваційних видів продукції впроваджено на підприємствах Харківської (16,6 % загальної кількості впроваджених видів інноваційної продукції), Запорізької (13,4 %), Львівської (10,3 %), Сумської (9,1 %) областей та м. Київ (8,3 %); за видами економічної діяльності – на підприємствах з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (23,9 %), харчових продуктів (21,4 %), основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (7,8 %) [46].

Кількість упроваджених інноваційних технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 1831, найбільше з яких впровадили підприємства м. Київ (30,0 %), Харківської (12,6 %), Сумської (12,3 %), Запорізької (7,8 %) та Дніпропетровської (5,8 %) областей; за видами економічної діяльності – підприємства з виробництва машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань (18,8 %), добування природного газу (17,7 %), виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування (13,4 %), та

харчових продуктів (7,9 %). Із загальної кількості впроваджених інноваційних технологічних процесів 611 – маловідходні, ресурсозберігаючі [46].

Економічні інтереси щодо процесу інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва (кластерного розвитку) в Україні є неузгодженими (Додаток В, рис. В.1) та супроводжуються низкою інформаційно-аналітичних проблем, серед яких акцентовано увагу на таких: динамічний характер економічних інтересів, що потребує врахування у процесах векторного руху до моделі кластерної економіки; відсутність прозорої статистичної картини стосовно інвестиційних надходжень, що ускладнюється наявністю псевдоіноземних інвестицій, які реалізуються через офшорні механізми (повернення українського капіталу з офшорних зон), що спотворює реальну ситуацію; освітні стандарти в Україні, які не корелюють з європейськими та сучасними потребами ринку праці, що ускладнює процеси узгодження економічних інтересів та їх оцінювання [111, с. 283].

На думку автора, неузгодженість економічних інтересів влади, населення та бізнесу в процесах розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва обумовлена несформованістю національної моделі інформаційної економіки як платформи для розбудови кластерної (кластерно-мережевої) економіки, що й провокує окреслені проблеми та конфлікти інформаційного характеру [180]. Інформаційна економіка – це один із еволюційних етапів постіндустріальної економіки, в якій будь-яка сфера господарської діяльності переважно орієнтована на інноваційний продукт і залежить від здатності ефективно використовувати інформацію. Інформаційна економіка формується в період п'ятого технологічного укладу, в умовах якого змінюються національні інтереси щодо пріоритетності розвитку галузей у векторному русі інноваційно-інтеграційного підприємництва на основі наявного потенціалу та збереження національної ідентичності.

Дослідження «Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки)» [185, с. 73] показало, що найкращі умови для формування інтеграційних

процесів в Україні склалися в аграрній, військово-промисловій та інформаційно-комунікаційній сферах (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

**Головні кластери майбутньої економіки України та пріоритетність їх внеску в загальне зростання за усередненими оцінками 2015–2020 рр.**

№	Кластер економіки	Усереднене потенційне значення внеску в загальне зростання економіки (%), 2015–2020 рр.	Середня бальна оцінка потенційного внеску в загальне зростання економіки, 2015–2020 рр.
1.	Аграрний сектор	14	6
2.	Військово-промисловий комплекс	13	5
3.	Інформаційно-комунікаційні технології	8	4
4.	Створення нових речовин і матеріалів, нанотехнології	7	4,25
5.	Енергетика	7	4,0
6.	Високотехнологічне машинобудування	6	3,5
7.	Розвиток транзитної інфраструктури	2	2,0
8.	«Науки про життя» (біомедична інженерія, клітинна медицина, фармація)	1	1,5
9.	Туризм	2	2,0
10.	Інші кластери економіки	40	9,5

*Джерело: [185, с. 73]*

Табл. 2.16 наочно ілюструє потенціал розвитку кластерів не лише в аграрній, військово-промисловій та інформаційно-комунікаційних сферах, але й в інших секторах економіки (потенціал за прогновною оцінкою за період 2015–2020 рр. становить 40 %). Незважаючи на наявний потенціал, кластерний рух в Україні є слабо організованим на національному рівні і проявляється стихійно. Кластерний розвиток слабо підтримується державою – до 2020 р. в нас не було відповідальних органів у центральному уряді, відповідних національних політик чи програм розвитку. В країні діють близько 50 кластерних ініціатив та кластерів (табл. 2.17),



22 з них є на платформі ECCP (European Cluster Collaboration Platform) і в останні роки відбувається значна активізація на регіональному рівні [97, с. 43; 180; 274].

Таблиця 2.17

**Кластерні організації, що зареєстровані в Україні станом на 2020 р.**

№	Кластер економіки	Назва кластерної організації	Кількість
1.	Аграрний сектор	Херсонський агрокластер «Еа.Е.Тех+», Український органічний кластер, Agro Food Cluster	3
2	Аерокосмічний сектор	Український аерокосмічний кластер, Дніпровський космічний кластер	2
3.	Інформаційно-комунікаційні технології	Харківський, Сумський, Конотопський, Чернігівський, Тернопільський, Київський, Вінницький, Маріупольський, Миколаївський, Черкаський ІТ-кластери; Айсіті кластер Запоріжжя	11
4	Легка промисловість	Харківський кластер легкої промисловості та дизайну, Кластер легкої промисловості м. Чернігів, Podillya Women Apparel Cluster, Cluster Podillya Wedding Group	4
5.	Енергетика	Прикарпатський екоенергоефективний кластер, Енергетичний кластер «Інноваційна енергія», Хмельницький енергетичний кластер	3
6.	Високотехнологічне машинобудування	Асоціація підприємств промислової автоматизації України	1
7.	«Науки про життя» (біомедична інженерія, клітинна медицина, фармація)	Львівський медичний кластер	1
8.	Інноваційне підприємництво	Інноваційний кластер «RInnoHUB»	1
9.	Інші кластери економіки	Кластер креативних індустрій, Ukrainian Fashion Cluster, Кластер видавничої діяльності та поліграфії	4
Всього			30

*Джерело: [97, с. 68; 183]*

Огляд інформації щодо зареєстрованих та діючих кластерів в Україні дає змогу стверджувати, що найбільш поширеними є ІТ-кластери, серед яких Львівський та Харківський, що функціонують на постійній основі та взаємодіють з місцевою владою, мають позитивний імідж. Набувають подальшого розвитку кластери легкої промисловості, кластери в енергетичному й аерокосмічному секторах економіки. Особливої актуальності в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію

України набула необхідність формування кластера з розвитку оборонних технологій. Тому у квітні 2023 р. в Україні Міністерство цифрової трансформації, Міністерство оборони, Генеральний штаб Збройних Сил України, Рада національної безпеки і оборони, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості, Міністерство економіки заснували єдину координаційну платформу в галузі defense tech. Як результат в Україні запустили кластер з розвитку оборонних технологій BRAVE1, який має величезний потенціал для вирішення глобальних завдань, що стоять перед країною, не лише на короткострокову, але й на довгострокову перспективу [11; 174].

Статистична та аналітична інформація табл. 2.16 та 2.17 доводить, що існує наявність унікальних ресурсів, можливостей, промислових, галузевих структур та відповідної бази знань, що формує національні економічні інтереси щодо активізації підприємницької діяльності. Розглянемо ключові вектори формування та реалізації таких інтересів.

1. Перший вектор – формування та реалізації національного економічного інтересу, що ґрунтується на комплексній модернізації й інноваційно-інтеграційному розвитку ключових секторів економіки на основі інформаційних, мережевих технологій і технологій нового покоління, які трансформують технологічний спосіб виробництва, забезпечують високу додану вартість [175, с. 51].

Процес інноваційно-інтеграційного розвитку стає ефективним за певних управлінських умов, що забезпечують стратегічне бачення змін, обґрунтовують сутність і принципи формування інноваційного середовища в економічних системах. Інноваційне середовище є необхідною компонентою інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва, що поділяється на дві складові: зовнішнє та внутрішнє середовище. Дослідження внутрішнього інноваційного середовища формує групи оцінок – інноваційний потенціал бізнесу; зовнішнього – акумулює інформацію щодо інноваційного клімату. Вивчення зовнішнього і внутрішнього інноваційного середовища дає змогу визначити інноваційну позицію організації [186, с. 43].

Оцінка інноваційного середовища формує інформаційний простір для розвитку та реалізації інноваційних трендів. Об'єднання підприємницьких зусиль підприємств будь-якої галузі навколо інноваційної ідеї в рамках технопарків, бізнес-інкубаторів, інноваційних кластерів формує максимально сприятливе інноваційне середовище для прискорення комерціалізації ідеї, надаючи на пільгових умовах в оренду свої площі, забезпечуючи оргтехнікою, надаючи інформаційну та технологічну допомогу [175, с. 52].

2. Другий вектор – перехід від парадигми «закритих» до «відкритих інновацій», що дасть змогу через зовнішні інформаційні канали, а також на основі інформаційних технологій, платформ і мереж використовувати поряд з власними і зовнішні ідеї, що активізує процес інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва та підвищує його ефективність [175, с. 52].

Протягом XX ст. в світі переважала парадигма «закрита інновація», яка полягала у тому, що інноваційні компанії розробляють власні науково-технічні ідеї та продукти. Однак сучасні тенденції територіального розвитку в рамках інноваційно-інтеграційного підприємництва на основі парадигми «відкритих інновацій» мають на меті створити ефективне бізнес-середовище в економіці України, що здатне швидко реагувати та пристосовуватися до мінливих ринкових умов з метою реалізації кластерних ініціатив і підприємницьких інтересів. Тому сучасні пріоритети розвитку територій змінюють ставлення підприємців до інтелектуальної власності. В більшості випадків вони схильні не захищати її від конкурентів, а ставитися до неї як до товару, яким слід активно обмінюватися з іншими суб'єктами інноваційного ринку, що є можливим та актуальним в умовах інформаційної економіки. Регламентація зазначених змін у законодавчих та нормативних актах, визнання відповідних національних економічних інтересів у цьому питанні дадуть змогу спростити процеси управління комерціалізацією в підприємницьких структурах і активізувати процеси формування та реалізації

ініціатив інтеграції спільної діяльності навколо інноваційного продукту або послуги [175, с. 52-53].

3. Третій вектор – формування ефективного національного бізнес-середовища, що включає соціально-економічні, політичні, інституціональні, нормативно-правові, технологічні й екологічні умови, в яких працює бізнес [113, с. 2]. Ефективність національного бізнес-середовища є індикатором реалізації та просування національних економічних інтересів на міжнародній арені. Розвиток національного середовища бізнесу відбувається у вкрай важких умовах: антитерористична операція на Сході України, яка тривала з 2014 -2018 рр.; операція Об'єднаних Сил з 30 квітня 2018 – 24 лютого 2022 року; пандемія (COVID-19) – з 2019 р.; повномасштабне російське вторгнення на територію України – з 24 лютого 2022 р. Також у процесі формування національного бізнес-середовища упродовж усього періоду незалежності Україна стикається з такими проблемами, як інфляція, корупція, політична нестабільність, рівень оподаткування та недосконале податкове законодавство. Зміни в бізнес-середовищі відбувалися дуже повільно і не мають суттєвих позитивних зрушень, що негативно позначається на позиції України в глобальних рейтингах та просуванні національних економічних інтересів [175, с. 53].

4. Четвертий вектор – прискорення процесу цифровізації як засобу трансформації національної економіки. В умовах інформаційної економіки основний вектор розвитку має бути спрямовано на автоматизацію економічних процесів традиційного «індустріального» устрою. У концептуальному баченні переходу до 6–7-го технологічних укладів передбачається перехід до іншого устрою суспільних відносин, що обумовлено зміною характеру праці та розвитком продуктивних сил [175]. Цифрова трансформація країни повинна базуватися на двох ключових напрямках:

перший – модернізація економіки шляхом впровадження цифрових технологій в усі сфери економічного та суспільного життя,

другий – формування криптоекономіки, що є реакцією на новітній суспільний запит, результатом розвитку Інтернету, великих даних (Big Data), штучного інтелекту, соціальних мереж, масового використання гаджетів, розвитку інформаційних та сервісних платформ [175, с. 53].

До стратегічного пріоритету інтеграції підприємницької діяльності, формування платформ інноваційного прогресу відноситься будівництво. Це обумовлено тим, що будівництво є соціально значущою сферою, забезпечує основну частину інвестицій в основний капітал і формує інфраструктуру національної економіки. Розвиток будівельного комплексу постає як приклад реалізації групи національних економічних інтересів у реформуванні бізнес-середовища, і тут актуалізованим є досвід Польщі, Німеччини [175, с. 53].

Крім того, останнім часом будівництво в Україні набуло динамічного розвитку завдяки збільшенню попиту на будівельну продукцію, спричиненому зруйнованою інфраструктурою на Сході країни, потребами у поліпшенні житлових умов переселенців, соціально незахищених і малозабезпечених верств населення та появою нових запитів на позаміські будинки як наслідок пандемії Covid-19. Саме будівництво стимулює економічне зростання, що зумовлює його важливість для регіонального розвитку, формує новітні інноваційні тренди та зацікавлює населення змінами в екологічній безпеці [175, с. 53].

Фактичне знищення великої кількості міст, районів та окремих кварталів у результаті цільових обстрілів, бомбардувань та мінувань регіонів під час повномасштабного військового вторгнення росії на територію України визначає першочергове завдання для будівельної сфери – це питання розбудови країни у післявоєнний час шляхом розробки й впровадження новітніх виробничих, транспортно-логістичних, інформаційних технологій, організації сталого процесу відтворення через реновацію основних виробничих засобів, залучення іноземних та вітчизняних інвестицій [175, с. 53].

На жаль, у будівельному комплексі України відповідно до специфіки його організації та проведення робіт інноваційна діяльність фактично не отримувала своєї реалізації. Цей факт пов'язаний зі специфікою виокремлення від будівельних підприємств наукових установ, науково-дослідних інститутів, проєктних бюро, технологічних інститутів. Тому існує розрив між розробкою інноваційних продуктів, фазою апробації, комерціалізації та впровадження. Цей недолік потребує свого рішення в рамках інноваційно-інтеграційного розвитку підприємств будівельної сфери [175, с. 53].

Як вектор формування та реалізації національного економічного інтересу інноваційно-інтеграційне підприємництво в будівельній сфері здатне:

запустити відновлювальні процеси у повоєнний час шляхом створення сучасних об'єктів капітального будівництва науково-технічної, добувної, виробничої, соціальної підсистем відповідно до потреб і новітніх трендів інноваційної та інформаційної економіки [175, с. 54];

забезпечити стабілізаційні процеси в економіці України: збалансування попиту і пропозиції; розвиток конкурентного бізнес-середовища територій, що забезпечує можливість більш активного і повного використання наявних матеріальних, кадрових, організаційних і технологічних ресурсів; створення значної кількості нових робочих місць, формування середнього класу як основи економіки держави; розвиток інноваційного потенціалу [175, с. 54].

Тому вкрай важливо активізувати розвиток інноваційного підприємництва на засадах державно-приватного партнерства в рамках інтеграційних процесів діяльності підприємств будівельної сфери навколо впровадження новітніх будівельних трендів, залучати міжнародне фінансування до великих проєктів, зацікавлювати інвесторів змінами в умовах стрімкої інтелектуалізації послуг [175, с. 54].

Отже, на сьогодні є важливим питання розвитку інтеграційних процесів у будівельному комплексі на платформах поєднання бізнесу та влади навколо

формування і впровадження інноваційних трендів, що є пріоритетним стратегічним напрямом прогресу територій України. Формування, розвиток та реалізація інноваційних трендів є перспективними лише на основі проведення науково обґрунтованого управлінського аналізу існуючої інноваційної інфраструктури регіону та визначення підприємств, які можуть розробляти та впроваджувати інноваційні продукти і надавати інноваційні послуги, а також визначення потреби регіонів у кваліфікованих кадрах у сфері управління інноваційною діяльністю та організації їх навчання [175, с. 54].

Важливим аспектом розвитку підприємств будівельного комплексу є інновації, що базуються на трендах (trend-driven innovation) [280; 288]. Наприклад, серед актуальних і пріоритетних трендів української будівельної галузі є кластерні ініціативи, що пов'язані з питаннями: розробки та організації ландшафтного дизайну; інфраструктурного забезпечення життєдіяльності регіонів; розробки новітніх ресурсо- та енергоефективних матеріалів, будівельних та інформаційних технологій [141, с. 202].

Окреслені тренди кластеризації української будівельної галузі є інноваційними напрямками розвитку, що активно запроваджуються в світі та відповідають потребам національного ринку, відображають наявність економічних інтересів у реалізації інноваційно-орієнтованих планів. Зазначені кластерні ініціативи можуть реалізовуватися за концепцією закритих або відкритих інновацій на спільних інформаційних платформах суміжних галузей. Сучасна наукова спільнота веде активну дискусію з приводу переваг, ризиків та проблем використання зазначених концепцій інтеграції підприємницької діяльності. Саме кластери в будівельній галузі формують платформи для залучення іноземних капіталів, активів великих компаній (як у галузі, так і в інтегрованих секторах) [175, с. 54].

В умовах розвитку інформаційної економіки важливим аспектом інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в будівельній сфері є цифровізація, яка, за оцінками міністра цифрової трансформації Михайла Федорова, дасть змогу

зеконотити 734 млн. грн. на рік та усунути корупційну складову [194]. У сучасному світі процес цифровізації є визнаним, ефективним, тому він поширюється на бізнес в усіх галузях економічної діяльності, тобто не тільки в секторі інформації та телекомунікацій, а й у базових галузях промисловості, в сільському господарстві, будівництві тощо, а також пронизує всі категорії: державний та приватний; реальний, невиробничий та фінансовий; видобувний, обробний та сектор послуг [175, с. 54].

Окрім будівельної сфери, перспективним напрямом інноваційно-інтеграційного розвитку підприємницької діяльності є фінансовий бізнес. В умовах інформаційної економіки фінансовий і банківський сектори почали активно залучати новітні цифрові технології у свою діяльність, що значно розширює можливості їх розвитку та продукування нових банківських продуктів. Так, сучасною тенденцією у сфері світового фінансового бізнесу є інтеграція страхової, біржової та банківської індустрій. Об'єднання зусиль банківських, біржових і страхових інститутів у напрямі розширення асортименту пропонованих послуг, підвищення ефективності обслуговування клієнтів, а також удосконалення підходів до ведення бізнесу загалом привело до розвитку інтеграційних процесів у банківській діяльності. Інтеграція банківської, біржової та страхової діяльності припускає організацію єдиних бізнес-процесів, наявність об'єднаної інформаційної системи, навчання і винагороду продавцям за фактично продані страхові продукти та проведені успішні аукціонні торги [175, с. 54].

Головний цільовий вектор інтеграції банківського, страхового та біржового бізнесу – отримання додаткової вартості бізнесу, що стає пріоритетним завдяки ефективному використанню потенціалів як банку, так і фінансових установ у результаті синергії діяльності та продукування інноваційних послуг [160].

Під інтеграцією банківської, страхової та біржової діяльності слід розуміти об'єднання їх бізнесів в ефективний, взаємопов'язаний процес. Передумовами такої взаємодії є макроекономічні процеси, пов'язані з впливом компонентів зовнішнього



як інноваційного, так і бізнес-середовища, в яких функціонують фінансові установи, та мікроекономічні чинники, що забезпечують зміни в системі організації інноваційної діяльності фінансових установ. Дуже важливим питанням у цьому напрямі є вибір оптимальної форми і видів інтеграції фінансових установ на платформах врахування національних економічних інтересів стимулювання інноваційного прогресу. Серед таких форм у світовій практиці виокремлюють: фінансовий супермаркет, фінансовий конгломерат і банкострахування, що є певною формою інтеграційної взаємодії, яка передбачає поєднання діяльності банків і страхових, лізингових, біржових та інших компаній у фінансовій, операційній, технологічній, структурній та управлінській сферах з метою отримання синергетичного ефекту від реалізації спільних інноваційних продуктів на засадах добровільності та єдності клієнтської бази. Ефективне функціонування таких видів і форм інтеграції фінансових установ має відбуватися на базі сучасних цифрових технологій, які є новим елементом прояву глобальної економіки, що значно пришвидшує можливості фінансової діяльності та забезпечує певний ступінь відкритості «національної економіки». Це одночасно розширює можливості (прискорення процесу мобілізації капіталу, розширення географії перетоку капіталу) та посилює ризики прояву кіберзлочинності, «відмивання» коштів, отриманих злочинним шляхом. Тому як протидія новітнім ризикам та викликам інформаційного суспільства серед ключових національних інтересів є формування ефективної системи інформаційної та економічної безпеки [175, с. 55].

Ключовою проблемою розвитку інтеграційних процесів у фінансовій сфері є те, що це відносно нове явище і на сьогодні відсутній підхід до формування механізму інтеграційної взаємодії таких структур. Розробка такого механізму відкриє перспективи для отримання додаткових доходів, розширення клієнтської бази, скорочення витрат, зниження ризиків і скорочення конфліктних станів в економічних інтересах доступу до національних (або регіональних, корпоративних) ресурсів. Такий механізм має бути побудований на основі

визначеного й управлінськи обґрунтованого потенціалу інноваційного та бізнес-середовища. Стан і тенденції розвитку регіонального інноваційного та бізнес-середовища формують передумови та цільові запити на групи досліджень, справляють надалі істотний вплив на процеси інноваційно-інтеграційного підприємництва будь-якого сектору економіки країни у контексті реалізації національних економічних інтересів. На сьогодні основна причина низької економічної ефективності реалізації інтеграційних процесів полягає в тому, що первинний відбір і подальша інтеграція інноваційних проєктів ведуться без відповідного методичного забезпечення: урахування, оцінки територіальної специфіки інноваційного, інформаційного та бізнес-середовища регіонів; діагностування проблем, що стримують процес інтеграції зусиль навколо інноваційної ідеї; оцінки ефективності кластерних ініціатив та відповідних проєктів. Не мають свого визначення та закріплення економічні й інноваційно-орієнтовані національні інтереси як реальні інструменти впливу на зміни бізнес-середовища, активізації переходу від мобілізаційної економіки до її інноваційно-кластерної моделі в умовах інформаційного прогресу [175, с. 55].

Тому саме управлінська оцінка інноваційного середовища є передумовою ефективної організації процесів формування та реалізації інноваційних, інформаційних трендів і послуг у будь-якій сфері економіки країни, що сприяє економічному та соціальному, інноваційному й інформаційному прогресу. Під інноваційним середовищем розуміють сукупність мережових складних неформальних соціальних, виробничих і управлінських відносин на обмеженому географічному просторі, що часто визначають зовнішній імідж та інноваційність території через синергетичність у процесах генерування нового знання, технологій, продуктів (послуг) [150; 207, с. 7]. Підкреслимо, що наведений підхід до визначення інноваційного середовища має певні недоліки, оскільки робиться акцент на соціальних та управлінських відносинах, тим самим виключаючи економічний

аспект та впливові економічні інтереси, що значно звужує змістові характеристики [175, с. 55].

З метою визначення власного підходу доцільно розглянути фактори, що впливають на стан інноваційного середовища секторів економіки країни (рис. 2.10) [142, с. 193].

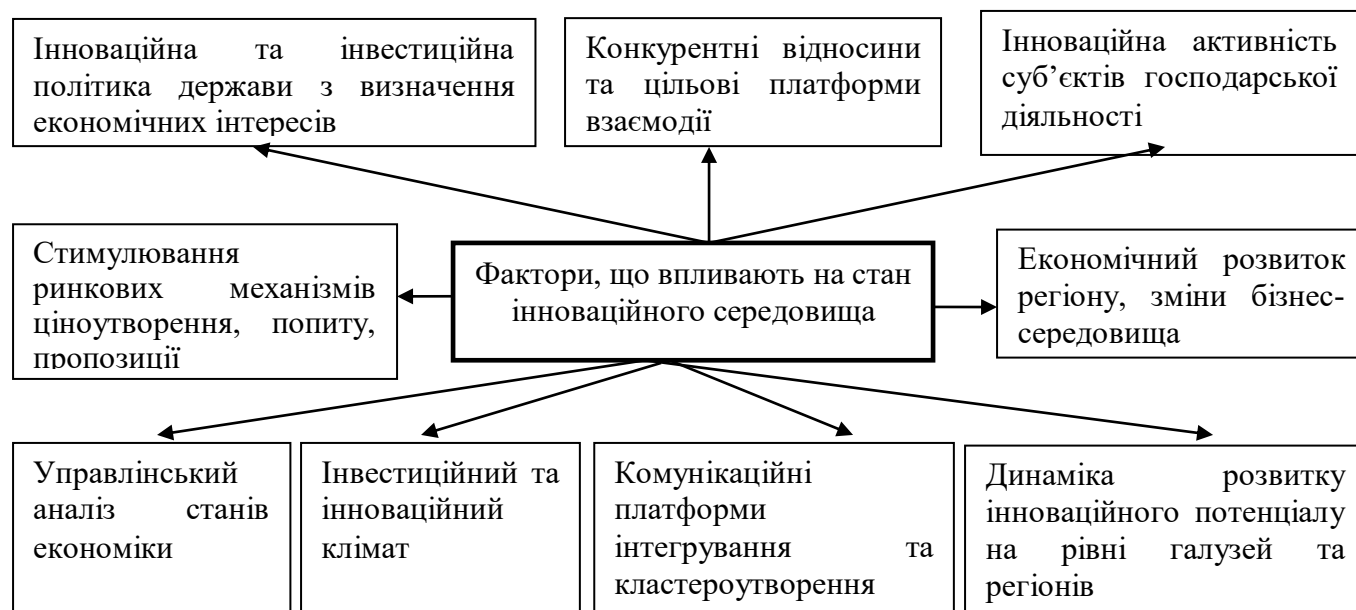


Рис. 2.10. Фактори, що впливають на стан інноваційного середовища секторів національної економіки

*Джерело: [142, с. 193]*

Наведені фактори рекомендуємо розглядати як сукупність напрямів впливу на стимулювання та цільове регулювання станів, процесів, динамічних змін соціально-економічної системи для забезпечення інноваційного прогресу відповідно до національних економічних інтересів, формування ефективних галузевих ринків, посилення міжрегіональних та міжнародних зв'язків. Наведений підхід орієнтує на розширене бачення категорії «інноваційне середовище» як сукупності потенціалів: наукового, технологічного, людського, фінансово-економічного, інформаційного, інфраструктурного та виробничо-технологічного, ринкового [175, с. 56].

Нині інноваційно-інтеграційні процеси підприємницької діяльності не

забезпечені єдиною методикою щодо оцінки інноваційного середовища. Це ускладнює процес їх спільної інноваційної діяльності, що, з одного боку, є негативним управлінським явищем і конфліктом в організації процедур співпраці (ускладнюються та дорожчають управлінські технології), а з другого боку, відкриваються необмежені можливості залучати креативні підходи та враховувати інтереси усіх агентів взаємодії [175, с. 56].

Слід зазначити, що інноваційне середовище – це складна та динамічна соціально-економічна, організаційно-правова і політична платформа, що забезпечує (або гальмує) розвиток інноваційних та інтеграційних процесів, тому важливо оцінювати інноваційне середовище в процесах розвитку секторів економіки України [142, с. 193].

Важливим моментом також є те, що в умовах сучасності, коли паралельно продовжують свій прогрес третя, четверта та п'ята промислові революції, відбувається конвергенція бізнесового, інноваційного, інформаційного середовища, що є тригером розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва в контексті реалізації національних економічних інтересів (рис. 2.11) [175, с. 57].

Конвергенція (інтеграція) бізнесового, інноваційного, інформаційного середовища проявляється як комунікаційно-інтеграційне явище, результатом якого є формування та реалізація національних економічних інтересів у рамках розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва, якому притаманні в подальшій діяльності ефекти емерджентності (виникнення «нових» результатів та ефектів для національної економіки, які не були притаманні бізнесу до поєднання спільних зусиль) [175, с. 57].

Таким чином, в умовах інформаційної економіки та новітніх викликів, що постали перед українським і світовим суспільством, формування національних економічних інтересів потребує формату активізації інноваційно-інтеграційного підприємництва. Це дасть змогу модернізувати національну економіку шляхом

інтеграції зусиль економічних суб'єктів навколо становлення інноваційної та інформаційної парадигм економічного розвитку у ключових секторах.



Рис. 2.11. Тригери розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва в контексті реалізації національних економічних інтересів

Джерело: складено автором на основі [113, с. 2; 6]

В Україні в умовах війни та нагальної потреби формування стратегії повоєнного економічного розвитку з огляду на ключові національні економічні інтереси і цифрові реалії пріоритетними для поширення інноваційно-інтеграційних процесів є будівельна та фінансова сфери економіки країни, що дасть змогу забезпечити ефективний процес відбудови національної економіки у повоєнний час, консолідувавши зусилля навколо формування і реалізації таких потенціалів, як: науковий, технологічний, людський, фінансово-економічний, інформаційний, інфраструктурний та виробничо-технологічний. Розквіт третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій активізує унікальний процес конвергенції інноваційного, інформаційного та бізнес-середовища, що є своєрідним тригером розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва в контексті реалізації національних економічних інтересів [175, с. 58].

### **2.3. Проблема інформаційної асиметрії в реалізації національних економічних інтересів**

Інформаційну асиметрію провокує нерівномірність діджитал-процесів, що призводить до зниження якості життя та інших диспропорційних явищ у суспільстві, тому країни, які недостатньо уваги приділяють розвитку інформаційних технологій та їх запровадженню в усі сфери суспільного життя, втрачають конкурентні позиції на світовій арені. Для оцінки конкурентоспроможності країн в умовах інформаційного прогресу світова спільнота активно застосовує індикатори глобальної цифрової конкурентоспроможності, які й демонструють прояви інформаційної асиметрії та поляризують світ на лідерів і аутсайдерів за рівнем розвитку інформаційного суспільства (табл. 2.18) [168].

Таблиця 2.18

**Місце України в глобальній цифровій конкурентоспроможності  
станом на 2020 р.**

Індикатор оцінки	Місце України серед країн у глобальному рейтингу	Топ-10 країн-лідерів (місце в глобальному рейтингу)	Топ-10 країн-аутсайдерів (місце в глобальному рейтингу)
1. Цифрова конкурентоспроможність	58-е місце серед 63 країн у глобальному рейтингу цифрової конкурентоспроможності	США, Сінгапур, Данія, Швеція, Гонконг, Швейцарія, Нідерланди, Південна Корея, Норвегія, Фінляндія	Мексика, Перу, Індонезія, Філіппіни, Україна, Аргентина, Південна Африка, Колумбія, Монголія, Венесуела
2. Мережева (цифрова) готовність	64-е місце серед 134 країн у глобальному рейтингу мережевої (цифрової) готовності	Швеція, Данія, Сінгапур, Нідерланди, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, США, Німеччина, Велика Британія	Буркіна-Фасо, Зімбабве, Малаві, Мозамбік, Ефіопія, Бурунді, Ангола, Ємен, Конго, Чад
3. Свобода Інтернету	частково вільний серед 65 країн у рейтингу рівня свободи Інтернету	Ісландія, Естонія, Німеччина, Велика Британія, Австралія, США, Італія, Японія, Грузія, Угорщина	Китай, Іран, Сирія, Куба, В'єтнам, Пакистан, Єгипет, Саудівська Аравія, Бахрейн, М'янма
4. Інклюзивний Інтернет	Україна в рейтингу 2020 р. не брала участі, тоді як у 2019 р. була оцінена найгірше серед країн Європейського регіону	Швеція, Нова Зеландія, США, Австралія, Данія, Південна Корея, Канада, Велика Британія, Франція, Іспанія	Замбія, Судан, Папуа-Нова Гвінея, Ефіопія, Мозамбік, Зімбабве, Буркіна-Фасо, Малаві, Мадагаскар, Ліберія
4. Розвиток е-урядування	69-е місце серед 193 країн у глобальному рейтингу розвитку е-урядування	Данія, Південна Корея, Естонія, Фінляндія, Австралія, Швеція, Велика Британія, Нова Зеландія, США, Нідерланди	Демократична Республіка Конго, Екваторіальна Гвінея, Гвінея-Бісау, Північна Корея, Нігер, Чад, Центрально-Африканська Республіка, Сомалі, Еритрея, Південний Судан
5. Таланти (висококваліфікована робоча сила)	42-е місце серед 63 країн у глобальному рейтингу конкурентоспроможності талантів	Швейцарія, Данія, Люксембург, Ісландія, Швеція, Австрія, Норвегія, Канада, Сінгапур, Нідерланди	рф, Болгарія, Мексика, Румунія, Колумбія, Бразилія, Венесуела, Словаччина, Індія, Монголія
6. Інноваційний розвиток	45-е місце серед 131 країни в глобальному рейтингу інновацій	Швейцарія, Швеція, США, Велика Британія, Нідерланди, Данія, Фінляндія, Сінгапур, Німеччина, Південна Корея	Замбія, Малі, Мозамбік, Того, Бенін, Ефіопія, Нігер, М'янма, Гвінея, Ємен
7. Розвиток електронної торгівлі	51-е місце серед 152 країн у глобальному рейтингу розвитку е-торгівлі	Швейцарія, Нідерланди, Данія, Сінгапур, Велика Британія, Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Норвегія, Гонконг	Малаві, Малі, Афганістан, Ліберія, Мавританія, С'єрра-Леоне, Республіка Конго, Коморські острови, Бурунді, Чад

Джерело: [20; 21; 47; 144; 145; 162; 168; 224]

Окреслені в табл. 2.18 індикатори вважаються одними з найбільш важливих показників інноваційного, технологічного, інформаційного потенціалу країн світу та їх можливостей у розбудові та розвитку інформаційної економіки в нових реаліях одночасного прояву промислових революцій. Лідерами майже за усіма наведеними індикаторами цифрової конкурентоспроможності є Швеція, Швейцарія, Сінгапур, США, Нідерланди, Велика Британія, аутсайдерами – Іран, Сирія, Куба, В'єтнам, Пакистан, Єгипет та африканські країни, які залучали до оцінювання. Оцінка країн за допомогою індикаторів цифрової конкурентоспроможності демонструє, що вплив цифрової революції є локальним і активно поширюється у країнах, які мають ресурси на розробку та впровадження новітніх технологій. Лише близько 15 % жителів планети можуть дозволити собі оплату широкосмугового доступу до Інтернету. Основним засобом доступу до Інтернету у країнах, що розвиваються, є мобільний телефон, яким забезпечені близько 80 % світового населення [29]. Однак станом на початок 2023 р. майже 2,57 млрд. людей не мають мобільних телефонів, а близько 35,6 % населення земної кулі не мають доступу до Інтернету [213]. За даними Світового банку, посилюється нерівність – особливо в багатших країнах, але дедалі частіше і в країнах, що розвиваються [29]. Окреслені статистичні дані свідчать про інформаційну асиметрію, що проявляється як ситуація, в якій мають місце нерівномірне генерування та розподіл інформації в результаті гонки технологій на світовій арені, через створення цифрової індустрії, цифровізації, інноватизації та залучення передових досягнень інформаційного прогресу в розвиток національних економік [168, с. 70].

У науковій спільноті існують два ключові підходи до визначення категорії «інформаційна асиметрія». Згідно з першим підходом інформаційну асиметрію трактують як ситуацію, коли має місце нерівномірний розподіл інформації в системі економічних відносин [78]. Така ситуація провокує конфлікти інтересів з приводу розподілу інформаційних ресурсів та отримання вигод від них.



Згідно з другим підходом інформаційну асиметрію визначають як ринковий провал. Так, В. Свистільник у своїй роботі «Інформаційна асиметрія та її наслідки для формування економіки інформаційного типу» доводить, що інформаційна асиметрія – це так званий ринковий провал або ж фіаско ринку, тобто ситуація, під дією якої він не спроможний повноцінно виконувати одну або більше своїх функцій, що зумовлює необхідність втручання з боку регулюючих органів державної влади [155, с. 16].

Дослідження феномена інформаційної асиметрії потребує вивчення факторів, які її провокують, що дасть змогу сформувати комплекс заходів державної політики щодо нівелювання деструктивних асиметричних проявів. Авторське бачення таких факторів, які в процесі свого корегуючого управлінського впливу та вирішення проблемних аспектів формують бачення векторності руху національної економіки, пріоритетності концептів та цільових заходів інформаційної економіки, окреслено в табл. 2.19.

Таблиця 2.19

### Фактори, що провокують інформаційну асиметрію

Групи факторів	Фактор та його зміст
1. Теоретичного характеру	1.1. Відсутність чіткого визначення категорії «інформаційна асиметрія» на мікро-, мезо-, макрорівнях та рівні мегаекономіки, що ускладнює розуміння концептуального бачення системності економічних інтересів
	1.2. Несистематизовані прояви інформаційної асиметрії в рівневій системі економічних відносин та з позиції впливу на процес реалізації національних економічних інтересів
2. Методичного характеру	2.1. Обмежений доступ до інформації
	2.2. Відсутність критеріїв оцінки повноти, якості та достовірності інформації
	2.3. Відсутність компетентної експертної оцінки та інтерпретації інформаційних потоків на постійній основі
	2.4. Відсутність методичних підходів до виявлення трендів інноваційного та інформаційного розвитку й оцінки їх прогностичного впливу на розвиток суспільства та національної економіки
3. Характеру цифрового розвитку	3.1. Розриви інноваційного, цифрового розвитку країн та регіонів
	3.2. Стан та потенціал розвитку широкосмугового зв'язку в країні та регіонах
	3.3. Рівень доступу, свободи та інклюзивності Інтернету
	3.4. Рівень розвитку е-урядування та електронної комерції
	3.5. Гендерні зміни цифрової економіки (зайнятість, освіта, доступ до інформації та технологій жінок і чоловіків в інформаційній сфері)

Джерело: складено автором на основі [35, с. 25–29; 67, с. 71]

Серед науковців та практиків точаться дискусії з приводу проявів, впливів, загроз і можливостей інформаційної асиметрії для розвитку економіки та суспільства. Так, для Джорджа Акерлофа асиметрія інформації має негативну роль, заважає економічним агентам приймати раціональні рішення, обмежує ефективний розподіл ресурсів і тому потребує державного та ринкового регулювання. Діаметральну позицію щодо ролі асиметрії інформації зазначив Фрідріх Август фон Гаек – нобелівський лауреат 1974 р. Він вважає, що саме асиметрія інформації є передумовою для існування ринків та отримання прибутку підприємцями [90, с. 7].

Варто погодитись з обома діаметральними позиціями науковців, оскільки дійсно стрімкий розвиток цифровізації не лише відкриває нові можливості розвитку суспільства та національних економік, але й стає джерелом новітніх загроз, які пов'язані з ринковими деформаціями та диспропорціями, цифровими розривами, поляризацією суспільства, що обумовлено асиметричним розподілом інформації. На думку автора, декларувати лише позитивні або негативні прояви інформаційної асиметрії є помилковою позицією, варто зосередитись на комплексному та прогностичному їх баченні, що дасть змогу сформулювати ефективну модель інформаційної економіки на основі управлінських заходів динамічного реагування на результати стрімкого інформаційного прогресу [168, с. 70-71].

З огляду на те, що в межах тієї самої сфери прояву інформаційної асиметрії можуть функціонувати декілька процесів, що мають різновекторну дію, вбачається за доцільне дослідити ці можливі сфери та характер впливів асиметричної інформації на процес реалізації національних інтересів (табл. 2.20).

Аналіз табл. 2.20 доводить, що інформаційна революція стала одним із головних драйверів глобальних змін, які сьогодні відбуваються в умовах як соціальних, економічних, так і інформаційних асиметричних проявів у розвитку суспільства, територій. Характер впливу інформаційної асиметрії на процес реалізації національних інтересів є неоднозначним, оскільки є позитивні і негативні

наслідки на ринку праці, в освіті, бізнес-середовищі, інституційному середовищі, безпековій сфері та суспільстві в цілому [168, с. 70-71].

Таблиця 2.20

**Інформаційна асиметрія за сферами та характером впливу  
на процес реалізації національних економічних інтересів**

Сфери впливу	Характер впливу інформаційної асиметрії на процес реалізації національних інтересів	
	Позитивний	Негативний
1	2	3
1. Ринок праці	Не менше 30 % функцій у рамках професій можуть бути автоматизовані на поточному рівні розвитку технологій [202]; на \$9 трлн. у 2030 р. може зрости світовий ВВП завдяки автоматизації робочих місць за допомогою технологій ШІ [254]; 98 % – ймовірність автоматизації таких професій, як банківський операціоніст, аудитор, кредитний фахівець [223]; на 29 % може знизитися кількість робочих годин у професіях, які до 2027 р. не зникнуть завдяки впровадженню ШІ [242].	375 млн. працівників (близько 14 % світової робочої сили) змушені будуть змінити професію до 2030 р. [202]. Вимоги ринку праці зростають більш швидкими темпами, ніж відбуваються зміни в системі освіти.
2. Безпека	Налагоджуються партнерські стосунки і союзи у векторному русі забезпечення швидкого інноваційного та інформаційного розвитку країн-партнерів та бізнесу у цільовому баченні реалізації інтересів зростання конкурентоспроможності та безпеки відносин.	Гіперінформаційність середовища [114, с. 115]; асиметричний розподіл інформації, інформаційних та інноваційних технологій використовуються для розпалювання ненависті, ведення інформаційних війн, кібератак.
3. Суспільство	Відбуваються трансформаційні зміни суспільства, які базуються на інформації та знаннєвому потенціалі, що окреслює нові можливості та формує якісно новий рівень за всіма сферами життєдіяльності населення.	Технологічні досягнення рухаються швидше, ніж здатність людства реагувати на них або навіть розуміти їх; «розрив поколінь» у контексті інтенсивності використання цифрових технологій; гендерні розриви.
4. Освіта	У країнах та регіонах, де відбувається активний процес цифровізації, відкриваються рівні перспективи як для чоловіків, так і для жінок в отриманні освітніх послуг і опануванні ІТ- та телеком-професій. Поширення освітніх трендів в умовах розвитку цифрової економіки (дистанційне, онлайн та змішане навчання, хмарні технології, гейміфікація, мобільні технології в навчанні, STEM-освіта та ін.).	40 % українських шкіл не мають якісного підключення до Інтернету [92]; відсутнє системне впровадження освітніх трендів, зважаючи на технічні потреби регіонів та сільських територій.

Продовження табл. 2.20

1	2	3
5. Бізнес-середовище	Поширюється інноваційно-інтеграційний розвиток підприємництва (бізнес-інкубатори, кластери, технопарки); відбувається технологізація виробничих процесів і комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності з цільовою векторністю на створення технології штучного інтелекту; набуває стрімкого розвитку світовий ландшафт електронної комерції.	Економіка Інтернету сприяє природним монополіям, відсутність конкурентного ділового середовища може призвести до посилення концентрації на ринках, що вигідно для усталених компаній та ускладнює справедливе поширення досягнень цифрової революції [114, с. 106].
6. Інституційне середовище	Інституційне середовище активно трансформується під впливом інформаційної революції та євроінтеграції.	Інституційна пастка як специфічний стан недосконалості системи управління економікою; інституційна невизначеність як прояв асиметрії адміністративно-правової інформації і обмеження доступу до неї для певних груп економічних суб'єктів [68, с. 11].
7. Фінансовий сектор	Фінансовий ринок поповнюється новими гравцями; активізуються інтеграційні процеси у банківській, біржовій та страховій сферах; з'являється цифрова валюта як драйвер еволюції грошової системи; набуває свого розвитку застосування штучного інтелекту в сфері фінансового стратегування.	Інформаційна асиметрія провокує деструктивні процеси в межах фінансових ринків: конфлікти інтересів, цінові та фінансові дисбаланси, що можуть призвести до кризових станів.

Джерело: складено автором на основі [60; 68; 92; 114; 202; 223; 242; 254; 268]

Векторний рух до інформаційної економіки суттєво трансформує ринок праці. Залучення інформаційних технологій у ключові сфери розвитку суспільства активізує інноваційні форми зайнятості, трудової діяльності, як результат з'являються нові правила гри на ринку праці; набувають гнучкості та мобільності освітні процеси; спостерігаються зміни щодо найму працівників; підвищується рівень освітніх вимог відповідно до інформаційного прогресу. Набуває поширення тенденція збільшення чисельності груп із проміжним статусом, які за своїм станом перебувають на межі між зайнятістю, безробіттям та економічною неактивністю [114]. Ринок праці є чутливим до сучасних світових трендів, тому відбуваються зміни, які пов'язані з трансформацією або зникненням робочих місць, а також появою як принципово нових, так і стагнуючих сегментів економіки (табл. 2.21) [168, с. 71].

Таблиця 2.21

**Імовірний ступінь впливу світових трендів на появу, трансформацію  
або зникнення робочих місць (за оцінками 2020 р.)**

Тренд	Поява нових робочих місць	Трансформація робочих місць	Зникнення робочих місць
Цифровізація	високий	високий	середній
Автоматизація	низький	високий	
Глобалізація технологій	середній	середній	середній
Екологізація	високий	середній	середній
Мережеве суспільство	середній	середній	низький
Демографічні зміни	високий	низький	Впливу майже немає

*Джерело: [114, с. 50]*

Наведена градація (табл. 2.21) демонструє в більшості випадків високий та середній імовірний ступінь впливу світових трендів на появу, трансформацію або зникнення робочих місць, тому з метою уникнення дисбалансу в умовах структурних зрушень варто забезпечити гармонізацію змін ключових інтересів суб'єктів ринку праці шляхом вдосконалення механізмів регулювання [168, с. 71].

Сьогодні український ринок праці перебуває під одночасним впливом розвитку промислових революцій та новітніх загроз, що постали перед суспільством (пандемії, продовольча й екологічна безпека, військова агресія росії проти України); як бізнесу, так і пересічним громадянам доводиться враховувати нові реалії. В таких умовах важко моделювати та прогнозувати цілісну картину розвитку українського ринку праці, оскільки статистика під впливом високої динаміки змін через військові події навіть з офіційних джерел є неузгодженою та фрагментованою.

Трансформаційні зміни, які відбуваються на ринку праці під впливом світових інноваційних та інформаційних трендів, військових загроз, потребують перегляду й адаптації нормативного, методичного, технічного забезпечення. Відсутність гармонізованих змін функціонального забезпечення ринку праці відповідно до сучасних потреб спричиняє брак якісної та об'єктивної інформації, як наслідок ринок праці насичується асиметричною, викривленою інформацією, що, зі свого боку, призводить до неефективних регуляторних управлінських заходів, які

активізують структурний дисбаланс ринку праці та розмах по регіонах у рівні суспільно-економічного життя населення.

Структурний дисбаланс ринку праці пов'язаний з поступовим і тривалим наростанням міжгалузевих та професійно-кваліфікаційних диспропорцій і найповніше проявляється тоді, коли структура пропозиції робочої сили не відповідає потребам економіки країни за професійними групами, видами економічної діяльності внаслідок структурних і технологічних змін в економіці, недосконалості освітньої системи [45, с. 8]. Однією з причин структурного дисбалансу є інформація, яка відображає лише офіційний сегмент ринку праці, що не відповідає реальному стану щодо попиту і пропозиції робочої сили, адже поза увагою залишається неформальна зайнятість (табл. 2.22, рис. 2.12).

Таблиця 2.22

**Частка неформально зайнятого населення віком 15 років і старше  
за січень-грудень 2021 р.**

	Частка неформально зайнятого населення віком 15 років і старше		
	у % до загальної кількості зайнятого населення віком 15 років і старше	зокрема працювали	
		за наймом	не за наймом
		у % до загальної кількості зайнятого населення відповідного статусу	у % до загальної кількості зайнятого населення відповідного статусу
Усього	19,5	10,0	67,9
Жінки	16,5	7,4	70,8
Чоловіки	22,3	12,4	65,8
Міська місцевість	12,1	9,2	38,3
Сільська місцевість	35,9	12,3	89,5

*Джерело: [101]*

Табл. 2.23 демонструє, що найбільша частка неформально зайнятого населення віком 15 років і старше за січень-грудень 2021 р. припадає на чоловіків – 22,3 % і на сільську місцевість – 35,9 %, що свідчить про диспропорційність розвитку ринку праці та потребує свого регуляторного впливу. Згідно зі статистичними даними

рис. 2.12 найбільша частка неформально зайнятого населення у віці 15-70 років у 2021 р. відповідала таким видам економічної діяльності, як сільське, лісове, рибне господарство – 45,5 %, будівництво – 17,4 %, оптова, роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів – 15,5 %; найменша частка – тимчасовому розміщенню й організації харчування – це близько 2,2 %.

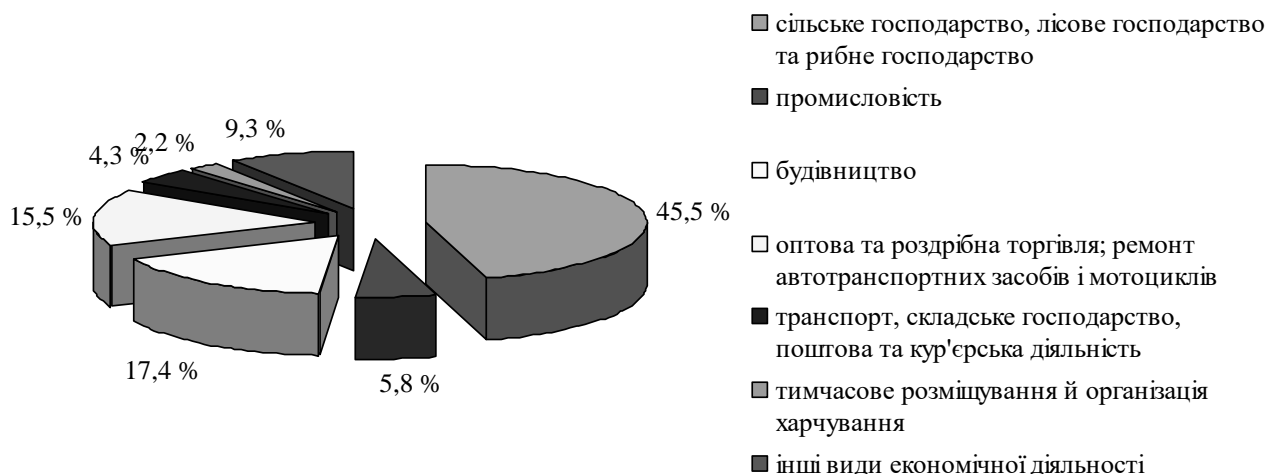


Рис. 2.12. Структура неформально зайнятого населення у віці 15-70 років за видами економічної діяльності у 2021 р.

*Джерело: складено автором на основі [101]*

Таким чином, інформаційна асиметрія перешкоджає формуванню ефективної системи взаємодії та прийняття управлінських рішень ключових суб'єктів ринку праці: безробітних, найманих працівників, роботодавців, профспілок, державних органів, освітніх установ, приватних посередників. Нестача, викривлення і несвоєчасне надання інформації ускладнюють процес узгодження та балансування економічних інтересів у парадигмі відносин «органи місцевого самоврядування – освітні установи – бізнес – населення» в питаннях не лише регуляторного впливу на розвиток економіки, а, зокрема, й формування нових робочих місць, усунення

проблемних моментів щодо зайнятості та соціальної підтримки населення, надання освітніх послуг для різних верств населення [286].

Тому актуальним є вдосконалення інформаційного забезпечення регулювання ринку праці. Це потребує заходів щодо формування відповідної науково-практичної бази дослідження сучасних трендів, формування прогностичної картини розвитку в умовах сучасних викликів, а також заходів превентивної боротьби з умисним спотворенням і приховуванням інформації, що призводить до асиметричних проявів на ринку. Таким чином, пріоритетними напрямками вдосконалення мають стати:

розробка нормативно-законодавчої бази щодо регулювання нових форм зайнятості та конфліктів інтересів суб'єктів ринку праці;

державна підтримка розвитку інфраструктури ринку праці відповідно до потреб інформаційної економіки;

реформування системи вищої освіти, зосереджуючись на стратегії взаємодії між освітніми установами та бізнесом, формуючи інноваційно-інформаційну екосистему з орієнтацією на ринкове середовище;

сприяння дослідженням і співробітництву у сфері штучного інтелекту та поширенню нових технологій.

В умовах сьогодення, коли інформація є одним із важливих ресурсів суспільного прогресу й інструментом, який активно використовується країнами для досягнення своїх цілей (політичних, економічних, соціальних, військових), актуальним стає питання реалізації національного інтересу інформаційної безпеки.

До статистичних індикаторів, які відображають реалізованість національного інтересу інформаційної безпеки країн світу, відносять рівень вразливості до кіберзагроз та національний індекс кібербезпеки.

Рівень вразливості до кіберзагроз (CEI – Cybersecurity Exposure Index) було розраховано в рамках дослідження PasswordManagers.co серед 108 країн світу. Автором виокремлено та систематизовано групи країн за рівнем вразливості до кіберзагроз (табл. 2.23). Групування країн за рівнем вразливості до кіберзагроз



констатує той факт, що світ є дуже нерівномірним у забезпеченні інформаційної безпеки. Україна посіла за показником вразливості до кіберзагроз у 2020 р. 50-у позицію зі значенням індексу 0,569, що відображає досить високий рівень схильності до кіберзагроз [147].

Таблиця 2.23

**Групи країн за рівнем вразливості до кіберзагроз  
(CEI – Cybersecurity Exposure Index) за оцінками 2020 р.**

Класифікаційна група за рівнем вразливості до кіберзагроз	Градація індексу (CEI)	Країни
1. Критичний рівень	0,800–1,000	Венесуела, Палестина, Ефіопія, М'янма, Афганістан
2. Високий рівень	0,600–0,799	Нікарагуа, Гондурас, Білорусь, Нігерія, Туніс, Сальвадор, Індонезія, Філіппіни, Уганда, Перу, Еквадор, Вірменія, Намібія, Ірак, Киргизстан, Камбоджа, Камерун, Алжир, Узбекистан, Зімбабве, Танзанія, Монголія, Шрі-Ланка, Замбія, Марокко, Пакистан, Бангладеш, Непал, Болівія, Лівія
3. Середній рівень	0,400–0,599	Греція, Парагвай, Південна Африка, Кувейт, Сербія, Коста-Ріка, Таїланд, Румунія, Чилі, Болгарія, Китай, Мексика, Туреччина, Домініканська Республіка, Аргентина, росія, Азербайджан, Бразилія, Молдова, Єгипет, Кенія, Албанія, Панама, <b>Україна</b> , Казахстан, Ліван, Боснія і Герцеговина, Йорданія, Колумбія, Індія
4. Низький рівень	0,200–0,399	Маврикій, Канада, Велика Британія, Іспанія, Швеція, Франція, Сінгапур, Німеччина, Катар, Хорватія, Ірландія, Нідерланди, Словаччина, Італія, Південна Корея, Словенія, Угорщина, Польща, Малайзія, Ізраїль, Литва, Португалія, Кіпр, Чехія, Ісландія, Уругвай, Латвія, Північна Македонія, Об'єднані Арабські Емірати, Грузія, Саудівська Аравія
5. Дуже низький рівень	0,000–0,199	Фінляндія, Данія, Люксембург, Австралія, Естонія, Норвегія, Японія, США, Австрія, Швейцарія, Нова Зеландія, Бельгія

*Джерело: складено автором на основі [147]*

Національний індекс кібербезпеки – це глобальний індекс, який вимірює готовність країн запобігати кіберзагрозам і керувати кіберінцидентами. За оцінками 2022 р., Україна посідає 24-е місце в рейтингу з кібербезпеки з оцінкою в 75,32, що згідно з градаційною шкалою відповідає рівню «значно вище середнього» [182]. До

групи країн-лідерів за показником національного індексу кібербезпеки потрапили: Греція (96), Бельгія (93), Литва (93), Естонія (90), Чехія (92), Німеччина (90), Португалія (89), Іспанія (88), Польща (87), Фінляндія (85), Швеція (84).

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна в динаміці у період з 2020 по 2022 рр. значно покращила свою інформаційну політику на тлі резонансних і гострих подій. Особливо продуктивним, за оцінками експертів, став 2022 р., упродовж якого відбулися фундаментальні зміни у цифровому середовищі, що позитивно позначилось на забезпеченні інформаційної безпеки як одного з базових національних інтересів.

Трансформаційні зміни суспільства, які відбуваються в умовах синергетичного розвитку промислових революцій, є також нерівномірними. У світі досі є частка людей, які не користуються мобільним зв'язком, Інтернетом (табл. 2.24), і регіони, в яких діджитал-процеси ідуть досить повільними темпами.

*Таблиця 2.24*

**Частка людей, які користуються Інтернетом, %**

	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	52,0	61,5	74,5	79,2	82,7
Світ	46,0	49,7	53,6	59,5	63,0
Європа	78,0	79,0	82,5	85,0	90,0
Африка	20,0	-	28,2	30,0	32,0
США	71,0	89	90	91	91,8

*Джерело: складено автором на основі [28; 114, с. 148; 212; 213; 260]*

Наприкінці січня 2023 р. оприлюднено звіт «Digital 2023», який підготовлено дослідними групами з Meltwater та We Are Social, де висвітлено аналітичну і статистичну інформацію щодо асиметричних проявів у розвитку суспільства та територій. Так, згідно з зазначеним звітом на початок 2023 р. 5,44 млрд. людей користуються мобільними телефонами, що становить 68 % загальної чисельності населення світу; 64,4 % світового населення мають доступ до Інтернету (за рік кількість інтернет-користувачів зросла на 1,9 %) [213].

Активний розвиток інформаційних та інноваційних технологій дає змогу констатувати принципово нові трансформаційні процеси в бізнес-середовищі, особливе місце в цих процесах посідають: інноваційно-інтеграційний розвиток підприємництва (бізнес-інкубатори, кластери, технопарки); технологізація виробничих процесів і комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності з цільовою векторністю на створення технології штучного інтелекту; електронна комерція та формування нових бізнес-моделей на її основі.

Сучасна соціально-економічна система під впливом інноваційних та інформаційних технологій орієнтується на формування глобальних мереж виробництва, капіталу і торгівлі, що дає змогу залучати місцеві та регіональні, природні й інтелектуальні ресурси з будь-якої країни в мережеві структури. В умовах сьогодення глобальна економіка функціонує як мережа взаємозалежних секторів, які всі разом визначають характер економіки кожної країни. Найбільш поширеною і перспективною формою мережевої організації інформаційної економіки виступають кластери [148, с. 5].

Найбільші науково-технічні кластери географічно окреслюють території, на які припадає найшвидший у світі темп інноваційного та інформаційного розвитку (рис. 2.13). Так, наприклад, США та Китай конкурують в питаннях нарощення економічного, інноваційного та військового потенціалу, тому саме в цих країнах зосереджена найбільша кількість науково-технічних кластерів. Така ситуація пов'язана з тим, що ці кластери орієнтують свої бізнес-процеси на ключові тренди третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій.

Нерівномірний розподіл провідних науково-технологічних кластерів у розрізі країн демонструє диспропорції в їх інноваційному та інформаційному розвитку, які провокують конфлікти інтересів на світовій арені економічних відносин. Одним із позитивних проявів розвитку інформаційної економіки для бізнес-середовища є поширення електронної комерції. Як свідчить офіційна статистика UNCTAD,

глобальна вартість електронної комерції досягла 29 трлн. дол., що еквівалентно 36 % ВВП [229].

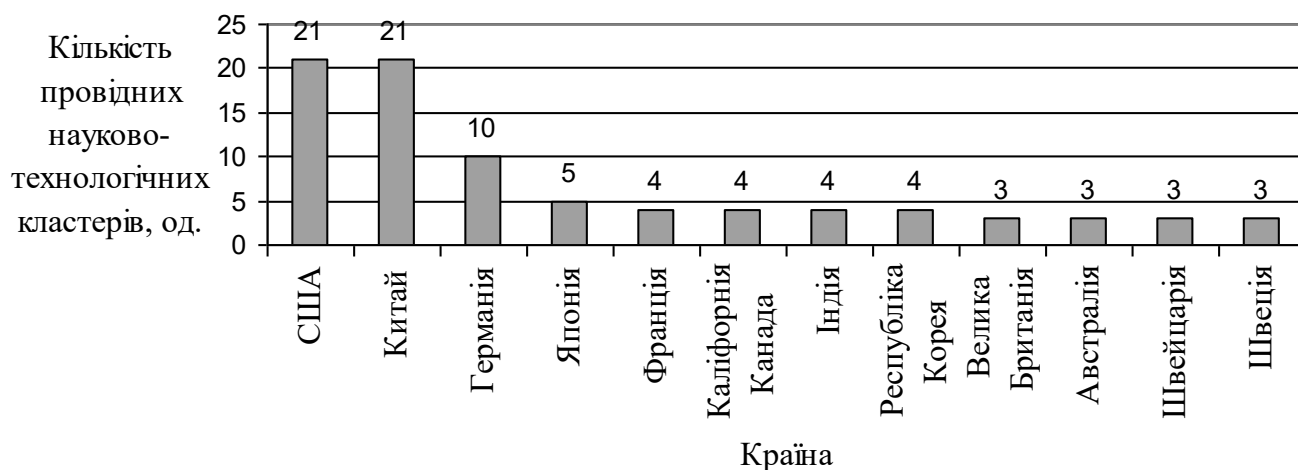


Рис. 2.13. Країни з трьома або більше провідними науково-технологічними кластерами, 2022

*Джерело: складено автором на основі [208]*

У світовому масштабі виокремлюють 10 найкращих країн щодо обсягу продажів електронної комерції, серед яких лідером є США (табл. 2.25). Асиметрія розвитку електронної комерції в глобальному просторі викликана тим, що країни, які увійшли у Топ-10, володіють більшими ресурсами, знаннями, інформацією, ніж інші.

Приблизно 1,3 млрд. людей, або чверть світового населення у віці від 15 років і старше, здійснювали покупки у 2021 р. через Інтернет [229]. Це на 12 % більше, ніж у 2020 р. Найбільша кількість інтернет-покупців (440 млн.) у Китаї, водночас Велика Британія має найвищу частку пропозиції в Інтернеті для населення (82 % для тих, хто має вік 15 років і старше). Забезпечення пропозиції у країнах із низьким рівнем доходу значно нижче [229]. Таким чином, електронна комерція продовжує своє поширення у світі, розвиваючи нові види бізнес-моделей, таких як: бізнес для споживача (B2C); бізнес для бізнесу (B2B); споживач для споживача (C2C); споживач для бізнесу (C2B).

Таблиця 2.25

**Продажі електронної комерції: Топ-10 країн, 2021 р.**

Ранг	Країни	Всього продажів електронної комерції	Як частка ВВП	B2B	Загальна частка електронної комерції	B2C	Середньорічна витрата на одного інтернет-покупця (\$)
		(\$ млрд)	(відсотків)	(\$ млрд)	(відсотків)	(\$ млрд)	
1	США	8883	46	8129	90	753	3851
2	Японія	2975	61	2828	95	147	3248
3	Китай	1931	16	869	49	1062	2574
4	Німеччина	1503	41	1414	92	88	1668
5	Південна Корея	1290	84	1220	95	69	2983
6	Велика Британія	755	29	548	74	206	4658
7	Франція	734	28	642	87	92	2577
8	Канада	512	31	452	90	60	3130
9	Індія	400	15	369	91	31	1130
10	Італія	333	17	310	93	23	1493
Усього Топ-10		19315		16782		2533	2904
Світ		29367		25516		3851	

*Джерело: [220; 229; 230; 282]*

Інформаційна економіка України перебуває в умовах цифровізації як однієї зі складових розвитку інформаційного прогресу, що активізує трансформаційні зміни також у фінансовій сфері. Розвиток інформаційної економіки сприяє підвищенню рівня автоматизації фінансового сектору, відкритості та орієнтованості на споживача, що є актуальним і затребуваним в умовах сучасних викликів, перед якими постало суспільство, а саме: поширення коронавірусної інфекції та військова агресія росії проти України [170, с. 142].

Цифрові технології є базою сучасних фінансових інновацій, які є ключовим вектором розвитку в процесі виробництва і надання фінансових послуг, оскільки відкривають нові можливості для прогресу фінансового сектору та реалізації національних економічних інтересів. Серед цих можливостей варто відзначити такі [170, с. 142]:

з'являються нові гравці фінансового ринку; трансформується функція фінансового посередництва;

активізуються процеси інтеграції банківської, страхової та біржової діяльності, що дає змогу: залучати нові підходи до організації торгівлі цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, активізувати інформаційний обмін поточними даними та аналітичними матеріалами, а також технологічними стандартами біржових, страхових і банківських систем [170, с. 142];

формується конкурентне середовище в бізнес-середовищі завдяки цифровим торговим платформам, де узгоджуються інтереси економічних акторів, що також позитивно впливає на поведінку інвесторів;

мінімізуються ризики учасників фінансового ринку шляхом дотримання універсального принципу «поставка – платіж»;

розвивається високочастотна торгівля як новітній тренд фондового ринку, що базується на використанні комп'ютерних програм, які забезпечують зниження затримок при трансакціях на основі використання високочастотних ринкових баз даних і аналітик у пошуках короткострокових стратегій попиту і пропозиції на фінансові інструменти, що мають передбачувані поведінкові характеристики [271];

набуває актуальності й активізується обіг криптовалюти як новітнього фінансового активу та феномена сучасної інформаційної економіки;

удосконалюється інтернет-банкінг за рахунок запровадження новітніх форм фінансових послуг та збільшення їх обсягів у рівневій системі організації фінансово-економічних відносин [170, с. 143];

відбувається конвергенція тенденцій розвитку ринків фінансових послуг багатьох країн [197, с. 266], що передбачає цільовий вектор активізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами та забезпечення ключового економічного інтересу – прибутковості фінансового сектору через процеси адаптації, гармонізації та напрацювання спільних стандартів;

набуває розвитку фінансове стратегування на основі штучного інтелекту, яке дає змогу оперативно обробляти великі масиви даних, мобільно отримувати

прогнози та оцінки щодо можливих інвестиційних проєктів, що спрощує та підвищує ефективність процесу прийняття інвестиційних рішень [170, с. 143].

Крім позитивних зрушень у фінансовому секторі, що виникли як результат активної цифровізації, яка охопила усі сфери господарського та суспільного життя, вона має також свої негативні прояви, які пов'язані з таким явищем, як інформаційна асиметрія.

Найбільший прояв інформаційної асиметрії спостерігається на фінансових ринках у межах: фінансового посередництва, оскільки наявні деструктивні прояви в: недотриманні критеріїв професійної діяльності в частині зберігання і використання професійної інформації; змішуванні різних видів діяльності та конфлікті інтересів у структурі професійних учасників ринку; відкритті меж ринку непрофесійним учасникам, корупції та формуванні тіньового банкінгу [71, с. 235–236]; ринку цінних паперів. Через недостатність, викривлення або відсутність інформації виникають інформаційні провали, які спричиняють інформаційні дисбаланси, що трансформуються у дисбаланси цінові та фінансові, що у сукупності стають причиною виникнення фінансових криз [87, с. 276].

Виклики, які постали на шляху розвитку фінансового сектору, потребують удосконалення регуляторних механізмів відповідно до новітніх потреб та національних інтересів економіки країни, здатних зменшити або усунути негативні прояви інформаційної асиметрії [170, с. 143].

Цифрова економіка є набагато більш зрілою в розвинених країнах: серед 50 оцінених країн цифрова економіка коливається в межах від 10 до 35 % ВВП у розвинених, і від 2 до 19 % ВВП – у країнах, що розвиваються. Цей розрив відображає прогрес, досягнутий у розвинених країнах у накопиченні цифрових активів, прийнятті цифрових послуг, а також можливості будь-якої компанії використовувати цифрові технології [187]. Розглянемо частку цифрової економіки у ВВП України у період з 2019 по 2022 рр. та очікувані значення цього показника у 2023 та 2024 рр. (рис. 2.14). Динаміка показника «частка цифрової економіки

у ВВП України» є зростаючою, що є позитивною тенденцією і свідчить про те, що в Україні формуються умови для розвитку цифрової та інформаційної економіки.

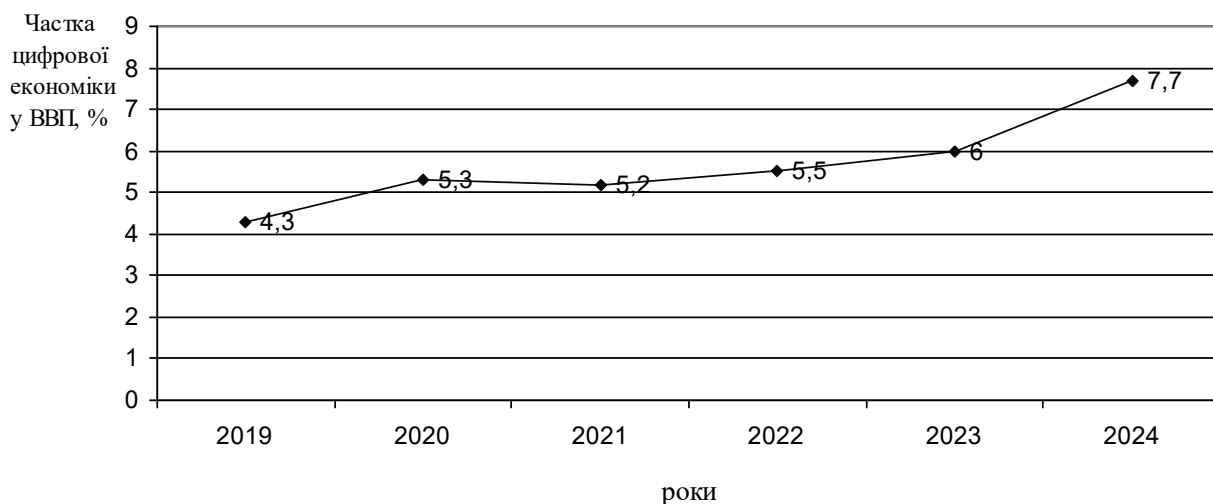


Рис. 2.14. Частка цифрової економіки у ВВП України за період з 2019 по 2022 рр. та очікувані значення цього показника у 2023 та 2024 рр.

*Джерело: складено на основі [140]*

У світовому просторі позиціонування України у системі координат Глобального індексу мережевої взаємодії та ВВП на особу згідно з результатами звіту дослідницького проєкту «Цифрова економіка: Вплив ІКТ на людський капітал та формування компетентностей майбутнього», який опубліковано на сайті КНЕУ, дає підстави констатувати, що Україна належить до другого кластера країн – країн-послідовників у системі кластерного групування країн на: початківців (Індія, Філіппіни); послідовників (Україна, Бразилія, Польща, Румунія, Чехія) та лідерів (США). Однак, як показало дослідження, крім основних груп, виокремлюються країни з унікальними характеристиками: Люксембург, Сінгапур, Ірландія та ОАЕ – країни, які мають високі показники і реалізують унікальні стратегії цифрової та інформаційної трансформації [192].



Згідно з оцінками, які наводить Асоціація підприємств промислової автоматизації України (АППАУ) у своїй Стратегії, частка цифрової економіки у ВВП найбільших країн світу у 2030 р. досягне 50–60 %. В Україні цей показник, за наведеними оцінками, може бути ще вищим – 65 % ВВП за умови реалізації форсованого сценарію розвитку цифрової економіки, який передбачає досягнення до 2030 р. таких показників: 65 % – частка цифрової економіки в загальному ВВП України; 99,9 % українських домогосподарств мають широкосмуговий доступ до мережі Інтернет (ШСД); 100 % – покриття території України 4G–5G; 99 % усіх автомобільних і залізничних магістралей і 95 % сільської місцевості покрито технологіями мобільного Інтернету; 99,9 % громадян мають цифрову ідентифікацію (citizen-card, Mobile ID) і технічні можливості користуватися довірчими послугами тощо [181].

Як результат, інформаційна економіка має свої позитивні та негативні прояви в реалізації національних інтересів щодо розвитку ключових секторів. Інформаційний прогрес тримає у постійному тонусі ключових акторів бізнес-середовища та гравців ринку, оскільки мотивує: бути в тренді новітніх інноваційних та інформаційних технологій; до пошуку на постійній основі оптимальних рішень в умовах прояву інформаційної асиметрії; до інтеграції діяльності з метою отримання синергетичних ефектів від спільних баз даних та активізації інформаційного обміну.

Таким чином, глобальний простір паралельного розвитку і синергетичного прояву третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій запускає динамічний процес трансформації світової економічної системи. В умовах відстоювання кожною країною своїх ключових національних економічних інтересів відбувається розвиток нової архітекτονіки глобальних відносин і трансформація інституціональної структури національного типу економік. Ті зміни, що відбуваються в глобалізованому світі, формують новітній погляд уряду України щодо усунення асиметричних проявів інформації та її впливу на розвиток національної інституційної системи. Стратегічний вектор корегуючих впливів в Україні варто спрямовувати на активізацію процесу

інформатизації та залучення інноваційного потенціалу, уникаючи при цьому практики «сліпого» наслідування досвіду та запозичення інституцій, які сформовані в кардинально відмінному соціально-економічному й інституційному середовищі, оскільки це призводить до появи неефективних соціальних результатів та «інституційних пасток», а саме: тіньова економіка, олігархізм, корупція, адміністративні бар'єри, імітація інноваційної діяльності [73, с. 116].

Ключовими чинниками формування «інституційних пасток» у сфері інноваційної та інформаційної економіки є неузгодженість інтересів інституційних перетворень у рівневій системі економічних відносин та інформаційна асиметрія, що має свої негативні прояви, оскільки перешкоджає ефективному перерозподілу блага, яке продукується за допомогою новітнього знання та сучасних інноваційно-інформаційних технологій, від більш успішних країн, галузей, виробництв, сфер діяльності до менш прогресивних, що утворює конфлікти інтересів:

на рівні мегаекономіки – конфлікти між країнами щодо конкурентної суб'єктності на світових ринках, лідерство в глобальній економіці, технологічне домінування;

на рівні макроекономіки – конфлікти в парадигмі відносин «суб'єкти господарювання – держструктури», які відбуваються на тлі лобіювання економічних інтересів окремих гравців ринку, вжиття регуляторних заходів на основі неповної, неперевіреної інформації, приховування ринково чутливої інформації, що впливає на ефективність міжгалузевого перетоку капіталу і, як наслідок, маємо розбалансування ринкових і державних важелів управління;

на рівні мезоекономіки – конфлікти інтересів у парадигмі регіональних відносин «держава – бізнес – населення», які відбуваються на тлі відсутності ефективних механізмів інформаційного забезпечення економічних суб'єктів, подолання територіальних розривів у забезпеченості технічних перспектив для задоволення інформаційних потреб та отримання новітнього знання;

на рівні мікроекономіки – конфлікти інтересів, що відбуваються в парадигмі відносин між бізнес-акторами за ресурси (інформаційні, інтелектуальні, інвестиційні) й у контексті продукування, комерціалізації та експлуатації новітніх технологій у перспективному баченні майбутніх вигод і конкурентної позиції на ринку.

Одними з ключових загроз досягненню балансу економічних інтересів на рівні мезоекономіки в парадигмі відносин «державна – населення – бізнес» виступають тіньова економіка та інформаційна асиметрія як дестабілізуючі фактори прогресу економічного розвитку. Реалізація основного завдання тіньової економічної діяльності, що полягає в одержанні додаткового прибутку за рахунок використання методів недобросовісної конкуренції, застосування незаконних механізмів фінансово-господарської діяльності, спричиняє неефективність системи управління на будь-якому рівні організації економічних відносин [10, с. 347; 286].

За розрахунками Мінекономіки, рівень тіньової економіки у 2021 р. становив 32 % від обсягу офіційного ВВП, що на два відсоткові пункти більше за показник 2020 р. (рис. 2.15, 2.16).

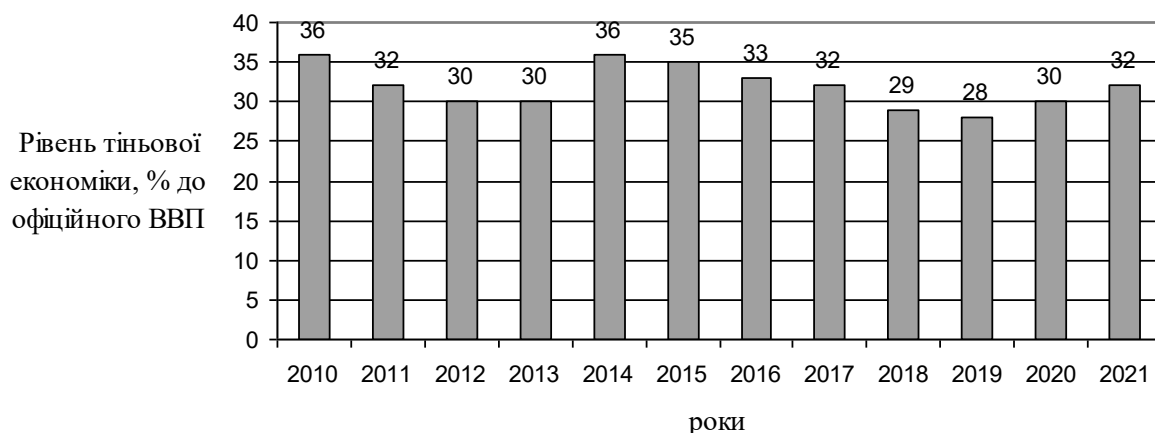


Рис. 2.15. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) у 2021 р.

*Джерело: [165, с. 2]*

Нелегальна або неофіційна діяльність не враховується у визначенні офіційного ВВП країни та спотворює реальну економічну картину. Динаміка рівня тіньової економіки України у період з 2010 по 2021 рр. (рис. 2.15) є нерівномірною та коливається в межах 30–36 %, що свідчить про занижений обсяг офіційного ВВП і недооцінений потенціал країни (рис. 2.16).

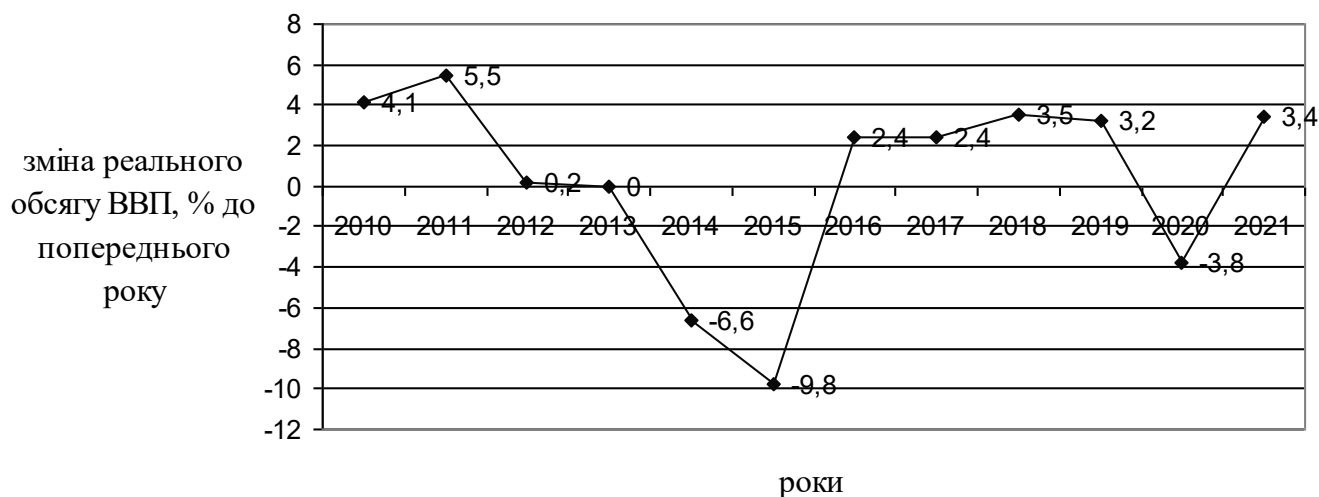


Рис. 2.16. Темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до попереднього року) у 2021 р.

*Джерело: [165, с. 2]*

У регулюванні проявів інформаційної асиметрії та реалізації національних економічних інтересів важливим є питання відстежування розмаху асиметрії індикаторів соціально-економічного розвитку (різниці між максимальним та мінімальним значеннями індикатору серед регіонів (областей) України), що характеризують диспропорційність інноваційного, інформаційного прогресу на рівні мезоекономіки.

Р. Яремчук, аналізуючи динаміку показників розмаху асиметрії за основними індикаторами (обсяг ВРП на одну особу, обсяг реалізованої промислової продукції в розрахунку на одну особу, обсяг експорту в розрахунку на одну особу, кількість підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, обсяг капітальних інвестицій на

одну особу, обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) на одну особу), окреслює негативну тенденцію до збільшення диспропорційності соціально-економічного розвитку регіонів України у 2014–2020 рр. (табл. 2.26) [201, с. 65].

Таблиця 2.26

**Розмах асиметрії за основними індикаторами  
соціально-економічного розвитку регіонів України у 2014–2020 рр.**

Індикатор соціально-економічного розвитку	Розмах асиметрії (співвідношення рівня найкращого та найгіршого показника в межах регіонів України)						
	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ВРП на одну особу, тис. грн.	39,67	55,61	66,89	92,37	107,46	115,65	–
Обсяг реалізованої промислової продукції в розрахунку на одну особу, грн.	27,97	16,14	15,31	17,59	19,21	19,53	–
Обсяг експорту в розрахунку на одну особу, дол. США	27,97	26,07	22,48	31,24	37,31	58,81	68,78
Кількість підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	22	20	18	19	20	20	–
Обсяг капітальних інвестицій на одну особу, грн.	12,84	33,08	19,69	30,79	46,22	46,57	37,11
Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) на одну особу, дол. США	120,8	116,38	126,27	132,5	119,43	138,67	138,68

*Джерело: [201, с. 65–66; 107]*

Табл. 2.26 наочно демонструє неефективність забезпечення справедливого доступу до ресурсів, послуг, інформації, новітнього знання і можливостей розвитку для всіх громадян в умовах прямування до моделі інформаційної економіки. Така ситуація потребує свого причинно-наслідкового обґрунтування та опрацювання з позиції формування стратегічного бачення вирішення проблемних аспектів у розбудові сучасної національної економіки [168].

Таким чином, неврегульованість конфліктних ситуацій у багаторівневій будові економічних відносин провокує поглиблення негативних проявів інформаційної асиметрії, а саме:

у межах національної економіки посилюються: дисбаланси розвитку національного господарства; невідповідність рівня освіти вимогам ринку праці, які диктує новий технологічний устрій [168];

на рівні розвитку територій ускладнюється технологічний механізм інформаційного забезпечення економічних суб'єктів інформацією, що є актуальною, достовірною і відповідає функціональним потребам в умовах інформаційного прогресу. Одним із прикладів недосконалості інформаційного забезпечення є те, що 60 % користувачів фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету проживають у Києві, Київській, Дніпропетровській, Одеській, Львівській і Харківській областях. Ця ситуація значно поглиблює нерівність у правах і можливостях населення і призводить до соціальної несправедливості та економічної диспропорції [114, с. 157];

в межах бізнес-структур відбувається зниження ефективності менеджменту, функціонування фінансових систем; управління ризиками; процесу прийняття управлінських рішень; спостерігається асиметрія: витрат, потужностей, локалізації, попиту, займаних часток ринку [168].

Таким чином, інформаційна рівновага у рамках рівневої системи економічних відносин є ідеалізованим станом, до якого варто прямувати, однак вкрай важко досягти через певні об'єктивні причини, які пов'язані із захистом інтересів економічного та безпекового характеру в конкурентному середовищі. Проведене аналітичне дослідження дає змогу констатувати, що феномен інформаційної асиметрії проявляється у:

1) визначенні її сутності та економічного змісту, який згідно з дослідженням В. Ковтун «Інформаційна асиметрія в системі конкурентних відносин» є «проявом ринкової неспроможності, обумовленої інституціоналізацією множинності неефективних ринкових рівноваг, породжених намаганням кожної із сторін трансакції до експлуатації нерівномірності розподілу інформації між контрагентами з одного боку, та протидії відповідній експлуатації з іншого боку» [60, с. 16];

2) дуалістичному прояві впливу на процес реалізації національних інтересів у системі економічних відносин. Так, з одного боку, спостерігаємо провали ринку, а з другого – прояви та сценарії асиметричної конкуренції, що уможливають використання різних видів партнерства у моделюванні сучасного прогресу бізнесу, зокрема у контексті продукування, комерціалізації та експлуатації новітніх технологій [268, с. 75];

3) причинно-наслідковому русі інформаційної асиметрії. Так, ключовою причиною її виникнення є поширення інформаційних та діджитал-процесів у недосконалому конкурентному середовищі та в умовах недосконалості системи управління економікою, як наслідок маємо прояви провалів ринку, інформаційні та інституційні пастки, багатозначність інформаційного простору, інформаційні війни [168];

4) законодавчому закріпленні асиметрії інформації, що проявляється в обмеженні доступу до інформації у сферах, які стосуються державної та комерційної таємниці, з метою забезпечення національної безпеки та відстоювання економічних інтересів [168].

Таким чином, Україна рухається в напрямі розбудови інформаційного суспільства, про що свідчать середні позиції в світових рейтингах цифрової конкурентоспроможності. Стрімкий розвиток діджитал-процесів у глобалізованому світі є диспропорційним, що обумовило появу феномена інформаційної асиметрії, який належить до складних явищ і має свій дуалістичний прояв (позитивні та негативні наслідки) у системі економічних відносин під дією інтересів економічних агентів. Наслідки інформаційної асиметрії дифузійно поширюються на всі сфери суспільного та економічного життя, переплітаються і стають як драйвером, так і гальмуючим елементом у розвитку національної економіки. Негативні прояви інформаційної асиметрії потребують управлінських заходів щодо цільового корегуючого впливу в перспективному баченні досягнення ключових національних інтересів, що й окреслює коло подальших наукових дискурсів [168].

У процесі написання другого розділу було використано джерела: [1; 6; 10; 11; 14; 20; 21; 28; 29; 35; 40; 42-46; 47; 49; 60; 62; 66-68; 71; 73; 78; 87; 88; 90; 92; 94; 97; 99; 100-102; 107; 111-114; 120; 123-125; 127; 129-137; 139; 140-148; 150; 151; 155; 160-162; 165; 170; 174; 175; 180-183; 185-187; 190; 192-194; 196; 197; 200-202; 206-209; 212-217; 220-224; 226-230; 231-237; 240; 242-245; 250; 254; 256; 260; 268; 271; 272; 274- 276; 280-282; 286; 288].

Основні положення розділу, результати дослідження і висновки опубліковано у наукових працях автора [168; 170; 174; 175; 180; 286].



### РОЗДІЛ 3

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

### 3.1. Концепти розвитку національних економічних інтересів

Відновлення розвитку національної економіки України вимагає напрацювання, реалізації концептуального бачення, системного дотримання ключових національних економічних інтересів в умовах активного та послідовного розвитку інформаційної економіки. Такі управлінські підходи мають бути визнаним надбанням комплексного управління знаннями в умовах світового та національного інформаційного прогресу [171].

Інформаційна економіка України перебуває в стані активної діджиталізації, її інституційного та правового закріплення як однієї зі складових розвитку системного інформаційного прогресу. Це лише початок діджиталізації: мережі нового покоління сприятимуть розвитку всіх сфер економіки. Якісна цифрова інфраструктура потрібна користувачам, бізнесу і навіть державам, адже вона відкриває нові можливості для взаємодії між усіма сферами життя. Саме мережеві платформи поєднують користувача, сервіси та організації. Це можна порівняти зі «спинним мозком» цифрової інфраструктури, який передає сигнали до головного мозку. З'являється новий стандарт спілкування між людьми, організаціями і навіть програмами. Уже зараз людство шукає способи, як подолати розрив між фізичними і цифровими реаліями, переказувати свої думки та почуття онлайн. Нові тренди свідчать, що ми наближаємося до цього [163].

Прагнення влади та населення країни у напрямі прискореного вступу до ЄС оформлює низку вимог до якості української економіки, соціальної сфери, ділового та бізнесового середовища, потребує свого закріплення, інституціоналізації

інформаційної діяльності на рівні досягнень і реальних надбань української моделі інформаційної економіки. Сучасні надбання і система знань менеджменту, економіки, державного та регіонального управління чітко окреслюють необхідність розробки та визнання загальної концепції реалізації національних інтересів відповідно до загального руху суспільства, інформаційного та інноваційного прогресу, соціальних та економічних пріоритетів, окреслених у правовому полі та науково-дослідному середовищі України. В основу концептуального бачення національних економічних інтересів рекомендуємо покласти низку управлінських концептів як опосередкованих, актуалізованих положень концепції, які повинні відігравати роль складових і відповідних векторів руху економічної системи [171, с. 34].

Концепція національних економічних інтересів України в умовах одночасного просування цінностей інформаційного суспільства, залучення знань інноваційного прогресу, прояву новітніх загроз, що постали перед сучасним суспільством (Covid-19 та військова агресія РФ проти України), має бути сформована як оптимальна сукупність концептів. Варто акцентувати увагу на тому, що сама ідея-гіпотеза концептуального бачення розвитку економічних інтересів в ідеалі повинна бути незмінною упродовж тривалого часу відновлення національної економіки, в той час як концепти рекомендовано змінювати, доповнювати, удосконалювати під дією наслідків прогресу кожної подальшої промислової революції (станом на сьогодні це еволюційні процеси під впливом перебігу та паралельного розвитку третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій). Корегування концептів дасть змогу забезпечити принцип гнучкості й адаптивності в цільових напрямках розвитку та реалізації економічних інтересів у періоди глобальних трансформацій суспільства. Зв'язки між окремими концептами повинні мати вірогідний (стохастичний) характер, стимулювати інформаційно-комунікаційне середовище національної економіки, покращувати оцінки національного ділового середовища [171, с. 34].

Визначеність національних економічних інтересів формує базис програмних та проектних документів влади як концептуальне бачення майбутнього національної

економіки, а саме: трансформаційних зрушень, напрямів підтримки бізнесу, цільових змін ділового середовища на основі вже накопиченого досвіду, комплексу знань економіки та менеджменту (рис. 3.1).

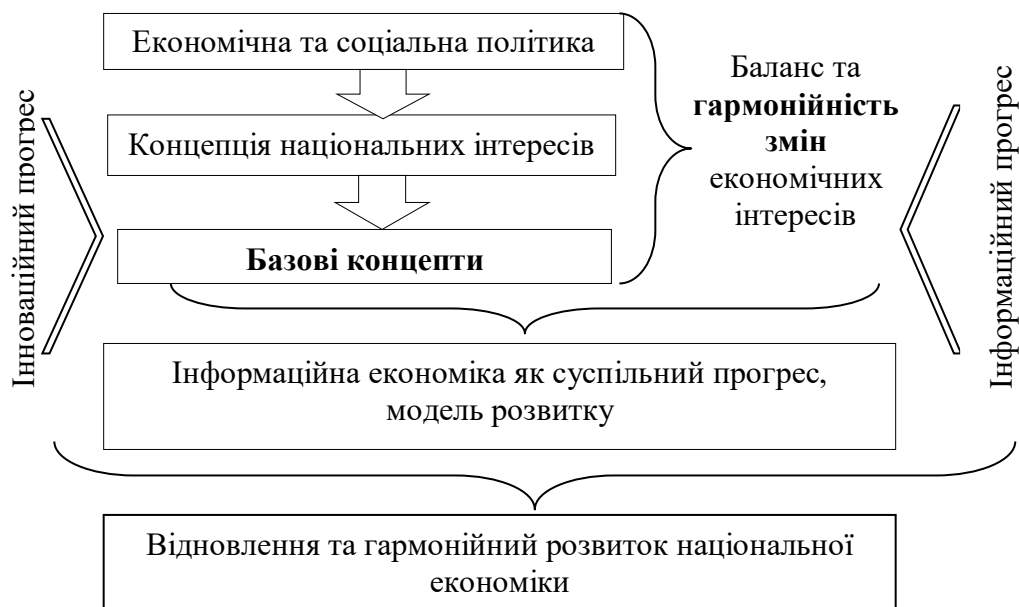


Рис. 3.1. Концептуальне бачення включення системи знань щодо національних економічних інтересів у стратегічні програми та проєкти влади

*Джерело: розроблено автором*

Становлення української моделі ринкової економіки до 2022 р. фактично не мало закріплених, інституційно визнаних положень щодо національних економічних інтересів, відповідно країна не мала концепції розвитку національних економічних інтересів. Відсутні були:

комплексні дослідження, особливо з метою визначення конфліктів інтересів у парадигмі «влада – бізнес – населення»;

інституційно закріплені принципи та характеристики економічних інтересів (в першу чергу, з позиції національної економічної безпеки, визнання векторів інноваційного розвитку та консолідованих проєктів у сфері інформатизації та діджиталізації);

оцінки порушення балансу економічних інтересів з позиції незалежних експертів;

окреслення підходів до гармонізації та балансування інтересів у парадигмі відносин «монополії – великий бізнес – середній бізнес – малий бізнес»;

комплексне бачення національних інтересів та шляхів їх відстоювання на світовій арені в умовах формування української моделі розвитку інформаційного суспільства, активізації процесу інформаційних перетворень та формування нової карти світу у синергетичному прояві феноменів третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій [171, с. 35].

На розвиток національної економіки України упродовж останніх років впливають доволі різні процеси економічного, соціального, інноваційно-бізнесового та безпекового характеру, що робить складним визначення як позитивних, так і негативних рис загального руху країни в умовах війни. Однак враховувати потрібно як позитивні надбання (особливо до 24 лютого 2022 р.), так і негативні, що були до війни і мають місце під час ведення військових дій.

Окреслимо позитивні та негативні процеси з позиції узагальненого бачення руху у напрямі реалізації національних економічних інтересів. Позитивні процеси рекомендуємо визнавати та визначати як ключові в концептуалізації базових положень розвитку національної економіки, до них пропонуємо відносити: системну інтеграцію з європейським ринком та європейською економічною системою; демонополізацію та наявність конкурентного середовища в більшості галузей економіки; наявність державних програм підтримки малого та середнього бізнесу (особливо в соціальній сфері); наявність цільових державних програм підтримки інноваційної діяльності (правове забезпечення, інституціоналізація технопарків і технополісів, інноваційних кластерів, асоціацій та об'єднань інвесторів); нарощення інвестиційного потенціалу економіки; нарощення інноваційного потенціалу економіки та науково-освітнього комплексу; визнання світовою бізнес-спільнотою національного ділового середовища, що відповідає найкращим світовим

стандартам (за оцінками Світового банку, в рейтингу оцінок ділового середовища Україна посіла 64-у сходинку серед 190 країн світу, покращивши свій результат у 2020 р. на сім позицій (з 71-го до 64-го місця), порівнюючи з 2019 р.) [218].

Негативними процесами у загальному баченні реалізації національних економічних інтересів і необхідності їх системного дослідження та усунення рекомендуємо визнавати: деструктивні прояви монополізації окремих ринків та надконцентрації капіталів; економічну щільність територіальної концентрації капіталу, виробництв (індикатор територіальної концентрації економіки); високу ризикованість інвестицій, особливо в інноваційні бізнес-проекти та стартапи; високу вартість інвестиційних ресурсів; непрозорість більшості виробничих процесів та ланцюгів логістичного постачання; низьку, неефективну комерціалізацію інноваційних продуктів і технологій; високий рівень лобіювання економічних інтересів окремих галузей (фармацевтичної, нафто- та газодобувної); дію карантину та наслідків пандемії Covid; нарощення диспропорцій у розвитку промисловості, сфери послуг з позиції соціальних преференцій; інформаційну асиметрію. Це група загальних проблем, які мали місце в довоєнні часи та в різних формах мають своє продовження донині [171, с. 36].

Проблеми інформаційного характеру рекомендуємо розглядати в контексті врахування, поступового усунення в процесах розвитку інформаційної економіки України. Тут наявна унікальна ситуація високого рівня просування діджитал-процесів, електронного документообігу, цифрових комунікацій, автоматизації виробництв, інформатизації та інтернет-технологій в освіті, але відсутнє науково обґрунтоване бачення та відповідне відображення: перспективних станів, зважаючи на економічні інтереси країни; захисту вже отриманих результатів у контексті подальших суспільних трансформацій; діагностування проблем і визначення сценаріїв розвитку інформаційного прогресу в різних виробництвах, галузях економіки; узгодження та балансування економічних інтересів у парадигмі відносин «держава – населення – бізнес» щодо консолідації ІТ-галузей, виробництв та сфери

послуг на платформах національних проєктів; необхідності формування цільових комунікаційних платформ – тимчасового та постійного характеру, офіційно та неофіційно закріплених щодо обговорення впливу активної інформатизації на стан національної економіки і результативність реалізації економічних інтересів [171, с. 36].

Негативні і позитивні прояви розвитку економіки та внутрішнього ринку, його системного руху до ринкової моделі економіки з елементами змін національного характеру накладають свій специфічний відбиток на: загальний стан, особливості відтворення національного внутрішнього продукту; економічні індикатори ринків та галузей економіки, виробництв і бізнесу; пріоритети і тренди економічних інтересів виробників та галузей; нарощення та залучення ресурсного потенціалу регіонів та галузей. Отже, слід визнати конфліктність груп факторів та проблем економічного розвитку, як результат – порушення балансу інтересів, гальмування та ускладнення процесів у відтворенні національної економіки [171, с. 36].

Концепти потребують свого наукового обґрунтування, обговорення, оскільки мають як прямий, так і опосередкований вплив на усі процеси економічного розвитку (табл. 3.1) [171, с. 36].

*Таблиця 3.1*

**Національні економічні інтереси та відповідні концепти  
інформаційної економіки**

Сфера дії національного інтересу	Змістове визначення національного економічного інтересу	Характеристики концепту	Вплив на стани інформаційної економіки
1	2	3	4
Інвестиції	Системне інвестиційне забезпечення; відкритий інформаційний потік щодо інвестиційних ресурсів	Інтереси обумовлюють стан і напрям розвитку національної економіки як відкритої системи за групою індикаторів якості інвестиційного забезпечення, досконалості національного фінансового ринку	Зменшення дефіциту зовнішніх та внутрішніх інвестицій в ІТ-галузь; підвищення рівня інформаційного забезпечення управління (макро-, мезо-, мікро-, нанорівні економіки); системне планування стратегічного розвитку бізнесу; нарощення кон'юнктури в економіці

## Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
Інновації	Продуктування інноваційних технологій; комерціалізація інновацій; розвиток ринку новітніх технологій; формування міжінституційних, міжсекторальних форм співпраці у напрямках реалізації інноваційних та інформаційних проєктів; конкурентна суб'єктність на світовому ринку інноваційних технологій	Інтереси обумовлюють технолого-сингулярний вектор розвитку національної економічної системи, що базується на технологізації виробничих процесів і комерціалізації інновацій з цільовою орієнтацією на створення інформаційних технологій та технологій штучного інтелекту	Законодавча та бізнесова стабільність в ІТ-секторі; якість обґрунтування управлінських рішень в інформаційному бізнесі; розвиток міжрегіонального технолого-сингулярного співробітництва в інформаційному секторі (бізнес-інкубатори, кластери, технополіси); інтеграція технологій у рамках заходів щодо розвитку інформаційної економіки
Безпека	Стабільність економічного зростання; ефективне узгодження та балансування потреб суб'єктів соціально-економічних відносин в умовах поширення глобалізаційних процесів та становлення моделі інформаційного суспільства; нейтралізація різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз	Інтереси визначають: комплексне бачення формування системи економічної безпеки, що враховує інформаційну компоненту економічної безпеки й економічний аспект інформаційної безпеки як визначення ключових сфер економічної діяльності та напрямів розвитку національної економіки; інформаційну безпеку як інтегровану складову будь-якої іншої безпеки розвитку країни: військової, економічної, політичної	Захищеність та стійкість економічної діяльності стосовно дестабілізаційних, деструктивних інформаційних вкидів, що суперечать національним інтересам країни; усунення інформаційної асиметрії в розвитку територій, бізнесу та суспільства; розвиток військового, промислового та інших секторів економіки відповідно до новітніх інформаційних та інноваційних трендів
Інтелектуальний капітал	Збереження, відтворення та залучення інтелектуального капіталу	Інтереси обумовлюють інтелектуалізацію суспільства й інноваційної діяльності, які визначають базис розвитку національної економіки	Розвиток системи інформаційного обміну, яка формує платформу трансферу знань, технологій та взаємовідносини, що відбувається в інституційній площині інформаційної економіки

Джерело: складено автором на основі [2; 22; 246]

Групування та змістове визначення національних економічних інтересів і відповідних концептів у вимірі впливу на стани інформаційної економіки визначають необхідність управлінських змін щодо розвитку національної економіки, які повинні забезпечити адаптивність економічної та соціальної політик до новітніх технологічних, економічних, соціальних і політичних процесів [171, с. 37].

Визначення концептів потребує зрозумілих та обґрунтованих підходів, правил і вимог до інформаційної ємності. Такими вимогами мають бути: розширене тлумачення, що відповідає оцінкам економіки та управлінським технологіям впровадження; окреслення меж та умов впливу на стани економіки в управлінських форматах – регулювання, оцінки та діагностики, індикативності, інформаційної насиченості, контролю, цільового програмування та планування (плани, прогнози, сценарії). Концепти потребують обґрунтованої оцінки, що дасть змогу окреслити управлінську дію впливу та векторність цільових заходів (рекомендовано проводити експертну оцінку). Саме концепти мають бути комплексом індикаторів для визначення пріоритетів, залучення управлінських механізмів впровадження та успішної реалізації економічних інтересів [171, с. 38].

Наведемо приклади концептів, які рекомендуємо залучати до конструкції концепції розвитку національних економічних інтересів та які будуть інтегровані з векторами руху досягнення моделі інформаційної економіки.

Перший концепт – базовий для інформаційної економіки. Пріоритетність інформаційного прогресу, дотримання вже реалізованих проєктів інформатизації та діджиталізації економіки. Чітка векторність інформаційного та інноваційно-інформаційного прогресу на національну економіку та соціокультурну сферу.

Другий концепт. Визнання пріоритетності науково обґрунтованого розвитку військово-промислового комплексу (ВПК) на найближчі 15–20 років та системного ресурсного забезпечення армії відповідно до новітніх потреб інноваційного та інформаційного прогресу. Своєчасна оцінка економічної та військово-політичної



безпеки за стандартами країни, що перебуває в стані відновлення економіки (як варіант у стані ведення війни або цільових військових операцій).

Третій концепт. Державна підтримка інноваційної діяльності, освіти як обов'язкового елементу науково-технічного, інформаційного та інноваційного прогресу, інтелектуалізації суспільства, збереження соціального капіталу та перехід до його розширеного відтворення. Захист інтересів національних наукових шкіл (космічної, енергетичної, авіаційної, медичної галузей, ІТ та ін.), особливо науково-прикладного і техніко-технологічного спрямування.

Четвертий концепт. Орієнтація в розробці концепції, стратегічних, тактичних планів і прогнозів не на поточні стани, а на чітко визначений сценарій майбутнього економіки України (визнана модель руху, цільові вектори змін, пріоритети фінансування та державної підтримки, особливості відтворення ділового та бізнес-середовища за чітко визначеними параметрами, контрольовані в рамках системного регулювання трансформації державного та регіонального управління).

П'ятий концепт – технолого-сингулярний вектор розвитку національної економічної системи, який базується на технологізації виробничих процесів і комерціалізації інновацій з цільовою орієнтацією на створення інформаційних технологій і технологій штучного інтелекту, що відповідає тенденціям одночасного прояву третьої, четвертої, п'ятої промислових революцій та перспективному баченню конкурентної суб'єктності країни на світовому ринку як ключового національного інтересу.

Шостий концепт – ключовий для національної економіки. Врахування та орієнтація в безпековій системі інформаційної компоненти економічної безпеки й економічний аспект інформаційної безпеки як визначення базових сфер забезпечення ефективності розвитку національної економіки [171, с. 38].

Сьомий концепт. Врахування та адаптація практик світового досвіду в питаннях вирішення конфліктних станів, подолання інформаційної асиметрії на

шляху забезпечення гармонізації змін в умовах розвитку інформаційної економіки і трансформації національних інтересів.

Восьмий концепт. Дотримання селективної стратегії узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання в реалізації перших семи пунктів та щодо регулювання інформаційної асиметрії.

Селективне стратегування дає можливість гнучко реагувати на нові виклики синергетичного прояву четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій, концентруючись у комплексному баченні регулювання диспропорційних проявів інформаційного і технологічного прогресу на проблемних аспектах та наявному потенціалі (точках економічного зростання) з метою забезпечення сприятливих умов функціонування ринків, швидкого відновлення усієї економіки, особливо у післявоєнні часи, через вибіркові цільові об'єкти, які згодом у процесі свого розвитку можуть стати проривними [177].

Селективна стратегема в цьому розумінні – це послідовність управлінських дій прямого або опосередкованого впливу в системі рівневої організації економічних відносин (на національному, регіональному рівнях та рівні бізнес-структур), що є динамічними у своєму селективному (вибірковому) регулюванні з позиції вирішення питань регулювання диспропорцій інформаційного розвитку на основі ідей концептів та підтримки секторів, які мають відповідний ресурсний потенціал і є пріоритетними з погляду реалізації національних економічних інтересів, перспективного бачення розвитку країни та конкурентоспроможності національної економіки в умовах зростання ролі інформаційного прогресу [177].

Формування селективної стратегії узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання процесів інформаційної асиметрії та диспропорцій розвитку є перспективним в умовах інформаційної економіки. Це пов'язано з тим, що ядром інформаційної економіки є цифровізація усіх сфер суспільного життя, яка ґрунтується на використанні новітніх технологій автоматизації та роботизації, цифрових платформ, що уможливають мобільність

аналізу великих масивів даних і алгоритмів прийняття рішень, надають розширений доступ користувачам до інформації, яка є у вільному доступі (відповідно до чинного законодавства). Отже, процес активної діджиталізації відкриває нові перспективи щодо консолідації, узгодження, гармонізації економічних інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання для вирішення важливих завдань соціально-економічного розвитку країни. Діджитал-підхід у розвитку національної економіки дає змогу розширити межі аналізу динамічної економічної системи, що змінюється під впливом інформаційного прогресу [177].

Варто зазначити, що процес узгодження економічних інтересів у парадигмі відносин «держава – регіональна влада – населення – бізнес» є динамічним і потребує дослідження трансформацій, особливо при формуванні та корегуванні селективної стратегії регулювання інформаційної асиметрії та диспропорцій розвитку територій в умовах інформаційного прогресу. Інформаційна революція активізує зміни в процесах економічної діяльності, модифікуючи її форми й ускладнюючи виробничі процеси, як результат формуються нові економічні інтереси, що трансформує процес їх узгодження та реалізації в рівневій системі організації економічних відносин [177].

У розвитку сучасної національної економіки центральне місце займають інформаційний ресурс і людський капітал, що здатні продукувати нове знання та втілювати його в інноваційному продукті, тому формуються нові риси конкурентоспроможної економіки, які варто враховувати у формуванні майбутніх стратегій: підвищена увага до нематеріального блага у структурі потреб суб'єктів господарювання; вектор економічного інтересу власника, спрямований на одночасне зростання матеріального та інтелектуального капіталу; підвищення потреби у реалізації творчих здібностей, освіти, саморозвитку; диференціація груп інтересів як прояв прискорених процесів інноватизації та цифровізації [177].

Еволюція економічних інтересів на державному, регіональному та бізнесовому рівнях обумовлена інформаційним прогресом і потребує новітніх механізмів узгодження. Сполучною ланкою таких процесів виступають саме цифрові технології, оскільки вони дають змогу підвищити ефективність процесу узгодження за рахунок зниження трансакційних витрат [177].

Селективна стратегема узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання має базуватися на виявленні позитивних проявів диспропорцій та комплексному баченні їх розвитку як унікального потенціалу для забезпечення прогресу територій. Автор пропонує наступні етапи формування та реалізації такої стратегеми (рис. 3.2).

До ключових принципів формування селективної стратегеми узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій розвитку територій і проявів інформаційної асиметрії варто віднести такі:

1) прозорості та безпеки інформаційної взаємодії держави, громадян та організацій, що забезпечить довіру в спілкуванні, спрощенні комунікаційних процесів;

2) врахування інтересів ключових агентів розвитку через вектори узгодження, гармонізації та балансування в рамках багаторівневої системи економічних відносин. Цей принцип передбачає розробку та залучення такого інструментарію регулювання інформаційної асиметрії та диспропорцій розвитку, який дасть змогу досягти відсутності конфліктів інтересів та їх деструктивних проявів у парадигмі відносин «держава – регіон (громада) – бізнес». В перспективі цей принцип передбачає залучення інструментарію штучного інтелекту у процесах врахування, узгодження, балансування економічних інтересів ключових агентів з метою формування комплексного бачення стратегії розвитку територій [177];

3) інноваційної спрямованості, що полягає у виявленні та зосередженні на специфіці регіонального контексту інноваційного потенціалу як ключового

економічного інтересу агентів економічного розвитку у регулюванні інформаційної асиметрії та конфліктних станів інформаційної економіки;

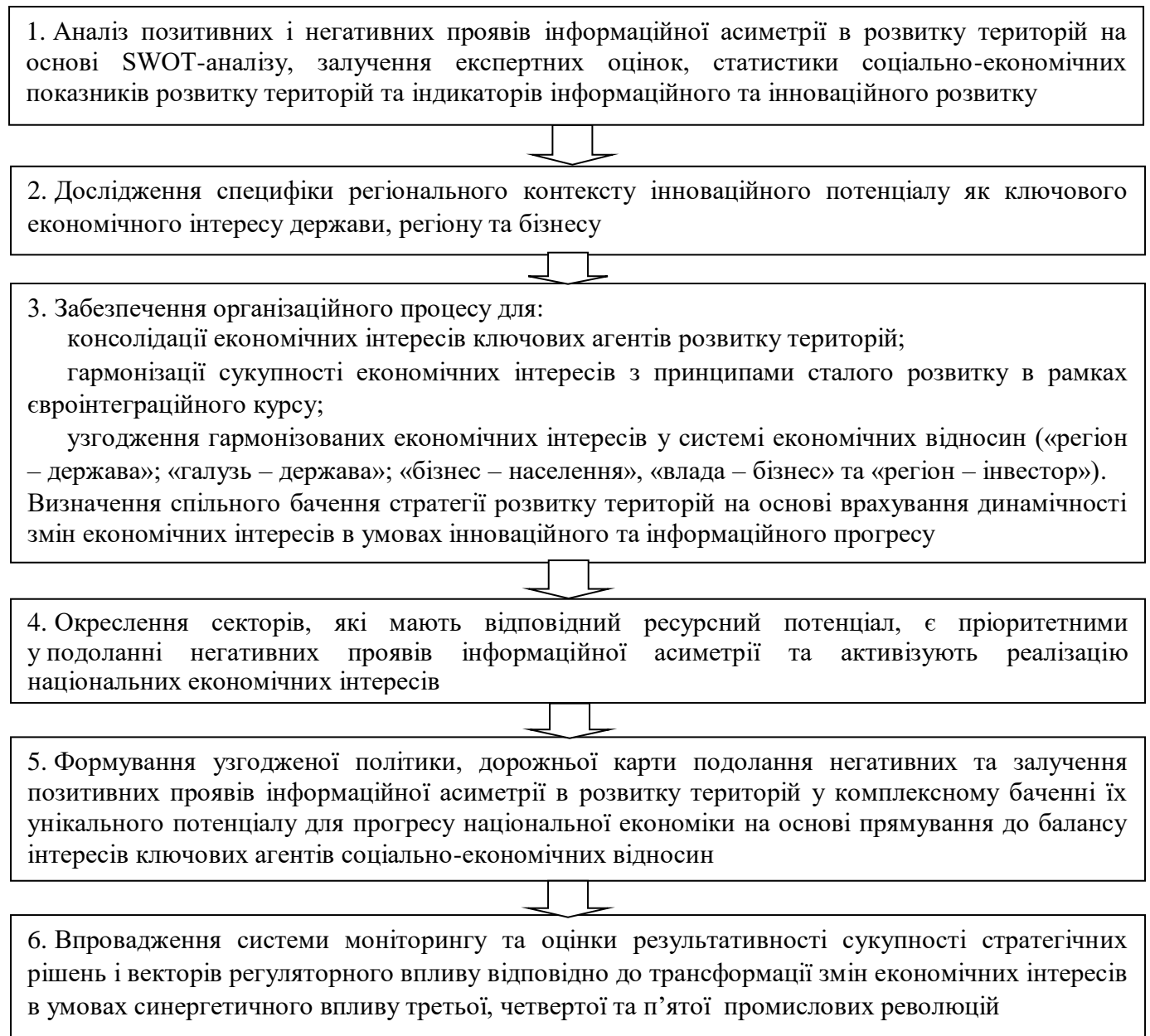


Рис. 3.2. Етапи формування та реалізації селективної стратегії узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання та конфліктних станів у розвитку інформаційної економіки

Джерело: [177]

4) державно-приватного партнерства та вибіркового державного втручання, що передбачає бачення держави як посередника, партнера та зацікавленої сторони у реалізації бізнес-проектів у розвитку надійних регіональних мереж (кластерів, індустріальних парків). Це дає змогу реалізовувати взаємопов'язані інтереси, здійснювати тісний обмін інформацією, ідеями, що сприяє реалізації стратегічних ініціатив на національному рівні з мінімальним конфліктом інтересів [177];

5) комплексного та соціально відповідального розвитку територій, тобто охоплення основних підсистем – соціум, різні види економічної та суспільної діяльності – з перспективним баченням можливих наслідків і шляхів усунення несприятливих впливів [177];

6) адаптивно-селективного управління соціально-економічними системами з погляду:

ресурсного підходу, який полягає в перерозподілі фінансових, трудових, адміністративних, інституціональних, бюджетних, інноваційних ресурсів на користь тих сфер, де ефект від їх використання буде максимальним [25, с. 4];

векторності цільового впливу, який повинен спрямовуватись на ті сфери діяльності, які мають у своєму арсеналі інноваційний, інформаційний, ресурсний потенціали та конкурентні переваги, що забезпечують найбільш швидкий у часовому вимірі прогрес розвитку території;

7) рівності у доступі суб'єктів інформаційної та економічної діяльності до відкритих інформаційних ресурсів у рамках існуючого правового поля;

8) узгодженості пріоритетів розвитку територій з національними економічними інтересами. Цей принцип має на меті організацію планової та стратегічної діяльності на основі врахування потенціалу територій, пріоритетів розвитку національної економіки та інтересів ключових агентів розвитку.

9) дотримання еволюційних закономірностей розвитку територій, що дасть змогу врахувати готовність та адаптивність регіонів до прогресивних змін.

Управлінські заходи цільового впливу мають спиратися на регіональний контекст стадій і циклів розвитку, наявність продуктивних сил, особливості бізнес-середовища з метою забезпечення дієвості, а не декларативності стратегічних постулатів [177].

Окрім перерахованих ключових принципів формування селективної стратегії узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання інформаційної асиметрії та диспропорцій розвитку територій, доцільно також спиратися на загальні принципи регіональної та національної політик, а також орієнтуватися на європейський досвід і підходи у розв'язанні визначених завдань [177].

Таким чином, селективна стратегія узгодження інтересів у розбудові територій передбачає вплив управлінських заходів на вибіркові аспекти соціально-економічного розвитку з метою вирівнювання економічних та інформаційних диспропорцій. Ключовою детермінантою управлінського впливу є зниження соціально-економічної асиметричності та приведення регіонів-аутсайдерів до середнього рівня шляхом збільшення темпів їх соціально-економічного розвитку на основі узгодження інтересів держави, регіонів і окремих суб'єктів господарювання [177].

Важливо також окреслити ключові положення, на яких має ґрунтуватися сучасна стратегія розвитку територій, а саме: пріоритет інноваційного, інформаційного та соціального потенціалу; причинно-наслідкове бачення проблем територій в адаптивно-селективному підході до подолання диспропорцій відтворення; зосередження на позитивних проявах диспропорційності територій як унікальному потенціалі та потребах збереження локальної ідентичності [177].

Отже, наростання дії концептів, синергетичне їх поєднання за умов управлінського забезпечення веде до такого стану, коли позитивні зрушення одночасно будуть мати: кількісне і якісне відображення; системну адаптацію

економіки до змін; нарощення і впровадження інформаційного та інноваційного потенціалу. Управлінські концепти повинні слугувати фундаментом загальної концепції розвитку національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки, нарощення темпів інформаційного та інноваційного прогресу на платформах вже зафіксованих досягнень діджиталізації. Концептуальне бачення розвитку національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки дасть змогу підвищити рівень усвідомлення необхідних управлінських змін та ефективність трансформації економічних, соціальних і політичних систем відповідно до сучасних викликів суспільства в умовах одночасного розвитку третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій.

Управлінські концепти формують і закріплюють науково обґрунтоване, комплексне бачення майбутнього, враховують фактори змін у світі, що ґрунтуються на інноваційному та інформаційному прогресі, технологічних досягненнях виробництв, паралельних процесах глобалізації та регіоналізації, екологічних та соціокультурних досягненнях, що прямо й опосередковано впливають на економічні, політичні та соціальні трансформації. Ці фактори забезпечують появу і реалізацію багатогранних процесів та явищ, що впливають на зміни економіки України на платформі балансування та гармонійного розвитку економічних інтересів [171, с.39].

Тренди розвитку української економіки у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії окреслюють новітнє бачення майбутнього, прискорюють інформаційний прогрес за незвичайних для довоєнних часів умов. Трансформаційні процеси відбуваються у пришвидшеному темпі за рахунок принципово спрощеного просування інформаційно-комунікаційних технологій, активізації євроінтеграційних процесів, гармонізації українського законодавства та стандартів відповідно до провідних європейських і світових практик. Однак більшість змін та зрушень сьогодні будуть пов'язані з війною та її наслідками. Тому система державного та регіонального управління потребує оцінок трендів і тенденцій змін



в інформаційному та діловому середовищі, які диктує нам не лише сьогодення, а й бачення майбутнього в концептуалізованому вигляді як система знань, що й окреслює коло подальших наукових досліджень та обговорень [171, с. 39].

### **3.2. Особливості розвитку інформаційної економіки: світовий досвід та трансформації національних економічних інтересів**

З моменту незалежності України національні економічні інтереси нашої країни зазнавали трансформацій, що відбувалися під впливом дії: промислових революцій і потреб врахування нарощення індустріального та інформаційного потенціалу виробництв і сфери послуг; змін станів світових ринків та досвіду країн-лідерів у сфері інформаційного прогресу; конфліктів інтересів у парадигмі відносин «влада – населення – бізнес», балансу сил між різними елітарними групами всередині України та на міжнародній арені. Це додатково ускладнює розуміння національних економічних інтересів нашої країни в умовах ринкової трансформації, переходу від адміністративної моделі економіки до ринкової, наближеної до моделі європейських країн; активних процесів первинного накопичення капіталів та залучення окремих елементів соціального регулювання економіки [173, с. 134].

Самостійного, глибинного аналізу потребують національні економічні інтереси під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України (2022–2024 рр.), що сформує низку досліджень змін національних інтересів, питань захисту інтересів на світових ринках, конфліктів інтересів бізнесів на території нашої країни. Сьогодні більшість таких питань мають характер державної та комерційної таємниці, закритих до загального доступу документів. І це відповідає глобальному інтересу України в питаннях інформаційної та економічної безпеки. Формується поле закритих інформаційних ресурсів щодо стратегічних питань забезпечення діяльності сектору безпеки та оборони, великого бізнесу та критичної інфраструктури. Однак

це тимчасові стани, вони чітко пов'язані з веденням бойових дій на території країни, формуванням моделі умовно закритої економіки з адміністративним регулюванням, обмеженням дії законів ринку та вільного руху ресурсів.

Поглиблення знань про закономірності формування та реалізації національних економічних інтересів, виявлення специфіки реагування великого та середнього бізнесу, а також дослідження змін в інформаційній економіці країн-лідерів в умовах протистояння новітнім загрозам розвитку суспільства мають ключове значення для розробки ефективної стратегії економічної безпеки країни [173, с. 134].

Вивчення особливостей економічних інтересів господарюючих суб'єктів в умовах інформатизації та діджиталізації, оновлення стандартів інформаційної культури потрібно для виявлення динаміки ключових змін у реалізації соціально-економічних відносин на стадіях громадського відтворення, викликаних активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що дасть можливість сформулювати уявлення щодо закономірностей формування стратегії розвитку країни. Серед ключових змін, що вплинули на трансформацію національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки, доцільно виокремити такі:

1) зміна індустріального технологічного способу виробництва, який характеризується вартісною та кількісною оцінкою результатів виробництва господарської діяльності, на постіндустріальний (інформаційний) спосіб, розвиток якого базується на результатах наукових досліджень, застосуваннях новітніх технологій, зокрема інформаційних [173, с. 135];

2) зміни потреб і пріоритетів у системі інтересів суб'єктів соціально-економічних відносин. В умовах інформаційної економіки важливі не лише техніко-технологічні аспекти застосування інформації та реалізації потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, але й комплексна оцінка інтересів суб'єктів у парадигмі відносин «держава – бізнес – населення», узгоджена

сукупність яких є базою формування національних економічних інтересів [173, с. 135];

3) формування нового типу суспільства – інформаційного суспільства, яке у науковій спільноті розглядається як об'єктивно зумовлений ступінь розвитку світового співтовариства, що настає після індустріальної епохи [51, с. 6]. «При цьому він супроводжується й забезпечує розвиток двох провідних тенденцій сучасної цивілізації. З одного боку, це тенденція до глобалізації, з іншого – тенденція для створення дедалі сприятливіших умов для індивідуалізації та розвитку людини. Причому обидві тенденції стикаються в одному – у бурхливому створенні, використанні та постійному доробленні новітніх інформаційних технологій» [72];

4) мережевий характер економічних відносин в умовах інформаційної економіки, що сприяє: удосконаленню організаційних форм інноваційної діяльності (розвиток бізнес-інкубаторів, кластерів, технопарків, технополісів); зміщенню пріоритетів бізнесу у бік інтелектуального капіталу та активного розвитку інноваційних гнучких форм взаємодії економічних суб'єктів – віртуальні відносини (віртуалізація активів, бізнес-процесів); поширенню глобалізації [173, с. 136];

5) зміна парадигмальних настанов щодо концепту «цінності економічного блага». Так, з позиції класичної економічної теорії цінність будь-якого економічного блага визначається його обмеженістю, рідкістю [37, с. 142]. В теорії інформаційної економіки протилежна позиція – цінність інформаційного блага визначається його доступністю і великою кількістю споживачів [50], що пояснюється такими процесами та явищами:

інформаційний продукт і відповідні ресурси є специфічними, їх цінність обумовлена суб'єктивними характеристиками, серед яких варто відзначити: актуальність, значущість, корисність, повноту задоволення інформаційної потреби, доступність, форму реалізації [173, с. 136];

процес ціноутворення на інформаційні продукти хоча й залежить від співвідношення попиту та пропозиції, але також визначається низкою суб'єктивних і зовнішніх чинників у напрямі оцінки корисності, а також посиленням впливу зовнішніх ефектів при поширенні інформаційних товарів та послуг [173, с. 136].

За таких умов одним із ключових національних інтересів України в умовах інформаційної економіки є формування орієнтованого на інтереси людей, відкритого та спрямованого на розвиток інформаційного суспільства, в якому соціально-економічний прогрес суспільства націлено на підвищення ступеня поінформованості суб'єктів, вдосконалення способів, засобів та інструментів накопичення і передачі інформації, знань, завдяки чому кожний громадянин мав би можливість ефективно реалізувати свій потенціал у розбудові національної економіки на засадах безпеки та спільного блага [173, с. 136].

Науковці наголошують, що, незважаючи на наявність праць як українських, так і зарубіжних учених, присвячених розкриттю різних аспектів та особливостей національних інтересів у світовій економіці, практично не існує ґрунтовних праць щодо комплексної розробки механізму інтеграції України в глобальний конкурентний простір, орієнтованого не на пристосування до мікро- і макроструктур міжнародної економіки, а на досягнення її стабільної конкурентоспроможності, враховуючи одночасно відповідну специфіку національної економіки України та її економічну безпеку [75; 159; 249]. Для захисту національних економічних інтересів країна має запроваджувати заходи, що мають на меті збалансувати ці інтереси з міжнародними зобов'язаннями та забезпечити взаємовигідну співпрацю з іншими країнами.

Отже, національні економічні інтереси формуються в межах світової системи економічних інтересів, в більшості випадків постають логічним продовженням прогресу суспільного відтворення, у повному обсязі залучають генетичний рух досліджень з позиції цінності знань для своєї епохи, перехідних станів національних

економік. Національні інтереси в ідеалі повинні збігатися з державними інтересами. Ці економічні інтереси полягають у розвитку і підвищенні ефективності виробництва, зростанні реального національного продукту та відповідно рівня доходів населення (далі в науковому дослідженні буде використовуватися синонімічна рівність державних і національних інтересів). Також слід зазначити, що економічні інтереси у процесі реалізації мають властивість відображати єдність усіх економічних і багато в чому безпекових та соціальних потреб, що дає змогу сформулювати своєрідні національні й економічні відносини, які впливають на суспільний прогрес і процеси життєдіяльності в країні. Будь-який аналіз та оцінка економічного інтересу передбачають визначення національних інтересів і ступінь їх впливу на зміни в суспільстві та економічній системі [287, с. 84].

Тому національні економічні інтереси – сукупність цілей, задач, мотивів, потреб держави по реалізації узгоджених та збалансованих інтересів у рівневій системі економічних відносин, що дають змогу забезпечити високу якість суспільного життя, стійкий економічний розвиток і зростання національного багатства. Трансформації національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки передбачають:

дослідження зростаючих потреб держави на шляху забезпечення цілісності та розвитку національної господарської системи в парадигмі відносин «державна – бізнес – населення» в синергетичному прояві процесів глобалізації, цифровізації та інноватизації [169, с. 24];

вивчення та залучення найкращого світового досвіду в питаннях впровадження інновацій, напрацювань інформаційного та інтелектуального прогресу;

адаптування сучасних управлінських підходів, цільових інструментів балансування та гармонізації економічних інтересів.

Розвиток інформаційної економіки необхідно сприймати як перехід до нового технологічного укладу та суспільних відносин, що обумовлений насиченням

інноваціями, інформацією, відповідним ресурсним забезпеченням, комунікаціями у розвитку кожної сфери суспільного життя. Тому всесвітньо відомий вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом», який належить Натану Ротшильду, є актуальним в умовах сьогодення. Крилатим цей вислів став після того, як його процитував Вінстон Черчилль [86].

Процеси інформатизації, діджиталізації та нові стандарти культури, які динамічно впроваджуються в економіку різних країн, активізували перехід на нові техніко-технологічні устрої, визначаючи високий темп не тільки економічного, технологічного, інноваційного, інформаційного, але й суспільного розвитку в цілому. Комплексне осмислення сутності інформаційної економіки дає можливість усвідомити ключові трансформації національних економічних інтересів в умовах переходу від індустріальної економіки до інформаційної, які наведено на рис. 3.3 [169, с. 24].

Ключовий національний інтерес у період розвитку індустріальної економіки зосереджено навколо науково-технологічного прогресу, який забезпечував: зростання технологічності виробництв та сфери послуг; модернізацію техніки, обладнання, виробничих потужностей; зростання наукомісткості виробництва; активізацію процесів відтворення на основі впровадження інновацій. Узгодженість економічних інтересів у парадигмі відносин «бізнес – працівник» відбувається в площині матеріального виробництва і системи економічної залежності працівника від підприємця та його капіталу, а бізнесу – від фізичної та інтелектуальної праці найманого працівника [169, с. 24].

Трансформації національних економічних інтересів у період становлення інформаційної економіки обумовлені тим, що важливу роль у досягненні практично всіх цілей розвитку будь-якої країни на сучасному етапі піднесення суспільства відіграють збільшення потоків даних, поява нового знання, доступ до інформаційних технологій, що впливає не лише на торгівлю, інновації та економічний прогрес, але

й на низку новітніх напрямів у межах країни, пов'язаних із розподілом прибутків від цифровізації, правами людини, національною безпекою [169, с. 24].



Рис. 3.3. Трансформація змін національних економічних інтересів в умовах переходу від індустріальної економіки до інформаційної

*Джерело: складено автором*

Розвиток інформаційної економіки в масштабах світу, окрім позитивних моментів, висвітлює невирішені проблеми, які провокують дискусії на міжнародній платформі та конфлікти інтересів. У рамках Доповіді про цифрову економіку за 2021 р., яку підготовлено ООН, висвітлено низку ключових проблем (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Проблеми, що стримують розвиток інформаційної економіки України  
та пов'язані з невирішеними конфліктами економічних інтересів**

Групи проблем	Зміст проблем
Теоретико-методичного характеру	Невизначеність більшості положень теорії інтересів у концептуальних положеннях влади та бізнесу, що формують управління інформаційним прогресом; нерозуміння значущості конфлікту інтересів у балансуванні відносин між малим, середнім та великим бізнесом. Відсутність методичного забезпечення щодо вивчення процесів оцінки, балансування та гармонізації, реалізації економічних інтересів у масштабах національної економіки бізнесом та владою в умовах інформаційного прогресу.
Аналітико-інформаційного характеру	Недосконалість та неповнота індикаторів, показників оцінки станів, процесів та явищ інформаційної економіки. Відсутність інтегрованих платформ інформаційного відображення національного ІТ-ринку в усьому його різноманітті та сегментуванні. Невизначеність оцінок станів ІТ-ринку в форматах «успішність» або «провал»
Економічного характеру	Нерівність у доступі до ресурсів, економічні відносини чітко зорієнтовані на представників великого бізнесу, можновладців. Непрозорість тіньової економіки та її власників
Управлінського характеру	Незацікавленість влади в повній інформаційній прозорості дій, усуненні інформаційної асиметрії. Нерозуміння владним менеджментом перспектив переходу до епохи управління знаннями. Недооцінка конфліктів інтересів у просуванні стратегічних планів розвитку галузей та регіонів
Інституційно-правового характеру	Незакріпленість прогресивних форм розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства в правових положеннях та нормах, правилах та стандартах ведення господарської діяльності
Безпекового характеру	Відсутність доктринального та концептуального бачення формування умов безпеки країни в питаннях захисту інформаційного простору
Соціокультурного характеру	Нерівність у поширенні цифрових технологій та в доступі населення до інформаційного прогресу

*Джерело: складено автором*

Окреслені проблеми мають велике значення у формуванні стратегічних планів відновлення національної економіки нашої країни в повоєнні часи. Саме вирішення цих проблем значною мірою забезпечить успіх у залученні інноваційного, інтелектуального та інноваційного потенціалу.

Процес інформаційної глобалізації йде поряд з такими деструктивними явищами, як інформаційні війни, міжнародний тероризм, що викликають занепокоєння, потребують прогнозування можливих наслідків та прийняття стратегічних рішень щодо врегулювання існуючих і потенційних конфліктів [169, с. 25].



Отже, формування та розвиток інформаційної економіки – досить складний і багатогранний процес, який пов'язаний зі змінами, що відбуваються в рамках рівневої системи економічних відносин. Трансформація національних економічних інтересів та відносин в умовах сьогодення відбувається під впливом ключового вектора розвитку сучасного суспільства, а саме – виробництво інформації та знання, що є основним джерелом зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Концептуальне бачення головної ідеї інформаційної економіки як стратегічної та пріоритетної моделі розвитку полягає в організації системи відносин з приводу створення і розподілу доданої вартості за рахунок переробки великих масивів даних, акумулювання потрібної інформації, синтезу нового знання для продукування конкурентного в світовому ринковому середовищі інноваційного продукту (як матеріального, так і нематеріального), який дасть країні-виробнику змогу забезпечити процес зростання національного багатства [169, с. 25].

У звіті про цифрову економіку, який був підготовлений та оприлюднений Організацією Об'єднаних Націй, зазначено, що, незважаючи на потенціал цифрової економіки щодо зменшення нерівності між країнами та всередині них, існують ризики, які варто враховувати в рамках гармонізації змін національних економічних інтересів. Однією з ключових загроз у реалізації національних економічних інтересів є домінування глобальних цифрових платформ, їх контроль над даними і здатність створювати та фіксувати кінцеву вартість, що концентрує і консолідує ринкову владу, спотворює рівномірний розподіл цифрового багатства і перешкоджає структурній трансформації на засадах узгодженості та балансу економічних інтересів. Як результат маємо дуальний вплив глобальних онлайн-платформ на розвиток національних економік, що проявляється як у значних перевагах, так і в глибоких соціальних та економічних наслідках. Чистий вплив на економіку важко передбачити, але для окремих груп, секторів і галузей він, імовірно, буде нерівномірним. Ключова мета полягає в тому, щоб забезпечити корегуючий управлінський вплив на ці економічні сили на засадах використання технологічних

можливостей через інклюзивність і справедливість практики в усій цифровій екосистемі, водночас мінімізуючи відповідні негативні наслідки [284, с. 54].

Боротьба у світовому масштабі за інформацію, новітнє знання і технології поляризує країни на лідерів та аутсайдерів у розвитку інформаційної економіки. Серед безперечних світових країн-лідерів з розвитку інформаційної економіки варто виділити США та Японію. Саме в цих країнах і майже у єдиному часовому проміжку було введено в науковий обіг поняття «інформаційне суспільство» [241; 253].

Високотехнологічні галузі промисловості відіграють значну роль у сприянні зростанню економіки США. У 2022 році технологічний сектор Сполучених Штатів додав майже 2 трлн. дол. до загального валового внутрішнього продукту (ВВП) країни, що становить приблизно 9,3 % від загального ВВП. У високотехнологічній промисловості Сполучених Штатів зайнято майже 12,2 млн. осіб у 2022 р. [248].

Таким чином, розвиток інформаційної економіки провокує новий конфлікт, спричинений поділом населення країн за ступенем залученості до інформаційного середовища. Більшість населення поки залишається осторонь від нових інформаційних технологій. Станом на початок 2023 р. не більше 64,4 % населення земної кулі користуються Інтернетом, і ця цифра – тільки перший, хоча, імовірно, і найяскравіший із показників нерівностей інформаційної епохи [23]. Нині наявне непропорційне використання інформаційно-комунікаційних технологій у світі. Особливо великий інформаційний розрив – між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. Сучасні дослідники, аналізуючи глобальні суперечності і нерівності сучасної епохи, часто вдаються до протиріччя Північ – Південь, оскільки країни багатьох континентів, що розташовані на півночі, дійсно є економічно наймогутнішими регіонами. Це особливо справедливо для США і Європи, де економічному багатству чітко відповідає високий рівень прогресу інформаційно-комунікаційних технологій [24, с. 40].

Серед країн-лідерів з розвитку інформаційної економіки варто також відзначити країни Північної Європи, такі як: Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія

і Швеція. Ці країни з-поміж інших регіонів світу вирізняє створена найсучасніша інфраструктура інформаційних технологій, яка характеризується високим ступенем доступу населення до неї.

Розвиток інформаційної економіки створює нову економічну, соціальну та культурну цінність, відбувається трансформація економічних інтересів у рамках рівневої організації системи економічних відносин, як результат формується новітня модель суспільства – інформаційне суспільство. Досвід і роль країн Європи, Азії та Північної Америки у формуванні та розвитку інформаційної економіки дали змогу науковій спільноті виокремити дві основні практичні моделі розвитку інформаційного суспільства: західну і східну [24, с. 40].

Проведемо аналіз світової практики формування моделей розвитку інформаційного суспільства, що дасть змогу дослідити зміни національних економічних інтересів у глобальному просторі під впливом інформаційної революції. Аналіз західної моделі формування інформаційного суспільства варто провести, дослідивши американський досвід і досвід Північної Європи (табл. 3.3).

*Таблиця 3.3*

**Аналіз практики американської моделі розвитку інформаційного суспільства  
крізь призму національних економічних інтересів**

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Підвищення економічних результатів розвитку бізнесу, а саме швидка й ефективна переорієнтація від кризових галузей виробництва до перспективних
2. Цілі розвитку ІС	Захист приватної власності, повна лібералізація ринку, проникнення інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя, створення інформаційних мереж і магістралей; поширення впливу на інші країни
3. Ключовий вектор побудови ІС	Акцент на технологічних аспектах супермережі. Контроль за рухом інформації в світі
4. Пріоритет інформаційної політики	Розвиток національної інформаційної інфраструктури і глобальної інформаційної інфраструктури
5. Пріоритет технологічної політики	Розвиток інформаційно-комунікаційних мереж

## Продовження табл. 3.3

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Орієнтація на ринкові сили регулювання процесів інформатизації
7. Характер участі держави	Державою сформовано комплексний підхід до реалізації ідеї інформаційного суспільства, в якому функції держави зводяться до мінімуму, а діяльність приватних осіб – до максимуму
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Повна лібералізація ринку інформаційно-телекомунікаційних технологій, розвиток інформаційних супермагістралей та їхня соціальна орієнтація
9. Нормативно-правовий вектор	Законодавчий вектор спрямовано на розвиток перспективних і нових галузей економіки [56]
Ключовий національний економічний інтерес	Прискорення американської економіки за рахунок: використання сучасних інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки та поширення впливу в геополітичному просторі

*Джерело: складено автором на основі [24; 56]*

Сполучені Штати стали однією з перших країн, яка спрямувала свій курс на формування інформаційного суспільства, оскільки зрозумілою є цінність інформаційного ресурсу у відстоюванні національних економічних інтересів на світовій арені. Інформатизація у цій державі стала базовим фактором у досягненні геополітичних переваг. Прямуювання до лідерства у світовій ієрархії в економічній, політичній та військовій сферах відбувається на засадах всебічного планування та інформаційного сектору [169, с. 27].

Досвід Північної Європи (Данія, Ісландія, Норвегія, Швеція) у розбудові інформаційного суспільства є прикладом західної моделі, однак має свої особливості, які потребують свого змістового аналізу (табл. 3.4).

Європейський досвід формування інформаційного суспільства зосереджено на реалізації ключового національного інтересу, а саме – гармонійного розвитку національних господарських систем країн, що входять до ЄС, на основі: балансу урядових і ринкових сил щодо регулювання процесу інформатизації; динамічного й узгодженого поєднання державних інтересів, ініціатив, потреб приватного та корпоративного бізнесу; дотримання спільних європейських цінностей. Водночас

спільне бачення ключових засад побудови інформаційного суспільства не заважає дотримуватися варіативності та політичної спрямованості програм для різних країн ЄС, зумовлених особливостями європейської геополітики, становленням інформаційної економіки та різними можливостями постіндустріального розвитку [56].

Таблиця 3.4

### Аналіз практики моделі розвитку інформаційного суспільства Північної Європи

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Розширення можливостей для становлення демократії, плюралізму думок і суспільної рівності, соціального, професійного та культурного становлення кожного громадянина
2. Цілі розвитку ІС	Ефективне функціонування політичної влади з використанням нових технологій; забезпечення умов для активізації впровадження бізнесом ІКТ у щоденну практику; подальше підвищення рівня соціального розвитку на основі впровадження інформаційно-комунікаційних трендів розвитку [24, с. 49]
3. Ключовий вектор побудови ІС	Акцент на соціальних аспектах розвитку інформатизації
4. Пріоритет інформаційної політики	Значні вкладання у розвиток національних технологічних інфраструктур
5. Пріоритет технологічної політики	Розвиток інформаційно-комунікаційних послуг
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Поєднання урядових і ринкових сил регулювання процесів інформатизації
7. Характер участі держави	Держава стала ініціатором руху, планомірним розробником концепції загальнодоступної інфраструктури інформаційного суспільства, стимулюючи інтерес бізнесу до вкладення в телекомунікації досить швидкою лібералізацією
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Лібералізація ринку інформаційно-комунікаційних технологій та залучення інвестицій у розвиток національних технологічних інфраструктур
9. Нормативно-правовий вектор	Законодавство спрямоване на захист діючих галузей
Ключовий національний економічний інтерес країн ЄС	Забезпечення гармонійного розвитку національної господарської системи на основі: балансу урядових і ринкових сил щодо регулювання процесу інформатизації, динамічного поєднання державних інтересів, ініціатив і потреб приватного та корпоративного бізнесу

*Джерело: складено автором на основі [24; 56]*

Східна модель розвитку інформаційного суспільства має свої характерні особливості, які яскраво відображені у досвіді Японії, Китаю та Сінгапуру. Систематизуємо характерні ознаки практики японської моделі крізь призму національних економічних інтересів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

### Аналіз практики японської моделі розвитку інформаційного суспільства

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Формування інформаційної цивілізації, характерною особливістю якої є розуміння інформаційного (інтелектуального) блага як спільного надбання суспільства
2. Цілі розвитку ІС	Побудова якомога більшої кількості взаємозалежних і сумісних телекомунікаційних мереж, розробка інформаційних пристроїв і технологій, розвиток програмного забезпечення й інформаційних послуг, підготовка кваліфікованих кадрів для роботи в інформаційній сфері, створення електронного уряду, впровадження інформаційних технологій у торгівлю та соціальну сферу, насамперед освіту й охорону здоров'я
3. Ключовий вектор побудови ІС	Як ключовий вектор обрано шлях до матеріального збагачення за рахунок інформатизації суспільства, створення та використання інформаційних ресурсів
4. Пріоритет інформаційної політики	Розвиток інформаційних технологій і впровадження інформаційних послуг в усі сфери життєдіяльності країни
5. Пріоритет технологічної політики	Розвиток інформаційно-комунікаційних мереж
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Співробітництво держави та ринку
7. Характер участі держави	Держава бере активну участь у створенні національної інформаційної інфраструктури та у процесі прийняття рішень у напрямі залучення великих впливів приватного капіталу
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Концентрація на ключових напрямках розвитку: доступ до високошвидкісного та якісного Інтернету для всього населення; збільшення ринку електронної комерції; реалізація проекту «Електронний уряд»; потужне наповнення телекомунікаційного ринку нововведеннями, технологічна конвергенція, підтримання іміджу першої країни у світі у сфері технологій та регулювання цього процесу [153]
9. Нормативно-правовий вектор	Урядовий і законодавчий вектор спрямовано на чітке позиціонування інформаційних технологій як основи розвитку економіки країни та суспільства
Ключовий національний економічний інтерес	Покращення економіки держави та добробуту населення за рахунок розбудови передової ІТ-держави та утримання позиції лідера на світовій арені інформаційних технологій

*Джерело: складено автором на основі [24; 56; 153]*

Японія є першою країною, що усвідомила потенціал інформаційних ресурсів у соціальному й економічному розвитку країни. Ключовий національний інтерес розбудови інформаційного суспільства – вирішення економічних завдань на шляху матеріального збагачення через інформатизацію та активне використання інформаційних ресурсів. Таке векторне спрямування зусиль дало державі змогу у найкоротший час посісти друге місце у рейтингу країн світу за валовим прибутком на душу населення і перше місце за багатьма показниками економічного, наукового і технічного прогресу. Інформаційна економіка Японії продовжує свій розвиток, її темпи та новітні досягнення у просуванні інноваційних та інформаційних технологій вражають. У 2016 р. представлено інноваційне розуміння соціально-економічного розвитку країни у стратегії «Суспільство 5.0», що базується на впровадженні штучного інтелекту, роботизації, Інтернету речей, біо- та нейротехнологій і формує новітнє бачення людини та економічної системи у глобалізованому просторі. Новітнє бачення розвитку країни є відповіддю на стратегії інших країн у просуванні національних інтересів у масштабі світової економіки, наприклад, стратегія Німеччини High-Tech Strategy 2025, яка використовує новітні технології, включаючи IoT, в обробній промисловості; або США – промисловий Інтернет, передбачається створення комплексного рішення, що об'єднує інформаційні процеси з виробничими [251].

Не менш цікавою є практика китайської моделі розвитку інформаційного суспільства, базові елементи якої наведено у табл. 3.6.

Формування китайської моделі інформаційного суспільства відбувається у пошуку балансу з-поміж національних інтересів у захисті інформаційного простору та інтеграції у сучасне міжнародне політичне, економічне та інформаційне середовище. Як і Японія, Китай активно залучається до процесів впровадження штучного інтелекту, роботизації, Інтернету речей, що трансформує національну економіку. Так, у Китаї на сучасному етапі відбувається трансформація системи інформаційного обслуговування фахівців у цифрову індустрію знань, що спирається

на технології штучного інтелекту, здатного здійснювати екстракцію знань в результаті аналітичної обробки первинних та вторинних інформаційних ресурсів. Серед проривних проєктів розвитку інформаційної індустрії Китаю – розроблення і застосування екосистем Smart Knowledge Service, що функціонують на основі управління великими даними штучним інтелектом [30, с. 81].

Таблиця 3.6

### Аналіз практики китайської моделі розвитку інформаційного суспільства

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Розвиток інформаційної цивілізації зі збереженням унікальної національної специфіки та підтримки глобального лідерства країни
2. Цілі розвитку ІС	Забезпечення науково-технологічного прогресу держави, розвиток інформаційної економіки, впровадження системи електронного уряду; формування системи інформаційної безпеки; інтелектуалізація суспільства
3. Ключовий вектор побудови ІС	Розвиток інформаційної індустрії та національного інформаційного ринку
4. Пріоритет інформаційної політики	Розвиток інформаційної інфраструктури і трансформації масової свідомості китайського суспільства
5. Пріоритет технологічної політики	Індустріалізація та інформатизація виробництва
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Пріоритет державного управління та елементи вільної конкуренції на інформаційних ринках
7. Характер участі держави	Тотальний контроль державою її інформаційного простору
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Інформаційна інфраструктура об'єднує відомчі та регіональні інформаційні центри і продукує великий асортимент інтелектуально ємних інформаційних продуктів та послуг, спрямованих на задоволення потреб інноваційної економіки
9. Нормативно-правовий вектор	Спрямовано на формування системи інформаційної безпеки
Ключовий національний економічний інтерес	Інтеграція Китаю у сучасне міжнародне політичне, економічне та інформаційне середовище за рахунок успішного просування глобальних проєктів і модернізації країни

*Джерело: складено автором на основі [24; 30; 56; 189]*

Аналіз японського та китайського досвіду дає змогу визначити загальну ключову ідею східної моделі формування інформаційного суспільства, що полягає у підтриманні стабільного макроекономічного і політичного середовища та співробітництві держави із приватним капіталом за рахунок активної інформатизації.



До проблем інформаційного розвитку, щодо яких уряди особливо піклуються, належать постійно зростаюча конкуренція в галузі виробництва та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і пов'язана з цим потенційна можливість втрати якогось сегмента ринку чи робочих місць, а також проблема забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів [24, с. 57].

Досвід світових лідерів надихає Україну на проведення реформ та активізацію процесів інформатизації, тому в умовах сьогодення формується вітчизняна практика розвитку інформаційного суспільства, яка також варта уваги та аналітичного дослідження (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

### Аналіз практики української моделі розвитку інформаційного суспільства

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Перехід від радянської концепції розвитку зв'язку й інформатизації до нової європейської концепції побудови інформаційного суспільства [198, с. 134]
2. Цілі розвитку ІС	Розвиток інформаційної інфраструктури, інформаційного підприємництва, цифрових компетенцій громадян для забезпечення їх готовності до інформаційного світу
3. Ключовий вектор побудови ІС	Перехід до інформаційної взаємодії, формування електронного середовища економічних відносин
4. Пріоритет інформаційної політики	Реалізація заходів, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства в політико-правовій, економічній, соціальній, культурній, технологічній галузях
5. Пріоритет технологічної політики	Інтеграція інформаційних технологій у процеси виробництва, стимулювання розвитку «Індустрії 4.0»
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Створення сприятливих умов і пошук відповідних моделей державно-приватного партнерства
7. Характер участі держави	Регулюючий, стимулюючий та контролюючий
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Створення і розвиток: національної та регіональних інформаційних систем, мереж і електронних ресурсів; українського сегмента мережі Інтернет [24, с. 159]
9. Нормативно-правовий вектор	Спрямовано на корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних і законодавчих бар'єрів, започаткування проєктів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур
Ключовий національний економічний інтерес	Міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринки

Джерело: складено автором на основі [24; 93; 198]

В Україні стан і темпи впровадження новітніх інформаційних технологій не відповідають світовим тенденціям розвитку, національна інформаційна інфраструктура перебуває на початковому рівні. Різні діючі інформаційні сфери не становлять загальної інформаційної системи.

Створення технологічної бази інформаційного суспільства в Україні затяглося: рівень інформатизації українського суспільства порівняно з розвиненими країнами Заходу становить тільки 2–2,5 %. Великою проблемою є забезпечення загального доступу до інформаційних ресурсів [24; 93; 198]. У цьому сенсі важливого значення набуває дослідження стану і тенденцій розвитку інформаційної економіки в Україні, її місця і ролі в європейському і світовому інформаційному просторі. Слід зазначити, що під впливом поширення інформатизації відбувається трансформація ментальності, що є ознакою становлення країни як демократичної держави у своєму прямуюванні до євроінтеграційного курсу.

В умовах сучасних викликів, перед якими постала українська держава (інформаційна війна та повномасштабне вторгнення росії на територію України), надзвичайно важливим є усвідомлення того, що чим більшими інформаційними технологіями та можливостями володітиме країна, тим більше в неї шансів у відстоюванні своїх національних інтересів у системі міжнародних відносин. У зв'язку з цим великого значення набуває потреба у створенні власних органів, спроможних ефективно регулювати процеси інформатизації в країні. Так, було створено Міністерство цифрової трансформації України. Серед ключових цілей новоствореного органу до 2024 р. було заявлено: досягнення доступності публічних послуг громадян та бізнесу онлайн на 100 %; досягнення покриття швидкісним Інтернетом населення, соціальних об'єктів і головних автошляхів на 95 %; залучення українців до програми розвитку цифрових навичок; досягнення частки ІТ у ВВП країни у 10 % [93].

Аналіз моделей розвитку інформаційного суспільства наочно демонструє протистояння Заходу та Сходу у відстоюванні своїх національних інтересів в умовах

незворотного й активного процесу інформаційних перетворень та формування нової карти світу у синергетичному прояві феноменів третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій. Відповідно до прояву революційних змін висока щільність інформації, інтенсивність розвитку і використання нових інформаційних та інноваційних технологій характерні нині, у першу чергу, США, країнам Північної Європи, Японії, Сінгапуру, Китаю [169, с. 30].

Частка цифрової економіки у ВВП розвинених країн з 2010 по 2016 рр. зросла з 4,3 % до 5,5 %, а у ВВП країн, що розвиваються, – з 3,6 % до 4,9 %. У країнах «великої двадцятки» цей показник зріс за п'ять років з 4,1 % до 5,3 %. Лідером за цим критерієм є Велика Британія – 12 %, далі йде Китай – понад 6 % [93]. Дві країни – Сполучені Штати та Китай – на сьогоднішній день досягли найбільшого успіху у використанні переваг інформаційної економіки, і вони також лідирують за інвестиціями в НІОКР та інноваціями, пов'язаними з технологією блокчейн, штучним інтелектом та хмарними технологіями [283, с. 148]. The Boston Consulting Group прогнозує, що обсяг цифрової економіки до 2035 р. може досягти 16 трлн. дол. США [278].

Аналіз статистичних даних свідчить, що ключовим національним інтересом будь-якої країни в розбудові інформаційної економіки є досягнення інформаційного лідерства на світовій арені, що є вагомим чинником зростання національного багатства за рахунок підсилення ефекту міжнародного економічного співробітництва в інноваційній та інформаційній сферах.

Світовий досвід яскраво демонструє різноманітність підходів, які застосовують різні країни у своєму прямуванні до розбудови інформаційної економіки, що обумовлено сформованими політичними, соціально-економічними і культурними умовами. Так, американський досвід спирається на власні сили в розбудові інформаційної економіки, європейські країни вбачають результативність цього процесу у спільній інтеграції зусиль та ресурсів у гармонізованому баченні спільних цінностей і стандартів. Єдність будь-якої країни світу проявляється

в усвідомленні переваг, які надає процес розвитку і поширення сучасних інформаційних технологій, інформації та нового знання, що й формує ключовий інтерес розвитку їх національної економіки та обумовлює подальший вектор наукових досліджень [169, с. 30].

Ключовою проблемою розбудови інформаційної економіки будь-якої країни є інформаційна асиметрія, тому актуальним стає питання систематизації, врахування й адаптації практик світового досвіду на шляху усунення проблем інформаційної економіки, які її провокують. Врахування й адаптація практик світового досвіду є одним із базових концептів трансформації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, що дає змогу на основі селекції накопиченого досвіду і знань окреслити цільові стратегічні та поточні завдання розвитку національної економіки, які відповідають сучасним потребам розвитку суспільства в глобальному світі. Світовий досвід усунення впливу інформаційної асиметрії та цільові вектори адаптації у процесі розвитку інформаційної економіки України окреслено в табл. 3.8.

Систематизація досвіду усунення проблем інформаційної економіки, які провокує інформаційна асиметрія (табл. 3.8), наочно ілюструє те, що кожна країна у своєму прямуванні до національної моделі інформаційної економіки тією чи іншою мірою стикається з проявами інформаційної асиметрії та необхідністю їх нівелювання шляхом формування і реалізації управлінських заходів регулюючого та корегуючого впливу. Ключовою проблемою визнано прояви цифрової нерівності серед населення. Так, згідно з даними за 2017 р. у США близько 10 % населення не мають доступу до якісного Інтернету, у сільській місцевості цей показник становить 39 % населення [24]; в Китаї популярність Інтернету в східних районах становила 70 %, у центральних – приблизно 50 %, на південному заході – менше 40 % [189]; в Німеччині наявна різниця у рівні цифровізації між східними та західними землями [222].

Таблиця 3.8

## Світовий досвід усунення впливу інформаційної асиметрії

Країна	Проблеми інформаційної економіки, що провокують інформаційну асиметрію в межах країни	Досвід усунення ризиків, загроз та наслідків інформаційної асиметрії в межах країни	Цільові вектори адаптації у процесі розвитку інформаційної економіки України
1. США	1. Асиметричність у рівнях цифровізації державних органів та розвитку цифрової інфраструктури порівняно з показниками цифрового розвитку приватного бізнесу 2. Прояви цифрової нерівності серед населення 3. Системні диспропорції: бюджетний дефіцит, небажання збільшувати податкове навантаження на бізнес та населення 4. Різновекторність політичних поглядів на перспективи розвитку національної економіки 5. Посилення конкурентної боротьби у сфері інформаційних, інноваційних технологій, загострення конфліктних станів на міжнародній арені з Китаєм	Серед ключових заходів управлінського характеру щодо усунення інформаційних диспропорцій та асиметрій є: підвищення інформаційної грамотності серед населення та розвиток громадської свідомості; фактчекінг як процес перевірки правдивості тверджень, фактів і статей; законодавчі заходи (уряд США ухвалив закон, що вимагає від соціальних медіаплатформ забезпечення прозорості та недопущення маніпулятивних алгоритмів, які поширюють неправдиву інформацію)	Усунення інформаційної асиметрії є комплексним і багатограним процесом, що базується на спільних зусиллях урядових органів, бізнесу та громадськості. Правові норми та регулятивні органи відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до інформації та рівних можливостей для всіх громадян
2. Китай	1. Законодавство не відповідає динаміці змін цифрової економіки 2. Недосконалість інноваційної системи, що пов'язано з неузгодженістю питань із захистом інтелектуальної власності та захистом особистої інформації громадян 3. Регіональні цифрові диспропорції	Інформаційна безпека – пріоритет розвитку національної економіки. В рамках цього реалізуються заходи щодо: створення промисловості, що на 100 % є невразливою до несанкціонованого доступу; обмеження доступу до низки іноземних сайтів з території КНР (проект «Золотий щит»); реалізації програми «Інтернет+» (2015 р.), яка орієнтована на побудову до 2049 р. інформаційного суспільства; активізації процесів цифровізації ключових секторів економіки	Усунення інформаційної асиметрії має ґрунтуватися на пріоритетності забезпечення інформаційної безпеки зі збереженням відкритості та доступності до інформаційних ресурсів і технологій у рамках діючого правового поля
3. Країни ЄС	1. Нерівномірний доступ до технологій, інформації та використання цифрових послуг 2. Цифрова нерівність між різними поколіннями громадян а також між корінним населенням та мігрантами 3. Недостатня залученість у процес цифрової трансформації малого та середнього бізнесу 4. Висока вартість цифрових послуг 5. Інформаційний монополізм 6. Нерівність у галузі електронної комерції	Управлінські заходи спрямовано на інтеграцію європейської спільноти шляхом використання інноваційних та інформаційних технологій і платформ взаємодії членів-учасників: програма «Ширококоштовий доступ до Інтернету для всіх» (2010 р.); орієнтація інформаційної політики на включеність усіх громадян до інформаційного суспільства; розвиток інформаційної інфраструктури; програма «Горизонт ЄС» (2021 р.), що має на меті підтримку досліджень та інновацій у сфері інформаційних технологій	Подолання проявів інформаційної асиметрії має ґрунтуватися на спрямуванні цільових векторів політик (інформаційної, інноваційної, економічної та ін.) на забезпечення включеності всіх громадян до інформаційного суспільства

Джерело: складено автором на основі [24; 30; 56; 189]

Окрім типових проблем розвитку інформаційної економіки, з якими стикається кожна країна (цифрова та інформаційна нерівність серед населення, регіональні диспропорції інформаційного та інноваційного розвитку, нерівномірний доступ до технологій, недосконалість системи забезпечення інформаційної безпеки), існують також проблеми, що спровоковані політичними, соціально-економічними і культурними умовами розвитку кожної країни, на яких варто зупинитися більш детально.

На шляху розвитку інформаційної економіки США стикнулися з такими складнощами, як: системні диспропорції (бюджетний дефіцит, небажання збільшувати податкове навантаження на бізнес та населення); різновекторність політичних поглядів на перспективи розвитку національної економіки (наприклад, протекціонізм Трампа поставив інтереси розвитку інформаційної економіки на другорядне місце, що посилює економічні війни в глобальному інформаційному та економічному просторі); посилення конкурентної боротьби у сфері інформаційних та інноваційних технологій і загострення конфліктних станів на міжнародній арені з Китаєм. Для України досвід США щодо усунення ризиків, загроз та наслідків інформаційної асиметрії є корисним з позиції вивчення практики формування у суспільства критичного мислення, підвищення цифрової та інформаційної грамотності, залучення інструментів фактчекінгу, тобто перевірки інформації на предмет викривлення та правдивості інформаційних потоків (організації, такі як Politifact, FactCheck.org та Snopes, є впливовими гравцями у сфері фактчекінгу в США).

Країни ЄС приділяють значну увагу усуненню інформаційної та цифрової асиметрії, що проявляється в ініціативах та активних діях на різних рівнях для забезпечення рівного доступу до інформації та цифрових технологій для всіх громадян. Для України досвід ЄС щодо усунення ризиків, загроз та наслідків інформаційної асиметрії є важливим кроком у рамках реалізації обраного євроінтеграційного курсу, що потребує комплексного підходу і спільних зусиль усіх

сторін на основі процесів узгодження та балансування ключових національних економічних інтересів. У рамках перенесення досвіду у процес розвитку інформаційної економіки України необхідно звернути увагу на адаптацію європейської практики за такими напрямками: інвестиції в інноваційну та інформаційну інфраструктуру; розвиток освіти із залученням сучасних інформаційних технологій і платформ; підтримка інноваційних досліджень, малого та середнього бізнесу; підвищення освітнього рівня та доступності цифрових навичок; підтримка соціальних проєктів засобами інформаційних технологій; розвиток штучного інтелекту.

Усунення інформаційної асиметрії є важливим і складним завданням у розвитку інформаційного суспільства Китаю, оскільки основними причинами диспропорцій є велика кількість населення, тотальний контроль держави над засобами масової інформації, що призводить до цензури та обмеження доступу до незалежних джерел інформації, значна диференціація соціальних та економічних груп населення. Досвід Китаю у розбудові інформаційної економіки не є прикладом для наслідування в Україні, але деякі аспекти забезпечення інформаційної безпеки варто розглянути для адаптивного перенесення у вітчизняну практику, особливо в умовах загострення інформаційних війн, кібератак та агресивної інформаційної політики росії у світі.

Отже, цінним в усуненні впливу інформаційної асиметрії для України варто визнавати досвід США та Європи, в яких пріоритетами інформаційної політики є інформаційна безпека, стимулювання громадської свідомості, інтеграція агентів економічного та соціального розвитку на інноваційних, інформаційних платформах розвитку як ключові фактори усунення інформаційної асиметрії. Адаптація світового досвіду щодо усунення ризиків, загроз і наслідків інформаційної асиметрії дасть Україні змогу прискорити процес формування національної інформаційної моделі економіки як основи, що відкриває можливості досягнення найвищої еволюційної фази розвитку національної економіки – економіки знань.

Важливо зазначити, що негативні прояви інформаційної асиметрії в Україні потребують управлінських заходів щодо їх усунення в перспективному баченні досягнення ключових національних економічних інтересів (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

**Управлінські заходи щодо усунення негативних проявів  
інформаційної асиметрії в Україні в перспективному баченні  
досягнення ключових національних інтересів**

Сфери впливу інформаційної асиметрії	Ключовий національний економічний інтерес	Управлінські заходи щодо усунення негативних проявів інформаційної асиметрії
1	2	3
1. Ринок праці	Формування національної моделі ринку праці як гнучкої, динамічної багатокомпонентної та конкурентоспроможної системи, що змінюється під впливом інформаційних технологій у гармонійному прояві ключових інтересів у парадигмі відносин «держава – освітні установи – роботодавець – працівник»	Збалансування попиту і пропозиції на ринку праці, оптимізація структури зайнятості відповідно до потреб інформаційного прогресу, формування конкурентного середовища як на національному, так і на регіональному рівні; збільшення обсягів інвестування в людський капітал
2. Безпека	Забезпечення цілісності національної господарської системи, збалансованого та безпекового її функціонування в умовах динамічних змін у глобалізованому просторі	Прогнозування наслідків інформаційного прогресу бізнесу та моделювання розвитку національної економіки на засадах партнерства, дотримання балансу інтересів, смарт-підходу у перспективному баченні продукування, комерціалізації та експлуатації новітніх технологій
3. Суспільство	Формування прогресивної національної моделі інформаційного суспільства	Поширення інформаційного прогресу на засадах узгодження, гармонізації, балансування національних економічних інтересів у рівневій системі економічних відносин у перспективному баченні впливів технологічного прогресу та їх регулювання, трансформації ментальності відповідно до становлення демократичної держави у своєму прямуюнні до євроінтеграційного курсу
4. Освіта	Формування прогресивного освітнього середовища, в якому навчальні заклади є активними суб'єктами господарювання, що надають широкий спектр послуг, забезпечують економіку знаннями та інформаційно-освітніми ресурсами	Удосконалення управлінського підходу до змін в освітній системі, який передбачає зосередження на стратегічному баченні взаємодії між освітніми установами та бізнесом, формуючи інноваційну екосистему з орієнтацією на ринкове середовище, а також освітні, інноваційні та інформаційні світові тренди



Продовження табл. 3.9

1	2	3
5. Бізнес-середовище	Формування сприятливого бізнес-середовища	Гармонізація законів відповідно до європейських стандартів та їх дотримання, подолання корупції та бюрократичних перепон, що допоможе зменшити трансакційні витрати, включно з доступом до фінансів (доступне кредитування), послуг і ресурсів [114, с. 134]; активізація смарт-спеціалізації як інструменту усунення асиметрій розвитку територій (економічного, інформаційного) в управлінському баченні ефективного залучення унікального потенціалу територій на засадах забезпечення балансу інтересів ключових суб'єктів розвитку
6. Інституційне середовище	Формування ефективного інституційного середовища відповідно до новітніх потреб інформаційної економіки	Зосередження на векторі інституційної перебудови механізмів державного стимулювання розвитку інформаційної економіки у контексті гармонізації інтересів ключових ринкових суб'єктів на засадах забезпечення комплексного, аполітичного та об'єктивного розв'язання проблем інформаційної асиметрії
7. Фінансовий сектор	Цифрова трансформація фінансового сектору та його інтеграція в існуючу фінансову систему на основі прозорості процесів; інноваційності послуг, продуктів і технологій; масштабування віртуальних технологічних платформ; інтеграції суміжних видів діяльності	Розробка комплексної цифрової та інформаційної стратегії як на макрорівні, так і для кожного окремого інституційного учасника фінансового сектору, яка передбачає узгодження діяльності фінансових регуляторів та збереження конфіденційності даних [4, с. 120]

*Джерело: складено автором на основі [4; 114; 168]*

Однією з ключових умов ефективної реалізації окреслених управлінських заходів у подоланні негативних проявів інформаційної асиметрії є усунення проблемних аспектів інституційної складової, які полягають у лобіюванні владними та бізнес-структурами своїх інтересів щодо формування олігархічних структур та отримання надприбутків за рахунок нерівномірного розподілу і викривлення інформації [168].

Дослідження та систематизація світового досвіду не просто постають цікавим процесом вивчення інформації. По-перше, це формування цільової бази знань щодо вже існуючого досвіду, особливостей і вже отриманих результатів у макро-, мезо- та

мікроекономічній площині, наявності помилок та усунення проблем. По-друге, формується практичний досвід навичок, компетенцій владного та корпоративного менеджменту, який неможливо оцінити з позиції узагальнених оцінок, тут наявний елемент суб'єктивності, авторського знання (рис. 3.4).



Рис. 3.4. Особливості формування та подальшого впровадження системи знань щодо світового досвіду  
Джерело: складено автором

Світовий досвід показує, що існуюча система регуляторного впливу на економіку нашої країни далека від бажаних параметрів стабільності та потреб економічного зростання, в цілому вона не відповідає як вимогам сьогодення, так і бажаним майбутнім станам інформаційної економіки. Українська економіка

вимагає структурної перебудови, залучення відповідного світового досвіду на основі програм і планів подальшої діджиталізації, інноватизації на платформах дотримання, гармонізації, балансування національних економічних інтересів. Наукова парадигма розвитку національної економіки України в повоєнні часи потребує не просто визначення та інституціоналізації національних економічних інтересів, а ще й закріплення інструментів регуляторного впливу та контролю за найкращими світовими стандартами.

### **3.3. Принципи та управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів**

Сучасна економіка розвивається під впливом синергетичного розвитку четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій, що проявляється у впровадженні новітніх інноваційних та інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя і характеризується проявом інформаційної асиметрії в розвитку національної економіки. Темпи автоматизації та роботизації виробництва в майбутньому будуть постійно зростати. Бачення сучасного світу як нелінійного у своєму розвитку, невизначеного, небезпечного (у природному, техногенному, політичному аспектах) має стати основним при виробленні стратегій розвитку підприємств, організацій, регіонів, держав та координації зусиль для вироблення узгоджених позицій на міждержавному рівні [197, с. 40].

Ключовою проблемою розвитку інформаційної економіки є інформаційна асиметрія, що порушує баланс економічних інтересів і виступає фактором деформації економічного простору. Негативними проявами інформаційної асиметрії в економіці є: недосконала конкуренція; порушення базового принципу – інформаційної відкритості (прозорості) функціонування ринків, державних органів та бізнес-структур; лобіювання інтересів владних та бізнес-структур; корупційна складова в рівневій системі економічних відносин, зловживання службовим становищем.

Наслідки інформаційної асиметрії переплітаються, плавно переходячи від одного учасника ринкових відносин до іншого, що часто стає результатом деформації не лише окремих локалізованих ринків та галузей, а й економіки країни загалом [154, с. 84]. Нейтралізація інформаційної асиметрії в парадигмі відносин «влада – бізнес – населення» дасть змогу мінімізувати несправедливий перерозподіл багатства, впливи конфліктних станів на прогрес національної економіки, відкриє можливості залучення та ефективного використання потенціалів (економічного, соціального, інноваційного, інформаційного) в розвитку територій на основі інтеграційної взаємодії.

Незважаючи на актуальність у наукових колах [26; 27; 35; 60; 68; 71; 78; 87; 90; 154] проблематики інформаційної асиметрії та подолання проблемних аспектів її прояву на окремих територіях, на сьогодні спостерігаємо відсутність єдиних підходів до вирішення цього питання, що в основному пов'язано з динамічними змінами економічних інтересів ключових агентів розвитку у мінливому інформаційному та інноваційному середовищі. З огляду на стрімкий розвиток науково-технічного та інформаційного прогресу доцільно окреслити напрями усунення впливу інформаційної асиметрії в межах селективного підходу до формування концептів стратегічного бачення прогресу національної економіки.

Залучення селективного інструментарію щодо реалізації концептів дасть змогу в умовах необхідності швидкого реагування на зміни економічних інтересів (як реакції на динаміку інноваційного та інформаційного прогресу) та обмеженості фінансових ресурсів суттєво підвищити дієвість і результативність управлінських заходів щодо подолання негативних асиметричних проявів розвитку територій. Результатом селекції концептів є ключ до реалізації заходів економічної, соціальної, інноваційної та інформаційної політик. Такий підхід дає можливість забезпечити гармонізований прояв економічних інтересів на шляху прямування до найвищої еволюційної фази розвитку інноваційного та інформаційного прогресу – економіки знань (рис. 3.5).

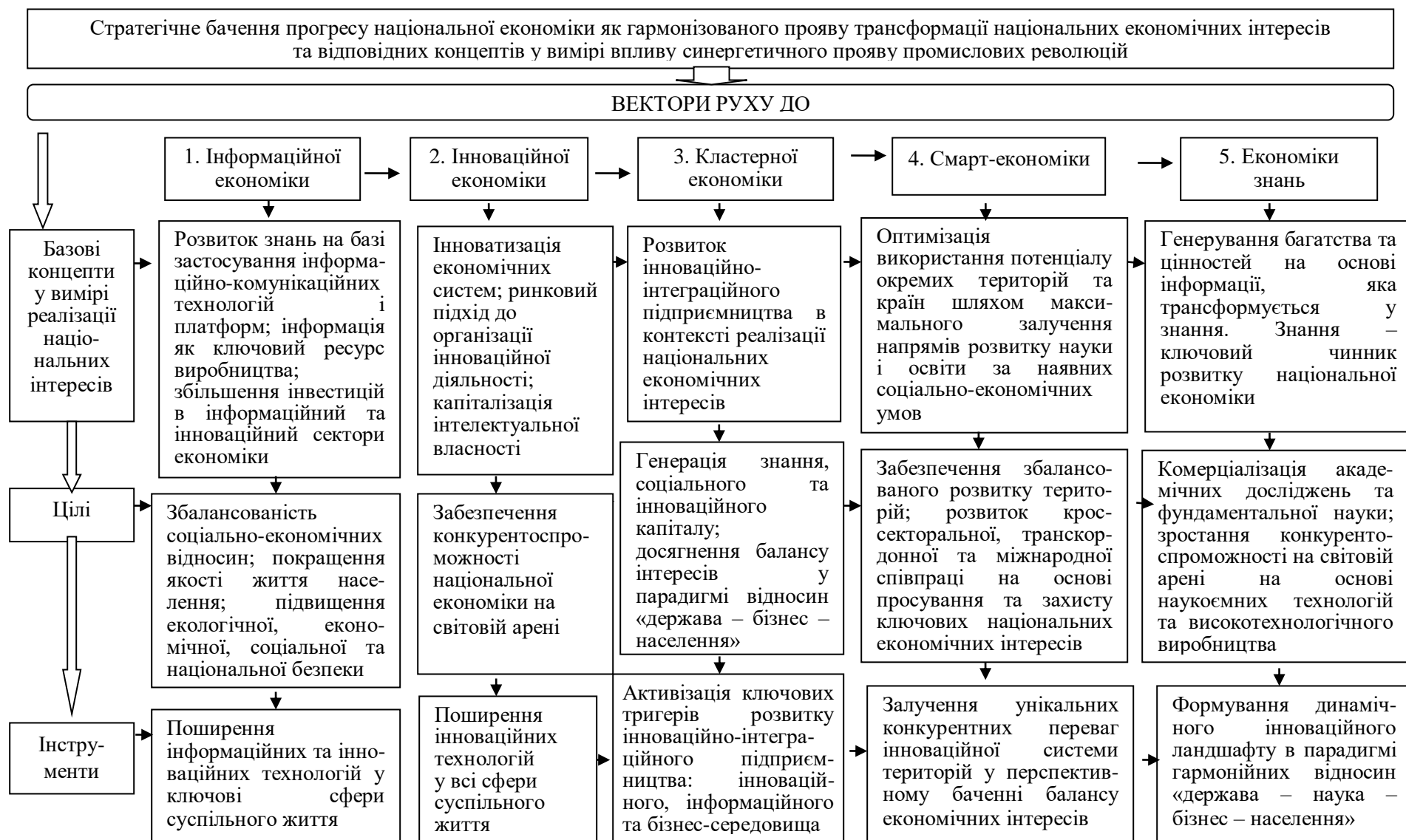


Рис. 3.5. Схема селективного відбору концептів у векторному русі стратегічного бачення прогресу національної економіки

Джерело: складено автором

Вектори руху у своєму динамічному та етапному прояві формують оптимальну сукупність концептів, окреслюють цілі та визначають інструменти на шляху досягнення ефективної моделі національної економіки, які можуть трансформуватися під дією наслідків синергетичного прояву промислових революцій. Як результат формується стратегічне бачення прогресу національної економіки в еволюційному векторному русі від інформаційної економіки до економіки знань з окресленням ключових етапів, пріоритетів і напрямів руху. Інформаційна економіка виступає основою для подальшого розвитку інноваційної економіки, на базі селекції концептів інформаційної та інноваційної економіки формується бачення розвитку кластерної економіки. Селективна сукупність концептів інформаційної, інноваційної та кластерної економіки дає змогу сформувати розуміння базових кроків прямування до смарт-економіки. Наростання дії концептів, синергетичне їх поєднання за умов відповідного управлінського забезпечення приведе до змін, які стануть відображенням національних економічних інтересів переходу до економіки знань як найвищої еволюційної фази розвитку інформаційної економіки.

Результати аналітичного дослідження, яке проведене у другому розділі, показують, що жодна з проаналізованих стадій (становлення, формування та прогресу) на шляху досягнення моделі інформаційної економіки України не є довершеною. Вектор руху до інформаційної економіки трансформує національні економічні інтереси, під впливом яких формуються цільові вектори стратегічного вибору, які також було визначено в другому розділі дисертаційного дослідження (підрозділ 2.1), а саме:

- державної інформаційної політики;
- розвитку соціального потенціалу;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ;

цифрової трансформації державного управління, соціальної сфери та бізнес-середовища;

економічного прогресу;

соціального прогресу.

Окреслені цільові вектори стратегічного розвитку мають наповнюватися базовими концептами, які надалі потребують перегляду, селекції, доповнення, трансформації відповідно до досягнутого рівня еволюційної фази розвитку інформаційної економіки (табл. 3.10). Концепти виступають як формалізовані ідеї, якими оперують суб'єкти економічного розвитку у процесах вирішення завдань управління у вимірі впливу на стан інформаційної економіки в межах реалізації національних інтересів. Ідея автора полягає у створенні такої триетапної (трикрокової) процедури:

1. Наповнення цільових векторів стратегічного розвитку інформаційної економіки базовими концептами.

2. Окреслення управлінських підходів та принципів реалізації концептів національних економічних інтересів.

3. Утворення стійких форм інституалізації з позиції реалізації національних економічних інтересів і концептів відповідно до досягнутого рівня еволюційної стадії розвитку інформаційної економіки. Так, процес реалізації національних економічних інтересів і концептів інформаційної економіки на стадії становлення має бути забезпечений інститутами управління (політичні, правові), формування, координації та імплементації державної інформаційної стратегії на політичному, правовому, фінансовому, соціокультурному, бізнесовому та безпековому рівнях; на стадії формування – інститутами забезпечення (фінансові; соціально-культурні, бізнесу), оперативної координації та стейкхолдерами; на стадії прогресу – інститутами імплементації, моніторингу, оцінки та контролю.

Таблиця 3.10

**Наповнення цільових векторів стратегічного розвитку інформаційної економіки концептами**

Цільові вектори стратегічного розвитку інформаційної економіки	Базові концепти у вимірі впливу на стан інформаційної економіки в межах реалізації національних інтересів	Форми інституалізації з позиції реалізації національних економічних інтересів і концептів інформаційної економіки	Очікуваний результат
Перша стадія – становлення			
1. Державної інформаційної політики	Пріоритетність ризик-орієнтованого підходу в питаннях правового регулювання інформаційної економіки. Орієнтація на пошук механізмів уніфікації, гармонізації нормативних правових актів, стандартів в ієрархічній системі інформаційного законодавства України та ЄС	Інститути управління (політичні, правові) Інститути формування, координації та імплементації державної інформаційної стратегії на політичному, правовому, фінансовому, соціокультурному, бізнесовому та безпековому рівнях Економічні інститути	Сформоване інституційно-правове середовище інформаційної економіки з позиції гармонізації національного та міжнародного законодавства, розвитку євроінтеграційних процесів, забезпечення економічної безпеки та реалізації національних інтересів, а саме: формування конкурентного середовища; забезпечення конкурентоспроможності людського потенціалу та національної економіки в глобальному економічному та інформаційному просторі
2. Розвитку соціального потенціалу	Сприяння інформатизації, інтелектуалізації суспільства та інноваційній діяльності		
3. Забезпечення інформаційної безпеки	Врахування в безпековій системі інформаційної компоненти економічної безпеки й економічного аспекту інформаційної безпеки		
4. Розвитку цифрової інфраструктури та цифрових платформ	Розвинена цифрова інфраструктура – основа розвитку інформаційної економіки		
Друга стадія – формування			
1. Цифрової трансформації державного управління	Орієнтація на модернізацію державного та регіонального управління і консолідацію державних інформаційних систем	Інститути забезпечення (фінансові; соціально-культурні, бізнесу) Інститути оперативної координації, кластероутворення Стейкхолдери	Трансформація державної політики та управління, соціального та бізнес-середовища відповідно до потреб розвитку інформаційної економіки та реалізації національних економічних інтересів (розвиток суспільства і секторів економіки відповідно до сучасних світових трендів)
2. Цифрової трансформації соціального середовища	Сприяння інтеграції інформаційних технологій та поширення цифрової інформації як чинника усунення кордонів між фізичними, цифровими й біологічними системами		
3. Цифрової трансформації бізнес-середовища			
Третя стадія – прогресу			
1. Економічного прогресу;	Інформація як ключовий ресурс виробництва; збільшення інвестицій в інформаційний та інноваційний сектори економіки	Інститути імплементації, моніторингу та оцінки	Сформована діюча національна модель інформаційної економіки як основа на шляху прямування до найвищої еволюційної фази розвитку інформаційного та інноваційного прогресу у вимірі змін промислових революцій (економіки знань)
2. Соціального прогресу	Розвиток знань на базі застосування інформаційно-комунікаційних технологій та платформ	Інститути розвитку відповідно до досягнутого прогресивного рівня	

Джерело: складено автором



Ю. О. Коваленко визначає інституціоналізацію в інформаційній економіці як процес визначення та закріплення економічних норм, правил, моделей поведінки і принципів прийняття рішень, що регулюють взаємодію з приводу задоволення потреб усіх членів інформаційного та інституційного середовища [58, с. 134]. Варто погодитися з наведеним визначенням, оскільки, безперечно, важливим елементом інституціоналізації є створення правового фундаменту, що здатен гармонійно регулювати процеси збирання, обробки, збереження і передачі інформації. Правові основи мають включати норми щодо захисту персональних даних, інтелектуальної власності, електронної комерції та інших аспектів інформаційної економіки.

Отже, інституціоналізація з позиції реалізації національних економічних інтересів і концептів інформаційної економіки – це процес формалізації відносин шляхом створення правових, організаційних, соціальних, економічних структур, які сприяють ефективному використанню інформації як ресурсу і прискорюють технологічний прогрес. Інституціоналізація є певним гарантом узгодження, балансування та реалізації економічних інтересів у парадигмі відносин «держава – бізнес – населення» на основі: використання механізмів впливу держави (податкових, фінансових), забезпечення прозорості у боротьбі з корупцією, посилення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу, а також зростання якості життя громадян. Інституціоналізація має передбачати створення ефективних структур: інноваційних центрів, дослідницьких лабораторій, технологічних парків, інноваційних кластерів, які є своєрідними платформами співробітництва та обміну знаннями у напрямках продукування, розвитку інноваційних та інформаційних технологій. Як результат інституціоналізація концептів інформаційної економіки забезпечує ефективність соціальних та економічних змін, які сприяють розвитку інформаційного суспільства і національної економіки.

Наповнення цільових векторів стратегічного розвитку інформаційної економіки концептами – важливий крок, однак він потребує відповідного управлінського забезпечення на шляху формування моделі інформаційної

економіки. З цієї позиції доцільним вбачається систематизувати та класифікувати за групами існуючі управлінські підходи до реалізації концептів національних економічних інтересів:

Перша класифікаційна група – управлінські підходи до реалізації концептів з позиції навантаження на організаційну та мотиваційну функцію: концептуалізація, стратегування, інституціоналізація, інформаційне забезпечення, іміджеве забезпечення, нормативно-правове забезпечення, розробка цільових видів політики, цільових програм та проєктів, залучення й адаптація світового досвіду, розробка балансів залучення ресурсів та потенціалу країни (регіонів, галузей).

Друга класифікаційна група – діагностика, моніторинг, управлінський аналіз.

Третя класифікаційна група – управлінські підходи з навантаженням на функцію регуляторного впливу: постійно діючі групи оцінки реалізації державної політики у ключових сферах національної економіки; громадський контроль та заходи прозорості; положення з корегування чинних нормативно-правових актів; завдання та заходи розробки, впровадження механізмів ринкового регулювання, балансування економіки.

Наведені управлінські підходи, застосовуючи які, суб'єкт управління впливає на об'єкт управління, дають змогу розробити стратегію і тактики реалізації базових концептів національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, а також визначити цілі та завдання, спланувати організацію роботи і ресурсне забезпечення, контролювати виконання цільових завдань та здійснювати корегування управлінських заходів.

Перша класифікаційна група – це управлінські підходи до реалізації концептів з позиції функціонального навантаження на організаційні та мотиваційні складові. Окреслена група управлінських підходів базується на виділенні мотивів, якими керується суб'єкт економічних відносин у процесі діяльності, і можливості використовувати ці мотиви за допомогою відповідних інструментів управлінського впливу. Ці інструменти можуть мати адміністративний (розподіл повноважень,

видача наказів і розпоряджень), економічний (податкові, кредитні, цінові, ринкові інструменти) чи соціальний характер.

Розглянемо більш змістовно кожний управлінський підхід першої класифікаційної групи:

Концептуалізація – формування концепцій, політик і стратегій з базовим компонентом концепту національних економічних інтересів та формування узагальненого бачення руху великих господарських систем, змін відносин, залучення ресурсів та потенціалу країни.

Стратегування – процесуальний підхід до інтерпретації багатовекторного управління розвитком, коли враховують базові концепти національних економічних інтересів із розумінням послідовності дій, що передбачає певні етапи, стадії, фази конструювання «ідеальної» моделі національної економіки та прогнозування можливостей і ризиків її практичної реалізації за наявних ресурсів.

Інституціоналізація – це перетворення базових концептів на норму і формування правил економічної, соціальної комунікації шляхом їх впровадження за допомогою владних інституцій на основі засобів правового, економічного, політичного і соціального регулювання.

Інформаційне забезпечення як управлінський підхід у реалізації концептів національних економічних інтересів варто визначати як сукупність організаційних, інформаційних, методичних і техніко-технологічних складових, які у своєму раціональному та комплексному поєднанні у напрямках постачання, відбору, перевірки, використання інформації та інформаційних ресурсів забезпечують підтримку процесів прийняття управлінських рішень. Зазначений управлінський підхід має ґрунтуватися на оптимізації інформаційних зв'язків та потоків, форм і методів трансформації інформації та передачі її споживачам.

Іміджеве забезпечення. Іміджеве забезпечення є ефективним управлінським підходом, що реалізується PR-засобами, інформаційними технологіями і полягає у формуванні та забезпеченні позитивного іміджу як територій, так і суб'єктів

економічної діяльності, що так само істотно впливає на умови взаємодії, інтеграції та взаємовигідного співробітництва різних активно діючих сил у напрямі реалізації національних економічних інтересів. Стратегічне управління іміджем – базовий інструмент владних інституцій у забезпеченні сталого розвитку та конкурентоспроможності економіки в умовах нових інформаційних викликів (інформаційна асиметрія, інформаційні війни, викривлення інформації).

Нормативно-правове забезпечення. Як відомо, формування та наявність нормативно-правового забезпечення процесів розвитку інформаційної економіки є базовою умовою реалізації концептів національних економічних інтересів. Особливого значення таке забезпечення набуває в управлінні процесами інформаційної безпеки, віртуалізації, хмарного сервісу, використання штучного інтелекту. Такі процеси є новим синергетичним проявом промислових революцій, тому існуючі норми не дають змоги вирішити численні проблеми практики управління ними, що потребує додаткового регламентування у правовому полі.

Залучення й адаптація світового досвіду. Управлінський підхід до залучення й адаптації світового досвіду дає змогу забезпечити трансформаційне перенесення такого досвіду у процеси формування та реалізації концептів національних економічних інтересів у прямуванні до національної моделі інформаційної економіки України. Систематизацію такого досвіду із визначенням цільових векторів адаптації варто проводити по ключових питаннях: нормативно-правового забезпечення; стратегічного бачення розвитку інформаційної економіки на загальнодержавному і національному рівнях; скорочення диспропорцій соціально-економічного характеру та інформаційної асиметрії в розвитку територій і населення; розвитку бізнесу, торгівлі та експорту на основі сучасних інформаційних та інноваційних технологій (хмарних технологій, технологій штучного інтелекту); формування інвестиційної привабливості; покращення якості життя загалом.

Розробка балансів залучення ресурсів та потенціалу країни (регіонів, галузей) є важливим управлінським підходом, що базується на інструментах аналізу та розробки науково обґрунтованих сценарних варіантів розвитку інформаційної економіки на основі визначених концептів національних економічних інтересів і моделювання наслідків їх реалізації для соціальних та економічних систем країни. Використання аналітичних і прогностичних можливостей розробки балансів дає підстави для формування довершеної картини стратегічного бачення прогресу інформаційної економіки з цільовими видами політики та програм розвитку, спираючись на залучення наявних ресурсів і потенціалу країни. Окреслений управлінський підхід також дає змогу на основі деталізації основних інформаційних та економічних зв'язків ув'язати концепти національних економічних інтересів і ресурси в масштабі розвитку національної економіки, скоординувати інноваційно-інтеграційний розвиток підприємництва в умовах інформаційної економіки, забезпечити мінімізацію асиметричних та диспропорційних проявів територіального розвитку.

Розробка цільових видів політики базується на ідеї концептів національних економічних інтересів та врахування інтересів бізнесів, населення регіонів, національних та іноземних інвесторів.

Розробка цільових програм та проєктів – це управлінський підхід до реалізації селективно відібраної сукупності концептів у вимірі впливу на стан інформаційної економіки в межах реалізації національних інтересів, що базується на урахуванні економічно обґрунтованих потенціалів і конкурентних переваг території, спирається на синергію економічної, соціальної, інноваційної та інформаційної складових і спрямовується на гармонізацію з цільовими векторами стратегічного розвитку інформаційної економіки окремих територій та країни в цілому.

Управлінський підхід до цільових програм розвитку досить давно увійшов у практику стратегічного соціально-економічного розвитку територій, розв'язання окремих масштабних стратегічних проблем і регламентується Законом України

«Про державні цільові програми» [122]. Перелік державних цільових програм, які виконуються в межах бюджетної програми, щорічно оновлюється відповідно до змін національних економічних інтересів і пріоритетів розвитку. Цільові програми розвитку фокусуються на напрямках реалізації сукупності концептів, визначенні зацікавлених сторін з їхніми інтересами та ресурсним потенціалом у досягненні спільного бачення прогресу у вирішенні проблемних питань.

Проектний управлінський підхід є поширеним у рамках грантових проєктів. В умовах реалізації концептів національних економічних інтересів щодо розвитку інформаційної економіки проєктний підхід варто розглядати як системний у здійсненні цілеспрямованих змін, які стають потрібними в разі виникнення проблем, що пов'язані з інформаційною асиметрією та диспропорціями розвитку територій, впровадженням інноваційних та інформаційних технологій у ключові сфери суспільного життя. Арсенал проєктного інструментарію дає змогу вирішувати ключові завдання розвитку інформаційної економіки відповідно до визначених цільових програм у мережевому співробітництві «влада – суспільство – бізнес» на основі наявного ресурсного потенціалу.

Управлінські підходи з функціональним навантаженням на функцію контролю та подальшим включенням в процеси та процедури реалізації концептів національної економіки:

Діагностика. Складність і недостатня чіткість завдань щодо реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки на тлі динамічності факторів зовнішнього і внутрішнього середовища країни, що посилюються військовою агресією росії проти України, комплексність проблем у синергетичному прояві економічних, соціальних, управлінських, інформаційних, технологічних та інших аспектів зумовлюють необхідність застосування діагностики, за результатами якої формуються процеси реалізації концептів національної економіки. Діагностика у класичному застосуванні передбачає постановку діагнозу, що має окреслити: проблеми, причини проблеми, виявити зони

конфліктів, можливі шляхи вирішення проблем та усунення непорозумінь, напрями подальших дій [41, с. 11].

Діагностика як управлінський підхід з функціональним навантаженням на функцію контролю та подальшим включенням результатів у процеси та процедури реалізації концептів національної економіки – це систематичний збір та аналіз інформації на основі сформованого комплексу способів, методів і прийомів вивчення змін економічних інтересів (як реакції на динаміку інноваційного та інформаційного прогресу), що дає змогу в оптимальні терміни, з мінімумом витрат отримати чітке уявлення про ресурси, проблеми та можливості ініціювати селективне (вибіркове) регулювання концептів з позиції вирішення питань формування і реалізації дієвих заходів економічної, соціальної, інноваційної та інформаційної політик.

Діагностика, будучи дослідницькою процедурою, орієнтована не лише на пошук закономірностей і типізацію проблем реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, але й на виявлення специфічних проблем конкретної галузі, населення, бізнесу території (інформаційної асиметрії, диспропорцій розвитку, викривлення інформації) та пошук шляхів їх вирішення. Діагностика забезпечує необхідною інформацією процес прийняття управлінських рішень, що дає змогу отримати відповідь на питання: «які зміни необхідні?» та є базовим кроком у підготовці заходів, спрямованих на реалізацію концептів національної економіки.

Моніторинг як управлінський підхід у реалізації концептів національної економіки – це процес системно визначених та організованих заходів, які мають на меті підтримання обраних стратегічних векторів розвитку національної економіки шляхом виявлення як негативних, так і позитивних відхилень параметрів моніторингу від цільових або нормативних показників. Розвиток інформаційного суспільства характеризується динамізмом трансформацій, що потребує раціоналізації управлінських рішень у рівневій системі соціально-економічних

відносин та в різних сферах на основі достатньої, систематизованої та перевіреної інформації. Практичне застосування моніторингу як управлінського підходу в реалізації концептів національних економічних інтересів дає змогу оптимізувати управлінські рішення у вимірі впливу на проблемні та конфліктні стани в розвитку інформаційної економіки, знизити рівень соціально-економічних ризиків, забезпечити розумне застосування інноваційних та інформаційних технологій. Значущість завдань щодо формування моніторингу як управлінського підходу визначається інтересами та концептами, що впливають на вирішення проблем становлення і розвиток інформаційної економіки.

Вплив моніторингу на процес реалізації концептів національних економічних інтересів у формуванні та розвитку інформаційної економіки зводиться до уточнення бажаного і досяжного результату, своєчасного отримання інформації про відхилення або невідповідності реальної та запланованої ситуацій на шляху досягнення мети – прогресу національної економіки у межах планових заходів і завдань. Моніторинг як управлінський підхід проявляється в оцінці трансформації національної економіки в проактивну систему, яка активно реагує на зміни, що відбуваються в суспільстві під впливом синергетичного прояву подій та процесів.

Управлінський аналіз – це інструментарій, що дає змогу зробити комплексний аналіз внутрішніх ресурсів і зовнішніх можливостей країни, спрямований на оцінку поточного стану, сильних і слабких сторін у реалізації концептів національної економіки [16; 184]. Розумне застосування цього інструментарію створює підґрунтя для прийняття владою ефективних управлінських рішень, обґрунтованих стратегій і цільових програм розвитку у векторному русі до прогресу інформаційної економіки.

Управлінський аналіз на основі офіційних і нормативних документів, облікових, статистичних та ділових джерел забезпечує інформаційне навантаження процесу вирішення проблем розвитку інформаційної економіки, що формує чітке уявлення влади про: тенденції, які відбуваються в суспільстві, економіці, політиці, соціумі; ступінь узгодженості економічних інтересів у парадигмі відносин «влада –



населення – бізнес»; відповідність існуючої стратегії розвитку національної економіки інтересам суспільства.

Окреслені управлінські підходи, що мають на меті контроль та отримання інформаційної бази для подальшого корегування процесів і процедур реалізації концептів національної економіки, потребують систематизації, наповнення та чіткого визначення індикаторів і критеріїв відповідних діагностичних, моніторингових та аналітичних досліджень, що дасть можливість оптимізувати величезні потоки як структурованої, так і неструктурованої інформації.

Управлінські підходи з навантаженням на функцію регуляторного впливу, забезпеченням розвитку та своєчасним включенням змін у концепти національних економічних інтересів та стратегічні плани розвитку національної економіки:

Постійно діючі групи оцінки реалізації державної політики у ключових сферах національної економіки – експертні групи, що на постійній основі забезпечують процес формування державної політики на основі аналізу ситуації у ключових сферах національної економіки, вироблення можливих варіантів розв’язання наявних проблем; здійснення моніторингу та оцінювання результатів реалізації економічної, інформаційної, інноваційної та інших видів політик з відповідними концептами національних економічних інтересів, надання пропозицій щодо їх продовження або корегування; забезпечення регулювання правових питань відповідно до визначених сфер компетенцій експертних груп. За участі експертних груп розробляються положення з корегування чинних нормативно-правових актів, що є важливим кроком для своєчасного включення змін у концепти національних економічних інтересів та стратегічні плани розвитку національної економіки.

Громадський контроль та заходи прозорості як управлінський підхід у реалізації концептів національних економічних інтересів – це підхід, що дає змогу забезпечити плідну взаємодію владних органів та інститутів громадянського суспільства у питаннях, спрямованих на захист і реалізацію інтересів у парадигмі відносин «влада – бізнес – населення»; забезпечення прозорості та відкритості таких

відносин; виховання у суспільстві нетерпимості до корупційної поведінки; усунення проявів інформаційної асиметрії і диспропорцій соціального та економічного розвитку на засадах справедливого (розумного) розподілу ресурсів. Управлінський підхід до громадського контролю є вимогою часу в умовах формування інформаційного суспільства. Основними перешкодами для реалізації такого підходу є: низька вмотивованість інститутів громадського суспільства, відсутність системності функціонування та регульованості, неналагоджена системна взаємодія інститутів державного регулювання та громадського контролю.

Усунення зазначених перешкод вимагає заходів щодо: посилення інтеграції та взаємозалежності поки що розрізнених, інформаційно відокремлених стратегічних кроків з реалізації концептів національної економіки; запровадження онлайн-інструментів для моніторингу та громадського контролю над різними сферами діяльності держави.

Завдання та заходи розробки, впровадження механізмів ринкового регулювання, балансування економіки передбачають формування мотиваційних важелів прискорення розвитку інформаційного, інноваційного прогресу та економіки країни в умовах синергетичного прояву промислових революцій. Завдання держави полягає у раціональному використанні таких важелів у процесах балансування економіки та визначенні цільових векторів стратегічного розвитку з ідеями концептів національних економічних інтересів.

Кожна з охарактеризованих класифікаційних груп управлінських підходів до реалізації концептів національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки має свої переваги, змістове навантаження та прикладне застосування залежно від конкретних умов і потреб суб'єкта управління. Важливо визначати найбільш ефективний підхід залежно від поставленої мети, завдань та очікуваних результатів. Наведені управлінські підходи мають базуватися на сформованих принципах реалізації концептів національних економічних інтересів. Невизначеність або нерозуміння специфіки принципів унеможлиблює організацію

ефективного управлінського процесу, що призводить до помилкового вибору стратегічних векторів розвитку національної економіки та наповнення їх концептами, які не відповідають умовам сучасного інноваційного та інформаційного прогресу. Розв'язання цих проблем дасть змогу забезпечити прогрес у формуванні оптимальної моделі розвитку національної економіки.

Автором до специфічних управлінських принципів реалізації концептів національних економічних інтересів віднесено такі: дотримання науковості; єдності політики та інформаційної економіки; пріоритетності безпеки національної економіки; забезпечення інформаційної безпеки на основі прогресу, балансу та гармонійності відносин; правового вирішення конфліктів, балансу залучення ресурсів; розгортання інноваційності, активізації креатосфери національної економіки; інтелектуалізації прийняття рішень; інституціонального захисту інтересів; довіри та відкритості в прийнятті рішень; пріоритетності національного споживача в заходах реалізації національної політики; врахування стандартів національної культури; активізації кластероутворення та колективного доступу до трансферів технологій; цільової концентрації знань, стимулювання саморозвитку соціально-економічних систем.

З метою усунення неоднозначності тлумачення окреслених управлінських принципів розкриємо зміст кожного з них більш детально.

Дотримання науковості визначає, що процес формування інформаційної економіки повинен базуватися на законах, закономірностях науки, сучасних наукових методах дослідження проблемних, конфліктних ситуацій та умов, в яких відбувається розвиток інформаційного суспільства. Також особливістю окресленого принципу є можливість залучення сучасних надбань теорії в практичну площину реалізації концептів національної економіки. Дотримання принципу науковості дасть змогу вчасно виявляти та враховувати закономірності розвитку інформаційної економіки та сформулювати стратегічне бачення прогресу національної економіки.

Принцип єдності політики та інформаційної економіки означає, що при реалізації концептів національних економічних інтересів варто враховувати системні наслідки розвитку і впровадження інноваційних та інформаційних технологій. Реалізація зазначеного принципу має ґрунтуватися на прогностичних оцінках та етапності планування розвитку інформаційної економіки, а саме:

проведенні прогностичних досліджень впливу сучасних інформаційних та інноваційних технологій на ключові сфери розвитку суспільства;

виборі ключових векторів розвитку інформаційної економіки та наповненні їх концептами;

розробці і реалізації концепції розвитку інформаційної та національної економік.

Дотримання принципу пріоритетності безпеки національної економіки як ключової компоненти усієї національної безпеки передбачає захист усіх систем життєзабезпечення країни від зовнішніх і внутрішніх загроз, досягнення незалежності, стійкості національної економіки та забезпечення умов для її прогресу. Однак в умовах розвитку інформаційної економіки важливо врахувати в безпековій системі інформаційні компоненти економічної безпеки й економічний аспект інформаційної безпеки. Обов'язковим є погодження усіх безпекових заходів з національною доктриною безпеки.

Принцип забезпечення інформаційної безпеки на основі прогресу. Ключовою особливістю інформаційної безпеки є те, що в інформаційному просторі в парадигмі відносин «особистість – суспільство – держава» формуються групи інтересів, що реалізуються шляхом використання інформаційних технологій, участі в процесах обміну інформацією та забезпечення безпеки інформаційних інституцій. Дисбаланс цих груп інтересів провокує конфліктні стани та загрози розвитку національної економіки. На думку автора, випереджаючі темпи інноваційного та інформаційного розвитку є гарантією як інформаційної, так і економічної безпеки, а затримки та відставання у розвитку – загрозою національній безпеці на всіх фронтах

(політичному, економічному, соціальному, військовому). Залучення зазначеного принципу до реалізації концептів національних економічних інтересів дасть змогу змістити вектор у площину профілактичних безпекових заходів, а не витратити ресурси на усунення вже існуючих наслідків та забезпечення боротьби з інформаційними вкидами, кібератаками, фейковою інформацією.

Управлінський принцип балансу та гармонійності відносин є чинником успішності процесів розвитку національної економіки на основі усунення конфліктів та вирішення проблем. Стосовно соціальних та економічних систем в умовах синергетичного прояву промислових революцій балансування слід розглядати як динамічний процес, що відображає здатність систем до трансформацій на основі гармонійних відносин держави, бізнесу та суспільства в реалізації національних економічних інтересів розвитку інформаційної економіки. Тобто принцип балансу та гармонійності відносин у розвитку національної економіки – це не досягнення статичної точки рівноваги, а здатність системи: забезпечити баланс інтересів усіх її суб'єктів на основі досягнення компромісів; стійко нарощувати потенціал позитивних змін шляхом безперервного селективного відбору, усунення концептів, які віджили себе, або корегування дії існуючих концептів на шляху усунення конфліктних станів, диспропорцій розвитку та проявів інформаційної асиметрії.

Принцип правового вирішення конфліктів полягає у їх запобіганні та врегулюванні на основі чинної нормативно-правової бази, що передбачає: чітко визначені обмеження; детальні процедури усунення конфліктних станів із переліком регулюючих заходів; правила й настанови щодо діяльності бізнес-структур, ринкової інфраструктури.

Принцип балансу залучення ресурсів – управлінський принцип, який спрямований на підтримку ресурсних пропорцій, збереження цілісності економічних систем та ефективності їх функціонування відповідно до цілей та завдань розвитку національної економіки.

Принцип розгортання інноваційності має реалізовуватись у форматі комплексності управлінських рішень на основі техніко-технологічних, управлінських, екологічних, соціокультурних інновацій, постійного врахування досягнень інноваційного прогресу.

Принцип активізації креатосфери національної економіки передбачає залучення креативності в заходах та діях, проєктах і рішеннях управлінського та організаційного характеру. Креатосферу розуміємо як світ культури та її інститутів у відтворенні національного продукту, формуванні соціуму та ціннісних орієнтацій суб'єктів економічного розвитку з подальшою формалізацією економічних інтересів і концептів у цільовому баченні економічних ефектів від їх реалізації.

Принцип інтелектуалізації прийняття рішень – системне залучення інформаційно-інтелектуальних платформ, цільових продуктів обробки великих обсягів інформації та прийняття рішень.

Принцип інституціонального захисту інтересів у реалізації концептів національної економіки передбачає спрямування дій влади на формування інститутів (норм, правил, обмежень), процедур їх дотримання на шляху досягнення цілей, завдань національної економіки в умовах векторного руху до найвищої еволюційної фази розвитку інноваційного та інформаційного прогресу – економіки знань.

Принцип пріоритетності національного споживача в заходах реалізації національної політики означає, що уряд має надавати перевагу і захищати інтереси внутрішнього споживача, і втілюється через низку заходів, що мають бути спрямовані на забезпечення:

сприятливих умов для розвитку вітчизняних інформаційних технологій, стимулювання інновацій і підтримки національних виробників та постачальників;

задоволення потреб споживачів у захисті їх прав у цифровому середовищі, відкритості, якості інформації та доступності інформаційно-комунікаційних послуг, розвитку конкурентного ринкового середовища.

Врахування принципу пріоритетності національного споживача визначає успіх здійснення національної політики в умовах розвитку інформаційної економіки,

сприяючи реалізації національних економічних інтересів та створенню конкурентоспроможного інформаційного суспільства.

Принцип врахування стандартів національної культури в реалізації концептів національних економічних інтересів в умовах інформаційного прогресу є важливим аспектом забезпечення розвитку країни. Сучасна інформаційна економіка відкриває нові можливості для розвитку національної культури на основі новітніх інформаційних та інноваційних технологій, що сприяє зростанню економічного потенціалу країни. В реалізації концептів національних економічних інтересів на шляху соціального та економічного розвитку країни важливо сприяти зміцненню національної ідентичності; збереженню і поширенню культурних цінностей, підтримці розвитку науково-дослідницьких і культурних інститутів, формуванню сприятливих умов для розвитку інновацій. Врахування стандартів національної культури сприятиме формуванню унікальної національної економічної моделі, яка дасть країні змогу ефективно позиціонувати себе, конкурувати на глобальному ринку і забезпечити стаке соціальне й економічне зростання.

Принцип активізації кластероутворення та колективного доступу до трансферів технологій в умовах розвитку інформаційної економіки базується на ідеї, що інтеграція діяльності та об'єднання ресурсів можуть ефективно стимулювати розвиток інноваційних та інформаційних технологій і сприяти їх швидкому поширенню. Розвиток спеціалізованих кластерів, які працюють у певній сфері, дає змогу об'єднати зусилля, обмінюватися знаннями та досвідом. Колективний доступ до трансферів технологій дає можливість забезпечити відкритий доступ учасників кластера до нових технологій, що сприяє активізації реалізації нових ідей та рішень. Колективний доступ може здійснюватись через різні форми, наприклад створення спільних платформ або патентних пулів.

Реалізації базових концептів національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки потребує також принцип цільової концентрації знань, що має на меті управлінський вплив на формування і пошук таких знань, які

відповідають сучасним вимогам та завданням розвитку національної економіки у цільовому баченні інноваційного та інформаційного прогресу. Основна мета принципу цільової концентрації знань – забезпечення ефективного залучення і використання потенціалу знань наукових, освітніх та комерційних структур у формуванні конкурентоспроможних економічних систем. Реалізація зазначеного принципу в умовах розвитку інформаційної економіки має спиратися на динаміку розвитку сучасних інформаційних та інноваційних технологій з чітким окресленням їх впливу на економіку та суспільство. У цільових заходах підтримки принципу цільової концентрації знань потрібно створювати сприятливі умови для інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва, що активізує процеси формування та використання інноваційного потенціалу для досягнення національних економічних інтересів.

Принцип якості та прозорості інформаційного забезпечення полягає у забезпеченні високої якості, надійності, достовірності інформації, яка є актуальною і релевантною, а також у гарантуванні відкритості цієї інформації для всіх зацікавлених сторін, що сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень і формуванню довіри в парадигмі відносин «державна – бізнес – населення».

Принцип стимулювання саморозвитку соціально-економічних систем у реалізації концептів національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки полягає у комплексному забезпеченні: інноваційності і технологічного прориву в ключових сферах розвитку національної економіки; розвитку соціального потенціалу відповідно до потреб сучасного інформаційного суспільства; правового та інституційного середовища інформаційної економіки; інфраструктури інформаційного суспільства; створення сприятливих умов для підприємництва, в основі яких лежить простий і недискримінаційний процес реєстрації бізнесу та оподаткування.



У процесі написання третього розділу було використано джерела: [2; 4; 16; 22-27; 30; 35; 37; 41; 50; 51; 56; 58; 60; 68; 71; 72; 75; 78; 86; 87; 90; 93; 114; 122; 153; 154; 159; 163; 168; 169; 171; 173; 177; 184; 189; 197; 198; 218; 222; 241; 246; 248; 249; 251; 253; 278; 283; 284; 287].

Основні положення розділу, результати дослідження і висновки опубліковано у наукових працях автора [168; 169; 171; 173; 177]

## ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання актуальної наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних основ і практичних рекомендацій щодо формування та реалізації національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. Отримані результати наукового дослідження створюють ґрунтовні підстави для наступних висновків.

1. Розвинуто теорію національних економічних інтересів у генетичному відображенні системи знань інформаційного прогресу, що окреслює бачення ключових концептів, активує перспективу удосконалення понятійно-категорійного апарату («економічні інтереси»; «національний економічний інтерес», «концепт національних економічних інтересів», «інформаційний прогрес», «інформаційна економіка») національної економіки у цільовій векторності руху до стандартів інформаційної економіки. Сформований науковий підхід дає можливість розкрити новітнє інтегроване бачення сучасної теорії національних економічних інтересів.

2. Досліджено економічні інтереси національної економіки в історико-генетичному огляді векторів та етапів розвитку третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій з метою подальшого впровадження, інституційного закріплення відповідних знань в оцінку, розробку, реалізацію пріоритетів національної економічної політики України. Отримані висновки показують перспективність інформаційної економіки як платформи розбудови інноваційної, кластерної, смарт-економік та економіки знань. Найвищим етапом розвитку національної економіки визнано етап економіки знань, що є відповідним до руху сучасного суспільного прогресу.

3. Розроблено теоретико-методичний підхід до дослідження економічних інтересів як процесу комплексного інформаційного забезпечення ефективності розвитку національної економіки, що ґрунтується на проведенні таких заходів:

експертно-аналітична та індикативна оцінка стадій інформаційної економіки; визначення сфер, які потребують запровадження корегуючих управлінських заходів. Доведено, що такий підхід виглядає більш перспективним з позиції залучення широкого кола форсайт-інструментів, що дає змогу отримати важливу інформацію щодо поточної ситуації, яку рекомендовано використовувати для формування стратегічного бачення гармонійних змін національних економічних інтересів.

4. Досліджено національні економічні інтереси інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва на основі тенденцій та особливостей довоєнних станів інноваційної діяльності, кластероутворення, наукової діяльності. Як результат рекомендовано визнавати пріоритетність національних економічних інтересів на основі векторного руху і переходу від парадигми «закритих» до «відкритих інновацій», комплексної модернізації та інноваційно-інтеграційного розвитку ключових секторів економіки на основі інформаційних, мережевих технологій і технологій нового покоління. Тригером розвитку інноваційно-інтеграційного підприємництва в контексті реалізації національних економічних інтересів визначено інноваційне, інформаційне та бізнес-середовище в синергетичному прояві третьої, четвертої, п'ятої та шостої промислових революцій.

5. Поглиблено визначення та наукове обґрунтування проблеми інформаційної асиметрії на основі дослідження сфер (ринок праці, безпека економіки, освіта, бізнес-середовище, інституційне середовище, фінансовий сектор), характеру впливів (позитивний, негативний) асиметричної інформації в реалізації національних економічних інтересів. Окреслено фактори, що провокують інформаційну асиметрію (теоретичного, методичного та практичного характеру), які в процесі свого регулювання формують бачення векторності руху національної економіки, пріоритетності концептів національних економічних інтересів за відповідними сферами корегуючого впливу.

6. Визначено й аргументовано концепти розвитку національних економічних інтересів за сферами дії та впливу на стани інформаційної економіки, які рекомендовано залучати до конструкції концепції розвитку національних економічних інтересів. Доведено, що в питаннях подолання інформаційної асиметрії на шляху забезпечення гармонізації змін і трансформації національних інтересів найбільш актуальними постають такі концепти: пріоритетність інформаційного прогресу; розвиток військово-промислового комплексу; державна підтримка інноваційної діяльності, освіти як обов'язкового елементу науково-технічного, інформаційного та інноваційного прогресу; орієнтація в розробці концепції, стратегічних, тактичних планів і прогнозів не на поточні стани, а на чітко визначений сценарій майбутнього економіки; технолого-сингулярний вектор розвитку національної економічної системи; врахування та орієнтація в безпековій системі інформаційної компоненти економічної безпеки й економічного аспекту інформаційної безпеки; адаптація практик світового досвіду; дотримання селективної стратегії узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання. Наведено етапи та принципи реалізації селективної стратегії, зважаючи на потреби усунення конфліктів інтересів та гармонізації соціально-економічних відносин.

7. Узагальнено особливості світового досвіду розвитку інформаційної економіки і трансформації національних економічних інтересів з метою залучення цільових заходів щодо усунення впливу інформаційної асиметрії. Пріоритетними для адаптивного перенесення досвіду визнано базові положення інформаційної політики США та Європи: інформаційна безпека, стимулювання громадської свідомості, інтеграція агентів економічного та соціального розвитку на інноваційних, інформаційних платформах. За результатами визначено управлінські заходи щодо усунення негативних проявів інформаційної асиметрії в Україні.

8. Запропоновано управлінські підходи (стратегування, інституціоналізації, інформаційного та іміджевого забезпечення, розробки балансів залучення ресурсів) та обґрунтовано принципи реалізації концептів національних економічних інтересів. Як базові принципи визначено: дотримання науковості; єдності політики та інформаційної економіки; пріоритетності безпеки національної економіки; забезпечення інформаційної безпеки на основі прогресу, балансу та гармонійності відносин; правового вирішення конфліктів, балансу залучення ресурсів; розгортання інноваційності, активізації креатосфери національної економіки; інтелектуалізації прийняття рішень; інституціонального захисту інтересів; довіри та відкритості в прийнятті рішень; пріоритетності національного споживача в заходах реалізації національної політики; врахування стандартів управлінської культури; активізації кластероутворення та колективного доступу до трансферів технологій; цільової концентрації знань, стимулювання саморозвитку соціально-економічних систем. Визначеність управлінських підходів та розуміння специфіки принципів реалізації концептів національних економічних інтересів в інтегрованій єдності з векторами стратегічного розвитку інформаційної економіки забезпечить процеси ефективних змін соціальної сфери та економіки.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. В. Аналіз можливості застосування SWOT-аналізу у плануванні державної політики забезпечення інформаційної безпеки України. *Аналітика і влада. Методологія та інструменти аналітики*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78065682.pdf> (дата звернення: 10.02.2022).
2. Антохов А. А. Концепт технолого-сингулярних регіональних економічних систем. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 24–27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde\\_2015\\_12\\_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_12_7) (дата звернення: 05.02.2022).
3. Бажал Ю. М. Інформаційна економіка. Роль інформації у формуванні ринкової економіки: монографія / за заг. ред. І. Розпутенка. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Ін-т підвищення кваліфікації керівних кадрів. Київ: К.І.С., 2004. С. 34–57.
4. Баула О. В., Лютак О. М. Цифрова трансформація фінансового сектору світової економіки: тенденції та ризики. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18 (1). С. 111–122,
5. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія: хрестоматія*. Київ: Либідь, 1996. 384 с.
6. Біла І. С., Насікан Н. І. Ієрархія суб'єктів управління бізнес-середовищем: держава – бізнес-асоціації – підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 3 (20). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/20-2019-ukr> (дата звернення: 13.12.2021).
7. Бітюк І. М. Національні економічні інтереси: принципи управлінської діагностики економічної безпеки країни в умовах інформаційної економіки. *Підприємництво і торгівля: зб. наук. пр. / ред. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.* Вип. 38. Львів: Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2023. С.13-18.
8. Бітюк І. М. Національні інтереси в умовах інформаційної економіки: регіональні кластери та мережі екологічної підтримки. *Вчені записки Таврійського*

національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2023. Т. 34 (73). № 2. С. 8–12.

9. Бітюк І. М., Фінагіна О. В., Коміренко В. І. Національні економічні інтереси розвитку українського сектору малого та середнього бізнесу: політика євроінтеграції та цільові технології hr-менеджменту. *Сучасні тенденції сталого розвитку: теорія, методологія, практика*: кол. монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2022. С. 47–55.

10. Богдан Н. М. Теоретико-методологічне забезпечення узгодження економічних інтересів регіону: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05. Івано-Франківськ, 2018. 543 с.

11. В Україні запустили кластер з розвитку оборонних технологій BRAVE1. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/04/26/v-ukraini-zapustili-klaster-z-rozvitku-oboronnih-tehnologij-brave1/> (дата звернення: 15.06.2023).

12. Варналій З. С., Онищенко С. В., Маслій О. А. Механізм попередження загроз економічній безпеці України. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 159 (5–6). С. 20–24.

13. Велика українська енциклопедія. Тематичний словник гасел з напрямку «Філософські науки» (філософія, логіка, етика, естетика) / уклад.: Арістова А. В., Шліхта І. В.; за заг. ред. д.і.н., проф. А. М. Киридон. Київ: Енциклопед. вид-во, 2019. 256 с.

14. Войтко С. В., Воронкова І. Ю. Застосування SWOT-аналізу для розробки стратегічних напрямів кластероутворення поліграфічних підприємств. *Регіональна економіка*. 2016. № 1 (79). С. 165–171.

15. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну: пер. з нім. В. М. Купліна. Київ, 2001. С. 424.

16. Гайдаєнко О. М., Шевчук Н. С. Управлінський аналіз: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2015. 151 с.

17. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічних знань. Київ, 1999. С. 63.
18. Глембоцький Д. О. Осмислення поняття «національний інтерес» для подальшої реалізації в розвитку країни. *Вісник Національної академії державного управління*. 2011. С. 22–28.
19. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол.: В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін.; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.
20. Глобальний індекс інновацій. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> (дата звернення: 18.08.2023).
21. Глобальний рейтинг інклюзивності Інтернету. URL: <https://theinclusiveinternet.eiu.com/summary> (дата звернення: 18.08.2023).
22. Гнатенко В. Інформаційно-економічна безпека як фактор стабільного розвитку держави. *Публічне урядування*. 2020. № 5 (25). С. 63–74. DOI: 10.32689/2617-2224-2020-5(25)-63-74.
23. Даниленко Ю., Мирович В. Скільки українців не мають доступу до інтернету і коли ми подолаємо цифровий розрив. URL: <https://speka.media/skilki-ukrayinciv-dosi-ne-mayut-dostupu-do-internetu-i-shho-robiti-z-cifrovim-rozrivom-plg4x9> (дата звернення: 12.07.2023).
24. Даніл`ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): монографія. Харків: Право, 2008. 184 с.
25. Данко-Ютіш Н. І. Концептуальні положення формування регіональної політики адаптивно-селективного типу, спрямованої на подолання міжрегіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5438> (дата звернення: 11.08.2022).
26. Денис О. Б. Специфіка інформаційної асиметрії в банках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 19. С. 122–124.



27. Дерев'янка І. П. Теорія асиметрії Б. Уомакка як нова світоглядна парадигма. *Зовнішні справи*. 2015. № 7. С. 36–38.
28. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.07.2022).
29. Доповідь про світовий розвиток 2016 року. Цифрові дивіденди. Огляд. Група Світового банку, 2016. URL: [http://documents.worldbank.org/curated/en/224721467988878739/pdf/102724-WDR WDR 2016 Overview-RUSSIAN-WebRef-Vox 394840B-OUO 9.pdf](http://documents.worldbank.org/curated/en/224721467988878739/pdf/102724-WDR%202016%20Overview-RUSSIAN-WebRef-Vox%20394840B-OUO%209.pdf) (дата звернення: 07.02.2022).
30. Дослідницький дизайн і практика застосування екосистеми інтелектуального сервісу знань / Цянь Лі, Лю Сівень, Чжан Чжісюн та ін. Центр літератури та інформації Китайської академії наук. *Бібліотечно-інформаційна робота*. 2021. № 65 (15). С. 78–90.
31. Доступ домогосподарств України до інтернету (за даними вибіркового опитування домогосподарств, проведеного у січні 2020 року): стат. зб. / Держ. служба статистики України. 2020. С. 77. URL: [https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat\\_u/2020/zb/07/zb\\_\\_dd\\_in19.pdf](https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/zb__dd_in19.pdf) (дата звернення: 10.05.2022).
32. Доступ домогосподарств України до інтернету (за даними вибіркового опитування домогосподарств, проведеного у січні 2021 року): стат. зб. / Держ. служба статистики України. 2021. С. 119. URL: [https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat\\_u/2021/zb/07/zb\\_\\_dd\\_in20.pdf](https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb__dd_in20.pdf) (дата звернення: 18.01.2022).
33. Доступ домогосподарств України до інтернету (за даними вибіркового опитування домогосподарств, проведеного у січні 2022 року): стат. зб. / Держ. служба статистики України. 2022. С. 117. URL: [https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat\\_u/2022/zb/07/zb\\_dd\\_internet\\_21.pdf](https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_dd_internet_21.pdf) (дата звернення: 18.01.2022).
34. Доступ домогосподарств України до інтернету у 2018 році (за даними вибіркового опитування домогосподарств, проведеного у січні 2019 року): стат. зб. / Держ. служба статистики України. 2019. С. 45. URL: [https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat\\_u/2019/zb/07/zb\\_Internet\\_2018.pdf](https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_Internet_2018.pdf) (дата звернення: 18.01.2022).

35. Дугінець В. Г. Інформаційна асиметрія в світовій економіці. *Економічний простір*. 2019. № 150. С. 25–29.
36. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. Київ: Знання, 2009. 647 с.
37. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 6-те вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2007. 719 с.
38. Екологічно чистий транспорт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 07.03.2022).
39. Єрмошенко М. М. Національні економічні інтереси: реалізація і захист. *Актуальні проблеми економіки*. № 1–2. Київ: НАУ, 2001. С. 18–24.
40. За ініціативи Мінцифри впроваджуються нові сучасні стандарти державного спецзв'язку. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/zainitsiativi-mintsifri-vprovadzhuyutsya-novi-suchasni-standarti-derzhavnogo-spetszvyazku> (дата звернення: 08.05.2023).
41. Загорна Т. О. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ: Центр наук. літ., 2008. 400 с.
42. Звіт про роботу НКРЗІ за 2019 рік. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&id=9088&language=uk> (дата звернення: 23.05.2022).
43. Звіт про роботу НКРЗІ за 2020 рік. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&id=9626&language=uk> (дата звернення: 23.05.2022).
44. Звіт про роботу НКРЗІ за 2021 рік. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&id> (дата звернення: 23.05.2022).
45. Зірко О. В. Регулювання структурного безробіття на ринку праці: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Харків, 2013. 24 с.
46. Індекс інфляції. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 14.05.2023).

47. Індекс мережевої готовності. URL: <https://networkreadinessindex.org/nri-2020-analysis/#renewed-model> (дата звернення: 23.07.2023).
48. Індустрія 4.0 – що це таке та навіщо це Україні. Асоціація «підприємств промислової автоматизації України». URL: <https://appau.org.ua/publications/industriya-4-0-shho-tse-take-ta-navishho-tse-ukrayini/> (дата звернення: 23.10.2021).
49. Інтеграція України у єдиний цифровий ринок ЄС. Потенційні економічні переваги / Яворський П., Таран С., Шепотило О., Гаманюк О. Київ, 2020. 53 с.
50. Інформаційне благо – енциклопедія – фонд знань «Ломоносов». URL: <https://jak.koshachek.com/articles/informacijne-bлаго-enciklopedija-fond-znan.html> (дата звернення: 13.07.2022).
51. Інформаційне суспільство: управління, право, технології, безпека: навч. посіб. / Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Міщенко В. Б. Київ: ННІПСК КНУВС, 2009. 60 с.
52. Історія економічних учень: підручник / Базилевич В. Д. та ін.; ред. В. Д. Базилевич. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Знання, 2004. 1300 с.
53. Історія економічних учень: підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.; за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. Київ: КНЕУ, 1999. С.564.
54. Калінеску Т. В. Кластери підприємств: віртуальність та практика застосування. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 1. С. 82–89.
55. Калінеску Т. В. Стимулювання розвитку регіональних громад щодо можливостей використання прихованих потенціалів. *Часопис економічних реформ*. 2017. № 2. С. 99–105.
56. Кісілевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право. Київ: Вид. дім «Персонал», 2011. С. 39–46.

57. Коваленко Ю. О. Національні економічні інтереси України в умовах інформаційної економіки: актуальні тренди досліджень. *Приазовський економічний вісник: електрон. наук. журн.* 2023. Вип. 4 (36). ). С. 52-56.
58. Коваленко Ю. О. Питання інституціоналізації інформаційної економіки в контексті національних економічних інтересів. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління.* 2022. Т. 21 (52). С. 130–143. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/issue/view/16490> (дата звернення: 15.01.2023).
59. Коваленко Ю. О. Трансформація моделі стратегічного розвитку національних економічних інтересів в умовах цифровізації. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економіка.* № 1 (27). Покровськ, 2023. С. 70–79.
60. Ковтун В. Ю. Інформаційна асиметрія в системі конкурентних відносин: дис. ... д-ра філософії: 051 Економіка / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2020. С. 212.
61. Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения. Киев: Либра, 2003. 280 с.
62. Колешня Я. Сучасні цифрові бізнес-моделі: сутність, огляд та особливості. *Підприємництво та інновації.* 2022. № 24. С. 87–91. DOI: 10.32782/2415-3583/24.14.
63. Колодюк А. В. Національні стратегії інформаційного суспільства: необхідність, переваги та світова практика запровадження. *Інформаційне суспільство. Шлях України.* (Бібліотека інформаційного суспільства). Київ: «Відродження» та ПРООН, 2004. С. 24–31.
64. Коляденко С. В. Економічна безпека в контексті реалізації національних інтересів в умовах інформаційної економіки. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки.* 2023. Вип. 4 (71). С. 33–38.
65. Коляденко С. В. Національні економічні інтереси України: концепти

змін інформаційної економіки та активізація регіонального кластероутворення.

*Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління. 2023. № 9. DOI: 10.54929/2786-5738-2023-9-03-08.*

66. Комітет з питань цифрової трансформації інформує про підсумки роботи за 2022 рік та плани на 2023 рік / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубл. 12 січ. 2023, о 16:06. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: [https://www.rada.gov.ua/news/news\\_kom/231970.html](https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/231970.html) (дата звернення: 29.03.2023).

67. Конкурентоспроможність України. Інформаційний огляд та ситуаційний аналіз 2020–2021 / Департамент розвитку електрон. комунікацій. Адміністрація Держ. служби спец. зв'язку та захисту інформації України. Київ, 2021. С. 71. URL: <http://www.dstszi.gov.ua> (дата звернення: 03.03.2022).

68. Конохова З. П., Харченко А. О. Асиметрія інформації в управлінні економічною системою України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. Вип. 34. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. 153 с.

69. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України. *Голос України*. 1997. № 10.

70. Копанчук О. Є. Концептуалізація національних інтересів у сфері міжнародних відносин. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=12&y=2017> (дата звернення: 23.11.2021).

71. Корнівська В. О. Інформаційна асиметрія як базовий фактор інституціоналізації фінансового посередництва. *Бізнес Інформ*. 2017. № 9. С. 233–239.

72. Кохановська О. В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2001. 212 с.

73. Краус Н. М. Детермінанти тіньової економіки в інноваційних умовах господарювання: монографія. Полтава: Дивосвіт, 2014. 148 с.

74. Кудріна О. Ю. Інновації в промисловості: ретроспективний аналіз розвитку деяких регіонів України. *Молодий вчений: наук. журн.* 2015. № 2. С. 132–136.
75. Левчук О. В., Коваленко В. А. Актуальні питання реформації національних економічних інтересів України в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 61–67.
76. Ліст Ф. Національна система політичної економії: пер. М. Гавриш. Київ: Наш Формат, 2021. 368 с.
77. Ляшенко В. І. Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інститути: монографія. Донецьк: ДонНТУ, 2006. 668 с.
78. Мазуренко В. П. Вплив інформаційної асиметрії на функціонування товарних ринків. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/7098/7943> (дата звернення: 07.04.2023).
79. Макроекономіка: навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Зверькова. Одеса: Атлант, 2014. 338 с.
80. Малишев О. В. Відмова від парадигми DIKW на користь зворотної «Піраміди». *Наука, технології, інновації*. 2017. № 1 (1). С. 3–12.
81. Манн Р. В. Інформаційна економіка: аспекти розвитку та реалізації національних економічних інтересів. *Бізнес-навігатор: наук.-вироб. журн.* 2023. Вип. 3 (73). С. 12–16.
82. Манн Р. В. Інформаційна економіка: можливості та загрози в реалізації національних інтересів. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. Вип. 3 (83). С. 47–50.
83. Манн Р. В. Національні економічні інтереси в системі перспектив кластерного розвитку регіонів України та умов інформаційної економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 17. С. 66–72.
84. Маркс К., Енгельс Ф. Твори: в 50 т. Київ: Політвидав України, 1958–1985. Т. 2. 493 с.

85. Маршалл А. Принципи економічної науки. Київ: АДС «УМК Центр», 2001. 216 с.
86. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD\\_%D0%9C%D0%B0%D1%94%D1%80\\_%D0%A0%D0%BE%D1%82%D1%88%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B4#cite\\_note-8](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D0%B0%D1%94%D1%80_%D0%A0%D0%BE%D1%82%D1%88%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B4#cite_note-8) (дата звернення: 17.01.2023).
87. Мацелюх Н. П. Вплив асиметрії інформації на цінові механізми ринку цінних паперів і ризик розвитку криз. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 273–278. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon\\_2015\\_4\\_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2015_4_38) (дата звернення: 19.01.2023).
88. Мей К. Інформаційне суспільство: скептичний погляд: пер. М. Войцицька. Київ, 2004. 220 с.
89. Мельник С. І., Горбан І. М., Цуп М. Ю. Сутність і класифікація національних економічних інтересів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2014. Вип. 1. С. 57–66.
90. Мельников С. В. Вплив асиметрії на ринкову рівновагу: монографія. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 104 с.
91. Менгер К. Принципи економічної науки: перша загальна частина: пер. з нім. О. Бялової; пер. передм. Хаєка, прим. та дод. з англ. Н. Афончиної. Київ: Ін-т вільної економіки, 2022. 303 с.
92. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. 4 черв. 2020 р. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/40-ukrainskikh-shkil-ne-mayutyakisnogo-pidklyuchennya-do-internetu> (дата звернення: 22.10.2022).
93. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 23.06.2023).
94. Мінцифри інформує про результати цифрової трансформації в регіонах України / М-во цифрової трансформації України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfyry-informuie-pro-rezultaty-tsyfrovoi-transformatsii-v-rehionakh-ukrainy> (дата звернення: 23.06.2023).

95. Нагара М. Прогресивні бізнес-моделі: домінування цінностей індустрії 5.0. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-45–38.
96. Нанівська В., Нікітін В. Соціальні та культурні аспекти створення інформаційного суспільства. *Інформаційне суспільство. Шлях України*. (Бібліотека інформаційного суспільства). Київ: «Відродження» та ПРООН, 2004. С. 225–231.
97. Національна програма кластерного розвитку до 2027 року. Концепція. Орієнтири розвитку. Рекомендації / О. Юрчак та ін. Київ: АППАУ, Платформа Industry4Ukraine, 2020. 76 с.
98. Національна стратегія «Індустрії 4.0 в Україні»: проєкт. 2018. 78 с.
99. Національний банк представив учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів проєкт концепції е-гривні / Нац. банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-predstaviv-uchasnikam-platijnogo-rinku-ta-rinku-virtualnih-aktiviv--proyekt-kontseptsiyi-e-grivni> (дата звернення: 28.12.2022).
100. Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання: монографія. Київ: Вид. дім «Гельветика», 2017. 168 с.
101. Неформально зайняте населення за статтю, типом місцевості та статусом зайнятості. URL: [https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans\\_u/arch\\_nzn\\_smpsz\\_u.htm](https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_nzn_smpsz_u.htm) (дата звернення: 19.11.2022).
102. Ничипоренко К. В., Александрова М. В. Цифровізація. URL: [https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Prezentatsiya\\_Margarita-szhatyiy.pdf](https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Prezentatsiya_Margarita-szhatyiy.pdf) (дата звернення: 03.12.2021).
103. Ніколенко Г. С. Зелена енергетика на основі горизонтальних зв'язків – модель відкритого суспільства Дж. Ріфкіна. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. 2018. Вип. 39. С. 63–72. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu\\_7\\_2018\\_39\\_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_7_2018_39_11) (дата звернення: 21.12.2021).



104. Нова інституціональна економічна теорія Д. Норта.  
URL: <http://www.infolibrary.com.ua/bookstext3631.htm> (дата звернення: 06.12.2022).
105. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки: пер. з англ.; під ред. І. Дзюби. Київ: Основи, 2000. 198 с.
106. Онищенко В. О., Рева І. Е. Системний підхід у дослідженні національних економічних інтересів як чинника економічної безпеки держави. *Економіка і регіон*. 2013. № 4. С. 3–9.
107. Офіційний сайт Державної служби статистики України.  
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.12.2022).
108. Павлюк Т. І. Національні економічні інтереси. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (2). С. 209–213.
109. Панкова Л. І. Теоретичні основи дослідження регіональних економічних інтересів. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: Економіка*. Вип. 314: Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Т XX. Донецьк: ДонДУУ, 2019. С. 113–126.
110. Панкова Л. І. Теорія ігор як інструмент узгодження економічних інтересів у використанні потенціалу кластерної політики розвитку регіонів. *Актуальні проблеми економіки: наук. екон. журн.* Вип. 3. Київ: Нац. акад. упр., 2020. С. 83–93.
111. Панкова Л. І. Формування інноваційної моделі кластерної політики регіонів на основі балансу інтересів: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05. Черкаси, 2021. 550 с.
112. Пиріг С. Цифровізація публічного управління та е-демократії на регіональному рівні. *Економічний форум*. 2022. № 1 (3). С. 107–113. DOI: 10.36910/6775-2308-8559-2022-3-13.
113. Пікулик О. І. Бізнес-середовище в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 2. С. 5–24. DOI: 10.32840/1814-1161/2021-2-4.

114. Піщуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти: аналіт. доп. Центр Разумкова, 2020. 274 с.
115. Політична економія: підручник / наук. ред. Л. І. Дмитриченко. Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. 712 с.
116. Пригодюк О. М. Національні економічні інтереси поширення цифрових технологій в менеджменті. *Економічний простір*: зб. наук. пр. 2023. № 187. С. 69–72.
117. Пригодюк О. М. Національні економічні інтереси України в парадигмі змін управлінської безпеки в умовах інформаційної економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 17. С. 80–84.
118. Пригодюк О. М., Гнеушева Н. В., Сапельнікова Н. Л. Регіональні кластери в системі управлінських інструментаріїв балансування національних економічних інтересів. *Сучасний стан та перспективи економічного розвитку України: теорія, методологія, практика*: кол. монографія. Полтава: Астроя, 2023. С. 83–87.
119. Принципи розвитку українського освітнього простору в умовах інформаційної економіки: креативні підходи та європейський досвід / Бітюк І. М., Фінагіна О. В., Матвієнко О. Д., Гудима Д. М. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки / М-во освіти і науки України*. Черкас. держ. технол. ун-т. Вип. 65. Черкаси: ЧДТУ, 2022. С. 16–24.
120. Про внесення змін до деяких законів України за результатами 49 парламентських слухань «Проблеми інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стан інформаційної безпеки України»: Закон України від 13 верес. 2001 р. № 2680-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-14#Text> (дата звернення: 14.12.2021).
121. Про внесення змін до Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку високих наукоємних технологій» (щодо приведення у відповідність з іншими законодавчими актами, збільшення терміну реалізації програми, обсягів

фінансування заходів та конкретизації її завдань): Проект Закону України від 19 берез. 2013 р. № 2558. (дата звернення: 30.01.2022).

122. Про державні цільові програми: Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення: 08.02.2022).

123. Про державну таємницю: Закон України від 21 січ. 1994 р. № 3855-XII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T385500> (дата звернення: 08.02.2022).

124. Про Доктрину інформаційної безпеки України: Проект Указу Президента України. URL: [http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=113319&cat\\_id=61025](http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=113319&cat_id=61025) (дата звернення: 09.02.2022).

125. Про електронні комунікації: Закон України від 16 груд. 2020 р. № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-IX#Text> (дата звернення: 09.02.2022).

126. Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листоп. 2012 р. № 1134.

127. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку: Наказ від 15 квіт. 2003 р. № 114 / Держ. комітет статистики України. URL: [uazakon.com/documents/date\\_1a/pg\\_ibcnog/](http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/) (дата звернення: 10.02.2022).

128. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ від 29 жовт. 2013 р. № 1277 / М-во екон. розвитку і торгівлі України. (дата звернення: 18.02.2022).

129. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 16 груд. 2020 р. № 1089-IX. URL: [https://zakononline.com.ua/documents/show/162730\\_\\_\\_738719](https://zakononline.com.ua/documents/show/162730___738719) (дата звернення: 18.02.2022).

130. Про інформацію: Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII.  
URL: [https://zakononline.com.ua/documents/show/151399\\_\\_591468](https://zakononline.com.ua/documents/show/151399__591468) (дата звернення: 19.02.2022).
131. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 27 берез. 2014 р. № 1170-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 22. Ст. 816.  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата звернення: 19.02.2022).
132. Про національну безпеку України: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: [https://ips.ligazakon.net/document/view/t182469?ed=2018\\_06\\_21&an=18](https://ips.ligazakon.net/document/view/t182469?ed=2018_06_21&an=18) (дата звернення: 18.02.2022).
133. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04 лют. 1998 р. № 74/98-ВР (редакція 01 берез. 2023 р.). URL: [https://protocol.ua/ua/pro\\_natsionalnu\\_programu\\_informatizatsii/](https://protocol.ua/ua/pro_natsionalnu_programu_informatizatsii/) (дата звернення: 28.06.2023).
134. Про Національну Раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України від 23 верес. 1997 р. № 538/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.04.2022).
135. Про Національну систему конфіденційного зв'язку: Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2919-III. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t022919> (дата звернення: 25.04.2022).
136. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 30 верес. 1998 р. № 133-XIV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T980133> (дата звернення: 22.04.2022).
137. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ президента України № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013> (дата звернення: 19.04.2022).
138. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.01.2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до

2025 року»: Проект Указу Президента України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=65355ae8-3a6a-47e8-a0fd-f4a02adfe66c&title=ProektUkazuPrezidentaUkrainiproRishenniaRadiNatsionalnoiBezpekiIOboroniUkrainiVid-2021-RokuproStrategiiuEkonomichnoiBezpekiUkrainiNaPeriodDo2025-Roku> (дата звернення: 28.07.2022).

139. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15 лип. 2021 р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 24.01.2022).

140. Проект Плану відновлення України: матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grup> (дата звернення: 08.10.2022).

141. Потапенко Т. П. Пріоритети розвитку кластерної політики: сучасні технології та тренди майбутнього. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. № 28-1. Херсон: ХНТУ, 2018. С. 200–206.

142. Потапенко Т. П., Панкова Л. І. Методичні аспекти оцінки ефективності інноваційного середовища, як умова розвитку бізнес-інкубації. *Інтелект XXI: наук. екон. журн.* 2016. Вип. 6. С. 187–198.

143. Регіональна економіка: підручник / Є. П. Качан, Г. П. Баб'як, Л. П. Запорожан та ін.; за ред. Є. П. Качана. Київ: Знання, 2011. 670 с.

144. Рейтинг глобальної цифрової конкурентоспроможності (The IMD World Digital Competitiveness Ranking). 2020. URL: <https://www.imd.org/news/updates/future-of-the-world-will-depend-on-digitalization/> (дата звернення: 05.01.2022).

145. Рейтинг Індексу електронної комерції бізнесу для споживачів. URL: <https://unctad.org/webflyer/unctad-b2c-e-commerce-index-2020-spotlight-latin-america-and-caribbean> (дата звернення: 16.12.2022).

146. Рейтинг країн за індексом мережевої готовності.  
URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/networked-readiness-index> (дата звернення: 16.12.2022).
147. Рейтинг країн світу за рівнем вразливості до кіберзагроз 2020 (CEI – Cybersecurity Exposure Index). URL: <https://10guards.com/ua/articles/global-cybersecurity-exposure-index-2020/> (дата звернення: 15.01.2023).
148. Решетило В. П., Наумов М. С., Федотова Ю. В. Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки: монографія / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 275 с.
149. Рокоча В. Економічні інтереси та цінності як системоутворюючий елемент національної економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2014. Вип. 36. С. 28–36.
150. Ромашко О. Ю. Регулювання міжнародних фондових ринків: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 240 с.
151. Руда Ю., Піонтківська І. Бюджет-2018: розвиток за інерцією. Експрес-аналіз. URL: [https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/budget-2018\\_flash.pdf](https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/budget-2018_flash.pdf) (дата звернення: 25.12.2022).
152. Саблук П. Т. Економічний інтерес у розвитку аграрного виробництва: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2014. 356 с.
153. Савінцева М. Інформаційне суспільство у Японії: тенденції розвитку та нововведення у сфері телекомунікації. *Право знати: історія, теорія, практика*. 2002. № 1–2 (61–62). URL: [http://www.dzyalosh.ru/02-dostuppravo/2002\\_61\\_62\(1\\_2\)/savinceva\\_1\\_2.html](http://www.dzyalosh.ru/02-dostuppravo/2002_61_62(1_2)/savinceva_1_2.html) (дата звернення: 13.12.2022).
154. Свистільник В. Ю. Інформаційна асиметрія та її наслідки для формування економіки інформаційного типу. *Інформація та соціум: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. / редкол.: О. М. Анісімова (голова), О. Є. Гомотюк та ін.* Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. 84 с.

155. Свистільник В. Ю. Канали поширення інформаційної асиметрії. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип. 30 (1). С. 14–17.
156. Смєсова В. Л. Альтернативні концепції економічних інтересів господарства середини ХХ ст. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 875. С. 365–374.
157. Смєсова В. Л. Економічні інтереси в концепціях економістів другої половини ХХ ст. *Економіка розвитку*. 2017. № 2 (82). С. 39–50.
158. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів: пер. з англ.: О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. Київ: Наш формат, 2018. 735 с.
159. Солоха Д. В., Павловська А. С., Буряк Є. В. Процеси інтеграції і перспективи формування регіональної кластерної політики на основі балансу економічних інтересів. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Серія: Економіка: зб. наук. пр. Донецьк. держ. ун-ту управління. Т. ХХ. Вип. 314*. Маріуполь: ДонДУУ, 2019. С. 17–29.
160. Соскін О. Передумови розвитку банківського страхування в Україні. URL: <http://bancassurance.net.ua/?p=105>
161. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році: аналіт. довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша та ін. Київ: УкрІНТЕІ, 2018. 98 с.
162. Стан широкосмугового зв'язку в світі. URL: <http://reports.broadbandcommission.org/the-state-of-broadband-2020/executive-summary/> (дата звернення: 16.07.2023).
163. Терещук С. Україна майбутнього: чотири головні технологічні тренди. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/11/10/667097/> (дата звернення: 16.08.2023).

164. Технологічний устрій. URL: [https://www.wiki.uk-ua.nina.az/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9\\_%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B9.html](https://www.wiki.uk-ua.nina.az/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B9.html) (дата звернення: 29.12.2021).
165. Тіньова економіка. Загальні тенденції 2021: аналіт. записка / М-во економіки України. Департамент стратег. планування та макроекон. прогнозування. Відділ з питань екон. стійкості та статистики. Жовт. 2022. Київ, 2022. 12 с. URL: [www.me.gov.ua](http://www.me.gov.ua) (дата звернення: 16.12.2022).
166. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила: пер. Н. Бордукової. Харків: Акта, 2007. 688 с.
167. Тоффлер Е. Третя хвиля: пер. А. Євса / за ред. В. Шовкуна. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
168. Узбек Д. А. Аналіз впливу інформаційної асиметрії на процес реалізації національних економічних інтересів. *Економіка і регіон*. 2022. № 4 (87). С. 68–76. DOI: 10.26906/EiR.2022.4(87).2784.
169. Узбек Д. А. Аналіз трансформацій національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 23–32.
170. Узбек Д. А. Інформаційна економіка: національні інтереси та виклики для розвитку фінансового сектору. *Сучасні фінансові, обліково-аналітичні та податкові інструменти трансформації бізнес-середовища* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 09–10 груд. 2021 р.). Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. С. 142–143.
171. Узбек Д. А. Концепти формування національних економічних інтересів України в умовах інформаційної економіки. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 4 (48). С. 32–40.



172. Узбек Д. А. Наратив балансування національних економічних інтересів: безпекова суть процесу. *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 квіт. 2023 р) [Електронне видання]: у 2 т. / відп. ред. та упоряд. В. В. Храпкіна, К. В. Пічик. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2023. Т. 1. С. 101–102.

173. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси в інформаційній економіці. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування* : зб. тез доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 25 трав. 2022 р.). Черкаси : Черкас. держ. технол. ун-т, 2022. С. 134–136.

174. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси військових інновацій в умовах цифровізації суспільства. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу* : тези виступів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 3–4 листоп. 2022 р.). Житомир : Житомир. політехніка, 2022. С. 160–161.

175. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси : ЧДТУ, 2022. Вип. 64. С. 49–61.

176. Узбек Д.А. Особливості оцінки національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування*: зб. тез доп. VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 20 квіт. 2023 р.). Черкаси : Черкас. держ. технол. ун-т. Видавець Пономаренко Р.В., 2023. С. 89–90.

177. Узбек Д. А. Селективна стратегема узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій комплексного розвитку. *Адаптаційні обліково-фінансові механізми інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в умовах соціально-поведінкових обмежень* : монографія / Н. О. Бондар, О. В. Гребенікова, О. В. Дегтярьова та ін. ; за наук. ред.

Т. В. Калінеску. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. С. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2024. С. 126–133.

178. Узбек Д. А., Бацура Є. О., Ковальська О. В. Трансформація національних економічних інтересів у глобальному просторі. *Сучасні тенденції сталого розвитку: теорія, методологія, практика : колективна монографія* / за заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків : ХНУРЕ, 2022. С. 17–26.

179. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси у процесах розвитку прогресивної моделі економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 56.

180. Узбек Д. А., Гнеушева Н. В., Трояновський В. Є. Регіональні кластери: національні економічні інтереси та культура управління. *Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період : монографія* / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В., к.е.н., доц. Пічик К. В. Київ : Інтерсервіс, 2022. С. 104–113.

URL: [https://eco-science.net/wp-content/uploads/2020/08/08.20.\\_topic\\_Liudmyla-I.-Pankova-Dmytro-A.-Uzbek-Nataliia-V.-Gneusheva-72-83.pdf](https://eco-science.net/wp-content/uploads/2020/08/08.20._topic_Liudmyla-I.-Pankova-Dmytro-A.-Uzbek-Nataliia-V.-Gneusheva-72-83.pdf)

181. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою / Укр. ін-т майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyucifrovoyuekonomikoyu.html#summary> (дата звернення: 09.03.2022).

182. Україна на 24 місці в рейтингу з кібербезпеки. URL: <https://ain.ua/2022/06/16/ukrayina-na-24-misczi-v-rejtyngu-z-kiberbezpeky/> (дата звернення: 16.08.2022).

183. Українські кластери. URL: <https://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/> (дата звернення: 16.09.2023).

184. Управлінський аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Герасимчук. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 1000 с.

185. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти, наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський / Міжнар. рада з науки (ICSU); Комітет із систем. аналізу при Президії НАН України; Нац. техн. ун-т України «КПІ»; Ін-т прикладного

систем. аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 136 с.

186. Хазін В. Й., Хазін С. В. Досвід автоматизації проектних робіт у будівельній галузі. *Збірник наукових праць Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка. Серія: Галузеве машинобудування, будівництво.* 2010. Вип. 2. С. 152–155. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpgmb\\_2010\\_2\\_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpgmb_2010_2_28) (дата звернення: 19.07.2022).

187. Хаустов В. Цифрова економіка: як тобі служитися? *Дзеркало тижня.* 19–25 жовт. 2019 р. Вип. 39. URL: [https://zn.ua/ukr/macrolevel/cifrova-ekonomikayak-tobi-sluzhitsya-326706\\_.html](https://zn.ua/ukr/macrolevel/cifrova-ekonomikayak-tobi-sluzhitsya-326706_.html) (дата звернення: 14.08.2022).

188. Хаустов М., Бондаренко Д. Цифровізація: здобутки та загрози для суспільства. *InterConf.* Вип. 51. Квіт. 2021. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/11577> (дата звернення: 20.08.2022).

189. Хуан Цинь. Інформаційна політика Китайської Народної Республіки в сучасних міжнародних відносинах: дис. ... канд. наук: 23.00.03 – політична культура та ідеологія / Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Київ, 2007. (дата звернення: 10.02.2023).

190. Цифрова адженда України – 2020. Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти цифровізації України до 2020 року / NITECH office. Груд. 2016. 90 с. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 11.06.2022).

191. Цифрова економіка. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0\\_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0) (дата звернення: 16.03.2023).

192. Цифрова економіка: вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людський капітал та формування компетентностей майбутнього.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1RjNu1kUOyKriDmkmT0N1j07hK1ULL0xq/view> (дата звернення: 03.07.2023).

193. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? Чернігів: Поліський фонд міжнар. та регіон. дослідж., 2020. 76 с. URL: [http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research\\_DT\\_PF\\_WG2\\_ua-1.pdf](http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf) (дата звернення: 13.09.2022).

194. Цифровізація будівельної сфери. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3205288-cifrovizacia-budivelnoi-sferi-dozvolit-zekonomiti-734-miljoni-na-rik-fedorov.html> (дата звернення: 13.04.2022).

195. Чалюк Ю. О. Суспільство 5.0 у японській концепції кейданрен. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. Вип. 1 (99). С. 65–74.

196. Чередніченко Н. С. Цифровізація державного управління. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/354.pdf> (дата звернення: 02.09.2022).

197. Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого та д-ра екон. наук, проф. О. М. Сохацької. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 478 с.

198. Чиж І. С. Україна: шлях до інформаційного суспільства. Київ: Либідь, 2004. 287 с.

199. Шкарлет С. М., Дубина М. В. Ідентифікація сутності інформаційної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 1 (9). С. 99–104.

200. Штанько В. І., Бордюгова Т. Г. Інформаційне суспільство: соціально-філософські проблеми становлення: навч. посіб. Харків: ХНУРЕ, 2012. 172 с.

201. Яремчук Р. Є. Ефективність реалізації державної регіональної політики в контексті проблематики територіальних диспропорцій. *Регіональна економіка*. 2021. № 2 (100). С. 61–71. DOI: 10.36818/1562-0905-2021-2-6.
202. A future that works: automation, employment, and productivity / McKinsey Global Institute. Jan. 2017. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/Digital%20Disruption/Harnessing%20automation%20for%20a%20future%20that%20works/MGI-A-future-that-works-Executive-summary.ashx> (дата звернення: 02.10.2022).
203. Akerlof G. The market for «Lemons»: Quality, uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*. 1970. Vol. 84. No. 3. P. 488–500.
204. Arnold C. Innovative business models for the industrial internet of things. *BHM Bergund Hüttenmännische Monatshefte*. 2020. No. 169 (9). P. 371–381.
205. Arrow K. J. Uncertainty and the welfare economics of medical care. *The American Economic Review*. 1963. Vol. 53. No. 5. P. 941–973.
206. Barchenko N., Lubchak V., Lavryk T. Модель індикаторів оцінки національного рівня цифровізації та кібербезпеки держав світу. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2022. Т. 2. № 18. С. 73–85.
207. Boekholt P., Thulauх B. Overview of cluster policies in international perspective: A report for the Dutch Ministry of Economic Affairs. Technopolis, 1999.
208. Cluster ranking. The GII reveals the world's top. 100 science and technology (S&T) clusters and identifies the most. S&T-intensive top global clusters / World Intellectual Property Organization. 2022. URL: [https://www.wipo.int/export/sites/www/pressroom/en/documents/2022gii\\_clusters\\_chapter.pdf](https://www.wipo.int/export/sites/www/pressroom/en/documents/2022gii_clusters_chapter.pdf) (дата звернення: 09.03.2023).
209. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions 2030. *Digital Compass: The European way for the Digital*. 2021. URL: <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52021DC0118 (дата звернення: 12.04.2022).

210. Comprehensive methodological approach to estimating the research components influence on the information economy development / Koliadenko S., Kholiavko N., Popova L. et al. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. No. 4. P. 192–199. DOI: 10.33271/nvngu/2020-4/192.

211. Conceptual-theoretical basis of the development of strategic provisions of macroeconomic systems / Finagina O., Pankova L., Dubyna M. et al. *Laplace em Revista (International)*. Sept.–Dec., 2021. Vol. 7. No. 3C. P. 226–237. DOI: 10.24115/S2446-6220202173C1601.

212. Digital 2022: Global overview report. Jan. 26, 2022. URL: [https://datareportal.com/?utm\\_source=Global\\_Digital\\_Reports&utm\\_medium=Article&utm\\_campaign=Digital\\_2022](https://datareportal.com/?utm_source=Global_Digital_Reports&utm_medium=Article&utm_campaign=Digital_2022) (дата звернення: 15.01.2023).

213. Digital 2023: Global overview report. Jan. 26, 2023. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report> (дата звернення: 25.03.2023).

214. Digital dividends / International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. 2016. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf> (дата звернення: 15.02.2022).

215. Digital economy and society index 2022. Report. An official website of the European Union. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2022> (дата звернення: 15.01.2023).

216. Digital economy and society index 2020. Report. An official website of the European Union. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2020> (дата звернення: 15.01.2023).

217. Digital economy and society index 2021. Report. An official website of the European Union. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2021> (дата звернення: 15.01.2023).
218. Doing business 2020 / International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. 2020. 138 p. URL: <https://archive.doingbusiness.org/ru/rankings> (дата звернення: 05.02.2023).
219. Drucker P. F. Management Challenges for the 21st Century. Oxford: Elsevier, 1999. 224 p.
220. Estimates of global e-commerce 2019 and preliminary assessment of COVID-19 impact on online retail 2020. URL: [https://unctad.org/system/files/official-document/tn\\_unctad\\_ict4d18\\_en.pdf](https://unctad.org/system/files/official-document/tn_unctad_ict4d18_en.pdf) (дата звернення: 25.05.2022).
221. European Cluster Organizations Directory – Europe INNOVA. 2013. URL: <http://www.europabio.org/facts-figures.htm> (дата звернення: 25.01.2023).
222. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 25.01.2023).
223. Fagan D. New analysis says more jobs safer from automation than previously believed. *Phys. org*. Nov. 1, 2017. URL: <https://phys.org/news/2017-11-analysis-jobs-safer-automation-previously.html> (дата звернення: 15.01.2023).
224. Freedom House: Freedom on the Net. 2020. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-net> (дата звернення: 07.06.2023).
225. Global connectivity index. Methodology. URL: <https://www.huawei.com/minisite/gci/en/methodology.html> (дата звернення: 13.01.2023).
226. Global cybersecurity index 2019. URL: <https://www.itu.int/epublications/publication/D-STR-GCI.01-2021-HTML-E/> (дата звернення: 21.01.2023).
227. Global cybersecurity index 2020. URL: [https://www.itu.int/dms\\_pub/itu-d/opb/str/D-STR-GCI.01-2021-PDF-E.pdf](https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-GCI.01-2021-PDF-E.pdf) (дата звернення: 21.01.2023).
228. Global cybersecurity index 2021. URL: <https://www.itu.int/pub/DSTR-GCI.01-2021> (дата звернення: 21.01.2023).

229. Global e-commerce hits \$25.6 trillion – latest UNCTAD estimates.  
URL: <https://mailchi.mp/unctad/unctad-impact-ofcovid-19-on-tourism-in-small-island-developing-states-news-453253?e=45c05e6d23> (дата звернення: 25.05.2022).
230. Global e-commerce: B2B e-commerce 5 times bigger than B2C e-commerce.  
URL: <https://www.growglobal.com/global-e-commerce-b2b-e-commerce-5-times-bigger-than-b2c-e-commerce/> (дата звернення: 25.05.2022).
231. Global innovation index 2019. Creating healthy lives – the future of medical innovation. URL: [https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo\\_pub\\_gii\\_2019.pdf](https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf) (дата звернення: 27.05.2022).
232. Global innovation index 2020. Who will finance innovation?  
URL: [https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo\\_pub\\_gii\\_2020.pdf](https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf) (дата звернення: 27.05.2022).
233. Global innovation index 2021. Tracking innovation through the COVID-19 crisis. URL: [https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo\\_pub\\_gii\\_2021.pdf](https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf) (дата звернення: 27.05.2022).
234. Global innovation index 2022. 15th ed.: What is the future of innovation driven growth? Published by World Intellectual Property Organization (WIPO), 2022.
235. Global innovation index report 2017. URL: [http://www.wipo.int/econ\\_stat/en/infographics/global\\_innovation\\_leaders\\_2017](http://www.wipo.int/econ_stat/en/infographics/global_innovation_leaders_2017) (дата звернення: 27.05.2022).
236. Global innovation index. URL: [https://www.wipo.int/global\\_innovation\\_index/en/](https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/) (дата звернення: 27.05.2022).
237. Global internet penetration rate from 2009 to 2022, by region.  
URL: <https://www.statista.com/statistics/265149/internet-penetration-rate-by-region/> (дата звернення: 07.03.2023).
238. Global knowledge index 2020. URL: <https://www.undp.org/publications/global-knowledge-index-2020> (дата звернення: 28.05.2022).
239. Global knowledge index 2021. URL: <https://www.undp.org/publications/global-knowledge-index-2021> (дата звернення: 28.05.2022).



240. Gomez-Trujillo A. M., Gonzalez-Perez M. A. Digital transformation as a strategy to reach sustainability. *Smart and Sustainable Built Environment*. 2022. Vol. 11. Iss. 4. DOI: 10.1108/sasbe-01-2021-0011

241. Hosono Asahi. Joho sangyo ron. Information Industry Theory: Dawn of the Coming Era of the Ectodermal Industry. Tokyo: VP, 1963. 156 p.

242. How to supercharge your national digital transformation / Mourtada R., Habib S., Felden F. et al. Boston Consulting Group. July 25, 2018. URL: <https://www.bcg.com/publications/2018/how-superchargeyour-national-digital-transformation.aspx> (дата звернення: 19.11.2022).

243. IMD World competitiveness ranking 2021. IMD World competitiveness center. URL: [https://cedakenticomedia.blob.core.windows.net/cedamediacontainer/kentico/media/researchcataloguedocuments/pdfs/wcy2021\\_imd-ranking\\_2021.pdf](https://cedakenticomedia.blob.core.windows.net/cedamediacontainer/kentico/media/researchcataloguedocuments/pdfs/wcy2021_imd-ranking_2021.pdf) (дата звернення: 27.11.2022).

244. IMD World digital competitiveness ranking 2019. IMD World competitiveness center. URL: <https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2019/digital/imd-world-digital-competitiveness-rankings-2019.pdf> (дата звернення: 27.11.2022).

245. IMD World digital competitiveness ranking 2020. IMD World competitiveness center. URL: [https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2020/digital/digital\\_2020.pdf](https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2020/digital/digital_2020.pdf) (дата звернення: 27.11.2022).

246. Impact of digitalization on the protection and implementation of the national economic interests / Uzbek D., Pankova L., Panchenko Y. et al. *Cuestiones Políticas*. 2022. No. 40 (74). P. 815–829. DOI: 10.46398/cuestpol.4074.45.

247. Improving investment management in agribusiness (Удосконалення управління інвестиціями в агробізнесі) / Finagina O., Prodanova L., Zinchenko O. et al. *Studies of applied economics. Special issue: Innovation in the economy and society of the digital age*. 2021. Vol. 39. No. 5. DOI: 10.25115/eea.v39i5.4981.

248. Industry, Technology, and the Global Marketplace. *National Science Board Science & Engineering Indicators 2022*. 2022. URL: <https://www.nsf.gov/statistics/2022/nsb20221/report/sections/industry-technology-and-the-global-marketplace> (дата звернення: 17.03.2023).

249. Investing in the development of information infrastructure for technology transfer under the conditions of a regional market / Zinchenko O., Finahina O., Pankova L. et al. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. No. 3 (13 (111)). P. 6–17. DOI: 10.15587/1729-4061.2021.235948. URL: <https://ssrn.com/abstract=3890762>. (дата звернення: 18.11.2022).

250. IT industry competitiveness index 2009: Overall scores and ranks. URL: [www.bsa.org/globalindex](http://www.bsa.org/globalindex) (дата звернення: 15.11.2022).

251. KEIDANREN (Japan Business Federation). URL: [https://www.keidanren.or.jp/en/policy/2016/029\\_outline.pdf](https://www.keidanren.or.jp/en/policy/2016/029_outline.pdf) (дата звернення: 08.11.2022).

252. Keynes J. M. General Theory of Employment, Interest and Money. *Collected Writings of John Maynard Keynes*. Vol. VII. London: Macmillan, 1973.

253. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States. New Jersey: Princeton, 1962. 283 p.

254. McKinsey Quarterly 2018. No. 4: Overview and full issue. Dec. 14, 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/mckinsey-quarterly-2018-number-4-overview-andfull-issue> (дата звернення: 05.10.2022).

255. Morgenthau H. In defence of the national interests. New York, 1952. P. 283.

256. National cyber power index 2020. Methodology and analytical considerations / Voo Ju., Irfan H., Simon J. et al. Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard Kennedy School. 2020.

257. National cyber security index. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/Pages/global-cybersecurity-index.aspx> (дата звернення: 27.08.2023).

258. NCSI: Ranking. URL: <https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/> (дата звернення: 27.08.2023).
259. Network readiness index. URL: <https://networkreadinessindex.org/> (дата звернення: 27.08.2023).
260. Number of internet users in the United States. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/276445/number-of-internet-users-in-the-united-states> (дата звернення: 22.07.2023).
261. Pigou A. C. *The Economics of Welfare*. 2nd ed. London: Macmillan, 1924. P. 783.
262. Procedure for assessing the territorial innovation potential in the context of national economic interests / Prygodiuk O., Zinchenko O., Apalkova V. et al. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. No. 1 (13 (121)). P. 47–62. DOI: 10.15587/1729-4061.2023.274058.
263. Revak I. O. Gren R. T. Digital transformation: Background, trends, risks, and threats. *Social and Legal Studios*. 2022. Vol. 5. No. 2. P. 61–67. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4970> (дата звернення: 27.12.2022).
264. Rifkin J. *The Third Industrial Revolution: How Lateral Power is Transforming Energy, the Economy, and the World*. New York: St. Martin's Griffin Publisher, 2013. 304 p.
265. Rothschild M., Stiglitz J. E. Equilibrium in competitive insurance markets: An essay in the economics of imperfect information. *The Quarterly Journal of Economics*. 1976. Vol. 90. Iss. 4. P. 629–649.
266. Schwab K. *The Fifth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum, 2021. 205 p.
267. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum, 2016. P. 172 URL: [https://law.unimelb.edu.au/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0005/3385454/Schwab-The\\_Fourth\\_Industrial\\_Revolution\\_Klaus\\_S.pdf](https://law.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0005/3385454/Schwab-The_Fourth_Industrial_Revolution_Klaus_S.pdf) (дата звернення: 27.12.2021).

268. Shevchenko L. S. Asymmetric competition: A game by new rules. *Economic theory and law*. 2021. No. 1 (44). P. 66–84. URL: <https://econtlaw.nlu.edu.ua> (дата звернення: 27.03.2022).
269. Significance of Industry 5.0. The Prospect of Industry 5.0 in Biomanufacturing / Leong Y. K., Tan J. H., Chew K. W., Show P. L. New York: CRC Press, 2020. 320 p.
270. Spence M. Job market signaling. *The Quarterly Journal of Economics*. 1973. Vol. 87. Iss. 3. P. 355–374.
271. Stock market technologies: Brokerage trading system. URL: <https://habrahabr.ua/company/itinvest/blog/218431/> (дата звернення: 29.12.2021).
272. Surai A. S. Evaluation of the level of the business environmental development of the regions of Ukraine. *European Journal of Economics and Management*. Vol. 3. Czech Republic, Praha, 2017. P. 42–48.
273. Thakur P., Sehgal V. K. Emerging architecture for heterogeneous smart cyber-physical systems for Industry 5.0. *Computers Industrial Engineering*. 2021. No. 11. P. 201–224.
274. The European online hub for industry clusters. URL: <https://clustercollaboration.eu/> (дата звернення: 24.11.2022)/
275. The Global Competitiveness Report 2019. URL: [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf?\\_gl=1\\*1tjs73g\\*\\_up\\*MQ..&gclid=EAIaIQobChMIr\\_iW1ur3\\_QIVFJayCh2S1QwCEAAYASAAEgIIHPD\\_BwE](https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf?_gl=1*1tjs73g*_up*MQ..&gclid=EAIaIQobChMIr_iW1ur3_QIVFJayCh2S1QwCEAAYASAAEgIIHPD_BwE) (дата звернення: 29.04.2023).
276. The Global Competitiveness Report 2020. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/> (дата звернення: 29.04.2023).
277. The inclusive internet index. URL: <https://impact.economist.com/projects/inclusive-internet-index/> (дата звернення: 29.04.2023).

278. The role of ICT in driving a sustainable future. Boston: Boston Consulting Group, 2012. URL: [https://www.telenor.com/wpcontent/uploads/2014/04/SMARTer-2020-The-Role-of-ICT-in-Driving-aSustainable-Future-December-2012.\\_2.pdf](https://www.telenor.com/wpcontent/uploads/2014/04/SMARTer-2020-The-Role-of-ICT-in-Driving-aSustainable-Future-December-2012._2.pdf) (дата звернення: 21.04.2022)
279. Toffler A. The Third Wave. A Bantam Book. 1981. P. 552.
280. Trad A., Kalpić D. The Business Transformation Framework and Enterprise Architecture Framework for Managers in Business Innovation. Berlin: E-Leader, 2017. DOI: 10.4018/978-1-5225-5927-6.ch002.
281. UK signs historic trade deal with Ukraine as part of enhanced support. Department for International Trade and the Rt Hon Kemi Badenoch MP. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-signs-historic-trade-deal-with-ukraine-as-part-of-enhanced-support> (дата звернення: 20.03.2023).
282. UNCTAD estimates of global e-commerce 2018. URL: [https://unctad.org/system/files/official-document/tn\\_unctad\\_ict4d15\\_en.pdf](https://unctad.org/system/files/official-document/tn_unctad_ict4d15_en.pdf) (дата звернення: 25.05.2022).
283. UNCTAD. Digital economy report 2019. URL: [https://unctad.org/system/files/official-document/der2019\\_en.pdf](https://unctad.org/system/files/official-document/der2019_en.pdf) (дата звернення: 25.05.2022).
284. United Nations. 2023. Digital economy report Pacific Edition 2022: towards value creation and inclusiveness. Geneva: United Nations. 131 p.
285. Uzbek D. Methodological and organisational foundations for the study of national economic interests in the context of the information economy. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices* : Materials of the Monthly Int. Sci. and Pract. Conf. (Apr. 28–29, 2023) / Gen. Ed. Olha Prokopenko. Tallinn: Teadmus OÜ, 2023. P. 24–27.
286. Uzbek D. A. Pankova L. I. Ways to the formation of the balance of economic interests in the systems of Ukrainian regional management: problems of innovative development. *Development of modern economic science in the context of digitalization* :

Int. Sci. Conf. Proc. (Dec. 3–4, 2021). Riga, the Republic of Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 112–114.

287. Pankova L. I, Milnichenko S. M. Uzbek D. A. NATIONAL ECONOMIC INTERESTS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE ECONOMY FORMATION. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси: ЧДТУ, 2021. Вип. 63. С. 5–13.

288. Westney Eleanor D. Global strategy and global business environment: Changing models of the global business environment. First publ. Oct. 18, 2011. DOI: 10.1002/gsj.34.

289. World digital competitiveness ranking. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/> (дата звернення: 17.05.2023).

## ДОДАТКИ

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**  
***Статті в закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science***  
***Core Collection та/або Scopus:***

1. Pankova, L., Uzbek, D., Panchenko, Y., Samoilenko, A., & Privarnikova, I. (2022) Impact of digitalization on the protection and implementation of the national economic interests. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No. 74, pp. 815–829. (Web of Science, ISSN-Versión Impresa 0798-1406 / ISSN-Versión on line 2542-3185).

*Особистий внесок: визначено виклики та можливості цифровізації, а також основні проблеми, що стримують її розвиток у контексті захисту та реалізації економічних інтересів в Україні.*

***Статті в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:***

2. Pankova L. I, Milnichenko S. M. Uzbek D. A. NATIONAL ECONOMIC INTERESTS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE ECONOMY FORMATION. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси : ЧДТУ, 2021. Вип. 63. С. 5–13.

*Особистий внесок: доведено, що фундаментом національної економіки має стати нова ідеологія влади в реалізації національних інтересів в економічному, соціальному та інноваційному розвитку, що базується на концепціях інноваційної кластерної політики.*

3. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси інноваційно-інтеграційного розвитку підприємництва в умовах інформаційної економіки. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси : ЧДТУ, 2022. Вип. 64. С. 49–61.



4. Узбек Д. А. Аналіз трансформацій національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 23–32.

5 Узбек Д. А. Концепти формування національних економічних інтересів України в умовах інформаційної економіки. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 4 (48). С. 32–40.

6. Узбек Д. А. Аналіз впливу інформаційної асиметрії на процес реалізації національних економічних інтересів. *Економіка і регіон*. 2022. № 4 (87). С. 68–76.

7. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси у процесах розвитку прогресивної моделі економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 56.

#### **Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:**

8. Uzbek D. A. Pankova L. I. Ways to the formation of the balance of economic interests in the systems of Ukrainian regional management: problems of innovative development. *Development of modern economic science in the context of digitalization* : Int. Sci. Conf. Proc. (Dec. 3–4, 2021). Riga, the Republic of Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 112–114.

*Особистий внесок: окреслено проблеми інноваційного розвитку та шляхи формування балансу економічних інтересів в системі регіонального управління України.*

9. Узбек Д. А. Інформаційна економіка: національні інтереси та виклики для розвитку фінансового сектору. *Сучасні фінансові, обліково-аналітичні та податкові інструменти трансформації бізнес-середовища* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 09–10 груд. 2021 р.). Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. С. 142–143.

10. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси в інформаційній економіці. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування* : зб. тез доп.

VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 25 трав. 2022 р.). Черкаси : Черкас. держ. технол. ун-т, 2022. С. 134–136.

11. Узбек Д. А. Національні економічні інтереси військових інновацій в умовах цифровізації суспільства. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу* : тези виступів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 3–4 листоп. 2022 р.). Житомир : Житомир. політехніка, 2022. С. 160–161.

12. Узбек Д. А. Особливості оцінки національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування*: зб. тез доп. VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 20 квіт. 2023 р.). Черкаси : Черкас. держ. технол. ун-т. Видавець Пономаренко Р.В., 2023. С. 89–90.

13. Узбек Д. А. Наратив балансування національних економічних інтересів: безпекова суть процесу. *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 квіт. 2023 р) [Електронне видання]: у 2 т. / відп. ред. та упоряд. В. В. Храпкіна, К. В. Пічик. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2023. Т. 1. С. 101–102.

14. Uzbek D. Methodological and organisational foundations for the study of national economic interests in the context of the information economy. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices* : Materials of the Monthly Int. Sci. and Pract. Conf. (Apr. 28–29, 2023) / Gen. Ed. Olha Prokopenko. Tallinn: Teadmus OÜ, 2023. P. 24–27.

### **Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:**

15. Панкова Л. І., Узбек Д. А., Гнеушева Н. В. Національні економічні інтереси розвитку регіональних кластерів. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 8 (230). С. 72–83.

*Особистий внесок: обґрунтовано, що ключовим інтересом національної економіки є формування кластерів як системоутворюючих елементів сучасної ринкової економіки.*

16. Узбек Д. А., Гнеушева Н. В., Трояновський В. Є. Регіональні кластери: національні економічні інтереси та культура управління. *Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період : монографія* / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В., к.е.н., доц. Пічик К. В. Київ : Інтерсервіс, 2022. С. 104–113.

*Особистий внесок: запропоновано інтегрування зусиль влади, бізнесу та населення у векторному русі до нової моделі відтворення складних господарських систем на основі дії принципів балансу економічних інтересів та пріоритетності національних інтересів.*

17. Узбек Д. А., Бацура Є. О., Ковальська О. В. Трансформація національних економічних інтересів у глобальному просторі. *Сучасні тенденції сталого розвитку: теорія, методологія, практика : колективна монографія* / за заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків : ХНУРЕ, 2022. С. 17–26.

*Особистий внесок: розглянуто трансформації концептуального бачення національного економічного інтересу у період третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій.*

18. Узбек Д. А. Селективна стратегема узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій комплексного розвитку. *Адаптаційні обліково-фінансові механізми інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в умовах соціально-поведінкових обмежень : монографія* / Н. О. Бондар, О. В. Гребенікова, О. В. Дегтярьова та ін. ; за наук. ред. Т. В. Калінеску. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2024. С. 126–133.

## Розрахункова таблиця нормованих значень системи індикаторів прогресу інформаційної економіки

Показник	2017				2018				2019			
	X <sub>i</sub>	X <sub>min</sub>	X <sub>max</sub>	Z <sub>i</sub>	X <sub>i</sub>	X <sub>min</sub>	X <sub>max</sub>	Z <sub>i</sub>	X <sub>i</sub>	X <sub>min</sub>	X <sub>max</sub>	Z <sub>i</sub>
<b>1. Показники оцінки загального прогресу країни:</b>												
1.1. Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI (WEF))	Україна 4,11	Ємен 2,87	Швейцарія 5,86	<b>0,41</b>	Україна 4,11	Ємен 2,87	Швейцарія 5,86	<b>0,41</b>	Україна 57,0	Чад 35,1	Сінгапур 84,8	<b>0,44</b>
1.2. Глобальний інноваційний індекс (GII)	Україна 37,62	Ємен 15,64	Швейцарія 67,69	<b>0,42</b>	Україна 38,52	Ємен 15,04	Швейцарія 68,40	<b>0,44</b>	Україна 37,4	Ємен 14,49	Швейцарія 67,24	<b>0,43</b>
<b>2. Показники оцінки цифрового прогресу країни:</b>												
2.1. Індекс цифрової конкурентоспроможності (WDC)	Україна 44,0	Венесуела 23,121	Сінгапур 100,00	<b>0,27</b>	Україна 51,292	Венесуела 24,795	США 100,00	<b>0,35</b>	Україна 55,255	Венесуела 23,143	США 100,000	<b>0,42</b>
2.2. Індекс цифрової економіки та інформаційного суспільства (DESI)	Україна відсутні дані	Румунія 40,1	Данія 70,0	–	Україна відсутні дані	Румунія 42,1	Данія 72,0	–	Україна відсутні дані	Болгарія 36,26	Фінляндія 70,0	–
2.3. Індекс (цифровізації) цифрової трансформації	Україна 51,0	20,0	100,0	<b>0,39</b>	Україна 53,2	20,0	100,0	<b>0,42</b>	Україна 56,0	20,0	100,0	<b>0,45</b>
<b>3. Показники оцінки технічного прогресу цифрової інфраструктури:</b>												
3.1. Індекс мережевої готовності (NRI (WEF))	Україна 4,2	Чад 2,2	Сінгапур 6,0	<b>0,53</b>	Україна 4,2	Чад 2,2	Сінгапур 6,0	<b>0,53</b>	Україна 48,91	Ємен 12,33	Швеція 82,65	<b>0,52</b>
3.2. Індекс широкосмугового доступу до Інтернету (Broadband Penetration Index (OECD), ITU)	Україна 45,8	Африка 24,8	Європа 77,4	<b>0,4</b>	Україна 46,0	Африка 26,3	Європа 80,1	<b>0,37</b>	Україна 46,3	Африка 28,6	Європа 82,5	<b>0,33</b>
<b>4. Інтегральний показник оцінки прогресу кіберзахисту країни</b>												
4.1. Глобальний індекс кібербезпеки (Global Cybersecurity Index, GCI)	Україна 50,1	Гвінея 0,0	Сінгапур 92,5	<b>0,54</b>	Україна 66,1	Мальдіви 0,4	Сполучене королівство 93,1	<b>0,71</b>	Україна 68,8	Сан-Марино 17,4	США 99,0	<b>0,63</b>
4.2. Національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI)	Україна 58,44	Кірібаті 1,30	Франція 83,12	<b>0,7</b>	Україна 58,44	Кірібаті 1,30	Франція 83,12	<b>0,70</b>	Україна 63,64	Ємен 7,79	Греція 96,10	<b>0,63</b>

Джерело: складено автором на основі [42–44; 49; 94; 146; 215–217; 226–228; 231–236; 237; 243–245; 275; 276]

## Розрахункова таблиця нормованих значень системи індикаторів прогресу інформаційної економіки

Показник	2020				2021				2022			
	X <sub>i</sub>	X <sub>min</sub>	X <sub>max</sub>	Z <sub>i</sub>	X <sub>i</sub>	X <sub>min</sub>	X <sub>max</sub>	Z <sub>i</sub>	X <sub>i</sub>	X <sub>min</sub>	X <sub>max</sub>	Z <sub>i</sub>
<b>1. Показники оцінки загального прогресу країни:</b>												
1.1. Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI (WEF))	Україна 57,0	Чад 35,1	Сінгапур 84,8	<b>0,44</b>	Україна 50,049	Венесуела 22,007	Швейцарія 100	<b>0,36</b>	Україна відсутні дані	Венесуела 22,55	США 100	–
1.2. Глобальний інноваційний індекс (GII)	Україна 36,32	Ємен 13,56	Швейцарія 66,08	<b>0,43</b>	Україна 35,6	Ангола 15,0	Швейцарія 65,5	<b>0,41</b>	Україна 31,0	Гвінея 11,6	Швейцарія 64,6	<b>0,37</b>
<b>2. Показники оцінки цифрового прогресу країни:</b>												
2.1. Індекс цифрової конкурентоспроможності (WDC)	Україна 48,807	Венесуела 23,991	США 100,000	<b>0,33</b>	Україна 50,073	Венесуела 23,471	США 100,000	<b>0,35</b>	Україна –	Венесуела 27,0	Данія 100,000	–
2.2. Індекс цифрової економіки та інформаційного суспільства (DESI)	Україна відсутні дані	Болгарія 36,4	Фінляндія 72,3	–	Україна відсутні дані	Румунія 32,9	Німеччина 70,1	–	Україна відсутні дані	Румунія 30,0	Фінляндія 69,9	–
2.3. Індекс (цифровізації) цифрової трансформації	Україна 56,2	20,0	100,0	<b>0,45</b>	Україна 65,0	20,0	100,0	<b>0,56</b>	Україна 65,1	20,0	100,0	<b>0,56</b>
<b>3. Показники оцінки технічного прогресу цифрової інфраструктури:</b>												
3.1. Індекс мережевої готовності (NRI (WEF))	Україна 49,43	Чад 14,80	Швеція 82,75	<b>0,51</b>	Україна 55,7	Чад 21,85	Нідерланди 82,06	<b>0,56</b>	Україна 55,16	Бурунді 20,62	США 76,91	<b>0,61</b>
3.2. Індекс широкосмугового доступу до Інтернету (Broadband Penetration Index (OECD), ITU)	Україна 52,4	Африка 33,0	Європа 83,0	<b>0,39</b>	Україна 54,2	Африка 33,0	Європа 87,0	<b>0,39</b>	Україна 71,8	Африка 40,0	Європа 89,0	<b>0,65</b>
<b>4. Інтегральний показник оцінки прогресу кіберзахисту країни</b>												
4.1. Глобальний індекс кібербезпеки (Global Cybersecurity Index, GCI)	Україна 65,93	Сан-Марино 13,83	США 100,0	<b>0,60</b>	Україна 75,3	Сан-Марино 14,0	США 100,0	<b>0,71</b>	–	–	–	–
4.2. Національний індекс кібербезпеки (NCSI Index, NCSI)	Україна 68,83	Ємен 7,79	Греція 96,10	<b>0,69</b>	Україна 75,32	Ємен 7,79	Греція 96,10	<b>0,76</b>	Україна 75,32	Палау 1,30	Бельгія 94,81	<b>0,79</b>

Джерело: складено автором на основі [42–44; 49; 94; 146; 215–217; 226–228; 231–236; 237; 243–245; 275; 276]



Рис. В.1. Картографічне відображення інтегрального показника узгодженості економічних інтересів влади, населення та бізнесу в процесах інноваційної кластеризації, 2018 р. [111, с. 284]

Українська асоціація  
з розвитку менеджменту  
та бізнес-освіти



№ 435/05-02 від 22.06.2023 р.

#### ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження  
Узбека Дмитра Андрійовича  
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Українська асоціація з розвитку менеджменту та бізнес-освіти, стратегічною метою якої є інтеграція зусиль освітніх установ та бізнес-спільноти для впровадження в Україні сучасних ефективних навчальних і управлінських технологій у галузі менеджменту та бізнес освіти, засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Узбека Дмитра Андрійовича щодо дослідження національних економічних інтересів через призму оціночного бачення процесів розвитку інформаційної економіки в Україні, формування концептуального бачення включення системи знань щодо національних економічних інтересів в програми та проекти влади, формування та реалізації стратегіями узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій комплексного розвитку впроваджені за безпосередньої участі автора у заходах з підвищення кваліфікації адміністраторів та викладачів вищих навчальних закладів України (вебінари, майстер-класи, круглі столи, дискусії та ін.)

Окремі елементи дослідження, а саме: методичний підхід до оцінки національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки; окреслення управлінських заходів щодо усунення негативних проявів інформаційної асиметрії в перспективному баченні досягнення ключових національних інтересів; групування та змістовне визначення національних економічних інтересів та відповідних концептів у вимірі впливу на стани інформаційної економіки у комплексному баченні необхідності управлінських змін щодо розвитку національної економіки використані у процесі розробки рекомендацій щодо удосконалення змісту навчального процесу у закладах вищої освіти - членах Української асоціації з розвитку менеджменту та бізнес-освіти.

02002, м. Київ, вул. Є. Сверстюка, 11, к. 605, тел. 067 656 69 21, 050 819 81 83,

E-mail: [uamdbbe@krok.edu.ua](mailto:uamdbbe@krok.edu.ua), [www.uamdbbe.org.ua](http://www.uamdbbe.org.ua)



Українська асоціація  
з розвитку менеджменту  
та бізнес-освіти



Зазначені результати дослідження мають практичну цінність з огляду можливості включення в навчальні програми, курси, теми у вигляді положень теорії у перспективному баченні підготовки студентів за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Директор УАРМБО



Л.П. Горохова



## ТОВ «АУДИТ КОНСАЛТИНГ СЕРВІС»

Україна, 18000, м. Черкаси, вул. Гоголя, 224, ел.скр.: akc@audit-centr.com.ua,  
код ЄДРПОУ 40981851, банк АБ "УКРГАЗБАНК", МФО 320478, UA973204780000026004924919974.  
тел. (0472) 500564, (063) 490-75-35, (066) 400-63-62, (068) 212-52-63.

Вихідний № 612  
Від «28» вересня 2023 року

### ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження

Узбеку Дмитру Андрійовичу

Запропонована Узбеком Дмитром Андрійовичем авторська методична схема оціночного дослідження національного та регіонального економічного інтересу – досягнення моделі інформаційної економіки через призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки ґрунтується на п'яти основних етапах оцінки: загального та цифрового розвитку країни; технічної складової цифрової інфраструктури; кібербезпеки країни, що дозволяють отримати інтегральний показник оцінки прогресу інформаційної економіки.

Орієнтація на результати дослідження інтегрального показника оцінки прогресу інформаційної економіки має практичну цінність для забезпечення гармонізації змін бізнес-спільноти в умовах розбудови кластерної економіки (кластерно-мережевої), смарт-економіки та економіки знання. Тому, окреслені результати наукового дослідження покладені в основу формування заходів ТОВ «Аудит Консалтинг Сервіс» щодо підвищення результативності процесу надання всього можливого спектру послуг представникам бізнесу на основі забезпечення балансу економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки.

Директор



Свгеній НАГОРНИЙ



ТОВ "Управління персоналом"	"Upravlinnya personalom" LLC
вул. Новозабарська, 2/6, оф. 417, Київ, 04074, Україна	Novozabarska, 2/6, of. 417, Kyiv, 04074, Ukraine
тел.: +380 44 594 96 12	tel.: +380 44 594 96 12
ЄДРПОУ 30468840, IBAN: UA713510050000026005158924300	(code) EDRPOU 30468840, IBAN: UA713510050000026005158924300
АТ "УкрСиббанк", МФО 351005	JSC "UkrSibbank", MFO 351005

Вих. №28/11-12-23  
від 12 жовтня 2023 року

### ДОВІДКА

#### про використання результатів дисертаційного дослідження Узбека Дмитра Андрійовича

Запропонована Узбеком Д.А. комплексна концептуальна схема дослідження вектору руху та досягнення моделі інформаційної економіки на основі визначення кількісних і якісних характеристик національної економіки, що відображають реалізованість базових національних інтересів у стратегічному виборі пріоритетів цифрової трансформації, має практичну цінність для розвитку крос-секторального партнерства на засадах узгодження та балансування інтересів, цільових комунікацій в парадигмі відносин «влада–роботодавець–найманий працівник».

Орієнтація на результати дослідження та досягнення моделі інформаційної економіки дозволяє відслідковувати вплив трансформаційних змін на економіку та соціум; поточний стан реалізованості економічних інтересів ключових учасників ринку праці. Обґрунтовані та окреслені результати наукового дослідження покладені в основу формування ТОВ «Управління персоналом» тактичних та стратегічних заходів оцінки результативності процесу надання всього потенційного спектру рекрутингових послуг представникам бізнесу, найманим працівникам, населенню на основі узгодження та забезпечення їх ключових інтересів, аналізу пріоритетів змін інформаційного сектору (як найбільш актуалізованого в попиті на робочу силу в малому та середньому бізнесі, владних установах, великих корпораціях). Просування напрацьованих положень в питаннях векторності змін національних економічних інтересів України розширює аналітичний інструментарій (графічні та картографічні методи, прогнозування) в обранні сфер просування послуг, якості інформаційного забезпечення клієнтів у відповідності до ринкових станів української національної економіки.

Генеральний директор  
Скібська К.О.







**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ  
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

бульвар Шевченка, 185, м. Черкаси, 18001, тел.: (0472) 33-43-43, факс: (0472) 33-45-30  
E-mail: [02141265@ck.gov.ua](mailto:02141265@ck.gov.ua), [uon.choda@gmail.com](mailto:uon.choda@gmail.com) код ЄДРПОУ 02141265

від 19.10.2023р. № 24129/22/11-01-24 На № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

**Довідка  
про використання результатів  
дисертаційної роботи Узбека Дмитра Андрійовича  
на здобуття наукового ступеня доктора філософії**

Проведене Д. А. Узбеком дослідження інформаційної асиметрії за сферами та характером впливу на процес реалізації національних економічних інтересів, було використано Управлінням освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації в процесі підготовки проекту Стратегічного плану розвитку регіональної системи професійної (професійно-технічної) освіти Черкаської області на 2021-2027 роки. Очікуваними результатами від такої співпраці стане використання потенційних можливостей регіональної освіти в питаннях подолання проявів інформаційної асиметрії щодо дотримання балансу інтересів соціально-економічного та соціокультурного розвитку територій, усунення негативних наслідків в оцінці ринку праці, освіти, бізнес-середовища, безпекової сфери. Тим самим це створить підґрунтя для підвищення ступеня інноваційності й конкурентоспроможності області шляхом підвищення гнучкості та мобільності освітніх процесів; удосконалення рівня освітніх вимог відповідно до інформаційного прогресу, а також пришвидшить реалізацію проголошених у Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки стратегічних, операційних цілей та завдань у розрізі гармонізації національних економічних інтересів з регіональними.

Начальник



Валерій ДАНИЛЕВСЬКИЙ



**Morebis**

ПП «Моребіс СДС»  
Вул.Смілянська  
44/1,оф.401,  
м. Черкаси  
Код ЄДРПОУ 39202894

Morebis  
New York  
148 Lafayette  
St.

№ 35/11-02-23 від 08.11.2023р.

### Довідка

**про використання результатів  
дисертаційної роботи Узбека Дмитра Андрійовича  
на здобуття наукового ступеня доктора філософії**

Проведене Д.А. Узбеком дослідження, що ґрунтується на авторській методиці індикативного оцінювання національних економічних інтересів через призму кількісних індикаторів прогресу інформаційної економіки, було використано ПП «МОРЕБІС СДС» у формуванні систематизованої та постійно оновлюваної бази даних на основі комп'ютеризованої обробки інформації, орієнтація на яку має практичну цінність для забезпечення ефективності:

управлінських рішень та бізнес-консалтингу в питаннях розробки, впровадження та використання передових технологій, інноваційних методів та новітніх інструментів;

співпраці з клієнтами та партнерами протягом життєвого циклу проєкту шляхом гарантування відповідності очікуванням і вимогам сучасності, що реалізується на основі оцінювання та відслідковування прогресу інформаційної економіки, комунікативності у партнерських відносинах.

Окреслені результати наукового дослідження покладені в основу формування заходів ПП «МОРЕБІС СДС» щодо забезпечення результативності процесу надання всього можливого спектру послуг представникам бізнесу в реалізації їх амбітних інноваційних та інформаційних проєктів та рішень.

ПП «МОРЕБІС СДС»



НАТАЛІЯ КАШУБА



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
**ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ЧДТУ**

бул. Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006, тел. (0472) 51-36-72, факс (0472) 71-00-94  
 E-mail : chdtu@chdtu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 05390336

20.11.2023 № 910/04-15.02

На № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

До спеціалізованої вченої ради

**ДОВІДКА**  
**про впровадження результатів дисертаційного дослідження**

Результати дисертаційного дослідження Узбека Дмитра Андрійовича використані в учбовому процесі Черкаського державного технологічного університету при викладанні дисциплін «Інвестиційно-інноваційний менеджмент», «Інноваційний менеджмент», «Бізнес-планування».

При розробці робочих програм розширено теоретичні основи дослідження національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, систематизовано світовий досвід розбудови інформаційного суспільства, а також досвід усунення впливу інформаційної асиметрії з урахуванням національних економічних інтересів, окреслено концепти розвитку національних економічних інтересів, наведено принципи та управлінські підходи реалізації концептів національних економічних інтересів.

Ректор ЧДТУ



Олег ГРИГОР

Виконавець: д.е.н., професор,  
 завідувач кафедри менеджменту  
 та бізнес-адміністрування ЧДТУ  
 тел. 0983206755

Олеся ФІНАГІНА

021323



## Продовження додатка Г

НАЦІОНАЛЬНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ

"Києво-  
Могилянська  
академія"

Україна, 04655, м. Київ-70  
вул. Г.Сковорода, 2  
тел.: (044) 425-6059  
факс: (044) 463-6783  
<http://www.ukma.kiev.ua>



NATIONAL  
UNIVERSITY OF

"Kyiv-  
Mohyla  
Academy"

2, G.Skovoroda St.  
Kyiv-70, 04655, Ukraine  
Phone: (044) 425-6059  
Fax: (044) 463-6783  
<http://www.ukma.kiev.ua>

20.01.2022 № 85/12-15

на № \_\_\_\_\_

## ДОВІДКА

видана Узбек Дмитру Андрійовичу

з підтвердженням про те, що він дійсно брав участь у виконанні науково-дослідної теми «Теоретико-методологічні засади управління соціально-економічними системами» (0119U103840) в частині «Фінансово-економічна політика в постпандемічний період», а саме дослідженні національних економічних інтересів та культури управління регіональними кластерами.

В. о. президент



О. В. Гуменна

001540



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
**НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІМ. М. Є. ЖУКОВСЬКОГО «ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»**  
 Вул. Чкалова, 17, м. Харків, 61070, тел. (057) 315-10-56, факс (057) 315-11-31  
 E-mail: [khai@khai.edu](mailto:khai@khai.edu), код ЄДРПОУ 02066769

№ \_\_\_\_\_  
 На № 02/26-5 від 21.02.2023 р.

До спеціалізованої вченої ради

### ДОВІДКА

#### про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Довідка видана Узбеку Дмитру Андрійовичу, що його науково-практичні результати дисертації є складовою частиною науково-дослідної (дослідно-конструкторської) роботи, що виконується у Національному аерокосмічному університеті імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», зокрема за темою «Обліково-фінансовий механізм інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в контексті трансформації економіки знань та соціально-поведінкових обмежень», яка виконується у 2021 - 2023 рр. (державний реєстраційний номер 0121U108324), де автором проведено дослідження за напрямом «Селективна стратегема узгодження інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання щодо регулювання диспропорцій комплексного розвитку» що надає змогу суттєво підвищити дієвість та результативність функціонування обліково-фінансового механізму інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання та підсилити управлінські заходи щодо подолання негативних асиметричних проявів у концептуальних змінах, що відбуваються у національній та регіональній політиці України. Це дозволяє сформувати фундамент загальної концепції розвитку національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки, економіки знань та соціально-поведінкових обмежень.

Керівник науково-дослідної роботи,  
 Заслужений діяч науки і техніки України,  
 доктор економічних наук, професор

Учений секретар університету







МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
**ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ЧДТУ**

бул. Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006, тел. (0472) 71-00-92, факс (0472) 71-00-94  
 E-mail : [chdtu-cherkasy@ukr.net](mailto:chdtu-cherkasy@ukr.net) Код ЄДРПОУ 05390336

12.06.2023 № 388/04-15.02

На № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

До спеціалізованої вченої ради

**ДОВІДКА**  
**про впровадження результатів дисертаційного дослідження**

Довідка видана Узбеку Дмитру Андрійовичу, що науково-практичні результати дисертації є складовою частиною комплексних науково-дослідних робіт, що виконуються у Черкаському державному технологічному університеті. «Смарт-спеціалізація та інноваційна парадигма розвитку національної економіки: пріоритети та перспективи» (номер державної реєстрації 0121U114146, 12.2021–12.2024), де автором:

обґрунтовано ключовий національний економічний інтерес країни у синергетичному прояві в глобальному просторі третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій, що проявляється у забезпеченні цілісності національної господарської системи, збалансованого та безпечного її функціонування у рамках рівневої організації системи економічних відносин (від рівня наноекономіки до рівня мегаекономіки) в умовах поширення сучасних трендів та тенденцій розвитку суспільства, а саме роботизації, цифровізації, нано- та біотехнологій, впровадження штучного інтелекту, системного інформаційного прогресу з вектором формування стандартів смарт-економіки та переходу до знаннєвої моделі відтворення суспільного продукту;

сформовано концептуальні основи розвитку національних економічних інтересів в системі державної політики з цільовим вектором формування смарт-економіки.

Впровадження зазначених результатів дисертаційного дослідження сприяє розв'язанню цілої низки ключових проблем, вирішенню конфліктів економічних інтересів в реалізації смарторієнтованих трансформаційних процесів економіки України.

Ректор ЧДТУ



*О. Григор*

Олег ГРИГОР

Виконавець: д.е.н., професор  
 тел. (0472) 73-02-69

*Лариса*

Лариса ПРОДАНОВА

018883





УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ**

пр. Науки, 14, м. Харків, 61166, тел. (057) 7021-016, факс (057) 7021-013  
e-mail: info@nure.ua web-сайт: https://nure.ua

08.12.2022 № 53. 01/27-8  
на № \_\_\_\_\_

**ДОВІДКА**

про участь

Узбека Дмитра Андрійовича

у науково-дослідній роботі «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання»  
(Державний реєстраційний номер 0122U000510)

Видана з підтвердженням про те, що окремі положення наукового дослідження Узбека Дмитра Андрійовича представлені в колективній монографії «Сучасні тенденції сталого розвитку: теорія, методологія, практика: колективна монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків: Друкарня Мадрид, 2022. 347 с., ISBN 978-617-8254-05-6», виконаної в межах науково-дослідної роботи «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (Державний реєстраційний номер 0122U000510, 2022-2025 рр.).

Результати дослідження Узбека Дмитра Андрійовича «Трансформація національних економічних інтересів у глобальному просторі» оприлюднені на с.17-26 зазначеної колективної монографії.

В.о. ректора  
доктор технічних наук, професор



Ігор РУБАН

Керівник науково-дослідної роботи,  
головний редактор колективної монографії,  
завідувач кафедри економічної кібернетики  
та управління економічною безпекою,  
доктор економічних наук, професор

Тетяна ПОЛОЗОВА